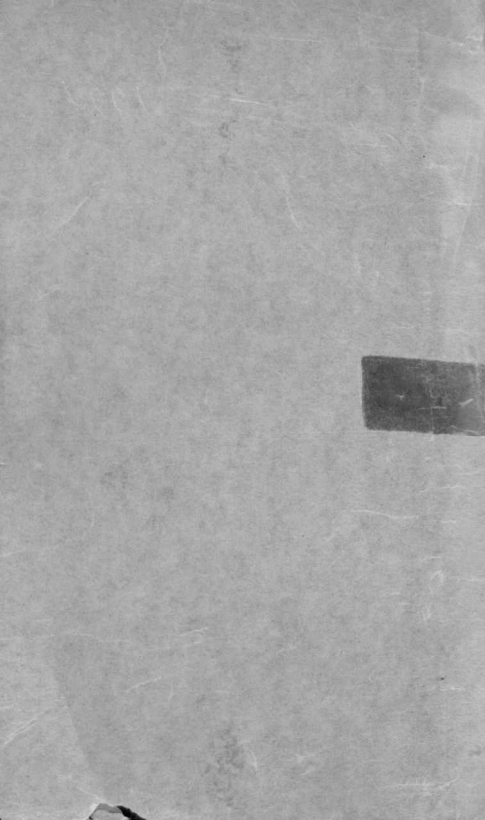

9

~~212~~ 1004

Εφημερίδα
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ ΠΑΤΡΙΣ

ΕΛ. Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ *1004*

212
ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΥΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Ἀγορεύσεις κατὰ τὰς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς
τῆς 21ης, 28ης Σεπτεμβρίου καὶ 21ης
Ὀκτωβρίου 1913.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1913

ΕΛ. Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΤΗΣ ΕΣΤΕΡΙΚΗΣ ΑΓΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΥΛΑΞΙΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΡΑΣ
ΤΗΣ ΕΡΕΥΡΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΡΑΣ
ΤΗΣ ΕΡΕΥΡΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΡΑΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
1912

ΕΛΕΥΘ. Κ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΤΗΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΥΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

*“Αγορεύσεις κατά τὰς συνεδριάσεις τῆς Βουλῆς
τῆς 21ης καὶ 28ης Σεπτεμβρίου 1915.”*

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1915

Η ΠΡΩΤΗ ΑΓΟΡΕΥΣΙΣ ΤΟΥ ΑΡΧΗΓΟΥ ΤΩΝ ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΗΣ 21ης ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1913

(Εκ τῶν Ἑστενογραφημένων Πρακτικῶν.)

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Κύριοι βουλευταί. Ἐάν μόνος ὁ ἀξιότιμος ἐξ Ἀττικῆς βουλευτῆς ἐλάμβανε τὸν λόγον, δὲν θ' ἀνηρχόμην τὸ βῆμα, ὅπως δευτερολογήσω, διότι κυρίως τὰ ὑπ' αὐτοῦ λεχθέντα ἀπεσκόπουν εἰς τὸ νὰ καταστήσουν ἐντονωτέραν τὴν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως γενομένην διαμαρτύρησιν, διὰ τῆς βεβαιώσεως ὅτι οὐ μόνον ἡ Κυβέρνησις ἀλλὰ καὶ ἡ Ἀντιπολίτευσις ἐν τῇ Βουλῇ συμμερίζεται τὴν διαμαρτύρησιν ταύτην. Ὅπως εἶπεν ὁ τελευταῖος ὁμιλήσας συνάδελφος ἐξ Ἀττικῆς κ. Νάκος, ἐπὶ τῶν ζητημάτων αὐτῶν εἶνε ἐπιτατραχμένον, ἀν' ὅχι ἐπιβεβλημένον, νὰ εἶνε κανεὶς ὅσον θέλει εὐθιχτος, καὶ ὑπεράγαν ἀκόμη εὐθιχτος. Ἀλλὰ, ἀν' ἀνέρχομαι τὸ βῆμα, ἀνέρχομαι διότι οἱ ἀνεληθόντες πρὸ ἐμοῦ εἰς αὐτὸ δὲν περιωρίσθησαν εἰς τοῦτο καὶ μόνον, εἰς τὸ νὰ γενικεύσουν τὴν ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως γενομένην διαμαρτύρησιν, ἀλλ' ἐπεξέτειναν τὸν λόγον καὶ εἰς ἄλλα. Πρέπει δὲ νὰ ὁμολογήσω, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν Κοινοβούλιον σπανιώτατα καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἱστορίας αὐτοῦ ἀντεμετώπισε περιστάσιν κρίσιμωτέραν, σπουδαιωτέραν, καὶ ὅτι σπανιώτατα ἐν τῇ Βουλῇ ἤρχισε συζητήσεις μεγαλυτέρας ἐπιβολῆς, σχετιζομένη περισσότερον πρὸς αὐτὸ ἀληθῶς τὸ μέλλον τῆς Χώρας καὶ τοῦ ἔθνους.

Ἀλλὰ πρὶν ἔλθω εἰς τὸ γενικώτερον μέρος τοῦ λόγου μου, ἀπαντῶν εἰς τοὺς λοιποὺς προαλήσαντας, θέλω νὰ εἶπω δύο λέξεις εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἀξιοτίμου ἐξ Ἀττικῆς βουλευτοῦ.

Ἐπέμνησεν οὗτος ἀποβλέπων καὶ πρὸς ἐπὶ κρισιν νομίζω, ὅσον ἀφορᾷ τοῦτο, τῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν τάσεων αὐτῆς, ἐπέμνησεν, ὅτι αἱ Δυνάμεις τῆς Τριπλῆς Συνεννοήσεως καὶ ἡδὴ Τε-

τραπλής ἐζήτησαν παρ' ἡμῶν παραχωρήσεις ἐν Μακεδονίᾳ κατὰ τὸ θέρος τοῦ τρέχοντος ἔτους.

Τὸ ζήτημα τῶν παραχωρήσεων.

Πρῶτον μὲν ὅπως ἀποκαταστήσω τὰ πράγματα εἰς τὴν ἀληθῆ θέσιν των, διὰ νὰ γνωρίζουν οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Χώρας τί ἀκριβῶς ἐγένετο τότε, θεωρῶ καθήκον νὰ υπομνήσω ὅτι αἱ Δυνάμεις προσήλθον συμβουλευόσασαι μετ' ἐπιμονῆς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν νὰ στέρξῃ εἰς παραχωρήσεις ἐν Μακεδονίᾳ ἀπέναντι ἄλλων μεγάλων καὶ σημαντικῶν παραχωρήσεων ἐν Μ. Ἀσίᾳ.

Ἐχω ἀκόμη νὰ προσθέσω, ὅτι, καθ' ἣν στιγμὴν κατέλιπον κατὰ Φεβρουάριον τὴν ἀρχὴν, ἀφῆκα εἰς τὴν διαδόχον Κυβέρνησιν ἐξωτερικὴν κατὰστασιν, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ Δυνάμεις τῆς Τριπλῆς Συνενοήσεως ὑπισχνούντο εἰς τὴν Ἑλλάδα εὐρυτάτης ἐδαφικᾶς παραχωρήσεις ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, οὐδεμίαν δὲ ἀντιπαραχώρησιν ἐζήτουν παρὰ τῆς Ἑλλάδος, διότι ἀπὸ πολλοῦ χρόνου εἶχον ὑποσχεθῆ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, ὅτι οὐδεμίαν θὰ ἐζήτουν τοιαύτην παραχώρησιν παρ' αὐτῆς ὑπὲρ τῆς Βουλγαρίας. Ἐζήτησαν μόνον, ὡς ἀντάλλαγμα τῶν παραχωρήσεων τῶν εὐρυτάτων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ν' ἀποσύρωμεν τὰς ἀντιρρήσεις, τὰς ὁποίας εἶχομεν διατυπώσει ἐξ ἀρχῆς κατὰ παραχωρήσεων ἐκ μέρους τῆς Σερβίας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, παραχωρήσεων αἱ ὁποῖαι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνουν ἀνευ συναινέσεως ἡμῶν, ἀκριβῶς ἕνεκα τῆς συνθήκης τῆς συμμαχίας πρὸς τὴν Σερβίαν, παραχωρήσεων περὶ τῶν ὁποίων εἶχομεν δηλώσει, ἀρχομένου τοῦ πολέμου, ὅτι διατυποῦμεν ἀντιρρήσεις. Ἐλπίζω ὅτι ὁ ἀξιότιμος βουλευτῆς Ἀττικῆς θ' ἀναγνωρίσῃ ὅτι δὲν εἶμαι ἐγὼ ὁ δυνάμενος ἡ ὀφείλων νὰ ἐξηγήσω διατὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς ὑπ' ἐμὲ Κυβερνήσεως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς μετεβλήθησαν τὰ πράγματα, οὕτως ὥστε νὰ ζητηθῶσι παρὰ τῆς Ἑλλάδος παραχωρήσεις.

Γ. ΠΩΠ. Τὸν λόγον, κ. Πρόεδρε.

Ε. BENIZEΛΟΣ. Ὅπωςδὴποτε ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔχω νὰ προσθέσω ἐν σχέσει πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο τὸ ἐπεισοδικόν, ἵνα κλείσῃ, εἶνε ὅτι εὐρέθην σήμερον εἰς τὴν εὐτυχῇ θέσιν ν' ἀνακοινώσω πρὸς τὴν Βουλὴν, ὅτι ὄχι μόνον ἀφ' ὅτου τοῦλάχιστον καὶ πάλιν ἡ ὑπ' ἐμὲ

Κυβέρνησις διαχειρίζεται τὴν ἀρχὴν αἱ Δυνάμεις δὲν ἔκαμαν λόγον περὶ παραχωρήσεων ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ἀλλ' ὅτι καὶ ἤδη ῥηταὶ καὶ ἐπίσημοι ἐδόθησαν διαβεβαιώσεις, ὅτι αἱ ὑποσχέσεις περὶ παραχωρήσεων πρὸς τὴν Βουλγαρίαν καὶ ἐκ μέρους αὐτῆς τῆς Σερβίας θεωροῦνται τοῦ λοιποῦ ἀτονήσασαι, ἀνίσχυροι, caduques, κατὰ τὴν Γαλλικὴν ἑκφρασιν. (Χειροκροτήματα).

Πρὶν εἰσελθῶ εἰς τὴν κυρίως συζήτησιν, ἔχω ἀνάγκην ν' ἀπαντήσω μὲ ὀλίγας λέξεις καὶ πρὸς τὸν ἀξιότιμον ἐκ Πατρῶν βουλευτήν. Ἀποδοῦμαι μὴ δυνάμενος νὰ συμφωνήσω πρὸς τὴν γνώμην του. Βεβαίως ἕκαστος τῶν βουλευτῶν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ φέρῃ ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου τὸν λόγον ἐπὶ παντὸς ζητήματος, τὸ ὅποιον νομίζει ὅτι δύναται ν' ἀπασχολήσῃ τὴν Ἑθνικὴν Ἀντιπροσωπείαν. Ἀλλὰ καθιερώθη διὰ μακρᾶς παραδόσεως τῆς Ἑλληνικῆς Βουλῆς, καὶ ὀρθῶς καθιερώθη, ὅτι αἱ Κυβερνήσεις δὲν ἔχουν ὑποχρέωσιν οὔτε νὰ ἐξηγοῦν καὶ τὸν λόγον διὰ τὸν ὅποιον δὲν ἀπαντοῦν, ὡς ὅτι προκαλοῦνται εἰς συζήτησιν τῶν ἐξωτερικῶν ζητημάτων τῆς Χώρας παρ' ἄλλων ἢ τῶν ἡγετῶν τῶν ἐν τῇ Βουλῇ κοιμιάτων. Τοῦτο, Κύριοι, δὲν ἀποτελεῖ μείωσιν τῶν δικαιωμάτων οὐδενὸς ἐκ τῶν μελῶν τοῦ Κοινοβουλίου. Βεβαίως ἕκαστος τῶν κυρίων βουλευτῶν ἔχει ἀπεριόριστον δικαίωμα νὰ φέρῃ τὸν λόγον ἐπὶ ἐξωτερικῶν ζητημάτων, ἔργον δ' αὐτοῦ εἶναι νὰ κατορθώσῃ νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαιφέρον τῆς Βουλῆς καὶ νὰ συγκινήσῃ τὴν ψυχὴν αὐτῆς τοσοῦτον, ὥστε ν' ἀναγκάσῃ τὴν Κυβέρνησιν νὰ μὴ σιωπήσῃ, καὶ ἂν ἀκόμη ὁ λόγος δὲν φέρεται παρ' ἐκείνων οἱ ὅποιοι κατὰ τὰ κοινοβουλευτικὰ νόμιμα εἶναι τεταγμένοι ὅπως ζητήσουν τοιοῦτον λόγον.

Ἐγὼ διατυπώνω πάντοτε τὴν εὐχὴν καὶ τὴν ἐλπίδα, ὅτι ὁ πρῶτος λαβὼν τὸν λόγον ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου βουλευτῆς Φλωρίνης ταχύτατα θὰ καταλάβῃ τοιαύτην θέσιν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Κοινοβουλίᾳ, ὥστε νὰ μὴ εὕρισκῃται ὡς ὅτι θέλει νὰ ὁμιλήσῃ ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν ὑποθέσεων εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προσλαμβάνῃ ἄλλον ἐγγυητὴν πρὸς ἀνακίνητον τοιοῦτου ζητήματος. Εὐχομαι εὐκρινῶς καὶ ἐλπίζω μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι ὁ κ. βουλευτῆς Φλωρίνης θὰ καταλάβῃ ταχέως τοιαύτην θέσιν ἐν τῇ Κοινοβουλίᾳ.

Ἡ Βουλγαρική ἐπιστράτευσις.

Πρὶν ἀκόμη, Κύριοι, εἰσέλθω εἰς τὸ κύριον θέμα τῆς ὁμιλίας μου θά' μοι ἐπιτραπῇ νὰ θεωρήσω ὅτι τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ ἀξιολόγου βουλευτοῦ Πατρῶν ἀποτελοῦν υἱοθεσίαν ἐκ μέρους τοῦ τῆς ἐρωτήσεως ἡ ὁποία ἐγένετο ἐκ μέρους τέως συναδέλφου τοῦ ἐν τῇ Κυβερνήσει. Ἐπομένως ἀπαντῶ εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ ἀξιολόγου κ. βουλευτοῦ Ἀρκαδίας, ὅτι ἅμα ὡς ἐγένετο ἡ Βουλγαρική ἐπιστράτευσις ἦτο φυσικὸν νὰ ἐρωτηθῇ παρὰ τῶν ἀντιπροσώπων τῶν ξένων Κρατῶν ἐνταῦθα ποία σκοπεῖται νὰ εἶνε ἡ πολιτικὴ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως. Ἐδήλωσα ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς, ὅτε ἐγνώσθη ἡ σκοπούμενη μερικὴ ἐπιστράτευσις τῆς Βουλγαρίας, ὅτι ταύτην θὰ ἐπηκολούθει μερικὴ Ἑλληνικὴ τοιαύτη, ὅτε δ' ἐγνώσθη ἡ γενικὴ Βουλγαρικὴ ἐπιστράτευσις, ὅτι ἐντὸς τῆς ἡμέρας, πρὸ τῆς παρελεύσεως εἰκοσιπενταῶρου ἀπὸ τῆς Βουλγαρικῆς ἐπιστρατεύσεως, θὰ ἐδημοσιεύετο διάταγμα τῆς γενικῆς Ἑλληνικῆς ἐπιστρατεύσεως.

Ἀλλὰ συγχρόνως, Κύριοι, ἔπρεπε ν' ἀποβλέπω καὶ εἰς τὴν ἐξέλιξιν τὴν ὁποίαν ἦτο φυσικὸν νὰ λάβωσι τὰ πράγματα μετὰ τὴν ἐπιστράτευσιν. Ἐγώ, Κύριοι, δὲν ἀπέκρυψα τὸ πρᾶγμα οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν, ἐφ' ὅσον κατεῖχον τὴν ἀρχὴν μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου καὶ ἄφ' ἧς ἐπέστρεψα εἰς αὐτήν, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἑκάυσα δηλῶν, ὅτι τὰς συμμαχικὰς πρὸς τὴν Σερβίαν ὑποχρεώσεις θεωρῶ ἰσχυροῦσας πάντοτε, καὶ ταύτας μέλλω νὰ σεβασθῶ, ἐφ' ὅσον θὰ εἶχον τὴν τιμὴν καὶ τὸ βάρος τῆς κυβερνήσεως τῆς χώρας. Ἀλλ' ἐγνώριζον ὅτι κύκλοι, τῶν ὁποίων ἡ γνώμη ἀπὸ στρατιωτικῆς ἀπόψεως εἶνε ἀξία πολλῆς προσοχῆς, ἐθεώρουν ὅτι, ἐπειδὴ ἡ στρατιωτικὴ σύμβασις μετὰ τῆς Σερβίας, καθορίζουσα τὸν τρόπον τῆς συνεργασίας τῶν δύο στρατῶν, Ἑλληνικοῦ καὶ Σερβικοῦ, ἐν ἐνδεχομένῳ πολέμῳ κατὰ τῆς Βουλγαρίας, προβλέπει ὀρισμένην δύναμιν ἡ ὁποία θὰ διατεθῇ ὑπὸ τῆς Σερβίας διὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ κοινοῦ ἀγώνος, ἡ ἑλλειψὶς τῆς δυνάμεως ταύτης, ὡς ἐκ τῆς ἀπασχολήσεως ἀλλοτρίου τοῦ Σερβικοῦ στρατοῦ, καθιστᾷ παρακεκινδυνευμένην τὴν ἡμετέραν ἐνέργειαν. Ἡ πρώτη ἐπομένως τοῦ ἀντιπροσώπου ὀρισμένων Δυνάμεων, ἐν εἰς περιπτώσιν ἐπιθέσεως τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας, ὅτε κατ' ἐμὲ θὰ ἐπὶ ἤρχετο ὁ συμμαχικὸς ἔσρος, αἱ δυνάμεις ἐκεῖναι θὰ ἦσαν

δικταθειμένοι ν' ἀνκπληρώσουν τὴν ἐλλείπουσαν στρατιωτικὴν δύναμιν, ἐκαίηνν δηλ. τὴν ὁποῖαν ἡ Σερβία δὲν θὰ ἠδύνατο ἐνδεχομένως νὰ διαθέσῃ εἰς ἀπόκρουσιν Βουλγαρικῆς προσβολῆς, διότι ὁ στρατὸς αὐτῆς εἶνε ἀλλοχρὸς ἐστραχμένος. Καὶ ἔλαβον τὴν ἀπάντησιν, ὅτι ἡ δύναμις αὕτη δύναιται νὰ τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν στίγμην κατὰ τὴν ὁποῖαν θὰ ἐπήρχετο ὁ συμμαχικὸς ὅρος. Εἶπον δὲ συγχρόνως, ὅτι δὲν πρέπει ἐκ τούτου νὰ προέλθῃ παρεξήγησις τις, διότι δὲν ἐπρότεινεν ἀποστολὴν τῆς δυνάμεως αὐτῆς διὰ ν' ἀναλάβω νέας ὑποχρεώσεις, ἀλλ' ἤθελον μόνον νὰ γνωρίζω, ἂν ὑπὸ τὴν ὀρισμένην αὐτὴν προϋπόθεσιν τῆς ἐπελεύσεως τοῦ συμμαχικοῦ ὅρου θὰ ἠδύνατο νὰ δικταθῇ ἡ δύναμις αὕτη, διότι τοῦτο βεβαίως ἦτο ἐν στοιχεῖον πρὸς μὀρφωσιν πεποιθήσεως ἐκ μέρους ὀρισμένων κύκλων, οἱ ὅποιοι καλοῦνται νὰ ἔχουν γνώμην, προκειμένου περὶ τοιούτων ζητημάτων.

• II Ἑλληνοσερβικὴ συνθήκη. •

Καὶ ἤδη, Κύριοι, εἰσέρχομαι εἰς τὸ κύριον μέρος τῆς συζητήσεως, ὁμοίαν τῆς ὁποίας, ὡς εἶπον ἀρχόμενος τοῦ λόγου, σπανίως νομίζω ὅτι διεξήγαγεν ἡ Ἑλληνικὴ Βουλὴ. Ὁρθῶς ὁ ἀξιότιμος ἐκ Κερκύρας βουλευτὴς καὶ ὁ ἀξιότιμος ἐξ Ἀρκαδίας, ὁ λαβὼν τὸν λόγον δεύτερος, ὀρθῶς ἐζητήσαν νὰ στρέψουν τὴν προσοχὴν τῆς Βουλῆς ἐπὶ τῆς συνθήκης τῆς συμμαχίας μετὰ τῆς Σερβίας. Εἶνε ἀδύνατον νὰ κρίνῃ ὀρθῶς καὶ ἡ Ἑθνικὴ Ἀντιπροσωπεῖα καὶ ἡ Χώρα περὶ τῶν σημερινῶν πραγμάτων, ἂν δὲν γνωρίζουν ἀκριβῶς ποταὶ αἱ διατάξεις τῆς συμμαχίας μετὰ τῆς Σερβίας, ὅσον ἀφορᾷ τὴν ὑποχρέωσιν ἑκατέρου τῶν Κρατῶν, ὅπως προστρέξῃ εἰς βοήθειαν τοῦ ἄλλου. Λυποῦμαι μὴ δυνάμενος ἀπὸ σήμερον νὰ ἱκανοποιήσω τὴν εὐλογον, νομίζω, ἀξίωσιν τοῦ ἀξιότιμου βουλευτοῦ ἐξ Ἀρκαδίας, ὅπως προσπαθῶ ἐνώπιον τῆς Ἑθνικῆς Ἀντιπροσωπείας καὶ τὸ καίμενον τῆς συνθήκης. Δὲν δύναμαι νὰ πράξω τοῦτο ἀπὸ σήμερον, ἐλπίζω ὅμως ὅτι θὰ δυνηθῶ νὰ πράξω τοῦτο λίαν προσεχῶς, ζητήσας ἀμέσως τώρα, διαρκούσης τῆς συνεδριάσεως, τὴν ἄδειαν τῆς Σερβικῆς Κυβερνήσεως, ὅπως καταστήσω δημοσίᾳ γνωστὸν τὸ καίμενον τῆς συνθήκης.

Ἡ ἄδεια αὕτη μοὶ εἶνε ἀπαραιτήτως ἀναγκαία, διότι κατὰ ῥητὴν διατάξιν τῆς συνθήκης ἐκείνης ἀνακοίνωσις δημοσίᾳ δὲν δύναται νὰ γίνῃ παρὰ μόνον μετὰ σύμφωνον γνώμην ἀμφοτέρων τῶν συμβαλλομένων Κυβερνήσεων. Ἀλλ' ἂν δὲν δύναμαι ν' ἀνκοινώσω ἀπὸ σήμε-

ρον τὸ καίμενον τῆς συνθήκης καὶ καθήκον ἀλλὰ καὶ δικαίωμα ἔχω ν' ἀνακοινώσω πρὸς τὴν Βουλὴν ἐκεῖνα τὰ μέρη τῆς συνθήκης, τὰ καὶ κυριώτερα ἄλλως τε, τὰ ὅποια ἀπασχολοῦν ἡμᾶς σήμερον καὶ ἀπὸ τὰ ὅποια ἐξαρτᾶται ἡ εὐσυνείδητος γνώμη τῆς Ἀντιπροσωπείας τῆς Χώρας περὶ τῶν ἀπασχολούντων ἡμᾶς ζητημάτων.

Ἡ συνθήκη, Κύριοι, μετὰ τῆς Σερβίας, ἡ συνθήκη τῆς συμμαχίας εἶνε μίᾳ, δὲν ἐγένοντο δύο, μίᾳ πρὸ τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ ἄλλη μετ' αὐτόν, ὥπως υπέλαθεν ὁ ἀξιότιμος ἐκ Κοζάνης βουλευτής. Ἡ συνθήκη τῆς συμμαχίας εἶνε ἐκεῖνη, ἡ ὅποια συνήφθη ἓνα μῆνα περίπου πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ἐπὶ τῇ προόψει ἀκριδῶς τοῦ πολέμου τούτου, καὶ εἶνε μὲ διάρκειαν δεκαετὴ πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν γενικωτέρων συμφερόντων ἑκατέρου τῶν δύο Κρατῶν. Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην νομίζω ὅτι δὲν ἔχω δικαίωμα πλέον ν' ἀποκρύψω ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν Ἀντιπροσωπείαν καὶ ἀπὸ τὴν Χώραν τὴν πληροφορίαν ὅτι ἡ συνθήκη τῆς συμμαχίας ἡμῶν μετὰ τῆς Σερβίας εἶνε συνθήκη ἀμυντικὴ, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας ἑκάτερον τῶν Κρατῶν εἶνε ὑποχρεωμένον νὰ προστρέξῃ εἰς βοήθειαν τοῦ ἄλλου, ἂν τοῦτο χωρὶς νὰ προκαλέσῃ ἤθελε προσβληθῇ ὑπὸ τρίτου τινός.

Γ. ΠΩΠ. Τρίτου οἰουδήποτε ;

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Δὲν λέγει «οἰουδήποτε». Λέγει «τρίτου».

Ἐπὶ τῇ βάσει τῆς συνθήκης ταύτης, Κύριοι, ὅτε κατὰ Μάϊον παρελθόντος ἔτους αἱ σχέσεις ἡμῶν πρὸς τὴν Ὀθωμανικὴν Αυτοκρατορίαν περιήλθον κατὰ τὴν κοινὴν φράσιν ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς, ἀπηυθύνθημεν πρὸς τὴν Σερβίαν ἐξηγοῦντες τοὺς λόγους ἐνεκα τῶν ὁποίων ἀντεμετωπίζομεν νέον πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, πόλεμον τὸν ὅποιον ἐθεωροῦμεν ὅτι, καὶ ἐὰν ἡμεῖς πρῶτοι ἡρχίζομεν, θὰ ἦτο πόλεμος ἀμυντικὸς διὰ τὴν Ἑλλάδα, διότι αἱ προκλήσεις εἶχον καταστῆ ἀφόρητοι ἐκεῖθεν. Ἐπὶ τῇ βάσει, λέγω, τῆς συνθήκης ταύτης ἀπηυθύνθημεν πρὸς τὴν Σερβίαν, διὰ νὰ ἐπικαλεσθῶμεν τὴν ἀρωγὴν αὐτῆς εἰς περίστασιν κατὰ τὴν ὁποίαν, διεξάγοντες τὸν πόλεμον τοῦτον, θὰ προσεδαλλόμεθα ὑπὸ ἄλλου Κράτους.

Ἡ ἐκρήξις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου.

Κ. ΛΥΚΟΤΡΕΖΟΣ. Ἡ Σερβία δὲν ἀπηυθύνθη πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ὅτε προσεκλήθη εἰς πόλεμον ἀπὸ τὴν Αὐστρίαν ;

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. "Οτε, Κύριοι, εξερράγη ὁ μέγας Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος, ὁ συγκλονίζων ὁλόκληρον τὸν κόσμον, τὸν πεπολιτισμένον καὶ τὸν ἀπολίτιστον ἀκόμη, εὐρισκόμην εἰς Μόναχον, μεταβαίνων εἰς Βρυξέλλας, ὅπου εἶχεν ὀρισθῇ συνάντησις μετὰ τοῦ μεγάλου Βεζίρου τῆς Τουρκίας πρὸς συνεννόησιν καὶ λύσιν τοῦ ζητήματος τῶν νήσων. Ἐκεῖ μ' εὔρε τηλεγράφημα τοῦ κ. Πάσιτς, ἀναγγέλλοντος τὸν πόλεμον καὶ ἐρωτῶντός με ποία θὰ εἶνε ἡ στάσις τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι τοῦ πολέμου τούτου ἐν σχέσει πρὸς τὴν συνθήκην τῆς συμμαχίας. Ἀπήντησα ἐκεῖθεν εἰς τὸν κ. Πάσιτς, ὅτι δὲν ἠδυνάμην νὰ δώσω ὀριστικὴν ἀπάντησιν πρὶν ἢ ἐπιστρέψω εἰς τὰς Ἀθήνας, συγκαλέσω Ὑπουργικὸν Συμβούλιον καὶ μετὰ τοῦτο ζητήσω τὴν γνώμην τοῦ Βασιλέως. Ἀλλ' ἐθεώρουν ὅτι μοι ἐπεβάλλετο νὰ μὴ ἀφήσω ἐν ἀμφιβολίᾳ τῶν ἀτομικῶν μου τοῦλάχιστον γνώμῶν τὸν Πρωθυπουργὸν τοῦ συμμάχου Κράτους ἐπὶ πέντε ἢ ἑξ ἡμέρας, αἵτινες ἀκόμη θ' ἀπχτοῦντο διὰ νὰ φθάσω εἰς Ἀθήνας. Ἀπήντησα λοιπὸν εἰς αὐτὸν τηλεγραφικῶς, ὅτι δὲν δύναμαι νὰ δώσω ἀπάντησιν δεσμεύουσαν τὴν Ἑλλάδα ἀκόμη, ἀνακοινῶ ὅμως ὅτι ἡ γνώμη τὴν ὁποίαν θὰ εἰσηγηθῶ εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον καὶ θὰ θέσω ὑπὸ τὴν ἐγκρίσιν τοῦ Βασιλέως εἶνε αὕτη: "Ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν δύναται νὰ βοηθήσῃ τὴν Σερβίαν ἐν τῷ πολέμῳ τῷ Εὐρωπαϊκῷ τῷ ἀρχομένῳ· μίαν μόνον ὑπηρεσίαν ἐπὶ τῇ βράσει τῆς συνθήκης δύναται νὰ χορηγήσῃ εἰς τὴν Σερβίαν, καὶ ταύτην πολύτιμον, νὰ ἴσταται κρατοῦσα τὸ ὄπλον καὶ δηλοῦσα ὅτι, ἐὰν ἡ Βουλγαρία ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Σερβίας, ἡ Ἑλλὰς θὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Βουλγαρίας· αὕτη ἦτο ἡ συνδρομή, τὴν ὁποίαν καλέπιστος ἐρμηνεῖα τῆς συνθήκης ἐπέβαλλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ χορηγήσῃ εἰς τὴν Σερβίαν. Ἀποστολὴ τοῦ στρατοῦ τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὸ κέντρον τῆς Εὐρώπης θὰ ἦτο ἐπιχείρησις βεβαίως ὅχι σοδαρά, μάλιστα καθ' ἣν στιγμὴν ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ ὁ κύριος ἐχθρὸς θὰ ἴστατο διὰ νὰ ἐπιπέσῃ καταστρέφων καὶ τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν καὶ τὸν Σερβικὸν διὰ τῆς ἀποκοπῆς τῶν συγκοινωνιῶν τοῦ πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην.

Ι. ΜΠΑΚΟΠΟΥΛΟΣ. Ἡ Σερβία τί ἀπήντησε;

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. "Οτε ἐπέστρεψα εἰς Ἀθήνας, ἡ γνώμη αὕτη, ἡ ὁποία ἐνεκρίθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου καὶ ὑπὸ τῆς Α. Μ.

τοῦ Βασιλέως, ἀνεκοινώθη ὡς ἐπίσημος ἀπάντησις εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ συμμαχικοῦ Κράτους καὶ τὸ συμμαχικὸν Κράτος ἐδήλωσε τότε, ὅτι ἀναγνωρίζει πλήρως ὅτι τοιαύτη συνδρομὴ παρεχομένη ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Σερβίαν ἀντιπροκρίνεται ἐντέλῳ πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις καὶ ὁποῖαι ἀνελήφθησαν, καλοπίστως ἐφαρμοζομένας, ὑφ' ἡμῶν.

Καὶ διὰ τοῦτο, Κύριοι, ἐπιστήμῳ τοῦλάχιστον οὐδὲν διετυπώθη παράπονον κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὡς παρερμηνεύσας τὴν συνθήκην, νομίζω δ' ὅτι οὐδεὶς ἐκ τῶν ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ θὰ ἤθελε ζητήσῃ πρὸς τῆς Κυβερνήσεως λόγον διότι κατώρθωσεν οὕτω παρ' ἀμφοτέρων ἢ συνθήκη αὕτη νὰ ἐρμηνευθῇ. Εἰς τὴν γνώμην ταύτην, Κύριοι, ἡ Κυβέρνησις ὑπὸ τὴν προεδρίαν τὴν ἐμὴν ἐνέμεινεν ἀπρασκαλεύτως μέχρις οὗ κατέλθε τῆς ἀρχῆς. Ἀλλὰ περιέργως ὅχι μόνον ἡ ἐμὴ Κυβέρνησις ἔχει τὴν γνώμην ταύτην περὶ τῶν ἐκ τῆς συμμαχικῆς συνθήκης ὑποχρεώσεων τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ οὐδεὶς ὑπευθύνως δυνάμενος νὰ ὀμιλῇ περὶ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τῆς Χώρας διετύπωσε μέχρις ἐσχάτων τοῦλάχιστον ἀντίθετον γνώμην.

Σ. ΤΣΑΚΟΠΟΥΛΟΣ. Τὸν Μάγον τί ἀπήντησεν ἡ Σερβία εἰς τὴν πρότασιν τὴν ὁποῖαν τῆς ἐκάματε πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Τὸν Μάγον τοῦ 1914 ;

Σ. ΤΣΑΚΟΠΟΥΛΟΣ. Μάλιστα.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ κάμω τὴν δήλωσιν, ὅτι εἰς αὐτὴν τὴν ἐρώτησιν θ' ἀπαντήσω μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀγορεύσεώς μου· ἐὰν τότε παραμείνῃ ἀσάφειά τις, εἶμαι πρόθυμος νὰ δώσω ἐξηγήσεις.

ΖΗΣΗΣ ΙΑΤΡΟΥ. Ἐγένετο δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου ;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὅμιλοῦν ὅλοι καὶ δὲν ἐννοῶ. Ἀπαντῶ εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ ἐξ Ἀρκαδίας βουλευτοῦ. Ἡ Σερβικὴ Κυβέρνησις ἀπήντησεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν τότε ἐκθέτουσα τὴν κατάστασιν τῆς κοινῆς, ἢ ὁποῖα ἦτο φυσικὸν νὰ ἐπικρατῇ ἐν Σερβίᾳ μετὰ δύο ἄρτι διεξυγθέντας πολέμους, τῆς ἀνεπαρκοῦς παρασκευῆς εἰς νέον πόλεμον, καὶ συνιστῶσα ἐπομένως νὰ καταβληθῇ πᾶσα δυνατὴ προσπάθεια, ὅπως ἀποφευχθῇ ἡ πολεμικὴ βῆξις. Ἐδήλωσε συγχρόνως ὅτι, ἀπευ-

θυνομένην εἰς τὴν Τουρκίαν, θὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν τῆς, ὅτι ὁ πόλεμος μεταξὺ Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀφῆσθαι τὴν Σερβίαν ἀδιάφορον. Ἡ Σερβία εἰς τὴν περίστασιν ἐκείνην ἐφέρθη ὡς φίλη εἰλικρινὴς ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῶν συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων τὰς ὁποίας ἀνέλαθεν. Ἄλλ' ὡς εἶπον, Κύριοι, δὲν ἦτο μόνον γνώμη τῆς ὑπὸ τὴν προεδρίαν μου Κυβερνήσεως ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου αὕτη ἡ περὶ τῶν συνθηκῶν ὑποχρεώσεις μας ὑπῆρξε καὶ γνώμη τῆς διαδεχθείσης με Κυβερνήσεως κατὰ Φεδρουάριον τοῦ 1915, τῆς ὑπὸ τὸν ἀξιότιμον βουλευτὴν ἐκ Πατρῶν Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἐν ταῖς ἐπισήμιοις δηλώσεσιν ἅμα τῇ ἀναλήψει τῆς ἀρχῆς λέγει ταῦτα (Ἀναγινώσκει) :

«... Ἄλλ' ὑπέρτατον ἅμα καθήκον ἐπιβάλλει εἰς τὴν Χώραν τὴν ἐπιφύλαξιν ὅτι θὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ἀνειλημμένας συμμαχικάς ὑποχρεώσεις.»

Ἡ τήρησις τοῦ συμμαχικοῦ ὅρου.

Βλέπετε λοιπὸν ὅτι καὶ ἡ ἄλλη Κυβέρνησις, ἡ διαδεχθεῖσα τὴν ἰδικήν μου εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ λαβοῦσα γνώσιν τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων, ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ δηλώσει τῆς διεκήρυττεν ὡς κυριώτατον μέλημα τῆς πολιτικῆς τῆς τὴν τήρησιν καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων τῶν ἀνειλημμένων. Ἀλλὰ, καὶ ὅτε ἀνέλαθον καὶ πάλιν τὴν ἀρχὴν μετὰ τὰς ἐκλογάς, ἦτο φυσικὸν ὅτι τὴν αὐτὴν θὰ ἐξηκολούθουν νὰ ἔχω ἀντίληψιν περὶ τῆς ἰσχύος τοῦ ὅρου τοῦ συμμαχικοῦ τῆς συνθήκης καὶ τοῦ ὀφειλομένου πρὸς αὐτὸν σεβασμοῦ ἐκ μέρους ἡμῶν. Ὅτε δ' ὁ κ. Πάσις, πιεζόμενος τελευταίως ὅπως στέρξῃ εἰς παρχωρήσεις πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ἵνα μὴ ἡ Βουλγαρία λάβῃ ἐχθρικήν πρὸς τὴν Σερβίαν στάσιν, ὅτε, λέγω, πιεζόμενος ἠναγκάσθῃ ν' ἀπευθυνθῇ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν συγκατάθεσιν αὐτῆς, ὅπως στέρξῃ εἰς τὰς παρχωρήσεις ταύτας, ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ὑπὸ ὥρισμένας προϋποθέσεις ἔσπερξεν εἰς τὰς παρχωρήσεις, καὶ ἦτο πρόδηλον ὅτι ἡ πρᾶξις αὐτῆς αὕτη ἀπέτελει νέαν βεβαίωσιν τῆς δικαίτης καὶ τῆς ἰσχύος τῆς συμμαχικῆς ταύτης συνθήκης. Δύναμις νὰ διαβεβαιώσω τὴν Βουλὴν, Κύριοι, ὅτι ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς ἐκρήξεως τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου οὐδέποτε ἦλθεν ὁ λόγος εἰς τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς

τῆς Κυβερνήσεως χωρὶς ἢ ὑπ' ἐμὲ Κυβέρνησις νὰ δηλώσῃ πάντοτε ἐμφανῶς ἄνευ περιορισμοῦ τὴν ἀπόφασιν αὐτῆς, ὅπως τηρήσῃ πιστῶς τὰς συνθήκας, αἱ ὁποῖαι ἔφερον τὴν ὑπογραφήν τῆς Ἑλλάδος, τὴν ὑπογραφήν τοῦ Βασιλέως, τὴν ὑπογραφήν τῆς ὑπευθύνου Κυβερνήσεως. (Χειροκροτήματα παρατεταμένα). Εὐρέθην μάλιστα εἰς τὴν ἀνάγκην, συζητῶν πρὸς τοὺς ἔχοντας ἀντίθετον γνώμην καὶ ὑπεραμυνόμενος τῆς ἐμῆς γνώμης καὶ τῆς σταθερᾶς ἀποφάσεως, ὅπως ἡ Ἑλλὰς μὴ καταστῇ ἐπιλήσιμων τῶν ὑποχρεώσεών της, εὐρέθην εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ παρατηρήσω ὅτι, ἐὰν μεγάλα καὶ ἰσχυρὰ Κράτη δύνανται καὶ νὰ παραβλέπουν κατὰ τὰς περιστάσεις τὰς ἐκ τῶν συνθηκῶν ὑποχρεώσεις, ὁ κίνδυνος δι' αὐτὰ ἐντεῦθεν εἶνε μικρός. Ὑπάρχει ἰσχύς μεγάλη, ἡ ὁποία ἴσως ἀναπληροῖ τὴν ἠθικὴν δύναμιν, ἀλλὰ διὰ Κράτη μικρά, ὅπως ἡ Ἑλλὰς, εἶπον πρὸς τὸν συζητητὴν μου, ὅτι ἡ ἀθέτησις συμμιχικῶν ὑποχρεώσεων θ' ἀπετέλει διὰ τὸ Κράτος ἀτίμωσιν, τῆς ὁποίας ἡ Ἑλλὰς ὡς ἐξ ἄλλης τῆς Ἱστορίας της δὲν ἦτο ἀξία, ἀτίμωσιν δὲ ἡ ὁποία θὰ καθίστα τὸ Κράτος τοῦτο ἀνίκανον τοῦ λοιποῦ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἱστορικὴν του σταδιοδρομίαν. (Εὖγε καὶ χειροκροτήματα)

Ἐὰν ἡμεθα, Κύριοι, ἱκανῶς ἰσχυροί, ὥστε αὐτοτελῶς νὰ χαράσωμεν πολιτικὴν πρὸς κατάπραξιν τῶν ἔθνικῶν μας ἀξιώσεων, θὰ ἐδεχόμεν νὰ συζητήσω σοβαρῶς πρὸς ἐκείνον, ὁ ὁποῖος θὰ μοι ἔλεγεν ὅτι ἡ ἰσχύς εἶνε ὑπεράνω τοῦ δικαίου καὶ τὸ συμφέρον ὑπεράνω τῶν ὑποχρεώσεων. Ἀλλ' ὅταν τὸ Κράτος τοῦτο εἶνε ἀκόμη μικρόν, συμβαίνει ὥστε ἡ τήρησις τῶν ἠθικῶν ἐπιταγῶν νὰ συμβιδάζεται τελείως πρὸς τὰ ὕλικά συμφέροντα, πρὸς τὰ συμφέροντα τὰ πολιτικὰ τοῦ Κράτους καὶ νὰ εἶνε ἀδιάσπαστος ἀπ' ἐκείνων.

Ἡ Ἑλλὰς προέλαβε τὰς Βουλγαρικὰς διαθέσεις.

Ἀλλὰ, Κύριοι, θὰ μοι ἐπιτρέψῃτε νὰ φρονῶ πεποιθότως ὅτι ἡ ἔντονος καὶ σταθερὰ καὶ ἀμετάβλητος ἐν τούτῳ στάσις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως εἶνε ἡ συντελέσασα, ὅπως προλάβῃ μέχρι τῆς τελευταίας ταύτης ἐποχῆς τὰς διαθέσεις τῆς Βουλγαρίας πρὸς ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Σερβίας, διότι ὁ πειρασμός δι' αὐτὴν ἦτο ὄντως μέγας, καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Σερβία προσεδάλλετο ἀπὸ βορρᾶ ὑπὸ μιᾶς μεγάλης Αὐτοκρατορίας. Τὴν δευτέραν δὲ φοράν, ὅπως ἐνθυμεῖσθε, ἐξ ἧσε

νά υποκύψῃ ἀπὸ τὴν προσπάθειαν ἐκείνην, μέχρις οὗ κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν δι' ἀναπτύξεως πράγματι ἡρώϊσμοῦ ἀξιοθαυμάστου κτώρθωσε ν' ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον. Τὸ φυσικὸν δ' ἦτο ὅτι ὁ πειρασμὸς ἦτο διὰ τὴν Βουλγαρίαν μέγας, ὅπως ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, τὸν ὅποιον ἔδλεπεν ἀπησχολημένον ἀλλաχοῦ. Ἀλλὰ κατὰ τῆς ἐπιθέσεως ταύτης δὲν λέγω ὅτι μόνῃ ἀνασταλτικῇ δυνάμει ὑπῆρξεν ἡ σταθερὰ στάσις τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἀλλ' ἰσχυρίζομαι εὐλόγως ὅτι ὑπῆρξε μία τῶν κυριωτέρων ἀνασταλτικῶν αἰτίων διὰ τὴν μὴ ἐνέργειαν τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας.

Εἰμαι ἀκόμῃ βέβαιος ὅτι τελευταίον, ἐάν δὲν ἐπεκράτει ἐν Βουλγαρίᾳ παρεξήγησις περὶ τῆς πολιτικῆς ἡμῶν, ὀφειλομένη ἴσως εἰς τὸ ὅτι κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς Κυβερνήσεως τοῦ ἀξιολύτου ἐξ Ἀχαϊολίδος βουλευτοῦ αἱ ἰδέαι τῆς Κυβερνήσεως ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ εἶχον ὑποστῇ ἀλλοίωσιν τινα ἢ κλονισμόν τινα, ἐάν, λέγω, ἐν Βουλγαρίᾳ, δὲν ἐπεκράτει πεπλανημένη ἀντίληψις τῶν διαθέσεων τῆς Ἑλλάδος ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ, ἔχω πάντα λόγον νὰ πιστεύω ὅτι ἡ Βουλγαρία δὲν θ' ἀπεφάσιζε νὰ ἐπιστρατευθῇ, ἵνα θέσῃ εἰς τὸν κίνδυνον τοῦ ἐμπρησμοῦ ὁλόκληρον τὴν Βαλκανικὴν χερσόνησον.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Πρῶτον ποῖος εἶνε ὁ κλονισμὸς τὸν ὅποιον ἐμνημονεύσατε καὶ δευτέρον κατὰ ποῖον τρόπον οὗτος ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς Βουλγαρικῆς Κυβερνήσεως.

Ε. BENIZEΛΟΣ. Ὁ κλονισμὸς εἶνε αἱ δηλώσεις τοῦ Ῥαδοσλάδωφ, αἱ πρὸς τοὺς φίλους τοῦ γενόμεναι καὶ δημοσιευθεῖσαι δι' ἀνακοινωθέντος τοῦ Τύπου ἐν Βουλγαρίᾳ, ὅπου ὑπάρχει προληπτικὴ λογοκρισία, καὶ καθ' ἃς ἡ Βουλγαρία προβαίνουσα εἰς ἐπιστράτευσιν εἶνε ἡσυχος, διότι στηρίζεται ἐπὶ τῆς οὐδετερότητος καὶ τῆς Ῥουμανίας καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Κυβερνήσεις εἰσθε σεῖς.

Ε. BENIZEΛΟΣ. Ἀλλὰ δὲν εἶχε λάθει ἀφορμὴν ἡ νῦν Κυβερνήσις τότε πλεον περὶ τούτων τῶν πραγμάτων ν' ἀσχοληθῇ καὶ νὰ κάμῃ δηλώσεις, διότι ἡ Βουλγαρικὴ ἐπιστράτευσις ἐπῆλθεν ἀληθῶς ὀλίγον ἀπροσδόκητος.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἐχετε πού βεβαιωμένον ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ Κυβερνήσις ἡ ὑπ' ἐμὲ προέβη εἰς τινα δήλωσιν πρὸς τὴν Βουλγαρίαν δικαιολογοῦσαν τὰς δηλώσεις τοῦ κ. Ῥαδοσλάδωφ;

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Όχι πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. Εἶπον ὅτι κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς προκατόχου Κυβερνήσεως ἐπῆλθε μεταβολὴ εἰς τὰς σκέψεις αὐτῆς ὥς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο. Γνωρίζετε, διότι ἔχετε πείραν τῶν πραγμάτων, πόσον δύσκολον εἶνε, ἰδίως εἰς τὴν Ἑλλάδα, νὰ μείνωσι μυστικάι αἱ ἐνέργειαι καὶ αἱ διαθέσεις ἀκόμη τῶν κυβερνώντων.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Παρακαλῶ νὰ καθορίσῃτε ποῖα εἶνε τὰ γεγονότα ἐκεῖνα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐξεδηλώθη ἡ μεταβολή.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Μὲ βεβαιώνετε ὅτι δὲν ἐπῆλθε μεταβολὴ σκέψεων;

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Δὲν βεβαιῶ τίποτε. Ἐγὼ θὰ ὁμιλήσω καὶ θὰ ἐκθέσω τί βεβαιῶ. Ζητῶ ἀπὸ ὑμᾶς νὰ καθορίσῃτε τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἐπικαλεῖσθε, διὰ νὰ γνωρίζω περὶ ποίων γεγονότων ὁμιλεῖτε καὶ ν' ἀντιτάξω πᾶν ὅ,τι ἔχω ν' ἀντιτάξω καὶ θ' ἀντιτάξω. Ὅ,τι ἔχω ἐγὼ νὰ εἶπω θὰ τὸ εἶπω. Ζητῶ ἀπὸ ὑμᾶς νὰ ἐξηγήσῃτε ἐκεῖνο τὸ ὅποιον φαίνεσθε λέγων.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν θέλω τὸ παρεμπέμπτον αὐτὸ νὰ λάβῃ μείζονα ἔκτασιν. Φθάνω εἰς τὴν λύσιν διὰ τῆς ἐξῆς δηλώσεως: Ἄν ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐξ Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος βεβαιεῖ ὅτι οὐδέποτε κατὰ τὸν χρόνον τῆς παραμονῆς του ἐν τῇ ἀρχῇ μετέβαλε διαθέσεις, οὐδὲ προέβη εἰς ἐνέργειαν ἐκδηλωτικὴν τοιαύτης διαθέσεως, ἀνακαλῶ ὅσα εἶπον καὶ εἰμαι εὐτυχὴς δεχόμενος τοιαύτην διαβεβαίωσιν.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Παρακαλῶ.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν τὴν κάμνετε; Τότε εἶνε περιττὸν νὰ ἐκθέσω εἰς τὴν Βουλὴν διὰ τίνων ἐνεργειῶν ἐξεδηλώθη ἡ μεταβολὴ αὕτη τῶν σκέψεων ὑμῶν.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Σεῖς ἀνακαλεῖτε ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶπετε περὶ ἐμοῦ. Τοῦτο εἶνε ἀρκετόν. Τί ἔκαμα ἐγὼ ἐν σχέσει μὲ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶπετε, θὰ τὸ ἀκούσῃτε, ὅταν ὁμιλήσω ἐγώ.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐπιτρέψατέ μοι νὰ σᾶς εἶπω, διότι εὐρισκόμεθα ἐνώπιον αἰθουσῆς πολιτικῆς, ὅτι ἡ ἀνάγκη εἰς ἐγένετο ὑπὲρ αἰρεσῶν τινα. Λοιπόν, ἂν δηλώνετε ὅτι δὲν μετεβάλατε γνώμην καὶ δὲν προέβητε εἰς ἐνεργείας ἐκδηλωτικὰς τῆς μεταβολῆς τῆς γνώμης, ἀνακαλῶ ὅσα εἶπον καὶ σᾶς ζητῶ μάλιστα συγγνώμην.

Α. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἄν δὲν δηλώνω, δὲν ἀνακαλεῖτε;

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. 'Αλλ' εἶνε περιττὸν νὰ ἐξηγήσω πρὸς τὴν Βουλὴν διὰ ποίων πράξεων ἐξεδηλώθη ἡ ἐνέργειά σας. (Χειροκροτήματα).

Ἡ ἰσορροπία τῶν Βαλκανικῶν.

'Αλλὰ, Κύριοι, διὰ νὰ μείνωμεν πάλιν εἰς τὰς ἐκ τῆς συνθήκης τῆς συμμαχικῆς ὑποχρεώσεις ἡμῶν ἀπέναντι τοῦ φίλου καὶ γείτονος καὶ συμμάχου Κράτους, δὲν εἶνε μόνον ἡ ἠθικὴ ἀποφῆς τοῦ ζητήματος· δὲν εἶνε μόνον ἡ πρὸς ταύτην συνδεσμένη ἐν τῇ γενικῇ ἐννοίᾳ ἀποφῆς τοῦ συμφέροντος τοῦ πολιτικοῦ, ἀλλὰ, ἐρωτῶ ὑμᾶς, Κύριοι, καὶ εἰς περίπτωσιν ἀκόμη κατ' ἣν δὲν θὰ ὑπῆρχε συνθήκη συμμαχικὴ μετὰ τῆς Σερβίας· δὲν νομίζετε ὅτι τοῦλάχιστον εἰς δεινотάτην ἀμνηχανίαν θὰ εὐρίσκετο ἡ Κυβέρνησις ἡ Ἑλληνικὴ περὶ τοῦ τί ὤφειλε νὰ πράττῃ εἰς ὁμοίαν περίστασιν; Δὲν νομίζετε, λέγω, ὅτι, καὶ ἂν δὲν ἐφθάνεν ἡ πλάστιγξ νὰ κλίνη πρὸς τὸ μέρος τῆς συνδρομῆς πρὸς τὴν Σερβίαν, ὅτι εἰς δεινотάτην τοῦλάχιστον ἀμνηχανίαν θὰ εὐρίσκετο ἡ Κυβέρνησις, σκεπτομένη ὅτι, ἂν ἄρηνεν ἐν ἐκ τῶν Βαλκανικῶν Κρατῶν αὐτοδυνάμως ν' ἀνατρέψῃ τὴν ἰσοδυναμίαν τὴν κατασταθεῖσιν διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, θὰ προσυπέγραψεν ἐκ τῶν προτέρων καὶ ἐν βρῆχει χρόνῳ τὸν ἴδιον αὐτῆς θάνατον;

Καὶ δὲν νομίζετε, Κύριοι, ὅτι, ἐὰν κατὰ τὴν ἐκρηξίν τῆς προσφάτου τυχῆς Βαλκανικῆς κρίσεως, τῆς ἀρχομένης ἀπὸ τῆς Βουλγαρικῆς ἐπιστρατεύσεως, ἄλλη τις Κυβέρνησις ἦτο ἐπὶ τὴν ἀρχὴν ἐνταῦθα καὶ ἄλλας ἰδέας εἶχε περὶ τῶν συμμαχικῶν ὑποχρεώσεών μας πρὸς τὴν Σερβίαν καὶ ἐξήλου ὅτι θεωρεῖ ἀνίσχυρον τοῦ λοιποῦ τὴν συνθήκην ταύτην, καὶ ἐπομένως ἀδικφορεῖ διὰ τὴν ἐπικειμένην ἐπίθεσιν τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας, δὲν νομίζετε, λέγω, ὅτι ἐκ τοιαύτης τυχῆς ἐνεργείας τοιαύτης Κυβερνήσεως οἱ μέγιστοι τῶν κινδύνων θὰ ἐπεκρέμαντο ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους; Δὲν νομίζετε ὅτι, ἐὰν τοιαύτη ἦτο ἡ πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεως, ἦτο πολὺ φυσικὸν ὅτι ἡ Σερβία, ἐγκταλειπομένη ἀπὸ τὴν σύμμαχον αὐτῆς, μὴ διαδλέπουσα οὐδαμῶθεν ἐλπίδα σωτηρίας, ἡδύνατο νὰ φθάσῃ εἰς παραχωρήσεις ὅχι πλέον κατὰ τὴν ἔκτασιν εἰς τὴν ὁποίαν συνήνεσε πρὸς μὴνός, ἀλλὰ κατ' ἔκτασιν πολὺ εὐρυτέραν, ὥστε νὰ κορέσῃ τὰς ἀξιώσεις τοῦ γείτονος, νὰ λύσῃ τὰς πρὸς αὐτὸν διαφορὰς του καὶ ν' ἀ-

φήση τοῦτον μόνον πλέον καὶ ἀπερίσπαστον ἀπὸ τῆς Σερβίας, διὰ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἐχούσης ἤδη εἰς βάρος της ὅτι ἠθέτησε συμμαχικὸν καθήκον πρὸς Κράτος εὐρισκόμενον ἐν δεινῇ θέσει, ἀφ' ἑλίου δὲ πλέον καὶ πανταχόθεν ἀνυπερασπίστου ;

Εἶνε εὐκόλον, Κύριοι, ν' ἀντιπολιτεύεται κανεὶς ἀρνητικῶς, ἐπικρίνων τοὺς ἔχοντας τὰ βάρη τῆς ἀρχῆς εἰς περιστάσεις τόσον δεινὰς καὶ τόσον σοβαρὰς διὰ τὸ Ἔθνος. Ἀλλ' ὁ πολιτικὸς πρέπει νὰ ἔχῃ τὸ χάρισμα νὰ βλέπῃ πολὺ πρωτότερα ἀφ' ὅσον βλέπουν οἱ ἄλλοι, διότι, ἂν δὲν ἔχῃ τὸ χάρισμα τοῦτο, εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ ὀδηγήσῃ τὴν πατρίδα αὐτοῦ εἰς συμφορὰς καὶ καταστροφάς. (Εὐγε, εὐγε καὶ χειροκροτήματα.)

Ἀλλά, Κύριοι, θὰ μοὶ ἐπιτρέψητε ὑπὲρ τῶν ἰδεῶν μου νὰ προσ-
αγάγω ἐνώπιον ὑμῶν καὶ ἐν ἄλλο ἀκόμη ἐπιχείρημα, πλέον ἀπορα-
σιστικὸν ἀπ' ὅλα αὐτά, τὰ ὁποῖα σὰς προέβαλα μέχρι τῆς στιγμῆς
ταύτης καὶ τὰ ὁποῖα ἐπιτρέψατέ μοι νὰ θεωρήσω ὡς ὀγκώδη· ἔχω ἀκό-
μη, λέγω, ἐν ἄλλο ἐπιχείρημα, κατὰ τοῦ ὁποίου εἰς οὐδέναν ἐξ ὑμῶν
ἐπιτρέπεται νὰ προδῶλῃ ἀντίρρησην. Ἐχω τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι εἰς τὸ
σημεῖον τοῦτο ἡ Κυβέρνησις ἢ παροῦσα ἔχει σύμφωνον τὴν ἐκδεδη-
λωμένην γνώμην τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ (Ἐπιδοκιμασίαι ἐκ τῆς αἰ-
θούσης).

Κύριοι, κατὰ τὰς ἐκλογάς, τὰς ὁποίας ἡ Κυβέρνησις τοῦ ἀξιοτίμου
βουλευτοῦ ἐκ Πατρῶν διεξήγαγε τελευτώντος τοῦ Μαΐου, ἐξη-
τήθη ἐκ παντός τρόπου νὰ συγχυσθῇ ἡ διαύγεια τῆς κρίσεως τῶν
ἐκλογέων διὰ τῆς παρενθέσεως, ἀντὶ τῶν ἀληθῶς χωρίζοντων
ἡμᾶς ζητημάτων, ἄλλων ζητημάτων τὰ ὁποῖα δὲν ἠδύναντο
ν' ἀποτελέσωσιν ἀντικείμενον ἀγῶνος συνταγματικοῦ. Ἄν δέ,
ὅπως ἀνεγνώρισα πάντοτε, ἡ λαϊκὴ ἐτυμήγορρα δὲν ἀπετέλει οὔτε
ἐκφάνσιν γνώμης ὑπὲρ ἀναμίξεως ἡμῶν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τῶν
Δαρθαναλλίων, οὔτε ἐκφάνσιν γνώμης περὶ παραχωρήσεων, τὰς ὁποίας
διανοηθεὶς νὰ εἰσηγηθῇ πρὸς τὸν Βασιλεῖα εἶχα κατορθῶσαι νὰ
θάψω, ἂν, λέγω, δὲν ἀπεφάνθη ὁ λαὸς οὔτε περὶ τοῦ ἐνὸς σημείου
οὔτε περὶ τοῦ ἄλλου, ἀπεφάνθη ὅμως ἀνεκδοκίμως ἐπὶ τῆς πολιτικῆς
τῆς προκατόχου Κυβερνήσεως, ἀπεφάνθη δηλαδὴ ὅτι ἡ χαρὰ χθεῖσα
ὕπ' ἐμοῦ πολιτικῇ μὲ τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν αὐτῆς καὶ μὲ τὴν τί-
ρησιν τὴν πιστὴν τῶν συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων ἐγκρίνεται ὑπὸ τοῦ
Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ὁ ἀργυρώνητος Τύπος.

Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο, Κύριοι, εἶνε τοιοῦτον, ὥστε εἰς οὐδένα σεβόμενον ἑαυτὸν ἐνταῦθα ἐπιτρέπεται νὰ τὸ ἀμφισδητήσῃ.

Ὁ ἀξιοτίμος βουλευτὴς Κερκύρας μὲ ἀπηύθυνα τὴν ἐρώτησίν του, διότι ἤθελε νὰ μάθῃ ἂν ἡ ἐπιστράτευσις ὀδηγεί τὴν Ἑλλάδα εἰς ταχὺν πόλεμον, ἢ ἂν εἰς τὴν ἀπόκρουσιν εἰσβολῆς ἐχθρικῆς. Κύριοι, δὲν εἶνε ἡ ἐμὴ πολιτικὴ ἡ ὀδηγοῦσα τὴν χώραν εἰς τὸν πόλεμον. Ὅπως πρὸ μικροῦ εἶπα, ἔχω τὴν πεποίθησιν, ὅτι, ἐὰν ἀδιατάκτως παρέμενε, ἡ αὐτὴ ἀντίληψις παρὰ τῇ Ἑλληνικῇ Κυβερνήσει, ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶνε ἀδύνατον νὰ μείνῃ ἀδιάφορος εἰς ἐπιθέσιν τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας, ἔχω τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ἐπιστράτευσις ἢ Βουλγαρικὴ, ἔχω ὅλους τοὺς λόγους τοῦλάχιστον νὰ θεωρῶ πιθανώτατον, ὅτι ἡ Βουλγαρικὴ ἐπιστράτευσις δὲν θὰ ἐγίνετο. Βλέπετε λοιπὸν ὅτι οὐχὶ διὰ τῆς σταθερᾶς πολιτικῆς ὠθεῖτε τὴν χώραν εἰς πόλεμον, ἀλλὰ δύνασθε νὰ ὠθήσετε αὐτὴν πολὺ εὐκολώτερον δι' ἀσταθεῆς πολιτικῆς, διὰ πολιτικῆς, δὲν τὸ λέγω ὅπως φέξω ὑμᾶς, μὴ ἀνδρικῆς. Ὅπως εἶπα καὶ κατὰ τὰς δηλώσεις τὰς ὁποίας ἔκαμα ἀναγγέλλων πρὸς τὴν Βουλὴν τὴν ἐπιστράτευσιν, ἡ ἐπιστράτευσις εἶνε φάρμακον ἡρωϊκόν. Εὐτυχῶς ὅλοι οἱ δυνάμενοι ὑπευθύνως νὰ ὁμιλῶσιν ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ ἀνεγνώρισαν τὴν ἀνάγκην εἰς τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλάς εὐρέθη διὰ νὰ καλέσῃ τὴν ἐπιστράτευσιν καὶ δὲν ἔμειναν ἀμφισδητοῦντες τὴν χρησιμότητα αὐτῆς παρὰ μόνον ἑκείνοι, οἱ ἑκτὸς τῆς αἰθούσης ταύτης, θὰ τὸ εἶπω σαφῶς — ἀπευθύνομαι πρὸς τὸν Τύπον —, ἑκείνοι οἱ ὁποῖοι εἶνε ἀργυρώνητοι... (Εὔγε καὶ χειροκροτήματα καταγώδῃ καὶ παρατεταμένα διακόπτουν ἐκ τῆς αἰθούσης καὶ τοῦ ἀκροατηρίου). Λέγω τὴν λέξιν μὲ ὅλην τὴν συνκρίσθησιν τῆς βαρύτητος, ἣν δίδει εἰς αὐτὴν ἡ ἐπιστημότης τῆς θέσεώς μου, διότι παριστάμεθα, Κύριοι, ἐνώπιον ἐνὸς θεάματος ἀνδραγαθίου ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι χειρίζονται ὄργανά τινα τῆς δημοσίας γνώμης, οἱ ὁποῖοι διὰ τοῦτον τὸν λόγον εὐλόγως ὑποτίθεται ὅτι εἶνε ἐρμηγεῖς μέρους τῆς κοινῆς γνώμης καὶ οἱ ὁποῖοι ἐν γνώσει ὅλου τοῦ κόσμου ἐπώλησαν τὸν κάλαμόν των εἰς ξενικὴν προπαγάνδαν καὶ οἱ ὁποῖοι ἔρχονται καθ' ἣν στιγμὴν ἡ Ἑλλάς ἐπιστρατεύεται διὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ τοὺς δεινοτάτους κινδύνους (Εὔγε,

εὔγε καὶ νέα χειροκροτήματα), ἔρχονται καθ' ἣν στιγμήν ἐντὸς τῆς αἰθούσης ταύτης ἐπατεύχθη ἡ ὁμογνωμοσύνη θλῶν τῶν πολιτικῶν παραγόντων τῆς χώρας, τοῦλάχιστον ἐν τῷ εἰδικῷ τούτῳ ζητήματι, ἔρχονται νὰ ταραξοῦν τὴν Ἑλληνικὴν ψυχὴν, διὰ νὰ θέσουν ὑπὸ ἀμφισβήτησιν τὸ ζήτημα, ἂν ᾗτο ἀναγκάλα ἢ Ἑλληνικὴ ἐπιστράτευσις.

(Ἐγείρονται τινες τῶν δημοσιογράφων ν' ἀπέλθωσι τοῦ θεωρείου τῶν, ἐξ οὗ διαμκρυταί ἐκ τῆς αἰθούσης καὶ φωναί : "Ἐξω, ἔξω!")

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. "Οσοι θέλουν ν' ἀποχωρήσωσι εἰνε ἐλεύθεροι.

Γ. ΚΑΡΑΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Πρέπει νὰ ἐφαρμοσθῇ ὁ στρατιωτικὸς νόμος.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐρχονται, Κύριοι, εἰ ἄνθρωποι αὐτοί, καθ' ἣν στιγμήν τὸ Κράτος διὰ τῶν ὑπευθύνων ἀντιπροσώπων του εὐρίσκειται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ σταματήσῃ τὴν κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς Χώρας, διὰ νὰ καλέσῃ τὸν λαὸν ν' ἀντιμετωπίσῃ καὶ πάλιν τὰς δεινὰς περιστάσεις, αἱ ὁποῖαι ἀπειλοῦν τὴν Πατρίδα, καὶ κατὰ τὴν στιγμήν αὐτήν, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐν τῷ περιόλῳ τούτῳ θλοὶ εἰς δυνάμενοι νὰ ἔχουν ἔγκυρον γνώμην ἐπὶ τοῦ σημείου τοῦλάχιστον τούτου ὁμογνωμονοῦν, ἔρχονται αὐτοὶ μὲ τὸν ἐξωνημένον κάλαμόν των καὶ προσπαθοῦν νὰ ἐνσπεύρουν εἰς τὴν ἐθνικὴν ψυχὴν, εἰς τὸν στρατευόμενον λαόν, τὸν ἀποσπασθέντα ἀπὸ τὰς ἀγκάλας τῆς συζύγου ἢ τὰς θωπείας τῆς μητρὸς καὶ τῶν τέκνων, διὰ νὰ πάρῃ τὸ ὄπλον καὶ πάλιν, ἔρχονται, λέγω, νὰ τοῦ συγκλονίσουν τὴν ψυχὴν, νὰ γεννήσουν τὴν ἀμφιβολίαν ἂν αἱ θυσίαι αὐταὶ εἰνε ἀναγκαῖαι τάχα ἢ περιτταί. (Νέα εὔγε καὶ χειροκροτήματα ἐκ τῆς αἰθούσης καὶ τοῦ ἀκροατηρίου).

Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Κερκύρας μὲ ἡρώτησεν : Ἐφαρμόζων τὴν πολιτικὴν σου αὐτὴν, τί θὰ κάμῃς, ἐὰν σπεύδων πρὸς βοήθειαν τῶν συμμάχων σου Σέρβων συναντήσῃς καὶ ἄλλας λόγχας, πρὸς τὰς ὁποίας δὲν θέλεις νὰ συναντηθῇς ; Θὰ περιορισθῷ, κύριε βουλευτά, νὰ ἐκφράσω τὴν βαθυτάτην θλίψιν μου, διότι πρόκειται εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς προστασίας τῶν τιμητέρων συμφερόντων τοῦ ἔθνους ν' ἀντιμετωπίσω λαοὺς, πρὸς τοὺς ὁποίους δὲν ἔχω καμμίαν, ἀντίθεσιν ἄμεσον καὶ πρὸς τοὺς ὁποίους θυστωχῶς ἢ εὐχερῶς δὲν ἡμπορεῖ παρὰ νὰ εἰνε μεστὴ κινδύνων.

Κ. ΣΟΚΟΛΗΣ. (Διακόπται μὴ ἀκούμενος ἐκ τῶν κωδωνοκρού-
σιων τοῦ κ. Προέδρου).

Ἡ ἀπόφασις τῶν συμμαχῶν εἰς Θεσσαλονίκην.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ (πρωθυπουργός). Κύριοι, μὴ συγκινεῖσθε διὰ
τὴν διακοπὴν αὐτὴν· ἡ ἀντίδρασις κατὰ τῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερ-
νήσεως ἦτο ἐξ ἰσοῦ ζωηρά, καὶ ὅτε ἡ Δύναμις περὶ τῆς ὁποίας ὁμι-
λήσαν ἦδη οἱ διακόπτοντες εὐρίσκετο καὶ πρὸς τὸ ἀντίθετον στρα-
τόπεδον. Ὡστε μὴ συγκινεῖσθε. Ὑπομινύσκω ἄλλως τε πρὸς τὸν
ἀξιότιμον βουλευτὴν ἐκ Κερκύρας, ὅτι ἡ Ἰταλία κηρύττει τὸν πόλε-
μον κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ διεξάγουσα αὐτὸν ἀπὸ μηνῶν τεσσάρων
δὲν ἐγένετο ἐμπόλεμος μὲ τὴν Γερμανίαν, οὔτε βεβαίως προτείνω εἰς
ὑμᾶς νὰ κηρύξωμεν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Γερμανίας· καὶ τῆς Αὐ-
στρίας. Ἀλλὰ, ἔάν, Κύριοι, ἐφαρμόζοντες τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν πολιτι-
κὴν, ἔάν ἐκπληροῦντες καθήκον τιμῆς δι' ἡμᾶς καὶ τὰς συμμαχικὰς
ὁποχρεώσεις καὶ προσπίζοντες τὰ ζωτικώτατα συμφέροντα τῆς Χώ-
ρας ἡμῶν συνηγηθῶμεν πρὸ ἡμῶν τοὺς ἰσχυροὺς, εἴμαι βέβαιος, ὅτι
ἐκφράζοντες τὴν ἐπὶ ταύτῃ λύπην μας θὰ ἐπράττεμεν τὸ καθήκον
μας! (Χειροκροτήματα.)

Κύριοι, δὲν θέλω νὰ μείνῃ ὑπὸ παρεξήγησιν ἡ φράσις μου
αὕτη καὶ ἀναγκάζομαι νὰ δηλώσω πρὸς ὑμᾶς, ὅτι, ὅτε κατὰ τὰς
τὰς ἡμέρας ἐγένετο ἡ ἀναγγελία τῆς ἀποστολῆς Ἀγγλογαλ-
λικῶν στρατευμάτων εἰς Θεσσαλονίκην καὶ διεμαρτύρετο ἡ Ἑλλη-
νικὴ Κυβέρνησις διὰ τὴν παραβίασιν τῆς οὐδετερότητος, ὅπως εἶπα
πρὸ μικροῦ, δὲν ἠδύνατο νὰ μείνῃ ἀδιάφορος πρὸς τοὺς κινδύνους
ἐκείνους, αἵτινες, ἀσχέτως πρὸς τὴν παραβίασιν τῆς οὐδετερότητος,
ἠδύναντο νὰ συνδέωνται πρὸς τὴν ἀποβίβασιν καὶ τὴν διὰ τοῦ ἐδά-
φους ἡμῶν διέλευσιν τῶν διεθνῶν στρατευμάτων, διότι ἐξεφράσθη ἐν
Ἑλλάδι ἡ γνώμη, ὅτι ἦτο ἐνδεχόμενον ἡ κατοχὴ τῶν Σερβικῶν
ἐδαφῶν καὶ ἡ διάβασις διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδαφους νὰ χρησιμο-
ποιηθῇ πρὸς πίεσιν τῶν συμμαχικῶν Κρατῶν ὑπὲρ παρχωρήσεων
πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. Καὶ εὐρέθην εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ δηλώσω πρὸς
τὰς Δυνάμεις ἐκεῖνας, πρὸς τὰς ὁποίας μεγάλη εἶνε ἡ εὐγνωμοσύνη,
τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, νὰ δηλώσω ὅτι, ἔάν διὰ τὴν διάβασιν ἐκ τοῦ

ἡμετέρου ἐδάφους καὶ τὴν παραδίασιν τῆς οὐδετερότητος ἡμῶν δὲν νομίζω, ὥς ἔχουν σήμερον τὰ πράγματα ἐκ τοῦ παγκοσμίου πολέμου καὶ τῆς γενικῆς ἀνατροπῆς, ὅτι ἐπιβάλλεται ν' ἀντιταχθῶμεν ἐνὶ πλῶς κατὰ τῆς διαδόσεως διὰ τοῦ ἐδάφους ἡμῶν, εἶμαι ἀποφασισμένος ν' ἀντιτάξω τὴν μικρὰν δύναμιν τῆς Ἑλλάδος κατὰ τοῦ κολλοσσοῦ τῶν δύο Μεγάλων Δυνάμεων, ὅπως ἀντιστῶ κατὰ ἀποδόσεως στρατευμάτων, τὰ ὅποια δύνανται ἐνδεχομένως νὰ ἐπιβουλευθῶσι συμφέρόντι Ἑλληνικῇ (Χειροκροτήματα.)

Π. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΑΚΗΣ. Διεξάγεται, κύριε Πρόεδρε, ἡ σεβασμι-
τάτέρ συζήτησις. Παρακαλῶ νὰ συστήσητε προσοχήν.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ· Διαρκῶς συνιστῶ ἡσυχίαν.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὁ ἀξιοτίμος ἐκ Λακωνίας βουλευτὴς ἐπανα-
λαμβάνει ὅ,τι εἶπον πρὸ μικροῦ, πόσον σεβαστὰ εἶνε ἡ παροῦσα συ-
ζήτησις. Naί, Κύριοι, ἀληθῶς, ὅπως εἶπα ἀρχόμενος τοῦ λόγου μου,
καὶ πάλιν ἐπαναλαμβάνω, σπανίως ἢ οὐδέποτε ἴσως διεξήχθη σεβα-
σμιωτέρα συζήτησις διὰ τὸ ἐθνικὸν μέλλον ἀπὸ τὴν παροῦσαν ἐν τῇ
Ἑλληνικῇ Βουλευτηρίῳ. Ἐὰν ἡ Βουλγαρικὴ ἐπιστράτευσις μέλλῃ
νὰ σημάνῃ καὶ ἀνάμειξιν εἰς τὸν πόλεμον δι' ἐπιθέσεως κατὰ τῆς
Σερβίας, ἡμεῖς δὲ δὲν πράξωμεν τὸ καθ' ἑαυτοῦ, πᾶν ὅ,τι ἐξαρτᾶται
ἀφ' ἡμῶν, ὅπως ἀποτρέψωμεν τὸν κίνδυνον τοῦτον, κινδυνεύομεν νὰ
ἴδωμεν τὴν ἰσορροπίαν καὶ ἰσχυρομίαν, τὴν ὅποιαν κατεστήσαμεν
διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, ἀνατρεπομένην κατὰ τοιοῦτον
τρόπον διὰ τῆς συγχρόνου ἐλαττώσεως καὶ συντριβῆς τῆς δυνάμεως
τοῦ ἐνός τῶν συμμάχων Κρατῶν, διὰ τῆς ἀδξήσεως δὲ τῆς ἀντιστοι-
χοῦ τοῦ ἄλλου Κράτους—τὸ ὅποιον δυστυχῶς, ὅπως καὶ πρὸ τριῶν
ἡμερῶν εἶπα εἰς τὴν Βουλὴν, δὲν παύει νὰ διακηρύττῃ ὅτι δὲν θεωρεῖ
ἑαυτὸ ὑπόχρεον πρὸς σεβασμὸν τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, καὶ
τὸ ὅποιον συγχρόνως δυστυχῶς δὲν παύει νὰ διακηρύττῃ, ὅτι θεω-
ρεῖ ὡς χώρας περιλαμβανομένας εἰς τὸν κύκλον τῶν ἐθνικῶν τοῦ δι-
εκδικήσεων ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν Μακεδονίαν, ὅλην τὴν μέχρι τοῦ
Ἀλιάκμονος χώραν—κινδυνεύομεν, λέγω, Κύριοι, νὰ ἴδωμεν τὸ με-
γαλόβρυσμα τὸ Ἑλληνικόν, τὸ ὅποιον ἐδημιούργησαν οἱ πόλεμοι τοῦ
1912 καὶ 1913, ἀποδοῖνον βραχυτάτης διαρκείας.

Ἄλλ' ἐγώ, Κύριοι, διατηρῶ καὶ εἰς τὴν περίστασιν αὐτὴν ὅλην
τὴν αἰσιοδοξίαν, διὰ τὴν ὅποιαν πολλάκις κατεκρίθην. Ἀντιλαμβάνομαι

νομαι ἔλγην τὴν σοβαρότητα τῶν περιστάσεων. Οὐδεὶς ἄλλος θάησ-
 χετο περισσότερο ἐμοῦ, ὥπως ἡ Εὐρωπαϊκὴ εἰρήνη μὴ διατραχθῇ
 ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Βουκουρεστίου.
 Εἶμαι βέβαιος ὅτι περὶ ὅσας μακρὰς διαρκείας εἰρήνης θὰ ἐδίδεν εἰς
 τὴν Ἑλλάδα τὰ μέσα ἔλα ν' ἀναπτύξῃ τὸ νέον αὐτῆς διπλαιοικισθὲν
 Κράτος, νὰ καταστήσῃ αὐτὸ πλούσιον καὶ οἰκονομικῶς καὶ στρατιω-
 τικῶς, ἐὰν ἐπιτρέπεται νὰ συνδυάσω τὸν πλοῦτον μὲ τὰς στρατιωτι-
 κὰς δαπάνας, ἰσχυρόν, ὥς εἶπω καλύτερον, καὶ οἰκονομικῶς καὶ
 στρατιωτικῶς καὶ πολιτικῶς, ὥστε ν' ἀποβλέπῃ εἰς τὸ μέλλον ἄνευ
 τινὸς ἀνησυχίας. Ἄλλ' εἰς τὸν κόσμον τοῦτον δὲν παύομεν τὸν βόλον
 μεγάλου Κράτους δυστυχῶς. Καὶ μεγάλα Κράτη καθ'αυτὰ δὲν ἠδύ-
 νηθησαν νὰ ρυθμίσωσι τὸν ῥοδὸν τῆς Ἱστορίας κατὰ τὰς ἰδίας βλέψεις
 αὐτῶν καὶ κατὰ τὰ ἰδιὰ των συμφέροντα. Ὁ πόλεμος ἐξεργάγῃ βε-
 βαιῶς ἄνευ οὐδεμιᾶς ὑπαιτιότητος ἡμῶν. Ἄλλ' εὐρεθέντες ἐνώπιον
 τῶν μεγάλων προβλημάτων, τὰ ὅποια ἡγεῖται ὁ πόλεμος αὐτός, Κύ-
 ριοι, εἶμαι βέβαιος ὅτι, ἐὰν ἔχωμεν καὶ πάλιν τὴν Χώραν καὶ τὸν
 θαυμάσιον αὐτὸν λαὸν ἡνωμένον πρὸς ὑπεράσπισιν τῶν ἐθνικῶν συμ-
 φερόντων, θὰ φθάσωμεν καὶ πάλιν ὥπως ἀμυνθῶμεν ἀποτελεσμα-
 τικώτατα, θὰ φθάσωμεν καὶ πάλιν ὥπως ἀποτρέψωμεν τοῦς κινδύ-
 νους τοῦς μεγάλους, οἱ ὅποιοι ἐπικρέμονται κατὰ τῆς ἀκεραιότητος
 τῆς Χώρας. Καὶ τίς εἶδε, Κύριοι, ἂν δὲν φθάσωμεν ν' ἀσφαλίσωμεν
 ἀληθῶς καὶ τὸ μέλλον ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον θὰ ἠδυνάμεθα ν' ἀσφαλί-
 σωμεν ἀκοπώτερον καὶ μᾶλλον ἀκινδύνως διὰ μακρὰς εἰρηνικῆς
 περιόδου ἄνευ παρεμβολῆς τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου;

Κύριοι, θὰ εἶμαι εὐτυχής, ἐὰν ἀκούσω ἐκ μέρους τῶν ἐπιφανῶν
 ῥητόρων τοῦ Κοινοβουλίου, ἐκ μέρους τῶν δυναμένων μετὰ κύρους
 περισσοτέρου νὰ διαχειρίζωνται τὰ μεγάλα ταῦτα ἑξωτερικὰ καὶ
 ἐθνικὰ ζητήματα, θὰ ἦμην εὐτυχής, ἐὰν ἀκούσω ἀνασκευὴν ἔλων
 τῶν ὑπ' ἐμοῦ λεχθέντων καὶ προσαγωγὴν ἔλων τῶν ἀντιθέτων ἐπι-
 χειρημάτων, ἵνα συζητήσωμεν ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ μετὰ τῆς ἀπαι-
 τουμένης ἀπκθείας, ἀποβλέποντες, ἐπαναλαμβάνω, εἰς τὸ κρίσιμον
 τῶν περιστάσεων καὶ καθῆκον θεωροῦντες νὰ διαφωτίσωμεν τὸν
 στρατευθέντα Ἑλληνικὸν λαόν. Πάντων τελευταῖος βεβαίως ὁ ὁπέ-
 χων τὸ βερότατον βῆρος τῶν εὐθυνῶν, πάντων τελευταῖος θὰ ἦτο
 ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος δὲν θ' ἀνεγνώριζε τὴν τυχὸν πλάνην αὐτοῦ. Ἄλλ'

ἀπέναντι τῶν ἐπιχειρημάτων τὰ ὅποια προσάγω πρὸς ὑμᾶς, ἀπέναντι τῆς πεποιθήσεως μὲ τὴν ὁποίαν προσέρχομαι εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν καὶ ταύτην τὴν φορὰν ζητῶν τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτοῦ, ἵνα μὲ ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν ὁδὸν τὴν ὁποίαν τοῦ δεῖκνύω, ἀπέναντι τῶν ἐπιχειρημάτων αὐτῶν καὶ τῆς πεποιθήσεως αὐτῆς δὲν προσήχθησαν παρὰ ἀρνητικὴ πολιτικὴ, ἐνδοιασμοὶ καὶ ἀμφιβολίαι.

Ἐπιτρέψατέ μου νὰ εἶπω, ὅτι ἀρνητικὴ πολιτικὴ, ἐνδοιασμοὶ καὶ ἀμφιβολίαι, τίποτε ἄλλο δὲν εἶνε παρὰ μία ἀνταντακλαστικὴ ἐπ'ἀνόδοις εἰς ἰδεολογίαν παλαιάν, τὴν ἰδεολογίαν ἐκείνην κατὰ τὴν ὁποίαν ἐθεωροῦμεν τὸ Κράτος αὐτὸ ὄχι μόνον προσωρινῶς, ἀλλ' ὀριστικῶς παράλυτον, ὥς μὴ δυνάμενον νὰ πράξῃ ἔργα γενναῖα, ὥς προσωρισμένον νὰ διαῇ ἵνα βίον φυτοζωϊκόν, ἀποζῶν ἐκ τῆς ζωῆς τοῦ ἐθνικοῦ. Θὰ ἦτο δὲ φανερόν, ἐνώπιον τοῦ ἐμφανοῦς κινδύνου, ὁ ὁποῖος κατέρχεται ἀπὸ βορρᾶ, ἵνα ἀφαιρέσῃ ὅσα ἀπεκτινῶμεν κατὰ τοὺς δύο πολέμους, ὅτι θὰ ἦμην ἀναποφάσιτος καὶ ἀτόλμος μὴ ὀρμήσας πρὸς ἀποφάσεις, τὰς ὁποίας ἐπιβάλλει εἰς τὸ ἔθνος τὸ καθήκον, ἡ τιμὴ καὶ τὸ ὑπέρτατον συμφέρον ! (Παρατεταμένα χειροκροτήματα).

Ἡ ΔΕΥΤΕΡΑ ΑΓΟΡΕΥΣΙΣ

ΣΥΝΒΑΡΙΑΣΙΣ ΤΗΣ 21ης ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1915

Ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος μεταξὺ τῶν δύο
εὐρωπαϊκῶν συνδυασμῶν.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Εἶνε ἄπορον πῶς ὁ ἀξιότιμος ἐκ Κερκύρας βουλευτὴς ἐθεώρησεν ὅτι διὰ τῆς ἀγορεύσεώς μου ἔθιξα αὐτὸν προσωπικῶς ἢ τοὺς ἄλλους ἡγέτας τῆς Ἀντιπολιτεύσεως. Οὐδεμία, οὔτε πρόθεσις ὑπῆρχεν ἐν ἐμοὶ τοιαύτη, οὔτε ἐκδήλωσις ἐγένετο τοιαύτης προθέσεως. Ἀλλ' ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐκ Κερκύρας, ἀνελθὼν τὸ βήμα, ἐζήτησε νὰ μὲ χαρακτηρίσῃ, ὄχι ὥς ζητήσαντα νὰ πείσω τὴν Βουλὴν διὰ τῆς ἀναπτύξεως ἐπιχειρημάτων ἰσχυρῶν, ἀλλ' ὥς θέλῃσαντα νὰ παρασύρω αὐτήν, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὴν καρδίαν. Θὰ

μοῦ ἐπιτρέψῃ ἐν τούτοις νὰ τοῦ παρατηρήσω ὅτι ἐκεῖνος ἀκριβῶς εἰς ὅλην τὴν ἐπιχειρηματολογίαν μου τὴν μακρὰν οὐδὲν ἀντέταξεν ἐπιχειρήματα, τόσον δὲ δὲν ἀντέταξε τίποτε, ὥστε τὴν κυρίαν βάσιν τῆς συζητήσεως τῆς προκειμένης, δηλαδὴ τὴν συμμαχικὴν ὑποχρέωσιν μας πρὸς τὴν Σερβίαν, οὐδὲ κἂν ἐμνημόνευσεν. Οὐδὲν ἀντέταξεν ὁμοίως ὡς πρὸς τὸν κίνδυνον, τὸν ὅποιον βλέπω ἐγὼ, ἐὰν ἤθελεν ἐπιτραπῇ, εἰς τὴν Βουλγαρίαν νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Σερβίας, διὰ νὰ συντρίψῃ αὐτὴν καὶ καταλάβῃ ὅσα ἐδάφη θέλει ἐκ τῆς Σερβίας. Περιωρίσθη καὶ πάλιν εἰς τὴν — θὰ εἶπω — μακροχρόνιον στοργὴν τοῦ πρὸς ὠρισμένας ἐξωτερικὰς κατευθύνσεις. Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐκ Κερκύρας, ἀντὶ νὰ συζητήσῃ ἀντικειμενικῶς ἐπὶ τῶν πραγμάτων, οἷα ταῦτα ἐμφανίζονται, ζητῶν ν' ἀνατρέψῃ τὰ ἐπιχειρήματα, τὰ ὅποια προσήχθησαν εἰς τὴν Βουλὴν παρ' ἐμοῦ, σὰς εἶπε τί ; « Δὲν κυττάζετε, ὅτι, ἐὰν ἀκολουθήσετε αὐτὴν τὴν πολιτικὴν, μοιραίως φέρεσθε πρὸς ἓνα συνδυασμὸν Δυνάμεων, ἔπου εὐρίσκονται ὅλοι οἱ ἐχθροὶ σας, καὶ ἀπομακρύνεσθε ἀπὸ τὸν συνδυασμὸν ἐκεῖνον, εἰς τὸν ὅποιον εὐρίσκονται ὅλοι οἱ φίλοι σας ».

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Δὲν εἶπον αὐτό.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Εἶπατε τοῦλάχιστον τοῦτο: « Δὲν βλέπετε, ὅτι φέρεσθε πρὸς τὸν συνδυασμὸν, ἔπου εὐρίσκονται ὅλοι οἱ ἐχθροὶ μας, ἐνῷ εἰς τὸν ἄλλον εὐρίσκονται τοῦλάχιστον ἀδιάφοροι; ». Ὁφείλει ἐπὶ τοῦ παρέργου τούτου ζητήματος, τὸ ὅποιον δὲν θίγει τὴν οὐσίαν τῆς συζητήσεως, ἢ ὅποια μᾶς ἀπησχόλησε τὴν ἐσπέραν ταύτην, νὰ εἶπω ὀλίγας λέξεις, ὅχι διὰ νὰ σὰς πείσω ὅτι ἔπρεπε νὰ κανονίσετε τὰς σκέψεις καὶ ἀποφάσεις σας ἐπὶ τῇ βάσει συμπαθειῶν καὶ ἀντιπαθειῶν, ἀλλὰ διότι ἔχω καθήκον νὰ μὴ ἀφήσω νὰ πιστευθῇ ὅτι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦλάχιστον τῆς γενικωτέρας πολιτικῆς τῶν Μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων ὑπῆρχον ἐνδείξεις ἢ ἀντενδείξεις πρὸς τὴν πολιτικὴν ἡμῶν σύμφωνοι πρὸς τὴν ἀντίληψιν τοῦ κ. βουλευτοῦ Κερκύρας. Ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας ὑπενθυμίζει τὴν Ῥωσὶαν καὶ τὸν Σλαυικὸν κίνδυνον. Νομίζω, Κύριοι, ὅτι, ὅταν λέγωμεν Σλαυικὸν κίνδυνον, ἐννοοῦμεν κίνδυνον Νοτιοσλαυικόν, ὅτι ἐννοοῦμεν κυρίως τὰ ἐν τῇ Βαλκανικῇ Σλαυικᾷ φθλα. Νομίζω ὁπομένως ὅτι λέγοντες Σλαυικὸν κίνδυνον, μετὰ τὴν νέαν διαρρύθμισιν τῶν πραγμάτων τὴν ἐκ τῆς Συνθήκης τοῦ Βουκουρε-

στῆρου, ἐννοοῦμεν κυρίως τὸν Βουλγαρικὸν κίνδυνον. Ἄς παύσωμεν λοιπὸν νὰ ὁμιλῶμεν περὶ τοῦ Σλαυικοῦ κινδύνου ὡς περὶ Ῥωσικοῦ, οἷον θέλει νὰ τὸν ἐμφανίσῃ ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας, καὶ ἄς μὴ ἀποστρέψωμεν τὸ βλέμμα ἀπὸ τοῦ μέρους ἐκείνου, ὅπου ὑπάρχει πραγματικῶς ὁ κίνδυνος οὗτος. Ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας ἐνεθυμήθη καὶ ἄλλην Δύναμιν Μεσογειακὴν, ἔχουσαν βλέψεις κοσμοκρατορικὰς ἢ ἱμπεριαλιστικὰς, ὡς αὐταὶ συνήθως ὀνομάζονται. Ἀλλὰ θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ τῷ ὑπενθυμίσω ὅτι, καὶ καθ' ὅν χρόνον ἡ Δύναμις αὕτη ἐτέλει ἐν συμμαχίᾳ ἀπὸ πολλῶν δεκαετηρίδων ὑφισταμένη καὶ κανονικῶς ἀνανεομένη, ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας τὴν κατεύθυνσίν του εἶχε πρὸς τὸ αὐτὸ μέρος καὶ τότε ἐκείθεν δὲν ἐφόδιζεν αὐτὸν κίνδυνός τις. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀληθῶς μακρὰν καὶ μονονουχί ἀθερᾶπυτον Ἀγγλικὴν συμπάθειαν πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ παρατηρήσω ὅτι αὕτη ὀφείλεται ἐν μεγίστῳ μέτρῳ εἰς ἰδίαν ἡμῶν ὑπακιετήτητα, διότι ἀπὸ τοῦ Ῥωσοτουρκικοῦ πολέμου ἀφήσαμεν διὰ τῆς ἰδίας ἡμῶν πολιτικῆς νὰ μερφωθῇ ἡ γνώμη εἰς τὴν Εὐρώπῃν, ὅτι μόνον ἡ Βουλγαρία εἶνε Κράτος βιώσιμον, βαίνον πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ δυνάμενον νὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὴν πολιτικὴν ἐκείνων, οἵτινες ἔχουσι συμφέροντα μεγάλα ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἡ δὲ Ἑλλάς ὅτι ἀνήκει σχεδὸν εἰς τὰ ὀνομασθέντα φθίνοντα ἢ θνήσκοντα Ἔθνη. Ὅτε ὅμως ἐδείξαμεν ὅτι εἴμεθα ἄξιοι καὶ ἡμεῖς νὰ πράξωμεν ἔργα γενναῖα καὶ μεγάλα, οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν ἐπέλειψεν ἡμᾶς ἐκείθεν ἡ ὑποστήριξις καὶ συνδρομή. Καὶ ἡ λύσις τοῦ ἰδιαιτέρου ζητήματος τῆς πατρίδος μου, τὸ ὅποιον ἐθεώρουν ὅλοι οἱ ἔχοντες ἀντίθετον γνώμην ὡς ἄλυτον, διὰ τὴν ἐγένετο ὑστεροβουλία τῆς Ἀγγλίας, ὀφείλεται εἰς τὴν Δύναμιν ἐκείνην, καὶ ἡ λύσις τοῦ νησιωτικοῦ ζητήματος ὀφείλεται εἰς τὴν Δύναμιν ἐκείνην κατ' ἐξοχήν.

Γ. ΠΩΗ. Εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς Κρήτης ὀφείλεται.

ΕΑ. BENIZEΛΟΣ. Αὐστραχῶς οἱ ἀγῶνες οὗτοι μόνον δὲν ἤρχαν νὰ κατανικήσουν καὶ τὴν Ἀγγλικὴν ἀντίστοιχον, ἐὰν τοιαύτη ὑφίστατο.

Ἀλλὰ, Κύριοι, ἀφοῦ ἐπαχείρησα ν' ἀποτρέψω ἀπὸ τῶν Δυνάμεων τούτων ἐν μέρει τοῦ ρύπου τοῦ ἀνθελληνικοῦ, τὸν ὅποιον ἠθέλησε νὰ καταχύσῃ ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας, ἐπιτρέψατέ μου νὰ εἶπω ὅτι ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἂν βλέπω τὴν Γερμανικὴν καὶ Αὐστρίαν, δύο ἡγούμενα ἐν τῷ πολιτισμῷ Κράτη, ἐδόλεπα ἀπὸ πολλοῦ χρόνου

καὶ βλέπω ἀκόμη σήμερον καὶ τὴν Τουρκίαν, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ μὲν αἱ σχέσεις μας χαρακτηρίζονται σήμερον ἁμαλαί, ἀλλὰ πρὸς τὴν ὁποίαν δυστυχῶς τὰ συμφέροντά μας οὐχὶ ἐκ τῆς φύσεως αὐτῶν, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐμμόνου πολιτικῆς τῶν ἐν Τουρκίᾳ πολιτικῶν ἀνδρῶν εὐρίσκονται εἰς ἀδιάλλακτον ἀντίθεσιν. Καὶ ὅτε βλέπω εἰς τὸν συνδυασμὸν αὐτόν, ὁ ὁποῖος ἦτο τριπλοῦς, νὰ κινδυνεύῃ νὰ προστεθῇ καὶ τέταρτος, διὰ νὰ γίνῃ τετραπλοῦς, τότε θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας νὰ τοῦ εἶπω ὅτι ἐγὼ δὲν ἠμπορῶ, ἂν δὲν ἐπιρραζώμαι ἀπὸ προλήψεις, παρὰ νὰ διαβλέπω κινδύνους ἐκεῖ ὅπου βλέπω τὰ δύο αὐτὰ Κράτη, ὀλιγωτέρους δ' ἐκεῖ ὅπου βλέπω τὴν Ἀγγλίαν καὶ Ἰταλίαν. Ἀλλὰ, Κύριοι, δὲν φέρω τὸ ζήτημά τοῦτο διὰ ν' ἀρυσθῶ ἐν ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῶν ἰδεῶν μου, ἐπικαλούμενος τὴν γενικὴν κατανομὴν τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων. Πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὅτι αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις ἐπιζητοῦν ἐκάστη ἰδίαν συμφέροντα. Νομίζω μόνον ὅτι ὡς πρὸς τὰ Ἀνατολικά ζήτήματα, ἐντὸς τῶν ὁποίων εὐρίσκεται ὁ κύκλος καὶ τῶν ἰδικῶν μας ζητημάτων, αἱ δύο Αὐτικαὶ Δυνάμεις εἶνε ἐκεῖναι, τῶν ὁποίων τὰ συμφέροντα ταυτίζονται περισσότερον πρὸς τὰ ἰδικά μας. Ἡ νέα Ἑλληνικὴ ἀντιληψὶς καλῶς ἐννοεῖ ὅτι δὲν δύναμεθα ν' ἀξιῶμεν ἀπὸ τοὺς ξένους νὰ εἶνε φίλοι τῆς Ἑλλάδος. Ὅ,τι ὀφείλομεν νὰ πράττωμεν, εἶνε ὅπως ἡμεῖς αὐτοὶ κατορθώσωμεν νὰ εὐρίσκωμεν τοὺς συνεργάτας καὶ συναγωνιστάς ἐκάστοτε ἐν τῇ κύκλῳ, ἐν τῇ ὁποίᾳ εὐρίσκεται περισσότερα προσάρμογὴ τῶν ἰδικῶν μας συμφερόντων. Τοῦτο πρέπει νὰ ἐπιδιώκωμεν, κύριε βουλευτὰ Κερκύρας, θὰ μοῦ ἐπιτραπῇ δὲ πάλιν νὰ ἐπαναλάβω, ὅτι ἡ ἀγόρευσις ὑμῶν δὲν ἔθιξεν οὐδὲ ἐν τῶν κυρίων ἐπιχειρημάτων, τὰ ὁποῖα προέβαλα, ἐζήτησε δὲ μόνον νὰ ἐκτρέψῃ τὸ ζήτημα ἐπὶ ἄλλου ἐδάφους. (Χειροκροτήματα).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ἐρωτῶ τὴν Βουλὴν, ἂν στέργει νὰ διακόψωμεν διὰ τὴν 10.

Πολλοὶ βουλευταί. Μάλιστα.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Διακόπτεται ἡ συνεδρίασις διὰ τὴν 10ην μ. μ.

Η ΤΡΙΤΗ ΑΓΟΡΕΥΣΙΣ

ΣΥΝΗΓΑΓΙΣΤΗΣ ΤΗΣ 21ης ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1915

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΩΝ ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΕΩΝ

Ἐἶχον ταφῇ ἄλλοτε. — «Τὰς ἔθαψα ἐκ νέου». — Διὰ τὴν ἐπεστρατεύθη ὁ Ἑλληνικὸς λαός. — Ἡ Ἑλλάς παρὰ τὸ πλεονὲς τῆς Ἀντάντ.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὁ ἀξιότιμος κ. βουλευτὴς ἐξ Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος ἐπελήφθη ἐκτενῶς τῆς παρεκδοτικῶς γενομένης βεβαιώσεώς μου ὅτι, ἂν ἐζητήθησαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα παραχωρήσεις, διὰ τοῦτο δύναται νὰ εἶνε πᾶς ἄλλος ὑπεύθυνος παρὰ ἡ Κυβέρνησις, τῆς ὁποίας προϋστάμην, ὅτε ἀπεχώρησα τῆς ἀρχῆς κατὰ Φεβρουάριον ἐνεστῶτος ἔτους. Ὁ κ. βουλευτὴς ἐξ Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος ἐνόμισεν, ὅτι ἡδύνατο παρερχόμενος ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦτου νὰ παραστήσῃ τὰ πράγματα ἄλλως, διὰ νὰ βεβαιώσῃ ὅτι οὐχὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς Κυβερνήσεως αὐτοῦ ἐζητήθησαν τὸ πρῶτον παραχωρήσεις ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ἀλλὰ τοιαῦται παραχωρήσεις ἐζητοῦντο καὶ καθ' ὃν χρόνον ἐγὼ ἤμην εἰς τὴν ἀρχήν. Ὑπὲρ τὴν ἐκφρασθεῖσαν γνώμην ἀπ' ἀρχῆς τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου περὶ τοιούτων παραχωρήσεων, αἱ ὁποῖαι θὰ ἔπρεπε νὰ γίνωσιν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, ἀλλ' αἱ γινώμην αὗται, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀπετέλουν ἐπίσημον διάδημα πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυβέρνησιν, αἱ ὁποῖαι ὅμως ἐξεδήλουν ἀληθῶς τὴν ὑπαρξίν διαθέσεων εἰς κύκλους ἀσκούντας ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν Κυβερνήσεων τῆς τότε Τριπλῆς Συνεννοήσεως, αἱ τοιαῦται, λέγω, γινώμην δὲν ἡδύναντο νὰ μνημονευθῶσι δι' ἄλλον τινὰ λόγον ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦτου, παρὰ μόνον διὰ νὰ δευχθῇ πόσον ἐπιτυχής, πόσον ἀποτελεσματικὴ ὑπῆρξεν ἡ πολιτεία τῆς Κυβερνήσεως, τὴν ὁποίαν διεδέχθη ὁ κ. ἐξ Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος βουλευτὴς, ὅστε

ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μὲν μηνὸς νὰ λάβῃ ἐπίσημον διαβεβαίωσιν, ὅτι δὲν θὰ ἐζητοῦντο ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα παραχωρήσεις ὑπὲρ τῆς Βουλγαρίας, κατὰ Ἰανουάριον δέ, ὅτε ἐγένετο πρὸς ἡμᾶς ἡ ὑπόσχεσις εὐρυτάτων παραχωρήσεων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ ὅτε θὰ ἦτο καιρὸς νὰ ἐπωφεληθῶσιν αἱ ὑπισχνούμεναι τὰς παραχωρήσεις Δυνάμεις, ὅπως ζητήσωσιν ἐκ μέρους τῆς Ἑλλάδος ἀντιπαραχωρήσεις, καὶ τότε ἀκόμη τίποτε ἄλλο νὰ μὴ ζητηθῇ ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα παρὰ μόνον ν' ἀποσύρῃ τὰς ἀντιρρήσεις, τὰς ὁποίας διευτύωσεν ἐξ ἀρχῆς κατὰ τῶν παραχωρήσεων, αἱ ὁποῖαι ἠδύναντο νὰ γίνωσιν ἐκ μέρους τῆς Σερβίας.

Ὁ ἀξιότιμος ἐξ Ἀχαϊολιδος βουλευτῆς, διὰ ν' ἀνακρέτῃ τὴν ἐπίσημον ταύτην ἀπόδειξιν, ὅτι παρ' ἡμῶν δὲν ἐζητοῦντο ἀντιπαραχωρήσεις, οὐδὲ εἰς περίπτωσιν εὐρυτάτων πρὸς ἡμᾶς παραχωρήσεων, καὶ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ὁ κίνδυνος τοῦ νὰ ζητηθῶσι παρ' ἡμῶν παραχωρήσεις ὑφίστατο πάντοτε, ἀνέφερε τὸ μετὰ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡμέρας ὕστερον ἀπὸ τὴν ἀνακοίνωσιν ἐκείνην γενόμενον δευτέρον ὑπόμνημά μου, τοῦ ὁποίου τὴν ἀφορμὴν τῆς δημοσιεύσεως διὰ τοῦ Τύπου γνωρίζει ἡ Βουλὴ, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ ἀνάγκη νὰ ἐκθέσω πρὸς αὐτήν. Ἀλλ' ὁ κ. Βουλευτῆς ἐξ Ἀχαϊολιδος, προβάλλων τοιοῦτον ἐπιχείρημα, ζητεῖ ν' ἁλλοιωσῇ πρῶφανώς τὰ γεγονότα. Διότι τὸ σχέδιον, τὸ ὁποῖον διευτύωσα διὰ τοῦ δευτέρου ὑπομνήματός μου, δὲν ἐστηρίζετο εἰς τὸ ὅτι τάχα ἐζητοῦντο παρ' ἡμῶν παραχωρήσεις ὑπὲρ τῆς Βουλγαρίας, ἀλλὰ βάσιν εἶχε τὴν γνώμην, ὅτι, ἂν κατ' οὐδένα ἄλλον τρόπον ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῶσι τὰ μεγάλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἐσκόπουν καὶ τὰ ὁποῖα ἐπεδίωκον, θὰ ἦτο ἐνδεδειγμένον ἀκόμη καὶ εἰς θυσίας ὀδυνηρὰς νὰ φθάσῃ τὸ Κράτος.

Ὅτε κατέλιπον τὴν ἀρχὴν κατὰ Φεβρουάριον, σὰς ἀφῆκα ταῦτα : βεβαίωσιν ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς ὅτι δὲν θὰ ἐζητοῦντο παραχωρήσεις· αἴτησιν τῶν Δυνάμεων, καθ' ἣν στιγμὴν ἐγένοντο αἱ ὑποσχέσεις τῶν παραχωρήσεων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ν' ἀποσύρωμεν τὰς ἀντιρρήσεις κατὰ τῶν παραχωρήσεων ἐκ μέρους τῆς Σερβίας.

Πῶς σινέδη μετ' ὀλίγον χρόνον νὰ ζητηθῶσι παρ' ἡμῶν παραχωρήσεις, βέβαια δὲν τὸ γνωρίζω. Ἡρωτήσατε ἂν τοῦτο προέρχεται τάχα διότι προήλθετε εἰς ἐχθρικὴν στάσιν πρὸς τὰς Δυνάμεις τῆς

Συνεννοήσεως. Θά μοῦ ἦρκει νά πιστεύω ὅτι ἀδεξιότης ὑμῶν ἔφερε τοῦτο.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἀποδείξατε τὴν ἀδεξιότητα.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Διὰ μαρτύρων ἢ δι' ἐγγράφων ; Εἴμεθα πολιτικὸν σῶμα. Πῶς θέλετε νά τὸ ἀποδείξω ; Διὰ τίνος ἄλλου τρόπου, ἢ ἐκθέτων τὰ γεγονότα ὅπως ταῦτα ἔλαβον χώραν ;

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Σᾶς ἀπέδειξα ὅτι ἐζήτησαν καὶ ἀπὸ τὴν Σερβίαν.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν Σερβίαν, ἀλλὰ δὲν ἐζήτησαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, καὶ δὲν πρέπει νά λησμονῆτε, ὅτι αἱ Δυνάμεις τῆς Τριπλῆς εἶχον ἄλλα δικαιώματα ἀπέναντι τῆς Σερβίας, τὰ ὅποια ἐσπερῶντο ἀπέναντι τῆς Ἑλλάδος, διότι ἡ Σερβία, ὑποστᾶσα τὴν ἐπίθεσιν τῶν Αὐστριακῶν, ἐπέτυχε συγχρόνως καὶ τὴν εἰς τὸν πόλεμον εἰσόδον τριῶν Μεγάλων Δυνάμεων πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ὀδαφικῆς ἀκεραιότητος τῆς Σερβίας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῆς.

Π. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ. Νομίζετε, ὅτι δι' αὐτὸ ἐγένεν ὁ πόλεμος ;

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐξ ἀφορμῆς αὐτοῦ.

Π. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ. Ἡ ἀφορμὴ δὲν ἔχει σημασίαν.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν εἶνε ἄσχετος.

Π. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ. Δὲν ὑποθέτω νά τὸ ὑποστηρίζετε σοβαρῶς.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Εἰμι ἀπολύτως πεπεισμένος, ὅτι ἡ Ῥωσία κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην δὲν εἶχε κανὲν λόγον καὶ κανὲν συμφέρον νά κινήσῃ τὸν παγκόσμιον πόλεμον. Δὲν εἶχε κανὲν συμφέρον οὔτε τις τῶν συμμάχων τῆς Ῥωσίας νά κινήθῃ ὁ πόλεμος, διὰ τὸν ὅποιον καὶ τὰ πράγματα ἀπέδειξαν ὅτι ἡ Ῥωσία δὲν ἦτο ἐπαρκῶς παρεσκευασμένη. Ὁ πόλεμος ἐκινήθη, διότι ἡπειλήθη ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Σερβίας καὶ ἐνόμισεν ἡ Ῥωσία, ὡς προστάτις τῶν Σλαβικῶν Κρατῶν, ὅτι δὲν ἔπρεπε νά ὑποστῇ τὴν ταπείνωσιν, τὴν ὅποιαν θὰ ὑφίστατο εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Σερβίας καταστραφεμένης καὶ περιοριζομένης τῆς κυριαρχίας αὐτῆς.

Π. ΤΣΑΛΔΑΡΗΣ. Τὰ αἷτια ποῖα εἶνε ;

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Κύριε Πρόεδρε, λυποῦμαι διότι δὲν θὰ δεχθῶ ἄλλην διακοπὴν. Ἄν ἀνέφερα τὰ μετὰ τὴν ἐπάνοδόν μου εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἀνέφερα ταῦτα διὰ νά εἶπω ὅτι, ἂφ' οὗτου ἐπανεληθὼν εἰς

τὴν Κυβέρνησιν, οὐδὲν διάδημα μοῦ ἐγένετο πλέον περὶ παραχωρήσεων.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἐμείνε το παλαιόν.

Ἡ ἐννοια τῆς Ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Καὶ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν πλέον ἢ διαπραγματεύσεις ἀφεώρα τὰς Σερβικὰς παραχωρήσεις. Ἀλλὰ ταῦτα ἀνέγονται εἰς τὴν Ἱστορίαν. Θὰ ἔχωμεν κυριόν, ἢ μᾶλλον θὰ ἔχουν ἄλλοι κυριόν, διότι ἡμεῖς δὲν πιστεύω νὰ λάβωμεν κυριόν ν' ἀσχοληθῶμεν εἰς αὐτά, νὰ γράψουν τὴν Ἱστορίαν καὶ νὰ τὰ κρίνωσιν. Ἀς ἔλθωμεν εἰς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα μᾶς ἀπασχολοῦν ὅχι ὡς ἱστορικὴ ὕλη, ἀλλ' ὡς παροῦσα καὶ ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη, ν' ἀντιμετωπίσωμεν περιστασίαν ἐκ τῶν δυσχερεστέρων τὰς ὁποίας ἀντεμετώπισεν ἡ φυλὴ ἡμῶν.

Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Πατρῶν σὰς εἶπεν, ὅτι τὴν συνθήκην ἐπεκκλῆσθην διὰ νὰ φέρω εἰς τὴν Βουλὴν ἐν ζητήματι ἐρμηνείας, ἀλλὰ, ἀφοῦ εἰς τὴν Βουλὴν δὲν προσάγω τὸ καίμενον τῆς συνθήκης, ἡ Βουλὴ δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ ἐρμηνεύσῃ αὐτήν. Ἀλλ' εἰς τὴν Βουλὴν ἐξέβηκα, Κύριοι, ποῖται εἶνε αἱ οὐσιώδεις διατάξεις τῆς συνθήκης αὐτῆς μετὰ τῆς Σερβίας, αἱ ὁποῖαι δύνανται ν' ἀπασχολήσωσιν ἡμᾶς τὴν ἐσπέραν ταύτην. Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐξ Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος δὲν ἠμφισβήτησε τὴν ἀκρίθειαν τῆς ἐκθέσεως ἐν τούτῳ τῶν διατάξεων τῆς Ἑλληνοσερβικῆς συνθήκης καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν πηγάζουσων ὑποχρεώσεων. Σὰς εἶπεν ὅμως, ὅτι περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς συνθήκης αὐτῆς ἔγινε τετράκις λόγος κατὰ τὸ διάστημα τὸ μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν πολέμου, καὶ κατὰ τὰς τέσσαρας ταύτας φορές ἡ συνθήκη δὲν ἔτυχεν ἐφαρμογῆς· ἄρα μία συνθήκη, τῆς ὁποίας ἀπόπειρα ἐφαρμογῆς ἐγένετο τέσσαρας φορές καὶ ἡ ὁποία δὲν κατωρθώθη νὰ ἐφαρμοσθῇ, ἐκρίθη ἀπὸ τὸν ἀξιότιμον βουλευτὴν Πατρῶν ὅτι ἔπαυε νὰ ἔχῃ πλέον κύρος καὶ ζωὴν.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Δὲν εἶπον τοιοῦτό τι.

ΕΔ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Τοιοῦτό τι συνήγαγον.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Εἶπεν ὅτι ἡ ἐφαρμογὴ ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς καθολικῆς ἐκτιμήσεως τῶν περιστάσεων. Παρεκκλῶ ν' ἀποκρούητε

ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶπον ἐγὼ καὶ ὄχι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον φτεῖνάτε σεις, διότι τοῦτο θὰ ἦτο πολὺ εὐκόλον πρᾶγμα.

Ε. BENIZEΛΟΣ. Κατὰ τὴν πρώτην φοράν ἢ μὴ ἐφαρμογὴ τῆς συνθήκης δὲν κλονίζει παντάπασιν τὸ κύρος αὐτῆς, διότι, ἂν δὲν ἐφηρμόσθῃ ἡ συνθήκη, δὲν ἐφηρμόσθῃ διότι δὲν ἐπολεμήσαμεν πρὸς τὴν Τουρκίαν, ὥστε νὰ φανῇ ἂν ἡ Σερβία θὰ ἐξετέλει τὰς συμμαχικὰς ὑποχρεώσεις, ἀπέδειξεν ὅμως ἐκ τῆς ἐνεργείας τῆς, ὅτι ἦτο ἐτοίμη νὰ ἐκτελέσῃ τὰς συμμαχικὰς ὑποχρεώσεις, χωρὶς κἂν νὰ προβάλῃ ὅτι εἰς τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας τυπικῶς ἐφερόμεθα ἡμεῖς ὡς ἐπιτιθέμενοι καὶ ὄχι ὡς ἀμυνόμενοι. Εἰς τὰς ἄλλας περιπτώσεις δὲν ἐδικαιούτο νὰ ἰσχυρισθῇ ὁ ἀξιότιμος ἐξ Ἀχαΐας βουλευτῆς, ὅτι ἡ συνθήκη δὲν εὐτυχεν ἐφαρμογῆς. Εὐτυχεν ἐφαρμογῆς πάντοτε, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀντίληψιν, μὲ τὴν ὁποίαν ἡ Κυβέρνησις ἐνόμιζεν ὅτι ἡ συνθήκη αὕτη ἠδύνατο πράγματι νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐν τῷ κοινῷ συμφέροντι καὶ τῶν δύο συμβαλλομένων.

Ἄλλ' ὁ ἀξιότιμος ἐξ Ἀχαΐας βουλευτῆς ἰσχυρίσθῃ καὶ ἄλλο πρᾶγμα. Ἰσχυρίσθῃ, ὅτι ἡ αἰτησις συναινέσεως ἡμῶν ἐκ μέρους τῆς Σερβίας διὰ τὰς σκοπούμενας ὑπ' αὐτῆς παραχωρήσεις σημαίνει κατάργησιν τῆς συνθήκης.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Δὲν εἶπον τοιοῦτό τι. Εἶπον ὅτι ἡ αἰτησις τῆς Σερβίας, διευτυπώθεισά ὡς διευτυπώθη καὶ ἔχουσα σκοπὸν τὴν παρ' ἡμῶν ἀναγνώρισιν τῆς Σερβίας ὡς ἐχούσης τὴν ἐλευθερίαν νὰ συμβῇ μετὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ συμπράξῃ μετ' αὐτῆς, ἀπατέλει αἰτησιν κατάργῃσεως, ἐμβαλοῦν ὅμως τὴν ὑπαρξίν ἀντιλήψεως, ὅτι ἡ ἐρμηνεία τῆς συνθήκης ἐξαριᾶται ἐκ τῆς ἐν γένει κατιστάσεως τῶν περιστάσεων, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπέβαλλον εἰς ἡμᾶς νὰ προβῶμεν εἰς τοιαύτην ἢ τοιαύτην τινὰ ἐνέργειαν.

Ε. BENIZEΛΟΣ. Δέχομαι λοιπὸν τὰ ταῦτα τὴν στιγμὴν λεγόμενα. Ὁ ἀξιότιμος ἐκ Πατρῶν βουλευτῆς κρίνει, ὅτι ἡ αἰτησις τῆς Σερβίας, ἢ ἀπευθυνθεῖσα πρὸς ἡμᾶς, ὅπως συνκινέσωμεν εἰς τὴν ζητούμενην παρ' αὐτῆς παραχώρησιν ὑπὲρ τῆς Βουλγαρίας, ἀποτελεῖ αἰτησιν κατάργῃσεως τῆς συμμαχικῆς συνθήκης.

Α. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Εἰς τὴν ἐδικαιολογεῖται καὶ ἐκ τῶν περιστάσεων.

Ε. BENIZEΛΟΣ. Αἰτησιν κατάργῃσεως ἀποτελεῖ ἡ αἰτησις αὕτη, ἢ ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον; Αἰτησιν κατάργῃσεως, ἢ αἰτησιν

διατηρήσεως, διότι παρὰ τῆς Σερβίας ἐζητεῖτο ἐνέργεια, ἡ ὁποία ἀκριδῶς ἐκ μέρους ταύτης γενομένη ἄνευ συναινέσεως ἡμῶν ἀντάνειο εἰς τὴν διατήρησιν τῆς συνθήκης; Δὲν ἀποτελεῖ λοιπὸν αἴτησιν περὶ ἀκυρώσεως τῆς συνθήκης, ἀλλὰ περὶ διατηρήσεως αὐτῆς ἡ αἰτήσις τῆς Σερβίας, ὅπως συναινέσωμεν εἰς πράξιν, ἡ ὁποία, γινομένη ἄνευ τῆς συναινέσεως ἡμῶν, θὰ παρεχόρῃ δικαίωμα ἀκριδῶς τότε καταγγέλλας τῆς συνθήκης ταύτης.

Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐξ Ἀγαθήλιδος ἰσχυρίσθη ὅτι ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος ἐπηρέασεν οὐσιωδῶς τὴν ὑπάρχουσαν κατάστασιν καὶ προσέθηκεν ἀκόμη, ὅτι, ὅταν θὰ λάβῃ χώραν ἡ ἐπίθεσις τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας, θὰ δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἀσφαλῶς ἂν ὑπάρχει περίπτωσις ἐπεμβάσεως ἡμῶν ἐκ τῆς συμμαχικῆς συνθήκης. Ὅτι ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος ἐπηρέασε τὰ πράγματα ὅλης τῆς Εὐρώπης καὶ ὅλου τοῦ κόσμου, δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ τὸ ἀκούσωμεν τὴν ἐσπέραν ταύτην ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου. Ἀλλ' ἐρωτῶ: Κατὰ τίνα ἔννοιαν ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος ἐπηρέασε τὸ κῦρος τῆς μετὰ τῆς Σερβίας συνθήκης, τῆς συνθήκης τῆς ἀμυντικῆς, τῆς προδλεπούσης ἀκριδῶς τὸν πόλεμον;

Εἶπετε ὅτι ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος μετέβαλε τὴν ὑπάρχουσαν κατάστασιν, καὶ εἶπετε τοῦτο ἵνα ἰσχυρισθῇτε, ὅτι καὶ ἡ συνθήκη δύναται παρ' ἡμῶν νὰ μὴ θεωρηθῇ ἐν ἰσχύϊ ὥς ἐκ τοῦ ἐπηηρεασμοῦ τὸν ὅποῖον ἐπέφερεν ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος. Ἀλλὰ μὲ ἐξέπληξεν ἔτι μᾶλλον ἡ ἐκτεθεῖσα γνώμη, κατὰ τὴν ὁποίαν, καὶ ἐπιστρατευομένης τῆς Βουλγαρίας σήμερον καὶ ἡμῶν ἀναγκασμένων εἰς γενικὴν ἐπιστράτευσιν διὰ ν' ἀντιμετωπίσωμεν τὴν Βουλγαρικὴν ἐπιστράτευσιν, ἡ πολιτικὴ ἡμῶν δὲν πρέπει καὶ δὲν δύναται ἀκόμη νὰ εἶνε σαφῶς κεχαραγμένη, ἀλλὰ πρέπει νὰ μένῃ ἐν ἀμφιβολίᾳ, διὰ νὰ χαραχθῇ ὀριστικῶς κατὰ τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν εἶνε ἐνδεχόμενον νὰ ἐπέλθῃ ἡ ἐπίθεσις τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας. Ἐπιτρέψατε νὰ εἶπω, ὅτι ἡ θεωρία αὕτη εἶνε συνέχεια τῶν ἀντιλήψεων, αἱ ὁποῖαι ἐπεκράτησαν ἐπ' ἀρκετόν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πρωθυπουργίας τοῦ κ. βουλευτοῦ ἐκ Πατρῶν, ἀποτελεῖ δὲ πολιτικὴν, τὴν ὁποίαν ὠνόμασα καὶ προηγουμένως ἀρνητικὴν, τῆς ἐποίας, ἐπιτρέψατέ μου νὰ εἶπω, ὅλη ἡ σοφία συνίσταται εἰς τοῦτο: Μὴ κινηθῶμεν, εἰμεθα οὐδέτεροι.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ὀλίγον εἶνε αὐτό;

Ε. BENIZEΛΟΣ. Ἀσχέτως τοῦ ἂν οἱ βλέποντες μακρότερα διεγίγνωσκον, ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ λήξῃ ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος χωρὶς νὰ εὐρεθῶμεν εἰς τὴν ἀνάγκην καὶ ἡμεῖς νὰ κινηθῶμεν.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ὅσον ἀργότερον τόσον καλύτερον.

Ὁ σκοπὸς τῆς ἐπιστρατεύσεως.

Ε. BENIZEΛΟΣ. Τοῦτο ὅμως, κύριε βουλευτά, δὲν δύνασθε νὰ λέγετε εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, ἀφ' ἧς ἐκλήθη πλέον οὗτος εἰς γενικὴν ἐπιστράτευσιν. Δὲν ὑποθέτω ὅτι δύνασθε νὰ λέγετε εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν ἐπὶ μακρὸν χρόνον: Παρίμενε ὑπὸ τὰ ὅπλα, διὰ νὰ ἴδωμεν πότε θὰ ἔλθῃ ἡ κατάλληλος στιγμή ν' ἀποφασίσωμεν. Καὶ ὅτε σὰς ὑπενθύμισα πρότερον ποίας συνεπειᾶς ὀδυνηρᾶς καὶ ποίας ἀφυπνίσαις τραγικᾶς θὰ ἔχετε, ἐάν, ἔχοντες τυχὸν τὴν τιμὴν νὰ εἰσθε εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς Βουλγαρικῆς ἐπιστρατεύσεως, — ὅτε ἐζητεῖτο ἡ γνώμη ἡμῶν καὶ πάλιν παρὶ τῆς ἐκπληρώσεως τῶν συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων — ἐδείκνυσθε ἐπιφυλακτικὸς ἢ ἀρνητικὸς πρὸς αὐτοὺς καὶ προεκαλεῖτε ἴσως περισσοτέρας παραχωρήσεις ἐκ μέρους τῆς Σερβίας πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, διὰ ν' ἀποφύγῃ ἡ πρώτη τὸν ἐπικρεμᾶμενον κίνδυνον ἐπ' αὐτῆς, ὅστις περὶ δὲ ὑπεχρεοῖσθε ν' ἀντιμετωπίσετε σεῖς μόνοι ὁλόκληρον τὴν Βουλγαρίαν, διὰ νὰ ὑπερασπισθῇτε τὰ ἴδια συμφέροντα, ὃ κ. βουλευτῆς: Ἀχατοήλιδος μ' ἐπέκρινε καὶ διότι ἐδεχόμην ἀνατροπὴν τῆς ἰσορροπίας, ἐγκρίνας τὰς ἐκ μέρους τῆς Σερβίας παραχωρήσεις.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Δὲν σὰς ἐπέκρινε. Εἶπον ὅτι τὸ γεγονός τὸ ἐπεκλήσθην ὡς ἐπιχείρημα.

Ε. BENIZEΛΟΣ. Πολὺ καλὰ. Χαίρω πολὺ διότι δὲν μ' ἐπεκρίνατε, διότι δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ ἐπίκρισις, καθ' ὅσον ἡ ἰσορροπία δὲν θὰ ἐθίγετο, διότι εἶνε γνωστὸν ὅτι ἡ παραίτησις τῶν ἀντιρρήσεων κατὰ τῶν παραχωρήσεων τῆς Σερβίας εἶχε ζητηθῇ παρ' ἡμῶν κατὰ Ἰανουάριον ὡς ἀντάλλαγμα ἐτέρων ὑπὲρ ἡμῶν εὐρυτάτων παραχωρήσεων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐπρόκειτο ἀπλῶς ν' ἀποκαταστήσουν τὴν ἰσορροπίαν, ἀλλὰ νὰ δημιουργήσουν ὑπερέχουσιν θέσιν διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλ' εὐτυχῶς δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ διατρέψω

ἐπὶ τούτου, διότι παρεῖληψα, ὡς φαίνεται, τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἀντιπολιτεύσεως. Ἀλλ' ἐν πᾶσιν θὰ εἶχα νὰ ἐρωτήσω τὸν κ. βουλευτὴν Πιττὸν, πῶς ἐξηγεῖ, ὅτι, καθ' ὃν χρόνον ἀνέλαθε τὴν Κυβέρνησιν τῆς Χώρας, εἰς τὴν ὑπουργικὴν δῆλωσιν, ἣν ἐδημοσίευσεν δι' ἀνακοινωθέντος τοῦ Ἰπουργείου τῶν Ἐσωτερικῶν, ἐθεώρησε καθήκον τοῦ νὰ τονίσῃ κατὰ τοιοῦτον τρόπον τὴν τήρησιν τῶν συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων πρὸς τὴν Σερβίαν, ὥστε νὰ γράψῃ: «ἀλλ' ὑπέρτατον ἀμὲν καθήκον ἐπιβάλλει εἰς τὴν Χώραν τὴν ἐπιφύλαξιν ὅτι θὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ἀνειλημμένας συμμαχικὰς ὑποχρεώσεις»;

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Καὶ τώρα τὸ λέγω.

Ὁ κ. Γούναρης δὲν ἐγνώριζε τὰς ὑποχρεώσεις.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐάν τὸ λέγατε καὶ αὐτὴν τὴν ὥραν, ἐάν φρονήτε, ὅτι ὑπέρτατον καθήκον τῆς Χώρας ἐπιβάλλει νὰ ἐκπληρώσωμεν τὰς ἀνειλημμένας συμμαχικὰς ὑποχρεώσεις, ἐγὼ δηλῶ, ὅτι παραιτοῦμαι τοῦ λόγου.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Λέγετε, ὅτι παραιτεῖσθε, διότι πιστεύετε εἰς τὴν σύγχυσιν, δι' ἣν σὰς ἤλεγξα. Ὅτι ἡ Ἑλλὰς θέλει ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποχρεώσεις, αἱ εἶχεν ἀναλάβει, οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ διαφωνῶν. Τὸ ζήτημα εἶνε ἂν καὶ ποῖσι ὑπάρχουν ὑποχρεώσεις.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὁ κ. βουλευτὴς Πατρῶν, ὑπεράγαν θεωρητικῶς, ὅτε ἐκλήθη εἰς τὴν ἀρχὴν καὶ ἐπρόκειτο νὰ δηλώσῃ εἰς τὸν λαὸν ὑπὸ ποῖον πολιτικὸν πρόγραμμα ἀναλαμβάνει αὐτὴν, ἐνόμισεν, φαίνεται, ἀναγκαῖον, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ἂν ἡ Ἑλλὰς ἔχει συμμαχικὰς ὑποχρεώσεις, νὰ ὁμιλήσῃ εἰς τὴν κυβερνητικὴν διακήρυξιν τοῦ καὶ μάλιστα μὲ τοιοῦτον τόνον, ὅτι ὑπέρτατον καθήκον εἶνε νὰ ἐκπληρώσωμεν συμμαχικὰς ὑποχρεώσεις.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Συμμαχικὰς ὑποχρεώσεις, δταν ὑπάρχωσιν αἱ περιπτώσεις τῆς ἐμφανίσεως τοιούτων περιπτώσεων.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν ἐπετρέπετο εἰς σοδαρὸν ἄνθρωπον ἀναλαμβάνοντα τὴν ἀρχὴν τότε καὶ δὲν ἐπιτρέπεται καὶ σήμερον εἰς ἄνθρωπον τῆς θέσεως τοῦ κ. Γούναρη νὰ λέγῃ, ὅτι μέρος κυριώτατον τοῦ προγράμματός του εἶνε ὅτι θεωρεῖ ὑπέρτατον καθήκον τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων, χωρὶς νὰ γνωρίζῃ ἂν τοιαῦται συμμαχικὰς ὑποχρεώσεις ὑφίστανται. Πῶς δὲ δύνασθε σήμε-

ρον ν' ἀθετήσετε ὑποχρεώσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν ὑπῆρχον μόνον ἐν τῇ συνθήκῃ τῇ τότε, ἀλλ' αἱ ὁποῖαι ἐπανελήφθησαν καὶ διὰ τῶν ἐμῶν δηλώσεων, ἀρχομένου τοῦ πολέμου, καὶ διὰ τῶν ὑμετέρων δηλώσεων, καὶ πῶς ἔρχεσθε σήμερον νὰ πείσετε τὴν Βουλὴν, ὅτι δὲν εἶνε βέβαιον ὅτι ἐν περιπτώσει ἐπιθέσεως τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας ἐπέρχεται ὁ συμμαχικὸς ὅρος, καὶ συνεπῶς ἀνακύπτει ἡ ὑποχρέωσις ἡμῶν νὰ μὴ δεχθῶμεν τὴν ἀπόπειραν πρὸς ἀνατροπὴν τοῦ καθεστώ-
τος τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου; Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Πα-
τρῶν, ἀμυνόμενος τῆς πολιτικῆς τῆς οὐδετερότητος, εἶπεν, ὅτι βεβαίως,
ὅταν ὅλοι ἀγωνίζονται, ἡ φυσικὴ κατὰστασις εἶνε ἡ οὐδετερότης.
Βεβαίως, ὅταν ὅλοι ἀγωνίζονται, ἡ φυσικὴ κατὰστασις τῶν μὴ ἀγωνι-
ζομένων εἶνε ἡ οὐδετερότης, ἀλλ' ὑπάρχουν, καὶ ἐξαίρεσις εἰς τὸν
κανόνα, οὕτω γενικῶς τιθέμενον. Ἡ πρώτη ἐξαίρεσις εἶνε, ἂν ὁ εἰς
• τοὐλάχιστον τῶν ἀγωνιζομένων εἶνε σύμμαχος, τὸν ὅποιον ἀνελά-
βετε ἐν προόψει τοιούτων κινδύνων νὰ ἐπικουρήσετε, ὡς καὶ οὗτος
ἀνέλαβεν ἀντίστοιχον πρὸς ὑμᾶς ὑποχρέωσιν. Ὑπάρχει καὶ ἄλλη περί-
στασις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ διατήρησις τῆς οὐδετερότητος, ὅταν ἄλλοι
ἀγωνίζονται, δὲν εἶνε φυσικὴ κατὰστασις. Εἶνε ἐκείνη, κατὰ τὴν
ὁποίαν ὁ ἀγὼν διεξάγεται ἐπὶ χωρῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἀκριβῶς ἐκτείν-
νονται αἱ ἐθνικαὶ διεκδικήσεις σας.

Ὁ κ. ἀρχηγὸς τῆς Ἀντιπολιτεύσεως ἐνέκρινεν ἀπὸ τῆς πρώτης
στιγμῆς, καὶ εὐχαριστῶ αὐτὸν διὰ τοῦτο, διότι εἶχε τὸ πολιτικόν
θάρος νὰ ἐγκρίνῃ παρὰ τὴν γνώμην πολλῶν ἐκ τῶν περὶ αὐτόν.....

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Οὐδεὶς ἐκ τῶν περὶ ἐμὲ εἶχεν ἀντίθετον γνώ-
μην, ὅλα δὲ τὰ λεχθέντα ἐν τῷ Τύπῳ περὶ τούτου εἶνε ἀπολύτως
φευδῆ.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἰσως. Τοὐλάχιστον ἀντίθετον γνώμην εἶχον
ἐκεῖνοι ἐκ τῶν τοῦ Τύπου, περὶ τῶν ὁποίων ἠμύνθητε πρὸ ὀλίγου
καὶ εἰς τοὺς ὁποίους θὰ ἐπανέλθω καὶ ἐγὼ περὶ τὸ τέλος τοῦ λόγου
μου, ὅπως ἐπράξατε καὶ ὑμεῖς.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἐγὼ δὲν νομίζω, ὅτι δικαιοῦμαι νὰ κατηγορῶ
αὐτοὺς ὡς πούλημένους διότι ἔχουσιν ἀντίθετον γνώμην.

Νὰ καθήμεθα μὲ ἐσταυρωμένους τὰς χεῖρας;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἀναχωρῶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ὅτι ὁ ἀξιότιμος
ἀρχηγὸς τῆς Ἀντιπολιτεύσεως ἐνέκρινε τὴν ἐπιστράτευσιν ὡς μέσον

ανάγκης, ὡς μέσον προνοίας κατὰ τῆς γενικῆς ἐπιστρατεύσεως τῆς Βουλγαρίας. Ἄλλ' ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐκ Πατρῶν, ἐγκρίνων τὴν γενικὴν ἐπιστράτευσιν, φάνηται, — λέγω φαίνεται, διότι ἀναγνώριζω, ὅτι ἀφήνει καὶ τινὰς ὁδοὺς πρὸς ἄλλην λύσιν, — φαίνεται βέπων πρὸς τὴν ἰδέαν ὅτι, ἐὰν ἡ Βουλγαρία, ἀντὶ νὰ στραφῇ κατ' εὐθείαν καθ' ἡμῶν, προτιμήσῃ νὰ στραφῇ κατὰ τῆς Σερβίας, διὰ νὰ συντρίψῃ πρῶτον αὐτὴν καὶ κατόπιν στραφῇ καθ' ἡμῶν, ἡμεῖς πρέπει νὰ καθήμεθα μὲ ἐσταυρωμένους τὰς χεῖρας διατελοῦντες ἐν γενικῇ ἐπιστρατεύσει ἐπὶ μῆνας ὅλους, ἕως ὅτου λήξῃ ὁ πόλεμος τῆς Βουλγαρίας ! Τοῦτο, Κύριοι, σημαίνει βαθεῖαν, ριζικὴν παραγνώρισιν τοῦ τί σημαίνει δι' ἐν Κράτος γενικὴ ἐπιστράτευσις. Ἰσως, ἐπειδὴ ἡ Ἑλλὰς ἔκαμε πολλὰς ἐπιστρατεύσεις εἰς τὸ παρελθόν, αἱ ὁποῖαι ἐλέγοντο ἐπιστρατεύσεις, χωρὶς πράγματι νὰ εἶνε, ὅτε ἐκαλοῦντο μιάμιση ἡλικία, ἔπειτα ἀπὸ ἑνα μῆνα δύο ἡλικίαι καὶ κατόπιν ἄλλη, ἰσως διὰ τοῦτο, λέγω, παρέμεινεν ἡ ἐντύπωσις ὅτι ἡ ἐπιστράτευσις εἶνε ἐν πᾶσι, τὸ ὅποιον ὡς ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς του εἶνε μακροχρόνιον, θέλει τοῦλάχιστον ἔξ, ἑπτὰ, ὀκτὼ μῆνας διὰ νὰ ἐξελιχθῇ. Ἄλλ' ἡ ἀντίληψις ἡ σημερινή, τὴν ὁποῖαν ἀληθῶς πρὸ πάντων ἐδίδαξεν ἡ Γερμανία εἰς τὸν στρατιωτικὸν κόσμον, εἶνε ὅτι ἐπιστράτευσις καθολικὴ μιᾶς χώρας δὲν γίνεται πρὸς μόνον ὅταν ἡ χώρα εἶνε ἐτοιμασμένη, εἴτε εὐθὺς μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς ἐπιστρατεύσεως καὶ τῆς συγκεντρώσεως νὰ ἐπιτεθῇ, εἴτε μέχρι τοῦ χρονικοῦ ἐκείνου σημείου νὰ ἐπιτύχῃ ἄρσιν τῶν λόγων, οἱ ὅποιοι προεκάλεσαν τὴν ἐπιστράτευσιν. Διότι δὲν πολεμεῖ τις διὰ νὰ πολεμήσῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιβάλῃ τὰς θελήσεις του, διὰ ν' ἀμυνθῇ ὑπὲρ τῶν δικαίων του, ἐπιστρατεύεται δὲ διότι διακυβεύονται ζωτικὰ αὐτοῦ συμφέροντα, εἴτε ἕνα ἅμα τῇ συγκεντρώσει ἐπιτεθῇ, εἴτε ἵνα ἀποστρατευθῇ τότε, διότι ἐν τῷ μεταξὺ κατῴρθησε νὰ ἐπιτύχῃ ἐκεῖνο, χάριν τοῦ ὁποῖου ἐπιστρατεύθη. Σεῖς δέ, ἐγκρίνοντες τὴν ἐπιστράτευσιν, πῶς ἐννοεῖτε αὐτήν ; Ὡς κατὰστασιν μόνιμον, ἡ ὁποία δύναται νὰ διατηρηθῇ ἐπὶ μῆνας, διὰ νὰ καταρρέῃ ὅχι μόνον οἰκονομικῶς ἡ Χώρα, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ καταρρεύσῃ ἠθικῶς στρατὸς ἐπιστρατευμένος καὶ οὐδὲν ἐνεργῶν, καθήμενος μόνον νὰ βλέπῃ ; Οὕτως ἀντιλαμβάνεσθε τὴν ἐπιστράτευσιν ;

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. *● πόλεμος πότε θὰ τελειώσῃ ;

ΕΑ. BENIZEΛΟΣ. Δὲν γνωρίζω πότε θὰ τελειώσῃ ὁ πόλεμος, κύριε βουλευτὰ Πατρῶν. Τὸ ζήτημα, τὸ ὁποῖον ὀφείλω νὰ γνωρίζω, εἶνε ἂν ὑπάρχει αἰτία πολέμου, ἂν τὰ συμφέροντα τῆς Χώρας τὰ ζωτικά διακυβεύονται κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ὄχι μόνον αἱ ἠθικαὶ αὐτῆς ὑποχρεώσεις αἱ συμμαχικαί, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ταῦτα τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα ἐπιβάλλουσι ν' ἀντιμετωπίσω τὴν ἐθνικὴν αὐτὴν περιπέτειαν. Γνωρίζει κανεὶς πότε ἀρχεῖται ὁ ἀγὼν, δὲν γνωρίζει βεβαίως πότε τελειώνει. Δὲν δικαιούσθε λοιπὸν νὰ μοῦ ἀντιστρέψῃτε τὴν ἐρώτησίν μου, διὰ νὰ μάθωτε ἐκ μέρους μου πότε θὰ τελειώσῃ ὁ πόλεμος. Ἐγὼ ὅμως δικαιούμαι νὰ σᾶς ἐρωτήσω πῶς ἀντιλαμβάνεσθε τὴν γενικὴν αὐτὴν ἐπιστράτειν, τὴν ὁποῖαν ἐγκρίνετε, ἂν ἐννοεῖτε νὰ παραμείνῃ αὕτη, ἔω; ὅπου ἀποστρατευθῇ ἡ Βουλγαρία περατοῦσα τὸν ἐνδεχόμενον κατὰ τῆς Σερβίας πόλεμον. Διότι ἀληθῶς ὁμιλοῦμεν πάντοτε περὶ πολέμου τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας, ἐνῷ ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Βουλγαρίας θεοχάριστεν ἡμᾶς, ὅτι καμμίαν διάθεσιν δὲν ἔχει νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Σερβίας. Ὅμιλοῦμεν περὶ τῶν ὑποθέσεων αὐτῶν, διότι εἶνε ἐνδεχόμεναι, διότι εἶνε δυναταί, ἀλλ' ἴσως δὲν στηρίζονται ἐπὶ τῶν πραγμάτων.

Πότε θὰ ἐγένετο ἀποστράτευσις.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἐὰν δὲν ἐπιτεθῇ, θὰ μένετε μὲ τὴν ἐπιστράτειν;

ΕΑ. BENIZEΛΟΣ. Ἐὰν δὲν ἐπιτεθῇ, ἀλλὰ θ' ἀποστρατευθῇ, νὰ εἰσθε βέβαιος, ὅτι καὶ ἐγὼ τότε θ' ἀποστρατευθῶ.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἐὰν δὲν ἀποστρατευθῇ;

Ε. BENIZEΛΟΣ. Ἄς μοῦ ἐπιτρέψῃ ὁ ἀξιότιμος ἐκ Πατρῶν βουλευτὴς νὰ τοῦ παρατηρήσω, ὅτι εἶνε πολὺ ἐνδεχόμενον, χωρὶς νὰ εἶνε πιθανόν, ἡ Βουλγαρία νὰ πράξῃ καὶ ἄλλο τι, καὶ τότε νὰ μὴ προκληθῇ, φυσικὰ, ἡ περίστασις τῆς παρεμβάσεως ἡμῶν, διότι ὑποθέτω, ὅτι ἔχει καὶ ἄλλα σύνορα ἡ Βουλγαρία, κατὰ τῶν ὁποίων ἂν ἐστρέφετο, τοῦλάχιστον αἱ συμμαχικαὶ ἡμῶν ὑποχρεώσεις δὲν θὰ ἐπήρχοντο, καὶ ἴσως οὔτε ζωτικὰ ἡμῶν συμφέροντα θὰ ἐθίγοντο.

Κύριοι, ἐκείνον θὰ θεώρουν ὡς συνεπῆ πολιτικόν, ἀλλὰ δὲν εὐρίσκω αὐτὸν ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ, εὐτυχῶς, ὁ ὁποῖος θὰ ἔλεγε: Τί τὴν θέλετε τὴν ἐπιστράτειν; Ἡ Βουλγαρία ἐπιστρατευομένη δη-

λοιὶ πρὸς ἡμᾶς, ὅτι δὲν ἔχει καθόλου ἐχθρικός δικθῆσεις, δηλοῖ πρὸς ἡμᾶς, ὅτι ἀναβάλλει εἰς εὐθετώτερον χρόνον τὸν δικακνονισμόν τῶν μεθ' ἡμῶν λογαριασμῶν, ὅτι προτιμᾷ νὰ μὴ ἔχῃ συγχρόνως δύο ἐχθρούς, ἀλλὰ ἀλλεπαλλήλως νὰ κτυπήσῃ ἕνα ἕκαστον αὐτῶν. Αἰατί νὰ ἐπιστρατευθῇτε ἀπὸ σήμερον καὶ νὰ μὴ περιμένετε νὰ σᾶς εἰδοποιήσῃ πότε σκέπτεται νὰ ἐπιτεθῇ καθ' ὑμῶν, διὰ νὰ κάμετε τότε καὶ σεῖς τὴν ἐπιστράτευσίν σας καὶ νὰ μὴ ἐξαντλησθε ἀπὸ τοῦδε ; Τὸν πολιτικὸν αὐτὸν θὰ ἐθεώρουν συνεπῆ.

Γ. ΠΩΗ. Καθ' ἣν στιγμὴν εἰς διетуπόου γνώμην ἐναντίαν τῆς ἐπιστρατεύσεως θὰ εἶχε πολεμικὴν ἐπομένως δύναται νὰ εἶνε καὶ ἐκτὸς δημοσιογράφου χωρὶς νὰ εἶνε ἀργυρώνητος.

Ε. BENIZEΛΟΣ. Κύριε βουλευτὰ ἐκ Ψαρῶν, εἰσθε πρὸς πολὺ εὐφυής, ὥστε νὰ μὲ ἐνοήσατε τί εἶπον. Δὲν υποθέτω, ὅτι τὸν πολιτικόν, ὁ ὁποῖος θὰ ἤρχετο ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου νὰ εἴπῃ αὐτά, θὰ τὸν ἐχειροκρότουν, θὰ ἐξήτουν ἀπλῶς νὰ καραπεμφθῇ εἰς φρενοκομεῖον!

Οἱ κίνδυνοι ἐκ τῆς Βουλγαρικῆς ἐπιθέσεως.

Κύριοι, εἴμεθα ὑποχρεωμένοι ν' ἀντιμετωπίσωμεν τὰ πράγματα ἀνδρικῶς. Ἡ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου ὠνομάσθη ὑπ' ἐμοῦ καταστατικὸς χάρτης τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Αὐστυχῶς ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος, ἐπελθὼν τοσοῦτον προῶρως, πρὶν ἐπιτραπῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ ὀργανώσῃ τὰς νέας αὐτῆς κτήσεις, δημιουργεῖ κινδύνους, καὶ κινδύνους δεινούς, διὰ τὴν διατήρησιν τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, ἣ, διὰ νὰ ὀμιλήσω γενικώτερον, τῆς ἰσορροπίας καὶ ἰσοδυναμίας, ἣ ὁποία διὰ τῆς συνθήκης ταύτης καθιερώθη. Ὅπως εἶπα καὶ κατὰ τὰς δηλώσεις τὰς ὁποίας ἔκκμα ἀναγγέλλων πρὸς τὴν Ἐθνικὴν Ἀντιπροσωπείαν τὴν ἐπιστράτευσιν, δυστυχῶς ἔν ἐκ τῶν ὑπογραψάντων τὴν συνθήκην ἐκείνην Κρατῶν, εἰθισμένον ἀπὸ μακρῶν δεκαετηρίδων νὰ θεωρῇ, ὅτι εὐρίσκεται εἰς τὰ πρόθυρα τῆς ἐκπληρώσεως τῶν ἐθνικῶν του πόθων ἐπὶ θυσίᾳ ὅλων τῶν ἄλλων Βαλκανικῶν Κρατῶν, εἰθισμένον νὰ θεωρῇ τοῦτο καὶ νὰ πιστεύῃ τοῦτο ἕνεκα τῆς προσκλήρου ἀδυναμίας τῶν ἄλλων Κρατῶν, θεωρεῖ, ὅτι εἶνε ἀδύνατον εἰς αὐτὸ νὰ ὑποκύβῃ εἰς τὴν

συνθήκην] τοῦ Βουκουρεστίου καὶ νὰ σεβασθῇ αὐτήν. Ἄλλως τε δὲν ἔλειψε καὶ κατὰ τὴν ὑπογραφὴν αὐτῆς νὰ προβάλῃ τὰς διαμαρτυρίας ταύτας. Ἐρωτῶ: Τίς πολιτικός ὑπεύθυνος θὰ ἦρχετο ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου νὰ εἰπῇ, ὅτι ἐν τῇ περιπτώσει ἡ Βουλγαρία ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Σερβίας, συντελέσῃ δὲ εἰς τὸ κατασυντριβῇ ἡ Σερβία καὶ κατορθώσῃ ἐπομένως ν' αὐξηθῇ δυσαναλόγως ἐπὶ ζῆμα τῆς Σερβίας, τίς ὑπεύθυνος πολιτικός δύναται νὰ εἰπῇ πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, ὅτι δύναται νὰ κοιμᾶται ἡσυχος διότι ἡ Βουλγαρία εἴτε ἀπ' εὐθείας εἴτε διὰ μέσου ἄλλου διαβεβαίωσιν ἡμᾶς, ὅτι δὲν τρέφει σήμερον ἐπιθετικὰς καθ' ἡμῶν διαθέσεις; Ποῖος εἶνε ὁ πολιτικός αὐτός, ὁ ὅποιος θ' ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ βήματος διὰ νὰ εἰπῇ, ὅτι ἀναλαμβάνει ἀπέναντι τοῦ λαοῦ καὶ τῶν μετέπειτα γενεῶν τὴν εὐθύνην ἐκ τῶν συμφορῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐπύρχοντο, ἐὰν ἐνεπιστευόμεθα σήμερον εἰς τὰς διαβεβαιώσεις ταύτας καὶ ἀφήναμεν ἀσυγκίνητοι νὰ συντελεσθῇ ἡ πλήρης ὅσον ἔνεστι καταστροφή τοῦ συμμαχικοῦ ἡμῶν Κράτους; ἐπὶ ἀντιστοίχῃ αὐξήσει τῆς δυνάμεως ἐκείνου ἀκριβῶς τοῦ Κράτους, τὸ ὅποιον ἀτυχῶς παρίσταται ὡς ἀντίπαλος ἀδιάλλακτος;

Γ. ΜΠΑΛΑΤΑΤΖΗΣ. Καὶ ἐὰν ἡ Σερβία μειωθῇ οὐχὶ διὰ πολέμου πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ἀλλ' ὑπὸ ἄλλης Δυνάμεως;

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν θὰ ἐπεμβαίναμεν τότε. Θὰ σὰς ἐξηγήσω δὲ τὴν διαφοράν. Βεβαίως εἶνε πολὺ ἐνδεχόμενον, καὶ ἂν ἡ Βουλγαρία δὲν ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Σερβίας, εἶνε ἐνδεχόμενον ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἡ Σερβία νὰ ὑποστῇ περιορισμὸν ἐν τῇ κυριαρχίᾳ τῆς Χώρας της καὶ ἐντεῦθεν νὰ ἐπέλθῃ αὐξήσις τῆς Βουλγαρικῆς Δυνάμεως, ἀλλ' εἰσθε ὑποχρεωμένοι ν' ἀναγνωρίσετε, ὅτι, ἂν τὸ πρᾶγμα περιορίζετο εἰς τοῦτο καὶ μόνον, ἂν τὰ Αὐстроγερμανικὰ στρατεύματα ἐξεβιάζον τὴν διόδον τῆς Ὁρσοῦας καὶ ἐκείθεν διὰ τῆς Βουλγαρίας ὤδευον πρὸς τὴν Κων(σταντι)νούπολιν καὶ ἡ Βουλγαρία ἔμενεν ἡσυχος, οἱ κίνδυνοι ἡμῶν θὰ ἦσαν πολὺ ὀλιγώτεροι. Ἐὰν ἐμελλον τὰ πράγματα νὰ κριθῶσιν ἐν τῇ Συνεδρίῳ τῆς εἰρήνης, χωρὶς ἐν τῇ μετὰ τὴν ἡ Βουλγαρία νὰ εἶνε κάτοχος μεγάλου μέρους τῆς Σερβίας, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐλπίσῃ τις, ὅτι θὰ ἐπεκράτουν καὶ πάλιν σκέψεις περὶ τῆς ἀνάγκης ἰσορροπίας τινός τῆς δυνάμεως τῶν Κρατῶν τοῦ Αἴμου. Ἄλλ' ἂν ἀντὶ τούτου, ἀντὶ νὰ ἔλθωμεν ὅλοι ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὅρους, καὶ ἡ Βουλγαρία καὶ ἡμεῖς, εἰς τὸ Συνέδριον τῆς εἰ-

ρήνης, ἡμεῖς μὲν ἤμεθα ἐκτὸς αὐτοῦ, ἡ δὲ Βουλγαρία μετέχῃ αὐτοῦ ὡς ἐμπόλεμος, διὰ τὴν ἔχῃ γνώμην καὶ ψῆφον, καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἐμφανίζεται ἐκείνη ἐνώπιον τοῦ Συνεδρίου τῆς εἰρήνης κατέχουσα μέγα ἴσως μέρος τῆς Σερβίας, ὅχι μόνον τὴν ἀναμφισβήτητον, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀμφισβητούμενην ζώνην καὶ μέρος ἀκόμῃ πιθανῶς τοῦ πρὸ τοῦ 1912 Σερβικοῦ βασιλείου, νομίζετε τότε, κ. βουλευτὰ Δράμας, ὅτι ἡ ζήμια, τὴν ὁποῖαν θὰ ὑποστῶμεν εἰς τὴν δευτέραν ταύτην περίστασιν, δύναται νὰ προσεγγίσῃ πρὸς ἐκείνην, τὴν ὁποῖαν μέλλομεν νὰ ὑποστῶμεν εἰς τὴν ἄλλην;

Ἡ ψήφος τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ὁ ἀξιότιμος ἀρχηγὸς τῆς Ἀντιπολιτεύσεως ὁμίλησε καὶ περὶ τῆς ψήφου τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἀπκντῶν εἰς τὸν ἰσχυρισμόν μου, ὅτι ἐπὶ τῆς πολιτικῆς μου αὐτῆς ἔχω ἤδη ἐκπεφρασμένον τὸ φρόνημα τῶν ἐκλογέων τῆς Χώρας διὰ τῶν ἄρτι διεξαχθεισῶν ἐκλογῶν. Καὶ ἠρώτησεν ὁ κ. βουλευτὴς ἐκ Πατρῶν μήπως αἱ ἐκλογαὶ διεξήχθησαν ἐπὶ τῆς ἀμφισβήτησεως περὶ τῆς ἐρμηνείας τῆς συνθήκης; Ὁ κ. βουλευτὴς ἐκ Πατρῶν ἰσχυρίσθη, ἂν κατενόησα καλῶς, ὅτι αἱ ἐκλογαὶ διεξήχθησαν ἐπὶ τοῦ ζητήματος, τὸ ὅποιον προεκάλεσε τὴν ἀποχώρησίν μου ἐκ τῆς ἀρχῆς. Φαντασθῆτε, Κύριοι, εἰς ποῖαν πλάνην διαιτελεῖ ἀκόμῃ τόσους μῆνας μετὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐκλογῶν ὁ κ. βουλευτὴς ἐκ Πατρῶν! Φρονεῖ, ὅτι εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, ὅτε κατῆλθεν εἰς τὰς ἐκλογὰς τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, κατῆλθε ζητοῦν τὰς ψήφους τῶν ἐκλογέων διὰ τὴν στείλῃ πάλιν μίαν μεραρχίαν εἰς τὰ Ἀφρικανέλλια, καὶ λησμονεῖ, ὅτι οἱ ἐγκύριως δυνάμενοι τότε ν' ἀντιπροσωπεύωσι τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, ἐρμηνεύοντες τὰς γνώμας τῶν Φιλελευθέρων, ἔλεγον, ὅτι δὲν ἐπρόκειτο πλέον περὶ τῆς πολιτικῆς ἐκείνης τοῦ Φεδρουαρίου. "Αν δ' ἀπεφάνθη περὶ τίνος ὁ Ἑλληνικὸς λαός, πρὸς ὅλα ὅσα ἐγένοντο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς Κυβερνήσεως ὑμῶν, διὰ τὴν νοθευθῇ τὸ φρόνημα τῶν ἐκλογέων.....

Α. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἐγὼ σὰς λέγω, ὅτι δὲν ἐνοθεύθη.

Πολλοὶ βουλευταί. Μὴ διακόπτετε.

ΕΑ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐγένοντο πράγματα, τὰ ὅποια ἀπὸ μακρᾶς σειρᾶς δεκαετηρίδων δὲν εἶχον γίνεαι ἐν τῇ πολιτικῇ βίῃ τῆς Ἑλλάδος. Ὅτιαν θὰ ὁμιλήσω περὶ τῆς συνηγορίας σας δι' ὠρισμένα ὄρ-

γανα τῆς δημοσίας γνώμης, θὰ ἐπανεέλθω καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ σημείου καὶ θὰ σὰς εἶπω ὅ,τι ἔχω νὰ σὰς εἶπω ἐπ' αὐτοῦ.

Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐκ Πατρῶν μοῦ ἀπηύθυνε τὴν ἐρώτησιν: Κατὰ πόσαν διαιδικασίαν—τὸ ἔχω σημειωμένον καὶ υπογραμμισμένον—ἐξεδήλωσε τὴν γνώμην του κατὰ τὰς ἐκλογὰς ὁ Ἑλληνικὸς λαός; —Κατὰ τὴν διαδικασίαν τὴν συνταγματικὴν, τοῦ ἀπαντῶ. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς διὰ τῶν ἐκλογῶν ἀπεφάνθη, ὅτι ἐμπιστεύεται καὶ πάλιν τὴν κυβέρνησιν τῆς Χώρας εἰς τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, ἐμπιστεύεται τὴν κυβέρνησιν τῆς Χώρας εἰς τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων ἐν γνώσει τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ, διότι αὕτη ἐξετέθη πρὸς αὐτόν.

Ὁ κ. βουλευτὴς Πατρῶν, διαστρέφων ἐντελῶς, παρερμηνεύων μᾶλλον ἐντελῶς, νοθεύων ἐντελῶς τὴν ἐκδηλωθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ γνώμην, δὲν δέχεται, ὅτι δι' αὐτῆς ἐνεκρίθη ἡ γενικὴ πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεως τῶν Φιλελευθέρων, ἡ ὁποία ἐξωτερικῶς εἶχεν ὀρισμένην κατεύθυνσιν, ἀναγράφουσα καὶ ὡς κυριώτερον μέρος τοῦ προγράμματος αὐτῆς τὴν τήρησιν τῶν συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων. Δὲν θεωρεῖ, ὅτι περὶ τούτου ἀπεφάνθη ὁ λαός, ἀλλὰ θεωρεῖ, ὅτι ἀπεφάνθη ὁ λαός περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀποστολῆς μιᾶς μεραρχίας εἰς τὰ Δαρδανέλλια, καὶ σχεδὸν μονονουχὶ μὲ κατήγγειλε πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν διότι, κληθεὶς διὰ τῆς ἐγκρίσεως τῆς πολιτικῆς μου, δὲν ἐφρόντισα ν' ἀποστείλω τὴν μεραρχίαν ἐκείνην, ὅχι διότι ἐν τῷ μεταξὺ μετεβλήθησαν αἱ περιστάσεις, ἀλλὰ διότι ἐθεώρησα περιττὴν τὴν ἀποστολὴν τῆς μεραρχίας.

Δὲν πρόκειται, Κύριοι, σήμερον ν' ἀνοίξωμεν ἐπεισοδιακὴν συζήτησιν διὰ τὸ εἰς τὴν Ἱστορίαν ἤδη ἀνήκον μέρος τῆς πολιτικῆς μου τῆς σχετιζομένης πρὸς τὴν τότε ἀποχώρησίν μου ἐκ τῆς ἀρχῆς. Ὡς ἀναβάλωμεν εἰς ἄλλον χρόνον ἐνδεχομένην περὶ τούτου συζήτησιν, ἂν καὶ αὕτη πρόκειται νὰ διεξαχθῇ ἐν τῷ περιδόλῳ τούτῳ. Ἀλλὰ θὰ ἰσχυρισθῶ, ἀξιότιμε βουλευτὰ ἐκ Πατρῶν, χωρὶς νὰ θέλω καθόλου νὰ σὰς θίξω προσωπικῶς, ὅτι ἰσχυρισθέντες ὅτι ἡ κοινὴ γνώμη δὲν ἐξεδηλώθη διὰ τῶν ἐκλογῶν ἐπὶ τοῦ ἀπασχολοῦντος ἡμᾶς ζητήματος, ἀλλ' ἡ κοινὴ γνώμη ἐκδηλοῦται διὰ τοῦ Τύπου, τὸν ὅποιον ὑπηγάχθη, ὀβριζετε τὸ πολίτευμα τῆς Χώρας. Ἐγὼ πρῶτος ἀνεγνώρισα, ὅτι αἱ ἐφημερίδες, καὶ συνεπῶς οἱ δημοσιογράφοι, εἶνε ἐν τινὶ μέτρῳ ἐρμηνεῖς τῆς κοινῆς γνώμης, ἀλλ' ἀπὸ πολιτικὸν τῆς περιπτώσεως ὅμων

δὲν ἐπερίμενα νὰ θέσῃ ἀντιμέτωπον τὴν ἐκδήλωσιν τὴν γενομένην διὰ τῶν ἐκλογῶν.....

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ὅχι.

Ὁ λόγος περὶ ἐφημερίδων.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Διαβάσατε τὸν λόγον σας καὶ θὰ τὸ ἰδῆτε: «... Πρὸς τὴν ἐκδήλωσιν τῆς κοινῆς γνώμης τῆς ἐρμηνευομένης διὰ τῶν ἐφημερίδων».

Καὶ περὶ ποίων ἐφημερίδων, Κύριοι, ὠμίλησα; Ὁ ἀξιότιμος Βουλευτὴς Πατρῶν, ἰσχυριζόμενος ὅτι ὑδρῖσα τὰ ὄργανα τῆς δημοσίας γνώμης, — ἀναγινώσκω ἐκ τῶν σημειώσεων, τὰς ὁποίας ἐκράτησα διὰ νὰ μὴ τὸν παρεξηγῶ —, ὁ κ. βουλευτὴς Πατρῶν εἶχε συμφέρον νὰ ἐκτείνῃ τὸν κύκλον ἐκεῖνον, κατὰ τοῦ ὁποίου ἀπηυθύνοντο τὰ λεχθέντα τὴν ἐσπέραν ταύτην ἀπὸ τοῦ βήματος: τοῦτου πρὸ τῆς διακοπῆς τῆς συνεδριάσεως, εἶχε συμφέρον νὰ ἐκτείνῃ αὐτὸν εἰς ὁλόκληρον τὸν Τύπον, ἀφορᾷ ὅμως ὠρισμένα ὄργανα τοῦ Τύπου καὶ τῆς δημοσίας γνώμης. Ὑπάρχουσι καὶ ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ οἱ γράφοντες ἐφημερίδα, ἡ ὁποία ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἀνηλεῶς καταπολεμεῖ τὴν Κυβέρνησιν τῶν Φιλελευθέρων, ἐν τούτοις ὅχι μόνον κατὰ τοῦ ὁργάνου ἐκείνου τῆς δημοσίας γνώμης δὲν διενοήθη τις ν' ἀπευθύνῃ τὸν ἐλάχιστον ὑπαινιγμόν, ἀνάλογον πρὸς ἐκεῖνον, ὃν τόσον σαφῶς διετύπωσα τὴν ἐσπέραν ταύτην, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἄλλα ὄργανα τῆς δημοσίας γνώμης, τὰ ὁποία ἀκολουθοῦν ὠρισμένως ἀρχάς, τὰ ὁποία ἐπέδειξαν συνέχειαν ἐν τῇ πολιτικῇ των, οὐδεὶς διενόηθη ν' ἀπευθύνῃ ὑβρίν τινά. Ἄλλ' ὅτε, ἀξιότιμε βουλευτὰ ἐκ Πατρῶν, εἶπε γνωστὸν εἰς ὅλους τοὺς παροικοῦντας ἐν Ἱερουσαλὴμ, ὅτι ὠρισμένα ὄργανα τῆς δημοσίας γνώμης κατῳρῶσαν εἰς διάστιμα βραχύτερον τῶν 24 ὥρῶν νὰ μεταβάλλωσιν ἐντελῶς πολιτικὴν, διότι ἐν τῇ μεταξὺ ὑπῆρξεν ἐξώνησις ἀσυνείδητος ἐκ μέρους ξένης προπαγάνδας, νομίζετε, ὅτι ἐδικαιοῦσθε νὰ μοῦ ἀπευθύνετε τὰς παραινήσεις αὐτὰς πρὸς Δημόνικον, συνιστῶντές μοι νὰ μὴ ἐπιτιθεμαι κατὰ τοῦ Τύπου, διότι σχεδὸν ἐπεδίωκον νὰ τρομοκρατήσω αὐτόν; Μοῦ εἶπτε μάλιστα, ὅτι ἡμεῖς οἱ πολιτικοὶ πρέπει νὰ εἴμεθα συνηθισμένοι ν' ἀνεχώμεθα καὶ τὰς ὑβρεῖς καὶ τὰς ἀδικίας τοῦ Τύπου. Μελογότι δὲν εἶμαι ὁ πρεσβύτερος ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ, εἶμαι ὁ

περισσότερον ὑδριθεῖς, διότι καὶ μακροτέρα ὑπῆρξεν ἡ πολιτικὴ
 ῥαχίς μου καὶ πολὺ περιπετειώδης, ὥστε πολὺ φυσικὸν νὰ γίνω ἀν-
 τικείμενον συνήθων ἐπιθέσεων. Δὲν ἐδαρυθύμῃσα ποτὲ κατὰ τοιού-
 των ἐπιθέσεων, οὔτε τὴν στιγμὴν αὐτὴν μὲ βλέπετε ἐξωργισμένον
 διότι ἐγένοντο προσωπικαὶ ἐπιθέσεις κατ' ἐμοῦ· καμμία τοιαύτη προ-
 σωπικὴ ἐπίθεσις δὲν ἐγένεν, ἀλλὰ βεβαίως ἐξανίσταται ἡ συνείδησίς
 μου, ὅτε ἀπὸ τοσούτων μηνῶν παρίσταμαι θεατὴς ἐγὼ μετὰ τῆς
 Ἑλληνικῆς κοινωνίας αὐτοῦ τοῦ θεάματος τοῦ τόσον ἀνηθίκου ὀρι-
 σμένων ὀργάνων τῆς δημοσίας γνώμης, τὰ ὅποια ἀπὸ μιᾶς στιγμῆς εἰς
 ἄλλην ἐγκαταλείπουν ἐντελῶς τὴν πολιτικὴν, τὴν ὅποιαν ὑπερήσπι-
 ζον ἐπὶ τόσον χρόνον, διότι ἐφωτίσθησαν ἐκ τῆς ἀφθόνου παροχῆς
 χρημάτων, παροχῆς γενομένης ὑπὸ ξένης προπαγάνδας, χρημάτων,
 τὰ ὅποια δὲν ἐδίδοντο διὰ νὰ ἐξυπηρετηθῶσιν Ἑλληνικὰ συμφέροντα,
 ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξυπηρετηθῶσι συμφέροντα ξένα καὶ ἀλλότρια καὶ ἀντί-
 θετα πρὸς τὰ Ἑλληνικά ! (Χειροκροτήματα ἐκ τῆς αἵθουσας καὶ τοῦ
 ἐκροτηρίου).

Θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ ἀκόμη ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Πατρῶν νὰ μὴ
 ἐφήσω ἀδιαμαρτύρητον μίαν ἀδικίαν, τὴν ὅποιαν ἔκαμε πρὸς ἄλλα
 ὅργανα τῆς δημοσίας γνώμης παρ' ἡμῖν. Ὑπέμνησεν ἐν σχέσει πρὸς
 τὰ λεχθέντα τὴν ἐσπέραν ταύτην τὰς ἐπιθέσεις τὰς δριμυεῖας, αἵτινες
 ἐγένοντο κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀρχῆς του ἐκ μέρους τοῦ Τύπου
 τοῦ ἀντιπολιτευομένου, κυριώτατα ἐκ μέρους τοῦ Τύπου τοῦ φιλικοῦ
 πρὸς τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων. Ἄλλ' ἠδίκησε τὸν Τύπον ἐκεῖνον,
 διότι ὠμίλησε κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν καὶ τὴν αὐτὴν στιγμὴν ἐν πα-
 ραλληλισμῷ πρὸς τὸν ἀργυρώνητον Τύπον, ὅτε ὠμίλησε διὰ τὸν Τύ-
 πον, ὁ ὁποῖος διαρμηνεύων τὰς γνώμης ἐνὸς μεγάλου πολιτικοῦ κόμ-
 ματος ὑπερήσπισε ταύτας μετὰ σθένους καὶ δυνάμεως, ἴσως καὶ με-
 τὰ δριμύτητος ἐνίοτε, εἰς τὴν ὅποιαν, ἂν ὄχι δικαιολογίᾳ, ἀλλ' ἡ
 ἐξηγήσις πρέπει νὰ ζητηθῇ ἐν τούτῳ : ὅτι ὁ Τύπος ἐκεῖνος ἐξεπρο-
 σώπει τὴν γνώμην ὄχι ἀπλῶς ἐνὸς μεγάλου πολιτικοῦ κόμματος ἐν
 τῇ Χώρα, ἀλλὰ τοῦ πλειονοψηφούντος ἐν τῇ Χώρα κόμματος, διότι
 ὑπὲρ ὧμων δὲν εἶχετε ἀκόμη ἐκδεδηλωμένην τὴν γνώμην τοῦ ἔθνους
 διὰ πλειονοψηφίας ἐν τῇ Βουλῇ, τὰ δὲ πράγματα διὰ τῶν ἐκλογῶν
 ἀπέδειξαν, ὅτι τὸ πλᾶσμα ἀπέμεινεν ἀπλῶς πλᾶσμα, ἡ δὲ πραγματι-

κάτης ἦτο ὑπὲρ τῶν γνωμῶν τοῦ Τύπου ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἐξεπροσώπει τὰς ἰδέας τοῦ πολιτικοῦ ἐκείνου κόμματος.

Ὁ ἀξιότιμος ἐκ Πατρῶν πολιτεῦτης ἐνόμισεν, ὅτι διέπραξα ἀτοπίαν, καταγγείλας ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, ὡς εἶχα καθήκον, πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν τὸν ἀργυρώνητον Τύπον καὶ μοῦ ὑπέδειξεν, ὅτι ἄλλη ἦτο ἡ ὁδός, ἢ ὁποῖα ἐνεδεικνύετο διὰ νὰ πατάξω τὸν Τύπον τοῦτον, ἡ ὁδὸς δέ, τὴν ὁποῖαν μοῦ ὑπέδειξεν, ἦτο ἡ καταγγελία.

Α. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ὅχι.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Μοῦ εἶπετε, ὅτι, ἀφοῦ προδίδουν τὴν Πατρίδα, πρέπει νὰ τοὺς καταγγείλετε, καὶ ἡ γνώμη μου εἶνε, ὅτι ἐχαρκτηρίσατε ὡς ἀδίκημα προδοσίας κατὰ τῆς Πατρίδος τοῦτο καὶ ἐζητήσατε τὴν ἐφαρμογὴν τῶν σχετικῶν διατάξεων, διὰ νὰ κοπῇ τὸ κεφάλι αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. Ἄλλ' ἐγὼ φρονῶ, ὅτι οὐ μόνον ἐκεῖνοι αἱ διατάξεις δὲν δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν, ἀλλ' οὐδεμία ἄλλη σχετικὴ ὑφισταμένη διάταξις.

Α. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Δὲν ἐνόουν νὰ ἐφαρμόσῃτε τὰς κειμένas διατάξεις, αἱ ὁποῖαι λόγῳ τῆς αὐστηρότητός των εἶνε ἀληθὲς ὅτι δὲν ἐφαρμόζονται, ἀλλὰ νὰ εἰσαγάγῃτε διατάξιν ὅπως λάβῃτε ἀνάλογα μέτρα.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν νομίζω, ὅτι δύνasθε νὰ μὲ κατακρίνετε, ὅτι δὲν ἔλαβον σχετικὰ τινα μέτρα, ἀφοῦ γνωρίζετε ὅτι ἀπὸ μηνὸς μόνον εὐρίσκομαι ἐν τῇ ἀρχῇ.

Ἡ τρομοκρατία τῆς Κυβερνήσεως Ἐοῦναρη κατὰ τὰς ἐκλογάς.

Μὲ κατηγορήσατε ὡς θέλοντα νὰ τρομοκρατήσω τὸν Τύπον, ἐμὲ, ὁ ὁποῖος ἤμην Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τοὺς δύο προηγουμένους πολέμους, ὅτε ὁ Τύπος ἐτέλει ὑπὸ στρατιωτικὸν νόμον, καὶ θέλετε ἀναγνωρίσει, ὅτι οὐδέποτε εἰς καμμίαν Χώραν ὁ στρατιωτικὸς νόμος ὑπῆρξεν ὀλιγότερον ἐπαχθὴς διὰ τὸν Τύπον ἀπὸ ἐκείνον, ὁ ὁποῖος ἐφαρμόσθη ἐδῶ.

Γ. ΠΩΛ. Διότι καὶ ὁ Τύπος ὑπῆρξεν ἀντάξιός.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν λέγω τὸ ἐναντίον. Ἀλλὰ καὶ σήμερον, Κύριοι, ὑπάρχει διάταγμα κηρύξεως τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου ἐν Ἀθήναις, ὑπογεγραμμένον, ζητηθὲν παρ' ἐμοῦ, φυσικά, διὰ τὸ ὁποῖον εἶμι θεπεύθυνος, καὶ ὅμως προσπαθῶ καὶ ἀναβάλω ἀπὸ ἡμέρας εἰς

ἡμέραν τὴν δημοσίευσιν αὐτοῦ, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι εἶνε δυνατόν νὰ καταστῇ αὕτη περιττή. Καὶ ἔρχεσθε νὰ μὲ κατηγορήσετε, ὅτι ζητῶ νὰ τρομοκρατήσω τὸν Τύπον διότι ἀνερχόμενος τὸ βῆμα τοῦτο καὶ ὁ λάρτης τῆς ἐλευθερίας τοῦ Τύπου, ἀνερχόμενος δὲ καὶ αὐτὴν τὴν ἀκολασίαν αὐτοῦ, διὰ τὸ δύσκολον τοῦ κολασμοῦ ταύτης ἄνευ περιορισμοῦ ἐκείνης, δὲν φθάνω μέχρι τῆς ἀνανδρίας τῆς πολιτικῆς τοῦ νὰ μὴ πατάξω τὸν ἀργυρώνητον Τύπον, λέγων πρὸς αὐτόν : «Εἶσαι ἀργυρώνητος, διότι λαμβάνεις ξένα ἀργύρια, ζητῶν νὰ ἐξυπηρετήσῃς ξένα συμφέροντα» ; Ἄλλ' ὁ ἀξιότιμος ἐκ Πατρῶν βουλευτὴς ὑπῆρξεν ἔτι αὐχεστότερος, ὅτε ἔκαμε χρῆσιν τῆς ἐννοίας τῆς τρομοκρατίας, ὡς δῆθεν χρησιμοποιοιμένης ὑπ' ἐμοῦ ὅπως κλείσω τὸ στόμα τοῦ ἀντιπολιτευομένου πρὸς ἐμὲ Τύπου, καὶ καταγγέλλει ἐμὲ ὡς τρομοκράτην ποῖος ; Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος, ἀνελθὼν ἐπὶ τὴν ἀρχὴν, κατὰ τρόπον βεβαίως συνταγματικόν, ἀλλ' ὄχι ἐντελῶς ὁμαλόν, καὶ πρώτην φοράν μάλιστα περιβληθεὶς μὲ τὸ ἀξίωμα τοῦ πρωθυπουργοῦ τοῦ Κράτους, ἐθεώρησεν, ὅτι ἦτο ἠθικῶς ἐπιτετραμμένον καὶ πολιτικῶς ὀρθὸν καὶ λυσιτελές νὰ ἐπιδιώξῃ ν' ἀσκήσῃ τρομοκρατίαν καθ' ἑνὸς μεγάλου πολιτικοῦ κόμματος, τὸ ὁποῖον κατήλθε τῆς ἀρχῆς, οὐχὶ διότι ἐστερήθη τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Χώρας, ἀλλὰ διότι διεφώνησε πρὸς τὸ Στέμμα, διὰ λόγους οἱ ὁποῖοι ἦσαν τιμητικοὶ δι' αὐτό, κατήλθε τῆς ἀρχῆς, διότι ἐνεθυμεῖτο τί εἶπεν ὁ ἀρχηγὸς αὐτοῦ, ὅτε τὸ πρῶτον ὑπεδέχετο αὐτόν ὁ Ἀθηναϊκὸς λαός, ὅτι δὲν θὰ ἐδέχετο οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν νὰ παρμεῖνῃ εἰς τὴν ἀρχήν, ἐὰν τοῦτο ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἐπὶ θυσίᾳ τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἰδεῶν του. Καὶ τὸ πολιτικὸν τοῦτο κόμμα ἐζητήσατε τὴν ἐπιούσαν νὰ τρομοκρατήσῃτε. Ἀπῆλθον διὰ ν' ἀναπαυθῶ ὀλίγας ἡμέρας, μετὰ ἀσκήσιν τῆς ἀρχῆς ἐπὶ τέσσαρα καὶ ἡμισυ ἔτη, εἰς τὰς Σπέτσας, καὶ ὅτε ἐπρόκειτο νὰ ἐπιστρέψω μοῦ ἀπηγορεύθη ἡ ἐξοδὸς εἰς Πειραιᾶ, ὡς ἂν ἡμῶν κοινὸς κακοῦργος ! (Φωναί : *Αἰσχος, αἰσχος* καὶ χειροκρατήματα). Ἐξήλθον ἀπὸ τοῦ Φαλήρου, διότι ὁ Πειραιεὺς ἐτρομοκρατεῖτο ἀπὸ τὸ πεζικὸν καὶ τὸ ἵππικόν. Καὶ λησμονεῖ ὅτε μὲ κατήγγειλεν ὡς θέλοντα νὰ τρομοκρατήσω τὸν Τύπον, ἐμὲ τὸν ἐπιζητοῦντα ἀκόμη καὶ αὐτὴν τὴν στιγμὴν ν' ἀναβάλω τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ στρατιωτικοῦ νόμου, λησμονεῖ ποῖος ; Ἐκεῖνος ὅστις, ὡς Ἰπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, διέτασσε κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Ἑθνικῆς Ἑορτῆς νὰ περικυκλωθῇ ἡ οἰκία τοῦ τέως

πρωθυπουργού, — ὁ ὁποῖος ἐπὶ τέλους εἶχε κάτι συντελέσει καὶ αὐτὸς διὰ τὸν ἐνθουσιώδη ἑορτασμὸν αὐτῆς τῆς ἑορτῆς μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1912 καὶ 1913—, νὰ πολιορκηθῇ ἡ οἰκία του καὶ νὰ παρεμποδισθῇ ὁ ἴδιος, διότι εἶχεν ἐκδράμει πρὸ τῆς πολιορκίας μέχρι Κηφισίας, ἔνθα εἰσέβηθη ἐπιστρέφων εἰς τὴν οἰκίαν του. Καὶ μὲ κατηγορεῖ ἐπὶ τρομοκρατίᾳ ὁ κ. βουλευτὴς Πατρῶν, ὁ ὁποῖος ἔστερξε τὴν διεξαγωγὴν ἐκλογῶν, κατὰ τὰς ὁποίας τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι εἶχε καθ' ὁλοκληρίαν καταλυθῇ διὰ μιᾶς ἀστυνομικῆς διατάξεως, ὁποῖος ἔστερξε νὰ διεξαγάγῃ τὰς ἐκλογάς, θέτας ὡς κανόνα ὅτι οἱ ζητωκραυγάζοντες ὑπὲρ τοῦ ἡγέτου ἐνὸς τῶν μεγάλων πολιτικῶν κομμάτων ἦσαν ὑδρισταὶ τοῦ Στέμματος καὶ ἔπρεπε νὰ ὀδηγῶνται εἰς τὰς φυλακάς! Κύριοι, λυποῦμαι ἂν ἐν τῷ λόγῳ μου ὑπῆρξα ἐνίοτε δριμύς. "Ὅσον καὶ ἂν ἀνερχόμενοι τὸ βῆμα εἰμεθα ἀποφασισμένοι νὰ μὴ εἰμεθα δριμεῖς, φθάνομεν πολλάκις εἰς τὸ ἀντίθετον, καὶ δεχθώμεν, ὅτι ἡ εὐθύνη διὰ τὴν δριμύτητα τῆς γλώσσης εἶνε κοινή.

Ἀποφεύγει τὸν κίνδυνον ὁ ἀντιμετωπίζων αὐτόν.

Δὲν θέλω, Κύριοι, νὰ καταλήξω τὸν λόγον ἄλλως, ἢ ὅπως ἔφθασε νὰ τερματίσῃ αὐτὸν καὶ ὁ κ. βουλευτὴς Πατρῶν. Εὐρισκόμεθα ἀληθῶς ἐνώπιον μιᾶς τῶν σπουδαιωτάτων περιόδων τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας. Καθῆκον ἔχομεν ἀντικειμενικῶς ἐξετάζοντες τὰ πράγματα, ν' ἀποφασίσωμεν τί ἐνδείκνυται ἐκ τῶν ὑπερτάτων συμφερόντων τοῦ ἔθνους. Δὲν ἀποφεύγει τὸν κίνδυνον ἀσφαλῶς ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος φεύγει αὐτόν· ἀποφεύγει τὸν κίνδυνον ἀποτελεσματικῶς ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀντιμετωπίζει αὐτόν! Ἐὰν πρόκειται νὰ ἐπαληθεύσῃ ἡ ἄπορριψις, ἡ ὁποία προσέκαλεσε τὴν Ἑλληνικὴν ἐπιστράτευσιν, δὲν θὰ ἀποφευχθοῦν οἱ κίνδυνοι καθ' ἡμῶν διότι θὰ κάμωμεν τὴν κυρίαν προσευχὴν πολιτικῶς καὶ ἐθνικῶς ζητοῦντες ἀπὸ τὸν Θεὸν νὰ ζήσωμεν σήμερον καὶ διὰ τὴν αὔριον πάλιν ἔχει ὁ Θεός! Θ' ἀποφύγωμεν τὸν κίνδυνον, ἐὰν ἔχωμεν πολιτικὴν μακρὰς ἐπιβολῆς, ἐὰν ἀποβλέψωμεν οὐχὶ εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶνε ἐνδεχόμενον νὰ συμβῶσι σήμερον ἢ κατὰ τοὺς προσεχεῖς μῆνας, ἀλλ' εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀσφαλῶς θὰ συμβοῦν μετὰ χρόνον οὐχὶ πολὺ ἀφεστῶτα, ἐὰν ἡθέλωμεν ἀνεχθῇ ὅπως κατὰ παράδοξιν τῶν συμμαχικῶν μας ὑποχρεώσεων καὶ κατὰ παραγνώρισιν τῶν ζωτικωτάτων συμφερόντων μας ὁ σύμ-

μαχος ἡμῶν συντριβῇ καὶ αὐξηθῇ ὑπερβαλλόντως· ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἰσχυρίζεται, ὅτι εἶνε ἀντίπαλος ἡμῶν. Μόνον, ἐπαναλαμβάνω, ἀντιμετωπίζοντες τὸν κίνδυνον ἀπὸ τοῦ νῦν, ἀλλὰ καὶ δηλοῦντες καὶ ἀποφασισμένοι ὄντες νὰ πράξωμεν τοῦτο, ὅτι δὲν θὰ ἐπιτρέψωμεν τοιαύτην ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ συμμάχου ἡμῶν καὶ ἕνεκα τῶν συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων καὶ διότι γνωρίζομεν τί ἀναμένει ἡμᾶς ὕστερον, μόνον κατὰ τοιοῦτον τρόπον θυνάμεθα ν' ἀποδλέπωμεν εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ ἐπικρατημένου κινδύνου.

Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Κερκύρας μὲ κατηγόρησε δι' ἄλλο ἐλάττωμα, διὰ τὴν πίστιν μου, διότι τοῦ εἶπον, ὅτι πιστεύω. Αἱ ! Κύριοι, συμδαίνε· ὥστε εἰς τὴν πολιτικὴν νὰ διαπράττονται ἔργα μεγαλύτερα ἀπὸ τοῦς πιστεύοντας μᾶλλον παρὰ ἀπὸ τοῦς πυρρωνιστάς. Ὅτε κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1913 εὐρέθη ἡ ὑπ' ἐμὲ Κυβέρνησις ἐνώπιον ἐπικειμένου Βαλκανικοῦ πολέμου, ἐπιθετικοῦ καὶ ὄχι τοῦ προδλεπομένου ἀπὸ τὴν ἀμυντικὴν μας συνθήκην μὲ τὴν Βουλγαρίαν, εἰς τὸν ὁποῖον ἡ Ἑλλάς ἐκκαλεῖτο νὰ συμπράξῃ ἀνευ ὅρων, οἷτινες δὲν ἠδύναντο νὰ διευθετηθῶσι κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, ἡ πίστις, ἡ ὁποία ὑπῆρχεν εἰς ἐμὲ καὶ τοὺς συναδέλφους μου καὶ εἰς τὴν ἀνεύθυνον Ἀρχήν, ἡ πίστις ἐπὶ τὴν ζωτικότητα τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἡ πίστις ὅτι ὁρμῶντες εἰς ἕνα τοιοῦτον ἀγῶνα μὲ τὸν μικρὸν μας ἀλλὰ καλῶς ἤδη συγκεκροτημένον στρατὸν ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἀποκομίσωμεν ἀνάλογα ὀφέλη, ἡ πίστις ἐκείνη ἤγαγεν ἡμᾶς τότε εἰς τὸ ν' ἀντιμετωπίσωμεν πόλεμον, τὸν ὁποῖον ὅλοι οἱ μεγάλοι, οἱ ἔχοντες καὶ τὴν σοφίαν τὴν στρατιωτικὴν, ἐθεώρουν ἀπέλπιδα διὰ τοῦς Βαλκανικοὺς λαούς. Ἐνθυμείσθε τότε ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας τί εἶπεν εἰς τὴν Βουλὴν ; Προσεπάθησεν ὅσον ἠδύνατο, καταπνίγων διὰ τοῦ πατριωτισμοῦ τοῦ τὴν ἐνδόμυχον ἀμφιδολίαν τοῦ, νὰ μὴ ἐμδῶλῃ ἐνδοισμοὺς εἰς τὸν κόσμον, εἰπὼν, ὡς ἐνθυμείσθε : « εἰς θ σημεῖον ἔφθασαν τὰ πράγματα, δὲν μᾶς μένει τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ σᾶς ἐνισχύσωμεν ». Τὸν ἐνθυμοῦμαι τὴν στιγμὴν ἐκείνην καὶ δὲν τὸν παρεξήγηθ'. Εἰμαι βέβαιος, ὅτι ἐθεώρει ὅτι ἡ Ἑλλάς ἀγεται πρὸς σφαγὴν. Βλέπει λοιπὸν ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας, ὅτι ἡ πίστις ἐπὶ τὴν ζωτικότητα τοῦ ἔθνους δὲν εἶνε στοιχεῖον ἀποτυχίας, ὅπως φαίνεται πιστεύων ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας. Οὐδὲ ὁ πυρρωνισμός, ὁ ὁποῖος διακρίνει ἄλλους, εἶνε παρὰ τὸν διαπράξεως ἔργων μεγάλων

λων. Βεβαίως ἡ πίστις, ὅταν συνοδεύεται μετὰ τὸ σταύρωμα τῶν χειρῶν, μετὰ τὴν ἀδιαφορίαν διὰ πᾶν ὅ,τι γίνεται περὶ ἡμᾶς, βεβαίως ἡ πίστις ἐκεῖνη δὲν δύναται ν' ἀποφέρῃ καρποὺς, ἀλλ' ἂν ἡ πίστις συνοδεύεται μετὰ τὴν διηγεκὴ, τὴν ἀκαμπτον ἐργασίαν πρὸς παρασκευὴν τῆς Χώρας διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν περιστάσεων, πρὸς διάγνωσιν τῆς αὔριον καὶ ὄχι πρὸς περιορισμὸν τοῦ ἐμδελλώματος τῆς σήμερον, τότε ἡ πίστις ἐκεῖνη εἶνε ἡ μεγαλουργός, εἶνε ἡ πίστις, ἡ ὁποία ἔπραξεν εἰς τὸν κόσμον μεγάλα καὶ θαυμαστά ἔργα! (Χειροκροτήματα παρατεταμένα).

Η ΤΕΤΑΡΤΗ ΑΓΟΡΕΥΣΙΣ

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΤΗΣ 28ης ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1915

(Ἐκ τῶν Ἑστενογραφημένων Πρακτικῶν.)

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἡ ἐξέλιξις, ἣν ἔλαβον τὰ ἡμέτερα πράγματα ἀπὸ ἐνὸς ἐπταμήνου, ἀποδεικνύει, ὅτι εὐρισκόμεθα ἔξω τῆς βράσεως τοῦ ἐλευθέρου ἡμῶν κοινοδουλεπτικοῦ πολιτεύματος. Διότι, ἂν εἰς τὴν ἐθνικὴν κυριαρχίαν ἀναγνωρίζεται ἀκόμη τὸ δικαίωμα τῆς ρυθμίσεως τῶν ἐσωτερικῶν πραγμάτων τῆς Χώρας, ὅ,τι ἀφορᾷ τὰς ἐξωτερικὰς αὐτῆς σχέσεις καὶ τὴν ρύθμισιν τῆς ἐθνικῆς πολιτικῆς, εὐρισκόμεθα ἐνώπιον παραγνωρίσεως καὶ τῆς ψήφου τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιπροσωπείας, ἀλλὰ καὶ τῆς διὰ τῶν ἐκλογῶν ἐκδηλωθείσης ἐτοιμηγορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. (Εὖγε, εὖγε.)

Ἀλλ' ἐπὶ τούτου, Κύριοι, δὲν πρόκειται νὰ ἐνδιετριψῶ τὴν σιγὴν ταύτην. Ἡ κατὰστασις, ὥς ἔλαβον τὴν τιμὴν ν' ἀναπτύξω εἰς τὴν Βουλὴν καὶ πρὸ ὀκτὼ ἡμερῶν, εἶνε κρισιμωτέρα πάσης ἄλλης ἴσως, ἣν ἀντιμετώπισεν ἡ Χώρα ἀπὸ τῆς ἐθνικῆς καλιγγενεσίας. Ἐν μέσῳ δὲ τσαύτης κατὰστάσεως θὰ ἦτο ἐκτάκτως τολμηρὸν νὰ ἐπιζητήσῃ τις τὴν λύσιν τέσων ἀκανθωδῶν προβλημάτων, κατετρίβων τὴν Χώραν

εἰς ἐσωτερικοῦς ἀνταγωνισμοὺς καὶ καθιστῶν αὐτὴν ὀλιγώτερον ἐκινῶν ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς δυσχερεῖας τῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων.

Ἄλλ' ὅσον καὶ ἂν διὰ τῆς ἐμφανίσεως τῆς Κυβερνήσεως ἡμῶν ἐνώπιον τῆς Βουλῆς ταύτης, μετὰ τὴν ψήφον, ἣν αὕτη ἔδωκε πρὸ ἑκτῶ ἡμερῶν, τὸ Σῶμα τοῦτο ἔπαυσε κατ' οὐσίαν ὃν ἀντιπρόσωπος τῆς ἐθνικῆς Κυριαρχίας, μεταβάλλεται δὲ εἰς ἀπλὴν συνέλευσιν, εἰς σύλλογον, θὰ ἡδυνάμην νὰ εἰπω, προκρίτων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, νομίζω, Κύριοι, ὅτι ἐκπληρῶ ὑπέρτατον καθήκον καὶ πρὸς τὴν Χώραν καὶ πρὸς τὴν Κυβέρνησιν αὐτῆς, ἂν, παρελθὼν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, ἀναπτύξω ὅλους ἐκείνους τοὺς ἐνδοικισμοὺς καὶ τὰς ἀνητυχίας, τὰς ὁποίας ἔχω διὰ τὴν περίστασιν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεως, ἡ μὴ ἐντελῶς καθωρισμένη διὰ τῶν δηλώσεων τοῦ ἐξιοτίμου Προέδρου αὐτῆς, ἤθελεν ἀπομικρυνθῇ οὐσιωδῶς τῆς βίας, ἐφ' ἣς ἐδράζεται ἡ ἐμὴ πολιτικὴ.

Καὶ ἄνευ τῆς συμμαχίας.

Περὶ τῆς συνθήκης συμμαχίας μετὰ τῆς Σερβίας αἱ δηλώσεις τῆς Κυβερνήσεως οὐδένα ἔκαμιν λόγον. Εἰμαι ὑποχρεωμένος καὶ ἐγὼ νὰ μὴ θέσω τὸ ζήτημα τοῦτο. Θὰ κάμω μάλιστ' ἄλλο τι καλύτερον δι' ἀφαιρέσεως ὑὰ φθάσω, ὑποθέτων ὅτι ἡ συνθήκη δὲν εἶχε ποτὲ συνομολογηθῇ μετὰ τῆς Σερβίας, καὶ θὰ εἰπω : Δύναται, Κύριοι, ν' ἀμφισβητηθῇ καὶ ἐπὶ στιγμὴν ὅτι ἡ στέρεα, ἡ ἀρραγὴς βάσις τῆς ἐξωτερικῆς, τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν πολιτικῆς, ἔπρεπε καὶ πρέπει νὰ εἶνε ἡ διατήρησις ἀντὶ πάσης θυσίας τῆς ἰσορροπίας, τῆς ἰσοδυναμίας, ἃς εἰπω τὴν λέξιν, τῆς κατασταθείσης διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου ; Τὸ ἐπ' ἐμοὶ ἐφρόνησα καὶ φρονῶ πάντοτε, ὅτι ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου διπλὴ γνώμη δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὴν Χώραν. Πᾶσαι αἱ Κυβερνήσεις πρέπει ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου νὰ ἔχωσι παγίως ἀντιλήψεις, ἐντελῶς συμπιτούσας, διότι οὕτω καὶ μόνον θὰ εἶνε δυνατόν ν' ἀποφεύγωνται παρεξηγήσεις, αἱ ὁποῖαι, ἐμφιλοχωρήσασαι ἀλλάχου, προσκάλεσαν ἴσως ἐπιστράτευσιν, τὴν ὁποίαν ἀντιμετωπίζομεν διὰ τῆς σημερινῆς ἡμῶν ἐπιδοτρατεύσεως.

Ὑποθέτω λοιπόν, λέγω, ὅτι ἡ συνθήκη συμμαχίας δὲν εἶχε ποτὲ συνομολογηθῇ μετὰ τῆς Σερβίας. Καὶ ἐρωτῶ : Δυνάμεθα νὰ ἐπιτρέ-

ψωμεν, δύναται τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς ἐν ἐκ τῶν Κρατῶν τοῦ Αἴμου, ὅπως, παρεμβαῖνον εἰς τὸν μέγαν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, συντελέσῃ διὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεως, ὅπως ἐν μὲν τῶν Κρατῶν τούτων, τὰ ὁποῖα συναπαρτίζουσι καὶ ἐξασφαλίζουν τὴν ἔννοιαν τῆς ἰσορροπίας, συντριβῇ ἀποταλεσματικώτερον, αὕτη δέ, ἡ Βουλγαρία, αὐξηθῇ ὀγκωδέστερον ;

Πόλεμος μετὰ τὴν Βουλγαρίαν.

Εἶνε φυσικὴ, Κύριοι, μετὰ δευτέρου πόλεμον, ἡ προσπάθεια ὅπως ἀποφευχθῇ καὶ τρίτος. Ἀλλὰ τὸ πρόβλημα πρέπει ν' ἀντιμετωπισθῇ ὑπὸ τοῦ ἔθνους κατὰ τὴν στιγμήν ταύτην ἀνδρικῶς. Τὸ πρόβλημα δέ, ὅπως ἀντιλαμβάνομαι ἐγώ, εἶνε ὅχι ἂν πρέπει νὰ πολεμήσωμεν ἢ πρέπει ν' ἀποφύγωμεν τὸν πόλεμον, ἀλλὰ πότε ὀφειλομεν, διότι συμφέρει εἰς ἡμᾶς, νὰ κάμωμεν τὸν πόλεμον, ἐφ' ὅσον, δυστυχῶς, ἐν τῶν Κρατῶν τοῦ Αἴμου τὰς ἐθνικὰς αὐτοῦ διεκδικήσεις διευθύνει πρὸς πάντα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, καὶ δύναμει νὰ εἶπω ὅτι τὰς ἐθνικὰς αὐτοῦ διεκδικήσεις διευθύνει προπάντων πρὸς τὰ σύνορα ἡμῶν, διότι καὶ μεῖζον καὶ πλουσιωτέρα εἶνε ἡ χώρα ἐκείνη, τὴν ὁποίαν, κατέχοντες, ἡμεῖς ἐν Μακεδονίᾳ, βλέπομεν ἐπιβουλευσμένην ὑπὸ τοῦ γείτονος παρὰ τὴν χώραν ἐκείνην, ἣν κατέχουν οἱ ἄλλοι Βαλκανικοὶ λαοί.

Ἐρωτᾶται λοιπόν : Ὅταν ἔχωμεν τοιοῦτον γείτονα, εἶνε δυνατόν νὰ πιστεύσῃ τις ὅτι ὁ πόλεμος, ὁ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ὁ πόλεμος μετὰ τὴν Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας, δύναται ν' ἀποφευχθῇ ; Ἐάν δὲ εἴσθε υποχρεωμένοι ν' ἀπαντήσετε μετ' ἐμοῦ ὅτι ὁ πόλεμος δὲν εἶνε δυνατόν ν' ἀποφευχθῇ, ὅτι ὁ πόλεμος, ἐάν δὲν γίνῃ σήμερον, ἢ γίνῃ αὐριον ἢ μεθύριον, τὸ ζήτημα τὸ ὁποῖον τίθεται ἐνώπιον τῆς ἐθνικῆς γνώμης εἶνε τοῦτο : Πρέπει, καὶ ἐάν δὲν εἴχομεν συνθήκην μετὰ τῆς Σερβίας, ν' ἀφήσωμεν ὅπως συντριβῇ τελειωτικῶς τὸ Κράτος ἐκεῖνο, τὸ συντελοῦν εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἰσορροπίας, ν' αὐξηθῇ ὁ ὑπερμέτρωσ ὁ ἄμεσος ἀντίζηλος, διὰ νὰ ἐπιπέσῃ καὶ ἡμῶν κύριον, ἑπταρημένων πλέον καὶ συμμάχων καὶ φίλων, ὅπως κατορθώσῃ νὰ ἐξοντώσῃ καὶ ἡμᾶς ;

“Ο παράγων τοῦ πανευρωπαϊκοῦ πολέμου”

καὶ πάλιν ἡ προπαγάνδα.

Ἡ ἀπάντησις, Κύριοι, εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα τῆς ἀδημονίας τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς δὲν θὰ ἦτο ἀμφίδρομος—τὸ ἀναγνωρίζω—, ἀν δὲν παρελέπιτε παράγων τις, παράγων ἀληθῶς σοδαρὸς, ὁ παράγων τοῦ πανευρωπαϊκοῦ πολέμου. Διότι ἐκεῖνοι, οἵτινες δὲν συμφωνοῦν μετὰ τῆς γνώμης μου, ἀναγνωρίζουσιν ὅτι δὲν ἔπρεπε ποτὲ νὰ ἐπιτρέψωμεν εἰς τὴν Βουλγαρίαν νὰ συντρίψῃ τὴν Σερβίαν μόνην, ἵνα στραφῇ ἔπειτα καθ’ ἡμῶν, ἀλλὰ φρονοῦν ὅτι, ἐπειδὴ ἡ Βουλγαρία, ἐπιτιθεμένη κατὰ τῆς Σερβίας, συμπράττει μεθ’ ἐνὸς ἐκ τῶν συνδυασμῶν τῶν Μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, συμφέρον ἡμῶν εἶνε ν’ ἀναβάλωμεν τὴν κρίσιν, ν’ ἀναβάλωμεν τὴν ἐκκαθάρισιν τῶν λογαριασμῶν ἡμῶν μετὰ τοῦ γείτονος ἐκείνου, ὅστις δὲν ἀμφισβητεῖ ὅτι ἔχει τοιοῦτους ἐθνικοὺς λογαριασμοὺς μεθ’ ἡμῶν, νὰ τὴν ἀναβάλωμεν, λέγω, μετὰ τὸ πέρας τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου.

Καὶ ἔχω νὰ ἐξηγήσω, Κύριοι, ἀν ἀληθῶς ὁ παράγων οὗτος ὁ τόσον σοδαρὸς πρέπει νὰ κάμῃ ἡμᾶς νὰ ἐνδοιάσωμεν ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν, τὴν ὁποῖαν ὀφείλομεν νὰ τηρήσωμεν.

Γνωρίζω, Κύριοι, ὅτι συνεζητήθη κατ’ ἐπανάληψιν, ὅχι ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ, ἀλλ’ ἐξω αὐτῆς, τὸ ζήτημα τοῦ ποῖος θὰ εἶνε τελικῶς ὁ νικητὴς ἐν τῇ μεγάλῃ Εὐρωπαϊκῇ πολέμῳ. Συνεζητήθη ἐπίσης, καίτοι παρεγνωρίσθη συχνάκις ἡ ἀξία τοῦ ζητήματος τούτου, ποῖος συμφέρει εἰς ἡμᾶς νὰ εἶνε ὁ νικητὴς ἐν τῇ μεγάλῃ ταύτῃ πάλῃ, τῇ διεξαγομένῃ ἐν τῷ κόσμῳ σχεδὸν σύμπαντι. “Ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ πρῶτον πρόβλημα, δὲν εἶμαι βεδαιῶς ἀρμόδιος νὰ δώσω ἀπάντησιν κατηγορηματικὴν. Ἀμφιδάλλω ἂν ὑπάρχει τις ἐπὶ τῆς γῆς ὁ δυνάμενος νὰ εἴπῃ ἀσφαλῶς ποῖα μέλλει νὰ εἶνε ἡ ἐκδοχὴς τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου. Ἀλλὰ συνέδη, Κύριοι, ὥστε ἐκ τῶν γνωμῶν ὡρισμένων παρ’ ἡμῖν στρατιωτικῶν κύκλων, ἐκ τῶν ἀρμοδιωτέρων ἀληθῶς νὰ ἔχωσι γνῶσιν, ἀλλ’ ἐξ ἐκείνων οἱ ὅποιοι τὰς σπουδὰς αὐτῶν ἐκμικν ἐν Γερμανίᾳ, οἱ ὅποιοι φυσικὸν ἦτο νὰ μάθουν ὅχι νὰ ἐκτιμεθῶν ἀπλῶς, ἀλλὰ νὰ θεωροῦσαν τὴν ἐργάνωσιν τῆς Γερμανίας

καὶ τὴν παρασκευὴν τὴν Γερμανικὴν, τὴν τε παντοδαπὴν ἄλλην καὶ ἰδίως τὴν στρατιωτικὴν, συνέβη, λέγω, ἐκ τῶν γνωμῶν τῶν στρατιωτικῶν τούτων κύκλων, συντελούσης καὶ τῆς ξένης προπαγάνδας, ἣ ὁπεία ὡς ὄργανον αὐτῆς μετεχειρίσθη μέρος τοῦ παρ' ἡμῖν Τύπου, νὰ ἐμβληθῇ ἡ γνώμη, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ἐκδόσεως τοῦ πολέμου τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ δὲν εἶνε κἄν ζήτημα ἀμφίδολον, εἶνε ζήτημα τὸ ὅποιον δὲν δύναται παρὰ νὰ λυθῇ ὀρισμένως ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς τῶν Εὐρωπαϊκῶν συνδυασμῶν, ἐκείνου εἰς τὸν ὅποιον μετέχει ἡ Γερμανία.

Εἶπα καὶ πρὸ ὀλίγου, Κύριοι, ὅτι ἡ παρασκευὴ καὶ ἡ ὁργάνωσις ἡ Γερμανικὴ εἶνε ἀληθῶς θαυμασταί. Ἄλλ' ἂν ἡ ὁργάνωσις αὕτη ἡ παντοδαπή, ἰδίᾳ δὲ ἡ στρατιωτικὴ, δὲν κατώρθωσε κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τοῦ πολέμου, ὅτε ἀντεμετώπισε πολεμίους οὐχὶ κἄν ἐξ ἴσου παρεσκευασμένους, ἀλλὰ δυστυχῶς διὰ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν οὐδ' ἐπαρκῶς κἄν παρεσκευασμένους, ἂν δὲν κατώρθωσε, λέγω, κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας νὰ ἐπιτύχῃ ἀποφασιστικὰ ἀποτελέσματα, φρονῶ —καὶ δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ εἶνε κανεῖς στρατιωτικὸς διὰ νὰ κρίνῃ ἐπὶ τῶν μεγάλων γραμμῶν τοῦ ζητήματος τούτου—, φρονῶ ὅτι, ἀμέσους καὶ κεραυνοδόλου ἐπιτυχίας μὴ ἐπιτευχθείσης ἐξ ἀρχῆς, ἡ τελικὴ ἐκδοσις τοῦ ἀγῶνος δὲν ἤμπορεῖ τοῦλάχιστον παρὰ νὰ εἶνε ἐντελὴς ἀμφίδολος διὰ τὸν συνδυασμόν, οὗ μετέχει ὁ Γερμανικὸς κολοσσός. Διότι ὁ ἕτερος τῶν Εὐρωπαϊκῶν συνδυασμῶν ἀντλεῖ ἀπὸ δεξαμενὰς καὶ ἀνθρωπίνων δυνάμεων καὶ οἰκονομικῶν δυνάμεων διπλασίας ἐκείνων, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀντλεῖ ὁ ἕτερος. Ὅσον δὲ παρέρχεται ὁ χρόνος καὶ ὅσον διδεται ἡ εὐκαιρία πρὸς συμπλήρωσιν τῆς ἀτελοῦς ἀρχικῶς παρασκευῆς τῶν ἄλλων, ἐπὶ τοσοῦτον ἡ ἀσφαλὴς ὑπὸ τινων ὑποτιθεμένη νίκη τοῦ ἑνὸς τῶν συνδυασμῶν καθίσταται μᾶλλον ἀμφίδολος.

Ἔπρεπε νὰ βοηθήσωμεν τὴν Σερβίαν.

Ἄλλὰ, Κύριοι, ὅ, τι τὴν στιγμὴν ταύτην ὀφείλει ν' ἀπασχολήσῃ ἡμᾶς, εἶνε τοῦτο: Ἀμφιδόλου οὕσης τῆς ἐκδόσεως, συμφέρει εἰς ἡμᾶς σήμερον νὰ καθαρίσωμεν τοὺς ἐκκρεμεῖς λογαριασμοὺς πρὸς τὸν γείτονα, ἣ συμφέρει ν' ἐκβάλωμεν τὴν ἐκκαθάρισιν αὐτῶν βρεδύ-

τερον; Βεβαίως δὲν λέγει τις ὅτι ἡ Ἑλλάς, μικρὸν Κράτος καὶ μικρὰν διαθέτον στρατιωτικὴν δύναμιν, θὰ δυνήθῃ ἐν τῷ Εὐρωπαϊκῷ πολέμῳ νὰ εἰσφέρειν εἰσφοράν αποφασιστικὴν διὰ τὴν γενικὴν αὐτοῦ ἔκδοσιν. Ἀλλὰ, Κύριοι, ἡ Ἑλλάς, ἂν ᾔθελεν ἀκολουθήσει τὴν πολιτικὴν, τὴν ὁποίαν εἰσηγγήθη, δὲν θὰ ἐπρόκειτο ἀπ' εὐθείας ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὸν Εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, οὐδὲ κἂν θὰ ἐπρόκειτο νὰ ἐκστρατεύσῃ μέχρι τοῦ Δουνάδεως. Θὰ ἐπρόκειτο μόνον νὰ παραμείνῃ μὲ τὸ ὄπλον ἀνὰ χεῖρας, δηλοῦσα πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ὅτι δὲν θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς αὐτὴν νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Σερβίας, διότι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ Ἑλλάς θ' ἀντεπιτεθῇ κατὰ τῆς Βουλγαρίας. Εἰς τὸ θέατρον δὲ τοῦτο τοῦ πολέμου, τὸ νοτιοανατολικόν, ἡ δύναμις τὴν ὁποίαν θὰ ἡδύνατο νὰ εἰσφέρειν ἡ Ἑλλάς θὰ ἦτο ἀξία λόγου, θὰ ἡδύνατο νὰ ἔχῃ οὐσιώδη ἀποτελέσματα. Ὅπως ἡ Βουλγαρία, μικρὸν Κράτος καὶ ἐκείνη, κατορθώνει διὰ τῆς ἐνδεχομένης μετοχῆς της νὰ παράσχῃ πλεονεκτήματα κολοσσικά διὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου ἐν τῷ θεάτρῳ τούτῳ τῷ νοτιοανατολικῷ εἰς τὴν ἐπὶ τὴν μερίδα τῶν ἀντιμαχομένων Δυνάμεων, οὕτω καὶ ἡ Ἑλλάς, μετέχουσα ὅπως παρακωλύσῃ τὴν Βουλγαρίαν ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Σερβίας, θὰ ἡδύνατο νὰ εἰσφέρειν αποφασιστικὴν συνδρομὴν, τόσον αποφασιστικὴν, ὥστε νὰ εἰνέ τις βέβαιος ὅτι, καὶ ἂν πρὸς τὸ δόρειον μέρος τοῦ θεάτρου τούτου τοῦ πολέμου τοῦ νοτιοανατολικοῦ οἱ σύμμαχοι ἡμῶν Σέρβοι ἡγαγκάζοντο νὰ ὑποχωρήσωσι, θὰ ἦτο ἀδύνατον εἰς τοὺς ἀντιπάλους ἡμῶν νὰ φθάσουν εἰς τὰ νότια μέρη τοῦ θεάτρου τούτου, μέρη τὰ ὅποια θὰ κατεῖχοντο παρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, παρὰ τῶν λειψάνων τοῦ ὑποχωροῦντος Σερβικοῦ στρατοῦ καὶ παρὰ τῆς ἐνῆς δυνάμεως, ἡ ὁποία θὰ ἤρχετο εἰς βοήθειαν ἡμῶν. Θὰ ἦτο ἀδύνατον στρατός τις μέγας νὰ φθάσῃ, ἐξυπηρετούμενος ὑπὸ τῆς μιᾶς καὶ μόνης σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, καθ' ὃν χρόνον αἱ ἡμέτεραι δυνάμεις θὰ ἐξυπηρετοῦντο ἀφθόνως διὰ τῆς θαλασσίαις ὁδοῦ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τῆς Καβάλλας. Ἐχω δὲ τὴν πεποιθήσιν στερεάν, ὅτι, εἰκόητοις καὶ ἂν ἦτο ἡ ἔκδοσις τοῦ πολέμου εἰς τὰ λοιπὰ μέτωπα, αἱ διαπραγματεύσεις τῆς εἰρήνης θὰ εὕρισκον τὴν Ἑλλάδα ἔχουσαν προχωρήσει πρὸς τὸ Βουλγαρικὸν ἔδαφος, πάντως δὲ κατέχουσιν τοὺς ἀριστοὺς μετὰ τῶν συμμάχων τῆς ἀκέραιον τὸ ἴδιον αὐτῆς ἔδαφος, καὶ εἰς τὸ

Συνέδριον τῆς εἰρήνης με τοιαύτην κατάστασιν πραγμάτων ἡ Ἑλλάς θὰ παρακάθητο ὑποστηριζομένη ὑπὸ τεσσάρων ἐκ τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, συμμάχων ἤδη αὐτῆς.

Ἀλλά, Κύριοι, κρίνω ἀνγκαῖον νὰ ἐξετάσω τὸ πρᾶγμα καὶ ἀπὸ ἄλλης ἀκόμη ἀπόψεως. Εἶπα ὅτι ἐξητιάσθη ἐν τῷ Τύπῳ καὶ ἐν τῇ δημοσίᾳ γνώμῃ καὶ τὸ ζήτημα ποῶς συνέφερεν εἰς ἡμᾶς νὰ εἶνε ὁ νικητὴς ὁ τελικὸς ἐν τῷ μεγάλῳ τούτῳ πολέμῳ. Ἡ ξενικὴ προπαγάνδᾳ ἐπεχείρησε νὰ πείσῃ τὸν Ἑλληνικὸν λαόν.....

X. BOZIKΗΣ. Ποῖα ἐκ τῶν δύο ;

E. BENIZEΛΟΣ....ὅτι τὸ συμφέρον τῆς Χώρας εὐρίσκεται εἰς τὴν ἡττὰν τῶν Δυτικῶν Δυνάμεων καὶ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ συνδυασμοῦ τοῦ ὁποῖου μετέχεν ἡ Τουρκία καὶ τοῦ ὁποῖου μετέχει ἤδη καὶ ἡ Βουλγαρία. Ἐφθάσαμεν δὲ, Κύριοι, νὰ ἴδωμεν χαριετιζομένας μετὰ χαρᾶς ἀποτυχίας εἰς τὴν ἐκστρατείαν τῶν Δαρδανελλίων. Ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ ἐν τούτοις, Κύριοι, εἰς ἐπλάνηθῃ ποτὲ καὶ εἶνε ἀδύνατον σήμερον ἰδίως νὰ πλανηθῇ, σήμερον, ὅτε πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνο τάσσεται ὀριστικῶς καὶ ἡ Βουλγαρία. Ἡ νίκη τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως σήμερον, ἐὰν τῆς Βουλγαρίας μετεχούσης εἰς τὸν πόλεμον ἡνγκαζόμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ μετάρχωμεν αὐτοῦ, ἡ νίκη, λέγω τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως θὰ ἐξυπνῇται τὰ Ἑλληνικὰ συμφέροντα περισσότερο ἀπὸ ὅ, τι ἦτο δυνατόν ὄχι αἰσιόδοξοι πολιτικοὶ ἄνδρες, ἀλλὰ καὶ κορυδαντιῶντες—θὰ ἔλεγα—ποιῆται νὰ φαντασθῶσι καὶ νὰ ἐλπίσωσιν. Ἡ ἡττὰ τοῦ συνδυασμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον θ' ἀνῆκε καὶ ἡ Βουλγαρία, θὰ ἐσήμαινεν ὀριστικὸν θάψιμον τῶν ἐλπίσεων καὶ ἀξιώσεων τοῦ Κράτους τούτου ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας ἐν τῇ Βαλκανικῇ, θὰ ἐσήμαινε καὶ ἐδαφικὸν αὐτῆς περιορισμὸν ἐν τῇ Χερσονήσῳ, ἐνῶ συγχρόνως θὰ ἐσήμαινεν ἐπέκτασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους καὶ εἰς τὴν ἀπέναντι Μικρασιατικὴν ἀκτὴν καὶ εἰς τὴν Βαλκανικὴν Χερσόνησον.

Ὁ ἐκ Κερκύρας πολιτευτὴς εἰμι βέβαιος ὅτι πάλιν θὰ λέγῃ μετὰ τοῦ : «Κύριε τὸν αἰσιόδοξον πόσον τινύει τὰ πτερὰ του καὶ ποῶς ἀπόφεις μᾶς διανοίγαι!». Ἀλλ' ἔχω καθήκον νὰ παρατηρήσω εἰς τὸν ἀξιότιμον βουλευτὴν Κερκύρας, ὅτι πολὺ εὐλογώτερον θὰ ἡδύνατο νὰ μυκτηρίσῃ τὰς ἐλπίδας μου καὶ τὰς προβλέψεις μου, ἂν

κατὰ τὴν ἑναρξιν τοῦ πρὸς τὴν Τουρκίαν πρώτου πολέμου ἔλεγα εἰς αὐτόν—ἀν τὸ ἐγνώριζα καὶ ἐγώ—, ὅτι ἀπὸ τοῦ Παπαπουλίου θὰ μετετίθεντο τὰ σύνορα ἡμῶν εἰς τὸν Νέστον, παρὰ ὅσον δύναμαι σήμερον νὰ προκαλέσω τὸν σκεπτικισμόν του, λέγων εἰς αὐτόν ὅτι τὰ σύνορα ἀπὸ τοῦ Νέστου θὰ ἡδύναντο νὰ μετατεθοῦν εἰς τὸν Μαϊάνδρον καὶ Ἑρμόν.

Αἱ ὑποσχέσεις τῆς Γερμανίας.

Ἄλλ' ἀντιθέτως ποῖαι θὰ εἶνε αἱ συνέπειαι τῆς νίκης τοῦ συνδυασμοῦ ἐκείνου τοῦ ὁποίου μετέχουν ἡ Τουρκία καὶ ἡ Βουλγαρία, ποῖα θὰ εἶνε τὰ ἀποτελέσματα διὰ τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν συμφέροντα; Ἐνῆσχυσις τῆς Τουρκίας, ἐνῆσχυσις, ἡ ὁποία ἄλλοτε δὲν θὰ μὲ ἀνησυχεῖ, ἀλλ' ἡ ὁποία μὲ ἀνησυχεῖ ἀφ' ὅτου εἰς τὴν Τουρκίαν ἐπεκράτησε τὸ Νεοτουρκικὸν καθεστῶς. Καὶ δὲν δύναται παρὰ νὰ μὲ ἀνησυχῇ ὑπερμέτρως, διότι γνωρίζετε ὅτι πρὸς τὴν ἐπικράτησιν αὐτὴν θὰ συνδεθῇ ἡ καταστροφὴ τοῦ ὑπολοίπου Ἑλληνισμοῦ, τὸ ἐκρίζωμα τοῦ ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμοῦ. Πρὸς τὴν νίκην ταύτην θὰ συνδεθῇ ἡ συντριβὴ τῆς Σερβίας, ἐνὸς ἐκ τῶν παραγόντων τῆς Βαλκανικῆς ἰσορροπίας— πρὸς τὴν νίκην ταύτην θὰ συνδεθῇ ἡ ὑπερεξόγκωσις τῆς δυνάμεως τῆς Βουλγαρίας. Λέγεται, Κύριοι— καὶ γνωρίζω τοῦτο—ὅτι ὁ συνδυασμὸς οὗτος, ἡ τοῦλάχιστον ἐν τῶν μελῶν αὐτοῦ, τὸ καὶ διευθύνον, ὑπόσχεται εἰς ἡμᾶς ὅτι οὐδὲν ἔχομεν νὰ χάσωμεν, ὑπόσχεται εἰς ἡμᾶς τὴν ἑδαφικὴν ἀκεραιότητα. Γνωρίζω ἐπίσης ὅτι ὑπόσχεται εἰς ἡμᾶς ἐπέκτασιν ἐν τῇ Νοτίᾳ Ἀλβανίᾳ, μικρὰν βεβαίως, διότι ἐν τῇ αἰθούσῃ ταύτῃ δὲν νομίζω ὅτι εὕρισκεται τις διζιτθεταίμενος νὰ ἴδῃ ἐπεκτεινόμενον τὸ Ἑλληνικὸν Κράτος πέρα τοῦ σημείου ἐκείνου, ὅπου ἡ δρᾶσις τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ δίδει εἰς ἡμᾶς ἑδραία θεμέλια εἰς περικιτέρω ἐκπολιτιστικὴν ἐργασίαν. Ἐάν, Κύριοι, συμβουλευθῇτε τὸν χάρτην, θὰ ἴδῃτε ὅτι τὸ τμήμα τοῦτο εἶνε πολὺ μικρόν, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Βορείου Ἠπείρου ὑφ' ἡμῶν. Ἀκόμη ἀνεγνώρισαν ὅτι ἡ περιοχὴ Δοϊράνης—Γευγελῆς, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἀληθῶς τὴν κλειδα τῶν Μακεδονικῶν μας συνόρων, πρέπει νὰ πε-

ριέλθη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἦκουσα λεγόμενον ἐπίσης καὶ παρ' ἄλλων ἀνευθύνων...

Γ. ΠΩΗ. Τὰ πρῶτα τὰ ὑπεσχέθησαν ὑπευθύνως ;

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Τὰ πρῶτα τὰ ἤκουσα ἀπὸ πρόσωπα κατέχοντα ἐπίσημον θέσιν, αὐτὰ δὲ τὰ ὅποια θὰ εἶπω τὰ ἤκουσα ἀπὸ πρόσωπα μὴ κατέχοντα ἐπίσημον θέσιν. Ἦκουσα λοιπὸν νὰ λέγεται ὅτι ὑπόσχονται εἰς ἡμᾶς καὶ τὸ Μοναστήριον, περὶ τοῦ ὁποίου οὐδέποτε πραγματικῶς ἐγένετο λόγος, καὶ τὰ Δωδεκάνησα καὶ τὴν Κύπρον. Ἀλλ' ἂν ἀφήσωμεν τοὺς ἀφελεῖς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι, θὰ ἐπίστευσον ὅτι μεταβολὴ καὶ εἰς τὸ καθεστῶς τὸ νησιωτικόν θὰ ἡδύνατο νὰ γίνῃ παρὰ τὴν θέλησιν τῶν κυριαρχουσῶν τῆς θαλάσσης Δυνάμεων. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ θὰ ἤμην εὐτυχής, ἐὰν ἀκολουθοῦντες ἄλλην πολιτικὴν, παρ' ἐκείνην τὴν ὅποιαν εἰσηγγέθη, ἐφθάνομεν ὅχι νὰ πάρωμεν νέα νησιά, ἀλλὰ νὰ διατηρήσωμεν μακρὰν παντός κινδύνου τὰ νησιά τὰ ὅποια μᾶς ἀνήκουν σήμερον.

Οἱ κίνδυνοι ἐκ τῆς μεγάλης Βουλγαρίας.

Ὑπάρχουν λοιπὸν οἱ λέγοντες: Ἀποῦ πρὸς ἡμᾶς ὑπόσχονται τὴν ἐδαφικὴν μας ἀκεραιότητα, μᾶς δίδουν μάλιστα καὶ τὴν κλεῖδα τῆς Δοῦράνης καὶ τῆς Γευγελῆς καὶ μικράν τινα ἐπέκτασιν εἰς τὴν Νότιον Ἀλβανίαν, διατί δὲν δυνάμεθα ν' ἀρκεσθῶμεν εἰς ταῦτα, διὰ νὰ μὴ ἀντιμετωπίσωμεν κινδύνους οὐδενὸς πολέμου; Ἀλλ' ἡ ἀπάντησις, Κύριοι, δὲν ἔμπορεῖ εἰς τὴν ἐρώτησιν αὐτὴν νὰ εἴναι ἀμφίβολος. Ἡ ἀκεραιότης τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους θίγεται καίριώτατα κατὰ τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὅποιαν ἡ σχέσις αὐτοῦ πρὸς τὰ ἀντίξηλα Κράτη ἐν τῷ Αἰεμ, ἡ ἀποκατασταθεῖσα διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, ἤθελεν ἀνατραπῆ οὐσιωδῶς. Θὰ ἦτο ὀλιγώτερον ἐπικίνδυνον διὰ τὸ ἐθνικὸν μέλλον, ἐὰν ἡ Ἑλλάς ἐστρεφεῖτο καὶ μικροῦ τινος τμήματος τῆς χώρας αὐτῆς, καθ' ἣν στιγμὴν καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ θὰ περιωρίζοντο κατ' ἀνάλογον βαθμόν. Ἀλλὰ σήμερον, ὅτε ἡ μὲν Ἑλλάς δὲν πρόκειται νὰ σμικρυνθῇ, ἀλλὰ καὶ μικρά τινα ψυχία πρόκειται νὰ λάβῃ, καθ' ἣν στιγμὴν ἀπὸ τῆς τραπέζης αὐτῆς τὴν ὅποιαν ἀνοίγει ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος πρόκειται νὰ λάβῃ ὁ ἀντίξηλος ἀνάπτυξιν κολοσ-

σιαίαν, ἐρωτῶ, Κύριοι: "Ὅταν θὰ ἔχῃ ἐκλείψει ἡ Σερβία, ὅταν ἡ Βουλγαρία θὰ ἔχῃ ὑπερεξογκωθῇ διὰ τῆς καταλήψεως μεγάλου ἡ καὶ ολοκλήρου τοῦ τμήματος τῆς Σερβικῆς Μακεδονίας, ἴσω; δὲ καὶ μέρους τοῦ πρὸ τοῦ 1912 Σερβικοῦ Βασιλείου, εἰτι δὲ καὶ διὰ τῆς ἐξόδου αὐτῆς εἰς τὴν Ἀδριατικὴν, ἐρωτῶ, ποία θὰ εἴνε ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος; ἀπέναντι τοιαύτης ρυθμίσεως τῶν Βαλκανικῶν πραγμάτων; Εἰς ποίαν θέσιν θὰ εὐρεθῇ ἡ Χώρα εἴτε αὖριον εἴτε μετὰ δύο ἔτη, ὅτε, ἐκλειπούσης τῆς ὑποσχέσεως ὅτι δὲν θὰ ἐπιτραπῇ εἰς τὴν Βουλγαρίαν σήμερον νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἡ Βουλγαρία θὰ ἤθελε νὰ ἐξοφλήτῃ τοὺς μεθ' ἡμῶν λογαριασμούς; Ὅθ' ἔχωμεν, Κύριοι, ν' ἀντιμετωπίσωμεν τὸν πόλεμον, τὸν ὁποῖον ζητοῦμεν ν' ἀποφύγωμεν σήμερον, ἡμεῖς μόνοι, ἄνευ συμμάχων καὶ ἄνευ φίλων, πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, σύμμαχον τῆς Τουρκίας, τῆς Αὐστρίας καὶ τῆς Γερμανίας. Δὲν λέγω ταῦτα διὰ νὰ εἰπῶ ὅτι οἱ σύμμαχοι θὰ λάβουν μέρος εἰς τὸν πόλεμον· λέγω μόνον τοῦτο, ὅτι θὰ δύναται καὶ διπλωματικῶς νὰ ἐρεῖδεται ὁ ἀντίπαλος ἡμῶν ἐπὶ τριῶν Δυνάμεων, ὅ' ἀντιμετωπίσωμεν τὴν ῥῆξιν μετὰ τὴν Βουλγαρίαν, τοιαύτην θέσιν ἔχουσαν πολιτικὴν καὶ διπλωματικὴν, ἡμεῖς ἐστερημένοι συμμάχων, οὗς θὰ ἔχωμεν ἐγκαταλείψει, ἀλλὰ καὶ φίλων, διότι οὐδένα πλέον θὰ ἔχωμεν τοιοῦτον.

Δὲν πρόκειται νὰ λυθῇ τὸ ζήτημα, ἀν πρέπει νὰ γίνῃ πόλεμος ἢ ὄχι. Τὸ ζήτημα εἴνε πότε θὰ δυνηθῇ ν' ἀντιμετωπισθῇ ὁ πόλεμος οὗτος μετὰ μεγαλυτέρων ἐλπίδων ἐπιτυχίας καὶ μικροτέρων φόβων κινδύνου καὶ καταστροφῆς. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ δὲν ἡμπορῶ παρὰ νὰ φρίττω πρὸ τῆς θέσεως, ἥτις ἤθελε δημιουργηθῇ διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἐὰν αἱ προβλέψεις μου ἤθελον ἐπαληθεύσει, ἐὰν, συντριβομένης σήμερον τῆς Σερβίας, ἡθέλομεν ἴδει εἰς τὰ βόρεια ἡμῶν σύνορα ἐκτεινόμενον ἓν Κράτος οὐσιωδῶς ἰσχυρότερον ἡμῶν. Δὲν δύναμαι δὲ νὰ ὑποθέσω ὅτι ἡ πολιτικὴ ἐμπειρία τῆς προύσης Κυβερνήσεως καὶ ὁ πατριωτισμὸς τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν μελῶν δύναται νὰ περιορισθῇ εἰς τὸ ν' ἀποδέλφῃ εἰς τὴν κατάστασιν μόνον διὰ τὸν χρόνον καθ' ὃν εἴνε πιθανὸν αὕτη νὰ μείνῃ εἰς τὴν ἀρχήν, εἰς τὸν χρόνον τοῦ παρόντος πολέμου. Δὲν θὰ ἦτο ἄξιον παντάπασιν ἀνδρῶν τῆς περιωπῆς τῆς προού-

σης Κυβερνήσεως νὰ μὴ ἀποβλέψωσι καὶ πρὸς τὸ μέλλον, καὶ δὴ τὸ ἄμεσον μέλλον, τὴν αὐρίον ἰσως.

Ἡ ἀοριστίαι τῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως.

Κύριοι, ἡ κυβερνητικὴ ὁμῶν δηλώσεις δὲν παρέχει εἰς ἡμᾶς κριτήριον, ὅπως γνωρίσωμεν ποία ἔσται ἡ πολιτικὴ ἡμῶν ἐν περιπτώσει ἐπιθέσεως τῆς Βουλγαρίας κατὰ τῆς Σερβίας. Δὲν παραπονοῦμαι διὰ τὴν ἀοριστίαν ταύτην. Εἶμαι ὅμως υποχρεωμένος νὰ θέσω ὡς δεδομένον, ὅτι εἶνε δυνατόν ἡ παρούσα Κυβέρνησις ἐν τῇ περαιτέρῳ ἐξελίξει τῶν πραγμάτων νὰ εὕρῃ ὅτι ἡ οὐδετερότης, ἔστω καὶ ἔνοπλος, πρέπει νὰ διατηρηθῇ μέχρι τέλους, καὶ ἂν ἀκόμη ἡ Βουλγαρία ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος καὶ ἐπετίθετο κατὰ τῆς Σερβίας.

Καὶ ἐν τῇ σημείῳ τούτῳ θὰ ζητήσω συγγνώμην παρὰ τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως, ἂν ἀπευθύνω συμβουλὰς τινάς, εἰς τὰς ὁποίας δὲν θὰ εἶχον δικαίωμα, οὔτε ἐκ τῆς ἡλικίας μου ἀκόμη, ἀλλ' εἰς τὰς ὁποίας μοὶ δίδει δικαίωμα τὸ περιστατικόν, ὅτι ἀνταποδίδω ὀφειλὴν εἰς δύο ἐκ τῶν ἐξεχόντων μελῶν τῶν ἀποτελούντων τὴν Κυβέρνησιν, τὸν ἀξιότιμον ἐκ Κερκύρας βουλευτὴν καὶ τὸν ἀξιότιμον ἐξ Ἀχαΐδος βουλευτὴν, ἐλπίζων, ὅτι καὶ τὰ λοιπὰ μέλη θὰ μοῦ συγχωρήσουν, ἂν νομίζω ὅτι μοῦ ἐπιτρέπεται ἐξοφλῶν τὴν ὀφειλὴν ταύτην ν' ἀπευθύνω συμβουλὰς τινάς.

Ἐάν, λέγω, ἤθελεν ὑποταθῇ ὅτι ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν πραγμάτων ἡ Κυβέρνησις δὲν θὰ ἔκρινεν ἐπιβεβλημένον νὰ μετάσχη εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ εἰς περίπτωσιν ἀκόμη συμμετοχῆς τῆς Βουλγαρίας, θὰ ἔλεγα εἰς αὐτὴν τοῦτο: Ἀς μὴ πλανώμεθα. Οὐδετερότητα βεβαίως τηροῦμεν, καὶ θὰ ἔλεγα μάλιστα, ὅτι ἡ οὐδετερότης ἡμῶν δύναται νὰ ἐμφανίζεται καὶ ὡς φιλικὴ πρὸς τὴν ἑτέραν τῶν ὁμάδων, ἂν ὅχι δι' ἄλλον λόγον, ἀλλὰ διὰ τὴν ὑπαρξίν τῆς συμμαχίας ἡμῶν μετὰ τῆς Σερβίας, πρὸς τὴν ὁποίαν ἡ οὐδετερότης ἡμῶν δὲν ἦτο δυνατόν ἀνέκταθαι παρὰ νὰ εἶνε ἐκτάκτως φιλικὴ καὶ εὖνους. Ἀλλ' ἐὰν ἡ οὐδετερότης ἡμῶν ἢ ἔνοπλος ἐξακολουθήσῃ νὰ εἶνε ἀπὸ δικθέσεως καὶ συμφῶνως πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν ψυχὴν εὖνους πρὸς τὸ ἕτερον μέρος, ἔργῳ

θμως καὶ ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς ἡ οὐδετερότητος ἡμῶν δὲν εἶνε παρὰ ἀποκλειστικῶς ὠφέλιμος εἰς τὸν ἀντιθετον συνδυασμόν. Καὶ θέλοντες, Κύριοι, καὶ ἂν δὲν εἶχομεν εἰλικρινεῖς διαθέσεις οὐδετερότητος, τὰς ὁποίας δὲν ἀμφισβητῶ καθόλου ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως, καὶ ἂν ἠθέλομεν τυχόν νὰ παράσχωμεν εἰς τὸν ἕτερον συνδυασμόν μείζονα συνδρομήν, δὲν θὰ ἠδυνάμεθα ἄλλο τι νὰ πράξωμεν πέρα τούτου τὸ ὅποion πράττομεν. Λέγω τοῦτο διὰ νὰ εἶπω, ὅτι ἡ ὑπηρεσία, τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλάς διὰ τῆς ἐμμονῆς αὐτῆς τῆς ἐνδεχομένης ἐν τῇ οὐδετερότητι μέχρι τέλους θέλει παράσχει εἰς τὸν Αὐτοκρατορικὸν συνδυασμόν, ἡ ὑπηρεσία αὕτη εἶνε μεγάλη καὶ ἡ ὑπηρεσία αὕτη εἶνε εὐλογον καὶ φυσικὸν ὅτι πρέπει νὰ τύχη ἀναλόγων ἀνταλλαγμάτων.

Ἦκουσα λεγόμενον, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται εἰς ἡμᾶς ν' ἀποδλέψωμεν εἰς συνεννόησιν μὲ τὸν ἕτερον συνδυασμόν, διότι θὰ ἐξετιθέμεθα οὕτως εἰς τὴν μὴνιν τοῦ ἄλλου. Ἀν εἶμαι καθόλου σύμφωνος εἰς τοῦτο. Ἐὰν ἐξετιθέμεθα εἰς τὴν μὴνιν τοῦ ἑτέρου συνδυασμοῦ, τηροῦντες εὐμενὴ οὐδετερότητα μέχρι τέλους καὶ ἐνδεχομένως μὴ σπεύδοντες εἰς βοήθειαν τῆς Σερβίας, δὲν θὰ ἐκτεθῶμεν, διότι προσφέροντες τὰς ὑπηρεσίας αὐτάς ἀθελήτως εἰς τὸν ἕτερον συνδυασμόν ἐφροντίσαμεν νὰ λάδωμεν ἀνταλλάγματα ἢ μὴνις αἰτίαν θὰ εἶχεν, ὅτι διὰ τῆς πολιτείας ἡμῶν ἐξυπηρετοῦμεν τὸν ἕτερον συνδυασμόν, ὅχι διότι ἠθελήσαμεν νὰ ἐκπορισθῶμεν ὠφέλειάν τινα ἐκ τῆς πολιτείας ἡμῶν ταύτης, ἣν νομίζομεν, κατὰ τὰς ἀντιλήψεις τῆς Κυβερνήσεως, ὅτι ἐπιβάλλουν τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν συμφέροντα. Θὰ ἔλεγα λοιπόν, ὅτι, ἂν τοιαύτη ἡ πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεως μέχρι τέλους ἠθελε διαρρυθμισθῇ ἐκ τῶν πραγμάτων, θὰ εἶνε ἐπιβεβλημένον ὅπως ἐκπορισθῇ τὸ Κράτος τὰς ὠφελείας ἐκείνας, τὰς ὁποίας εἶνε δυνατόν νὰ ἐκπορισθῇ ἐκ τῶν ὑπηρεσιῶν αὐτῶν τὰς ὁποίας προσφέρει, οὐχὶ διότι θέλει νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς τὸν ἕνα συνδυασμόν, ἀλλὰ διότι νομίζει ὅτι ἐξυπηρετεῖ τὰ ἴδια συμφέροντα. Εἶνε καθημερινόν τὸ φαινόμενον τῶν Κρατῶν ἐκείνων, τὰ ὁποία ἐν πολέμῳ, μένοντα οὐδέτερα χάριν ἰδίων συμφερόντων, ἀσφελίζουσιν ἀνταλλάγματα καὶ διὰ τὴν οὐδετερότητα καὶ μόνον. Ἀλλὰ ποῖα θὰ ἦσαν τὰ ἀνταλλάγματα

πτώσει εξογκώσεως τῆς Βουλγαρίας, ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως, τῆς ὅχι ἀπιθάνου, καθ' ἣν ἡ Βουλγαρία, ἀφοῦ πολεμήσῃ μὲ τοὺς μὲν κατὰ τι διάστημα τοῦ πολέμου, εἰς τὸ τέλος θὰ γυρίσῃ πρὸς τοὺς ἄλλους, διὰ νὰ πολεμήσῃ εἰς τὸ ὑπόλοιπον στάδιον τοῦ πολέμου. Ὑπάρχει λοιπὸν καὶ αὕτη ἡ περίπτωσις, ἡ μὴ ἀποκλειομένη· ἀλλὰ, καὶ ἂν ἀποφύγετε τὴν περιπέτειαν αὐτήν, δὲν εὐρίσκετε ὅτι, μὲ τὴν συμπεριφορὰν αὐτὴν τῆς Ἑλλάδος, νίκη τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννόησεως, ἡ ὁποία θὰ ἐδημιουργεῖ μίαν ἰσχυρὰν Σερβίαν μὲ μίαν Ἑλλάδα ὁμοίαν πρὸς τὴν σημερινήν, μία νίκη τοιαύτη τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννόησεως θὰ ἦτο ἐξ ἰσοῦ ἐπικινδύνος διὰ τὴν Ἑλλάδα, ὅχι διότι οἱ ἡρώικοι Σέρβοι ἦσαν ἐχθροὶ τῶν Ἑλλήνων καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῶσων αἰώνων, ἀλλὰ διότι οἱ Σέρβοι, μετὰ τὴν ἀθέτησιν ἐκ μέρους μας τῶν συμβαχικῶν ὑποχρεώσεων, εἶνε φυσικὸν νὰ εἶνε διατεθειμένοι πρὸς ἡμᾶς ἀγρίως δυσμενεῖς διὰ τὸ μέλλον; Καὶ δὲν νομίζετε, Κύριοι, διὰ νὰ γενικεύσωμεν τὴν ἀντίληψιν, ἡ ὁποία πρέπει νὰ μᾶς ἀπασφαλῇ, ὅτι, ἀφοῦ κανεὶς δὲν ἀμφισβητεῖ τὸ παρ' ἑμοῦ τοσάκις ἐπαναληφθὲν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, ὅτι ὁ πόλεμος μετὰ τῆς Βουλγαρίας εἶνε ἀναπότρεπτος; ἐφ' ὅσον αὕτη διεκδικεῖ ὅλην τὴν Ἑλληνικὴν Μικηδοσίαν, ἀφοῦ δὲν ἐννοοῦμεν νὰ θυσιάσωμεν οὐδὲ σπιθαμὴν, ἔστω καὶ μὲ μεγάλα ἀνταλλάγματα ἀλλοχθοῦ, ἀφοῦ δὲν ἀμφισβητεῖ κανεὶς τὴν ἀλήθειαν ταύτην, δὲν νομίζετε ὅτι δὲν εἶνε ἐπιτετραμμένον ν' ἀφίσωμεν νὰ διεξαχθῇ ὁ πόλεμος οὗτος μετὰ τὴν λήξιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, ὅταν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰδικῆς σας πολιτικῆς— διότι ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σκέψεών σας πρέπει νὰ κρίνετε τὰ πιθανὰ ἀποτελέσματα—, ὅταν ἡ Βουλγαρία θὰ εἶνε ἐξογκωμένη, σεῖς δὲ θὰ εἰσθε ἄνευ συμμάχων ἐν τῇ Βαλκανικῇ, ἀλλὰ σήμερον, ὅτε ὅχι μόνον τοιαῦτα ἀνταλλάγματα δύνασθε νὰ ἔχετε ἐν περιπτώσει ἐπιτυχοῦς ἐκβάσεως, ἀλλὰ καὶ δύνασθε διὰ τῆς μετοχῆς σας ν' ἀσφαλίσετε τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀγῶνος τῆς Συνεννόησεως ἐν τῇ εἰδικῇ θεάτρῳ τοῦ πολέμου τῆς Βαλκανικῆς, τὸ ὁποῖον εἶνε τὸ μόνον ὑπολειφθὲν εἰς τὰς μεσευρωπαϊκὰς Δυνάμεις, ὅπως ἐπιτύχωσιν ὀριστικὴν τινα ἐπιτυχίαν, ἣν ματαίως ἐπιδίωξαν εἰς τὰ λοιπὰ θεάτρα τοῦ πολέμου ἀπὸ δεκαπέντε ἤδη μηνῶν;

Ἄν, Κύριοι, ἡ δυνάμεθαι νὰ μείνωμεν οὐδέτεροι καὶ ν' ἀποφύγωμεν ἕνα πόλεμον, τηροῦντες τὴν ὑπάρχουσαν θέσιν καὶ τὴν κατηγμένην ἀναλογίαν πρὸς τοὺς συνείκους λαοὺς, καὶ ἀντὶ τούτου προυνεμάζετο ἡ ἀποψὶς τοῦ νὰ πολεμήσωμεν μὲ τὴν πιθανὴν αὔξησιν, τὴν ὑπεραύξησιν τῆς Ἑλλάδος, θὰ ἐνόουν τοὺς δισταγμοὺς, θὰ ἔλεγα βεβαίως ὅτι εἶνε πολιτικὴ συντηρητικὴ, ὅτι πρόκειται βεβαίως διὰ τῆς ἄλλης πολιτικῆς νὰ πληρωθοῦν τὰ ἐθνικὰ ὄνειρα τὰ μᾶλλον ὑφίππετῃ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς πολιτικῆς τῆς ἀντιθέτου μένομεν ὅποιοι εἶ-

μεθα, ἀλλὰ καὶ δὲν μειούμεθα καθόλου ἀπέναντι τῶν ἀνταγωνιστῶν μας.

Ἀλλὰ πρόκειται περὶ τούτου, ἢ πρόκειται ν' ἀνατραπῇ ἡ ἱστοροπία, ἢ κατασταθεῖσα διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, σεις μὲν νὰ μείνετε τὸ πολὺ-πολὺ οἷοι εἰσθε, οἱ ἄλλοι δὲ νὰ ὑπερεξογκωθοῦν καὶ ν' ἀντιμετωπίσετε τὸν ἀναπότρεπτον πόλεμον ὑπὸ περιστάσεις πολὺ δεινότερας διὰ ἡμᾶς, ἐν μονομαχίᾳ μὲ τὸν ἐχθρὸν καὶ μὴ ἔχοντες ἐν περιπτώσει ἐπιτυχίας παρὰ νὰ ἐπιδιώξετε αὐξήσιν ἐν τῇ Βαλκανικῇ, χωρὶς παραχωρήσεις Κύπρου καὶ Μικρᾶς Ἀσίας, αὐξήσιν περὶ τῆς ὁποίας γνωρίζετε ὅτι θὰ κληθῇ καὶ ὁ Εὐρωπαϊκὸς Ἄρειος Πάγος νὰ εἴπῃ τὴν γνώμην του μετὰ τὸ πέρας τῆς μονομαχίας αὐτῆς;

Α. ΝΑΚΟΣ. Δὲν θὰ ἔχωμεν κανένα φίλον.

Ἡ Κυβέρνησις ἀναλαμβάνει βαρυτάτας εὐθύνας.

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Κύριε, συνεπλήρωσα ὅ,τι εἶχα νὰ εἴπω. Ἐρχομαι ὁμῶς καὶ πάλιν δι' ὑσάτην φοράν νὰ εἴπω πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, ἢ ὁποία σήμερον εὐρίσκεται εἰς τὰ ἐδῶλια ταῦτα, ὅτι ἀναλαμβάνει ἀληθῶς βαρυτάτας εὐθύνας ἀπέναντι τοῦ ἔθνους, ἐρχομένη καὶ πάλιν νὰ διοικήσῃ τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ διευθύνῃ τὰς τύχας αὐτῆς εἰς τὴν κρισιμωτάτην αὐτὴν ἐποχὴν τοῦ ἐθνικοῦ μας βίου μὲ ἀντιλήψεις παλαιάς, μὲ τὰς ἀντιλήψεις ἐκείνας, αἱ ὁποῖαι ἂν ἐκράτουν κατὰ τὸ 1912, ἢ Ἑλλὰς θὰ ἦτο ἀκόμη εἰς τὰ παλαιὰ σύνορα, μὲ ἀντιλήψεις αἱ ὁποῖαι ἔχουν καταδικασθῇ ριζικῶς, ὅχι μόνον ἐκ τῆς βουλῆσεως τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς δυνάμεως τῶν πραγμάτων.

Εἶνε φυσικώτατον, Κύριε, μὲ τὰς ἀντιλήψεις ὑπὸ τὰς ὁποίας ἔδρασεν ὁ παλαιὸς πολιτικὸς κόσμος τῆς Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος κατὰ πλειονοψηφίαν σήμερον κατέχει τὰ ἐδῶλια τῆς Κυβερνήσεως, εἶνε φυσικόν, λέγω, νὰ μὴ ἡμπορῇ νὰ προσαρμοσθῇ εἰς τὴν νέαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, νὰ μὴ δύναται νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς ὅλα τὰ μεγάλα καὶ κολοσσιαῖα προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἐγείρονται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλὰς, παύσασα νὰ εἶνε μικρά, ἐπεξέτεινε τὰ ὅριά της καὶ κατέλαθεν ἐν τῇ Μεσογείῳ θέσιν ἐξαιρετικῶς ἐπιβάλλουσαν, ἀλλὰ καὶ ἐξαιρετικῶς ἐπίφθονον, καὶ διὰ τοῦτο ἐξαιρετικῶς ἐπικίνδυνον. Πῶς τολμᾶτε μὲ τὰς παλαιὰς αὐτὰς ἀντιλήψεις ν' ἀναλάβετε τὰς εὐθύνας τῆς πολιτικῆς τὴν ὁποίαν ἐχαράξατε, ἀπομακρυνόμενοι μάλιστα ἀπὸ τὴν κατὰ παράδοσιν πολιτικὴν αὐτοῦ τούτου τοῦ παλαιοῦ πολιτικοῦ κόσμου τῆς Ἑλλάδος, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζεν, ὅτι εἶνε ἀδύνατον ἢ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων εὐδοκίμησις νὰ εὐρίσκηται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς κρατούσας τῆς θαλάσσης Δυ-

νάμεις ; Πῶς εἶνε δυνατόν, ἐπαναλαμβάνω, σήμερον, τοιαύτας ἔχοντες ἀντιλήψεις, νὰ θελήσετε νὰ τὰς ἐπιβάλετε, ἐναντίον τῆς ἐπανειλημμένως ἐκδηλωθείσης γνώμης τῆς Ἑθνικῆς Ἀντιπροσωπείας, ἐναντίον δὲ αὐτῶν τῶν ἀποτελεσμάτων τοῦ προσφάτου παρελθόντος, τὸ ὅποιον δὲν ἐδιστάσατε μὲ τὴν εἰλικρίνειαν, ἣ ὁποία σᾶς διακρίνει, κύριε συμπολίτα, καὶ τὴν ἐσπέραν ταύτην νὰ κατηγορήσετε, διὰ νὰ δηλώσετε σαφῶς, ὅτι κατὰ βάθος θὰ ἐνομιζέτε, ὅτι καλύτερον θὰ ἦμεθα, ἐὰν ἦμεθα εἰς τὰ παλαιὰ σύνορά μας, τὰ πρὸ τοῦ 1912 ; Ἀλλὰ, κύριε συμπολίτα, καὶ τὴν ζῶν τῶν ἀτόμων καὶ τὴν ζῶν τῶν ἐθνῶν τὴν διέπει εἰς κοινὸς νόμος : ὁ νόμος τοῦ ἀγῶνος τοῦ διηγενοῦς. Ὁ ἀγὼν δὲ οὗτος εἶνε ἀκόμη περισσότερο ἰσχυρὸς διὰ τὰ ἔθνη παρὰ διὰ τὰ άτομα, διότι τέλος πάντων τὸν ἀγῶνα τῶν ἀνθρώπων ρυθμίζει ἡ ἐσωτερικὴ νομοθεσία τῶν Κρατῶν, συνέχει δὲ ὁ ποινικὸς νόμος, ἡ Ἀστυνομία καὶ ἐν γένει τὸ ὀργανωμένον σύστημα ἑνὸς Κράτους, τὸ ὅποιον ἐν τῇ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ προστατεύει τὸν ἀδύνατον κατὰ τοῦ ἰσχυροῦ — μαλονότι καὶ αὐτὴ ἀκόμη ἡ προστασία δὲν κατορθώθη νὰ εἶνε τελείως τελεσφόρος, τείνει ὅμως καθ' ἑκάστην πρὸς τοῦτο, ἀλλ' ἀπέχει μακρὰν ἀκόμη ἀπὸ τοῦ ἰδανικοῦ. Ἀλλ' εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν ἐθνῶν, ὅπου ὑπάρχει ἐν Διεθνῆς Δίκαιον, τοῦ ὁποίου τὰ χάλια γνωρίζετε, καὶ εἰς ἐποχὴν προγενεστέραν, ἀλλὰ πρὸ παντὸς τώρα, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, πρέπει νὰ ἐννοήσετε ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ ζήσουν τὰ μικρὰ ἔθνη καὶ νὰ προαχθοῦν καὶ νὰ μεγαλυνθοῦν ἀνευ διηγενοῦς ἀγῶνος. Καὶ πρέπει ἀκόμη νὰ εἴπω καὶ ἐν ἄλλῳ πρᾶγμα, ὅτι ἡ αὐξησις αὕτη καὶ ἡ μεγέθυνσις τῆς Ἑλλάδος δὲν πρόκειται μόνον νὰ θεραπεύσῃ ἡθικὰς ἀνάγκας, ὁρμάς εὐγενεῖς ἐθνικὰς, ν' ἀποτελέσῃ πραγμάτων, ἐκπλήρωσιν μᾶλλον ὑποχρεώσεων πρὸς τοὺς ἀλυτρώτους ἀδελφούς, ἀλλ' εἶνε ἐν ἀκόμῃ ἀναγκαῖον προσπατιούμενον τοῦ νὰ μείνῃ τὸ Κράτος τοῦτο βιώσιμον. Ὑπὸ τινι ἐποψίῳ θ' ἀνεγνώριζα, σύμφωνα μὲ τὰς ἀντιλήψεις τοῦ ἀξιοτίμου συμπολίτου μου, ὅτι, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ ἔχωμεν διαρκῶς πρὸς βορρᾶν τὴν Τουρκίαν ἀκόμη ὥς Κράτος ὁμορον, θὰ ἡδυνάμεθα νὰ ζήσωμεν καὶ μακρὰ ἐτη ὄντως, ἐὰν μάλιστα ἀπεφασίζομεν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ ὑφιστάμεθα ἀδιαμαρτυρήτως κάποιās ταπεινώσεις καὶ κάποιους ἐξευτελισμούς. Ἀλλ' ἀφ' ὅτου ὅμως ἐπεξετάθημεν καὶ ἐμεγαλώσαμεν καὶ ἀφ' ὅτου ἔχομεν πλέον ὥς ἀντίζηλα ἄλλα χριστιανικὰ Κράτη ἀπέναντι τῶν ὁποίων ἐν περιπτώσει ἡττης εἰς ἀγῶνας πολεμικοῦς δὲν ἔχομεν νὰ περιμένωμεν οὐσιώδη ἐπέμειναι τῶν ξένων, ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης, Κύριοι, ἡ ἀποκατάστασις τῆς Ἑλλάδος εἰς Κράτος αὐταρκες, δυνάμενον ν' ἀμυνθῇ κατὰ τῶν ἐχθρῶν του, εἶνε ζήτημα ζωῆς ἢ θανάτου διὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἐπίλογος. — Θὰ δημιουργήσωμεν μεγάλην Ἑλλάδα.

Δυστυχῶς μετὰ τοὺς πολέμους τοὺς εὐτυχεῖς δὲν ἐδόθη καιρὸς ἔπως κατορθώσωμεν, ἀναπτύσσοντες τὰς νέας ἡμῶν χώρας, ὀργανοῦντες τὴν μεγαλυνθεῖσαν Ἑλλάδα εἰς πρότυπον κατὰ τὸ δυνατόν Κράτους νέου, νὰ περισθῇ ὁ λαὸς ἑλα ἐκεῖνα τὰ πλεονεκτήματα καὶ ἑλας ἐκεῖνας τὰς ὠφελείας, αἱ ὁποῖαι ἦτο δυνατόν νὰ προσέλθωσιν ἐκ τῆς εὐρύνσεως τῶν συνόρων μας. Ὁ ἀτυχὴς ἀληθῶς οὗτος λαὸς δὲν εἶδεν ἔως τῶρα παρὰ μόνον τὰς θυσίας τὰς ὁποίας ὑπέστη διὰ τὴν ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων τοῦ Κράτους καὶ τὴν ἠθικὴν ἱκανοποίησιν, ὅτι ἡλευθέρωσεν ἀδελφοῦς, τὴν ἐθνικὴν ἱκανοποίησιν, ὅτι ἀήκει εἰς Κράτος μεγαλύτερον ἀπὸ ὃ, τι ἦτο πρὶν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ὕλικῆς ἀπόψεως, ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων στενότερον, δὲν κατώρθωσε νὰ ἴδῃ ἀκόμη τί ὠφελήθη ἐκ τῆς ἐπεκτάσεως αὐτῆς τοῦ Κράτους. Εἶνε φυσικὸν λοιπόν, ὅτι καὶ σήμερον ἐνώπιον αὐτοῦ ἔχομεν μόνον νὰ ἐμφανίσωμεν τὰς ἀπαιτούμενας καὶ πάλιν θυσίας, ἀλλὰ θυσίας αἱ ὁποῖαι πρόκειται, Κύριοι, κατὰ τὴν ἀκράδαντον ἐμοῦ πεποιθήσιν—ὅσον ἐνδέχεται μεταξὺ ἀνθρώπων νὰ ὑπάρχουν πεποιθήσεις τοιαύται ἐπὶ τοιούτων πραγμάτων—κατὰ τὴν ἀκράδαντον ἐμοῦ πεποιθήσιν καὶ πολιτικὴν ἀντίληψίν μου ν' ἀγάγουν εἰς δημιουργίαν μιᾶς Ἑλλάδος μεγάλης καὶ κραταιᾶς, μὴ ἀποτελούσης κατακτητικὴν ἐπέκτασιν τοῦ Κράτους, ἀλλὰ φυσικὴν ἐπάνοδον εἰς τὰ ὅρια, ἐντὸς τῶν ὁποίων ὁ Ἑλληνισμὸς ἔδρασεν ἀπὸ τῆς προϊστορικῆς ἐποχῆς, νὰ δημιουργήσωμεν, λέγω, μίαν μεγάλην Ἑλλάδα καὶ ἰσχυρὰν καὶ πλουσίαν, ἱκανὴν ν' ἀναπτύξῃ ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ζωτικῆς βιομηχανίαν, ἱκανὴν ὥς ἐκ τῶν συμφερόντων, τὰ ὁποῖα θὰ ἐξεπροσώπει, νὰ συνάψῃ ἐμπορικὰς συμβάσεις μετ' ἄλλων Κρατῶν ὑπὸ τοῦ ἀρίστου δυνατοῦς ὅρους, ἱκανὴν νὰ προστατεύῃ τὸν Ἑλλήνα πολίτην ἐπουδῆποτε τῆς Γῆς εὐρισκόμενον, δυνάμενον ὑπερηφάνως νὰ λέγῃ, «εἰμαι Ἑλληγ», γνωρίζων ὅτι ἐν πάσῃ περιπτώσει τὸ Κράτος εἶνε ἕτοιμον καὶ ἱκανὸν νὰ τὸν ὑπερασπίσῃ, ἐπουδῆποτε τῆς Γῆς καὶ ἂν εὐρίσκαται, ὅπως συμβαίνει εἰς τὰ Κράτη τὰ μεγάλα καὶ ἰσχυρά, καὶ ὅχι νὰ ὑφίσταται τὴν καταδίωξιν, ὅχι νὰ ὑφίσταται τὴν ἑλλειψιν πάσης προστασίας, τὴν ὁποῖαν ὑφίσταται σήμερον ὁ ὑπῆκοος τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους τοῦ σημερινοῦ.

Ὅταν ἔχετε ταῦτα πάντα ὑπ' ὄψει, Κύριοι, θὰ ἐννοήσετε διατι εἶπα πρὸ ὀλίγου ὅτι κατέχομαι, ὅχι μόνον ἐγώ, ἀλλὰ καὶ ὅλον τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, ὑπὸ συνήγης μελαγχολίας, διότι διὰ τῆς πολιτείας ὑμῶν ὁδηγεῖτε τὴν Ἑλλάδα, χωρὶς νὰ τὸ θέλετε, ἀλλ' ὁδηγεῖτε αὐτὴν ἀσφαλῶς, εἰς ὄλεθρον, διότι θὰ φέρετε ταύτην νὰ διεξαγάγῃ κατ' ἀνάγκην πόλεμον ὑπὸ τοῦ δυσχερεστάτου ὅρους καὶ

ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, τὰ ὁποῖα θὰ ἐνόμιζα ἐπιβεβλημένον ὅπως φροντίσωμεν ν' ἀσφαλίσωμεν ;

Ἐνταλλάγματα νὰ δοθοῦν διὰ τῆς κανονικῆς ὁδοῦ.

Καὶ ἄς μοι ἐπιτραπῇ νὰ παρτηρήσω ἐν τούτῳ, ὅτι τὴν ἐπιβίωσιν τῶν ἀνταλλαγμάτων τούτων θὰ ἤθελα καὶ δι' ἄλλον ἀκόμη λόγον, ὅπως διὰ τῆς κανονικῆς ὁδοῦ καὶ ὑπ' εὐθύνην τῶν ἀρμοδίων διομολογηθῇ, διότι καὶ ἡ εὐθύνη διὰ τοιαύτας συνεννοήσεις καὶ διὰ τὰ τυχόν ἀποτελέσματα αὐτῶν θὰ ἦτο ὀρθὸν νὰ ἐπιπέσῃ ἐπὶ τὴν Κυβέρνησιν καὶ γνωρίζω ὅτι ἡ παρούσα τοῦλάχιστον Κυβέρνησις δὲν θὰ ἤθελε ν' ἀποφύγῃ τοιαύτας εὐθύνας ὅπως ἐπιρρίψῃ αὐτάς ἄλλας. Θὰ ἔλεγα λοιπόν, ὅτι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει θὰ ἦτο ἐνδεοειγμένον νὰ ἐπέλθῃ συνεννόησις πρὸς τὸν συνδυασμὸν ἐκεῖνον, τὸν ὁποῖον, ἔστω καὶ ἀβελήτως, θὰ ἐξυπηρετοῦμεν διὰ τῆς τοιαύτης πολιτικῆς μας, πρῶτον μὲν διὰ νὰ μάθωμεν ποῖα εἶνε τὰ ἀνταλλάγματα τὰ ὁποῖα ἡ Βουλγαρία πρόκειται νὰ λάβῃ διὰ τῆς συμμετοχῆς εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον, διότι ἡ γνῶσις τούτου δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς ὑμᾶς ὡς στοιχεῖον ἀσφαλές ἵνα κρίνετε ἂν αἱ ἀνησυχίαι καὶ αἱ φόβοι τοὺς ὁποίους ἔχω εἶνε τοσοῦτον βάσιμοι, ὡς ἐγὼ φρονῶ, ἢ εἶνε ὑπερβολικῶς χρωματισμένοι. Δεύτερον διὰ νὰ καθορισθῶσιν ἀσφαλέστερον τὰ ἀνταλλάγματα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ λάβωμεν ἡμεῖς, ἢ ἐπέκτασις δηλαδὴ πρὸς τὴν Νότιον Ἀλβανίαν, ἢ παρὰχώρησις τῶν κλειδῶν τῆς Δοῦράνης—Γευγελῆς, τὰς ὁποίας ἄλλως τε νομίζω ὅτι ἔχομεν καθήκον νὰ σπεύσωμεν νὰ καταλάβωμεν ἐγκαίρως, μὴ ἀναβάλλοντες τοῦτο μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου. Τρίτον θὰ ἐξήτουν, ὅπως ἡ ἐγγύησις διὰ τὴν ἀκεραιότητά τῆς Χώρας μὴ περιορισθῇ μόνον εἰς τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, ὁπότε θὰ εἶνε ἐλάχιστης ἀξίας, ἀλλ' ἐπεκταθῇ καὶ ἐπὶ σειρὰν τινῶν ἐτών, ἃς εἴπω μίαν δεκαετίαν, ὥστε τὴν ἐπιούσαν τὴν λήξεως τοῦ πολέμου νὰ μὴ εὐρισκώμεθα εἰς τὴν ἀγωνίαν τρίτου πολέμου καθ' ἡμῶν, μοναμυχίης πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, ἵνα μᾶς δοθῇ καὶ ὁ χρόνος διὰ ν' ἀναπτύξωμεν καὶ ὀργανώσωμεν καὶ τοὺς πόρους τῶν νέων

ἡμῶν κτήσεων καὶ τὰς στρατιωτικὰς ἡμῶν δυνάμεις, ὥστε ν' ἀντιμετωπίσωμεν τὴν μονομαχίαν ἐκείνην, ἣ ὅποια πρόκειται νὰ διεξαχθῇ μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῆς γείτονος Χώρας, ἄνευ πλεόν φίλων καὶ ἄνευ συμμάχων. Θὰ ἔλεγα ἀκόμη ὅτι θὰ ἦτο δίκαιον καὶ ἀνάλογον πρὸς τὰς ὑπηρεσίας τὰς ὁποίας παρέχομεν, τηροῦντες μέχρι τέλους οὐδετερότητα, ἐὰν ἐξητοῦμεν ὅπως διὰ τῆς παρεμβάσεως τῆς Αὐστρίας καὶ Γερμανίας ἐπιβληθῇ ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν πληθυσμῶν τῶν δύο Χωρῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπὶ ἐκτάσεως πολλῶν ἑκατοντάδων χιλιομέτρων πρόκειται νὰ συνορεύουν τοῦ λοιποῦ, ὅπως οἱ μὲν Βουλγαρικοὶ πληθυσμοί, οἱ ζῶντες ἀκόμη ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους, μεταφερθῶσιν εἰς τὴν Βουλγαρίαν, οἱ δὲ ἑλληνικοὶ πληθυσμοί, οἱ ζῶντες ἀκόμη καὶ μεθ' ὅλας αὐτὰς τὰς καταστροφὰς ἐν Βουλγαρίᾳ, μεταφερθῶσιν ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους. Θὰ ἦτο τοῦτο, Κύριοι, μία ἐκ τῶν καλυτέρων ἐγγυήσεων ὅτι τὸ καθεστὼς τὸ Βαλκανικόν, οἷον θὰ προήρχετο ἐκ τοῦ παρόντος πολέμου, ἀναγνωρίζεται ὅπως δὲ ποτε εἰλικρινῶς ὑπὸ τῶν ἐνδιαφερομένων Κρατῶν καὶ τοῦλάχιστον θὰ ἔλειπεν ἀπὸ τὸν ἀντίπαλον τὸ μέγα ἐπιχειρήμα ὅτι ἀγωνίζεται πρὸς πραγματοποιήσιν ἀξιώσεων αἱ ὁποῖαι στηρίζονται τάχα ἐπὶ ἐθνολογικῇ βάσει.

Ἐπιτρέψατέ μου, Κύριοι, νὰ εἶπω ὅτι, ἂν οὐδὲ τοῦτο ἦθελε γίνεαι, ἐὰν ἠθέλομεν ἀφεθῇ φερόμενοί ὑπὸ τῶν περιστάσεων νὰ φθάσωμεν μετὰ τὴν λήξιν τοῦ πολέμου τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ εἰς διαρρύθμισιν τῶν Βαλκανικῶν πραγμάτων, ὅταν ἐγὼ τὴν προβλέπω ἀσφαλῆ, μετὰ τὴν ἰσορροπίαν τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου ἀνατραπεῖσαν, μετὰ τὴν Βουλγαρίαν οὐσιωδῶς ἰσχυροτέραν τῆς Ἑλλάδος, θὰ δημιουργήσωμεν μίαν ἀγωνίαν τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς διὰ τὴν ἑκδασιν τῆς ἀναποφεύκτου συγκρούσεως, ἣ ὅποια θὰ καταστήσῃ ἀδύνατον τὸν βίον τῆς Χώρας ταύτης.

Δὲν θέλω, Κύριοι, κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην, τὴν τόσον ἐπίσημον, νὰ ὑπάρξῃ πικρὸς πρὸς οὐδένα, δὲν ποθῶ νὰ παρεξηγηθῶ, ἂν εἶπω πρὸς ὑμᾶς : προσέξτε ποῖαν τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων παρέλαβε παρ' ὑμῶν τὴν Ἑλλάδα καὶ ποῖαν τὴν παραδίδει πρὸς ὑμᾶς προσέξτε μήπως τὴν παραδίδετε βραδύτερον ἐλάττωσα.

Ἐχω ἀκόμη ἀνάγκην ὅμως νὰ υπομνήσω ὅτι, ὅτε κατὰ Φε-

δρουάριον εισηγήθη τὴν γνώμην τῆς μετοχῆς ἡμῶν εἰς τὸν πόλεμον χάριν ἀνταλλαγμαίων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, τὸ κυριώτατον τῶν ἐπιχειρημάτων, τὸ ὅποιον ἀντετάχθη κατὰ τῆς πολιτικῆς μου, ἦτο ὁ Βουλγαρικὸς κίνδυνος. Ὁ Βουλγαρικὸς κίνδυνος ἐθεωρεῖτο τοσοῦτο μέγας καὶ τοσοῦτο δεινὸς καὶ τοσοῦτον ὀφείλων ν' ἀπορροφᾷ ἐντελῶς πᾶσαν τὴν σκέψιν καὶ πᾶσαν τὴν δραστηριότητα τοῦ ἔθνους, ὥστε δὲν ἐκρίνετο καὶ ἐπιτετραμμένον νὰ γίνῃ σκέψις περὶ παραχωρήσεως ἐκ μέρους ἡμῶν δύο χιλιάδων χιλιομέτρων ἐδάφους ἐθνικοῦ ἐν Βαλκανίοις ἐπ' ἀνταλλάγματι πεντηκονταπλασίῳ ἐν Μ. Ἀσίᾳ, διότι ὑπεστηρίζετο διὰ πᾶσα ἡ προσοχὴ ἡμῶν ἔπρεπε νὰ εἴνε εἰς τὰ Βαλκάνια, ὅτι, οἰκζήποτε καὶ ἂν εἴνε ἡ αὐξήσις ἡμῶν ἀλλաχοῦ, θὰ ἦτο δεινὸν τὸ πλῆγμα, ἂν ἐν τοῖς Βαλκανίοις ἐδλέπομεν τὴν Βουλγαρίαν αὐξανομένην ἐδοκιμῶς καὶ ἐνισχυομένην ἀπέναντι ἡμῶν. Καὶ σήμερον δὲ πάλιν, ὅτε εἰτηγοῦμαι τὴν γνώμην ὅτι εἰς τὴν Βουλγαρίαν δὲν πρέπει νὰ ἐπιτρέψωμεν διὰ τῆς μετοχῆς τῆς εἰς τὸν πόλεμον ν' ἀσφάλισις κολοσσικὰ ἐδοκιμῶς ἀνταλλάγματα ἄνευ ἀντιστοίχων ὑπὲρ ἡμῶν ἀνταλλαγμαίων, σήμερον, ὅτε διὰ τῆς ἀντιθέσεως εἰς τὴν ἀποίαν περιήλθεν ἡ Βουλγαρία πρὸς τὰς τέσσαρας τῶν Μεγάλων Δυνάμεων, ἐν περιπτώσει νίκης θὰ ἐδλέπομεν τὸν Βουλγαρικὸν κίνδυνον ἐξανεμιζόμενοι, θὰ ἐδλέπομεν τὸν ἱστορικὸν ἀγῶνα τὸν διεξαγόμενον μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῶν Βουλγάρων ἀπὸ 13 ὅλων αἰώνων, τὸν μέχρι σήμερον ἐκκρεμῆ καὶ ἀμφέροπον, λημδάνοντα λύσιν ὀριστικὴν ἴσως, ἢ τοῦλάχιστον διὰ μακρότατον χρόνον ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ σήμερον, λέγω, πάλιν ὑπάρχουσιν ἐνδοισμοὶ κατὰ τῆς πολιτικῆς τῆς ἐμῆς, καὶ λησμονεῖται ὅτι ὁ Βουλγαρικὸς κίνδυνος εἴνε ἐκεῖνος ὁ ὅποιος ἔπρεπε ν' ἀποτελῇ τὸν γνώμονα πάσης ἡμῶν ἐνεργείας.

Κύριοι, ἐτελείωσα. Εἶπα, ὅτι ἔκρινα ὅτι ὤφειλα νὰ εἶπω. Αἰσθάνομαι ὅτι ἐξεπλήρωσα οὕτω καθήκον, τὸ ὅποιον μοῦ ἐπεδόλλετο κατὰ τὴν κρισιμωτάτην τεύτην στιγμήν τοῦ ἐθνικοῦ μας βίου. Ἐπεχείρησα νὰ δείξω ποιοὶ θὰ ἦσαν οἱ κίνδυνοι οἱ κολοσσικοὶ ἐκ τῆς ἐνδεχομένης ἐφαρμογῆς πολιτικῆς ἄλλης παρ' ἐκείνην τὴν ὅποιαν εἰσηγήθη ἡμεῖς πρὸ 8 ἡμερῶν. Ἐπεχείρησα ἀκόμη νὰ ὑποδείξω κατὰ τίνα τρόπον

πον ἐφαρμεγὴ ἄλλης πολιτικῆς, τοσοῦτον ἐπικινδύνου, κατ' ἐμέ, θὰ ἡξύνατο ν' ἀποβῇ ὀλιγώτερον ἐπικίνδυνος ὑπὸ ὀρισμέναις προϋποθέσεσι. Τοῦτο πράττεις ἐξεπλήρωτα καθήκον. Εἶνε περιττὸν νὰ προσθέσω ὅτι οὐδεὶς θερμότερον ἐμοῦ καὶ τῶν φίλων μου εὐχεται εἰς τὸν Θεόν, ὅπως τὰ πράγματα ἀποδείξωσιν ὅτι ἐγὼ πλανῶμαι εἰς τὰς προδoléφεις μου καὶ ὅτι ὑμεῖς διαγιγνώσκετε ὀρθότερον τὸ μέλλον.

(Ἐπιδοκιμασίαι καὶ παρὰτεταμέναι χειροκροτήματα ἐκ τῆς αἰθούσης καὶ τῶν θεωρῶν).

ΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΑΓΟΡΕΥΣΕΙΣ

ΕΝ ΤΗ ΒΟΥΛΗ.

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΝ ΤΗΣ 21ης ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ

(Ἐκ τῶν Ἑστενογραφημένων Πρακτικῶν τῆς Βουλῆς)

Η ΠΡΩΤΗ ΑΓΟΡΕΥΣΙΣ

Κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς 21ης Ὀκτωβρίου 1915, συζητουμένου τοῦ νομοσχεδίου περὶ παροχῆς προσθέτου μισθοῦ εἰς τοὺς ἀξιωματικούς ἐν περιπτώσει ἐλιστρατεύσεως, ὁ βουλευτὴς Λαοίσης κ. Βλάχος, ἀγορεύσας κατὰ τοῦ νομοσχεδίου, κατέληξε τὸν λόγον λέγων ὅτι ἡ ὑποβολὴ τοιοῦτου νομοσχεδίου εἶνε ἀσύστολος. Ἐπὶ παρατηρήσει τοῦ κ. Προέδρου τῆς Βουλῆς ὁ κ. Βλάχος ἔσπευσε νὰ δηλώσῃ ὅτι ἡ λέξις ἀτυχῶς τοῦ διέφυγε καὶ ὅτι σπεύδει ν' ἀνακαλέσῃ αὐτήν, ζητῶν μάλιστα συγγνώμην διὰ τοῦτο. Τὴν ἀνάκλησιν ταύτην ἀνεκοίνωσεν ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Βουλῆς εἰς τὸν κ. Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν, ἀλλ' οὗτος ἐξοργισθεὶς συνέλεξεν ἐν ταραχῇ τὰ ἔγγραφά του καὶ ἐδήλωσεν ὅτι μὴ ἔχων πλέον θέσιν ἐν τοιαύτῃ αἰθούσῃ ἀπέρχεται. Συνεπεία τούτου ἡ συνεδρίασις διεκόπη διὰ 10 λεπτά. Μετὰ τὴν ἐπανάληψιν αὐτῆς, καθ' ἣν τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, περιλαμβανόμενον καὶ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, κατέλαβε τὰς θέσεις του, ὁ κ. Βενιζέλος ζητήσας τὸν λόγον εἶπε τὰ ἑξῆς :

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὁκ ἔπε θύμουν νὰ μάθω ἂν, πρὶν ἢ λάθω

τὸν λόγον, ὁ κ. Ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν ἤθελε νὰ ζητήσῃ πρὸ ἑμοῦ τὸν λόγον (ὁ κ. Ὑπουργός ἀνανεύει).

Ὁ κ. Ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν δὲν νομίζει ἀναγκαῖον νὰ ζητήσῃ τὸν λόγον, ἐγὼ δὲ νομίζω, Κύριοι, ὅτι εἶνε ἀδύνακτον ἡ Βουλὴ νὰ προσῇ περαιτέρω εἰς τὰς ἀργαρίδας αὐτῆς, ἐφ' ὅσον εἰς τὴν ἔδραν τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν παρκατέθηται ὁ ἀξιώσιμος ὑποστράτηγος κ. Ι. Γιαννικίτης. (Χειροκροτήματα καὶ εὖγε ἐκ τῆς αἰθούσης).

Φ. ΜΟΣΧΟΓΛΑΣ. Ζήτω ὁ Γιαννικίτης ! (Χειροκροτήματα ἐκ τῆς δεξιᾶς).

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Κύριοι, συζητουμένου τοῦ νομοσχεδίου περὶ παροχῆς ἀποζημιώσεως καὶ προσθέτου μισθοῦ εἰς τοὺς ἀξιωματικούς ἐν περιπτώσει ἐπιτρατεύσεως, ἔλαβε χώραν λυπηρὸν ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον ἐπροκάλεσεν ὁ βουλευτὴς Ακρίτης κ. Βλάχος. Ὁμιλήσας, ὡς ὡμίλησεν, ἐπὶ τοῦ νομοσχεδίου, καθ' ὃ εἶχε δικαίωμα ὁ κ. βουλευτής, ἐφθασεν εἰς τὴν τελευταίαν στιγμήν νὰ προσφέρῃ μίαν λέξιν, ἡ ὁποία ἦτο βεβηλὴ· λέξις ἦκειτα καίνοβουλευτική, θὰ προσέθετον ὅτι ἦτο λέξις ἦκειτα εὐπρεπής. Ἀλλ' ὁ κ. βουλευτής μάλιστα ἐξεστόμενος τὴν λέξιν αὐτὴν καὶ εἶδε τὴν ἐντύπωσιν, ἡ ὁποία ἐκ τῆς λέξεως πρήχθη, ὅχι ἀκλῶς εἰς μέρος τῆς Βουλῆς, ἀλλ' εἰς ὁλόκληρον τὴν Βουλὴν, ἰδιαιτίαια δὲ εἰς τοὺς φίλους του, τοὺς καθημένους πλησίον αὐτοῦ, ἔσπευσε νὰ δηλώσῃ ὅτι ἡ λέξις ἐξέφυγε τῶν χειλέων του, ὅτι ἀνκαλεῖ αὐτήν, καὶ ἐπὶ πλέον ἀκόμη ὅτι ζητεῖ συγγνώμην διὰ τὴν λέξιν. Ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Βουλῆς εἰς τὸν δικαίως ἀγανακτήσαντα διὰ τὴν ἐκατόμισιν τῆς λέξεως ἀρχικῶς κ. Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν ἔσπευσε νὰ δηλώσῃ ὅτι ἡ λέξις ἀνεκλήθη καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει πλέον ζητήμα. Καὶ θὰ ἐδεχόμην τὸ πολὺ πολὺ ὅτι, εἰάν ὁ κ. Ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν, ἐν τῇ σιγῇ τῆς δικτατορίας ἀγανακτήσεώς του, δὲν εἶχεν ἀντιληφθῇ τί ἐγίνετο ἀκριδῶς καὶ ποῖα ἡ δοθεῖσα ἱκανοποίησις, ὅτι θὰ ἐδύνατο νὰ ζητήσῃ ἱκανοποίησιν, καὶ θὰ ἐζητήατο βεβηλῶς ἀπὸ τὴν Βουλὴν, ἀπὸ ἐμάνθους ποῖα ἦτο ἡ δοθεῖσα ἱκανοποίησις, θὰ ἐζητήατο ἀπὸ τὴν Βουλὴν, ἂν θὰ ἐνόμιζεν ἀναγκαῖον νὰ πράττῃ περαιτέρω τιχὸν εἰς τὸν κ. Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν.

Ἀντὶ τοῦτου ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν λησμονεῖ ὅτι εὐρίσκεται ἐνώπιόν τῆς Ἑθνικῆς Ἀντιπροσωπείας, παρασυρόμενος ὡς ὑπὸ τοῦ χαρακτηρισμοῦ, τὸν ὅποιον ἔδωκα εἰς τὴν Βουλὴν αὐτὴν πρὸ τινων ἡμερῶν εἰς στιγμὰς βαθείας ἐθνικῆς δόξης ὡς εἰς σύλλογον προκρίτων, συμπεριφέρθη πρὸς τὴν Βουλὴν καθ' ὃν τρόπον δὲν ἤρμοζε νὰ συμπεριφερθῇ. Ὑβρεῖς, Κύριοι, δὲν γίνονται διὰ λόγου μόνον, γίνονται καὶ διὰ σχημάτων, διὰ τῆς συμπεριφορᾶς ἀκόμη, καὶ δὲν δύναμαι νὰ φαντασθῶ μεγαλυτέραν ὑβριν, ἢ ἡ ὅποια ἠδύνατο νὰ γίνῃ εἰς τὴν Ἑθνικὴν Ἀντιπροσωπείαν, παρὰ τὴν ὑβριν, ἢ ὅποια ἐγένετο ὑπὸ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ὅτε ἀπῆρχετο ἔντεθεν ἐν παραφορᾷ καὶ ὀργῇ λέγων ὅτι ἡ θέσις τοῦ δὲν ἦτο ἐδῶ. Διὰ τὴν δὲν ἦτο ἡ θέσις σας ἐν μέσῳ τῆς Ἑθνικῆς Ἀντιπροσωπείας; Διότι τυχὸν ἔνεκα περιστάσεων ἐξαιρετικῶν, μόνον μεγάλων, τὰ πράγματα λειτουργοῦν ὅχι βεβαίως κατὰ τὸν ἀπολύτως κοινοβουλευτικὸν τρόπον, διὰ τοῦτο νομίζετε ὅτι δύνασθε νὰ συμπεριφέρεσθε πρὸς τὴν Ἑθνικὴν Ἀντιπροσωπείαν κατὰ τοιοῦτον τρόπον; Σεῖς μάλιστα ἔχοντες διπλὴν εὐθύνην, καὶ διότι ὑπῆρξατε βουλευτῆς ἄλλοτε, ὥστε νὰ ἔχετε ὅξυ τὸ αἶσθημα τῆς ἀξιοπρεπείας τῆς Ἑθνικῆς Ἀντιπροσωπείας, ἀλλὰ καὶ διότι, ὑπάρξαντες ἄλλοτε βουλευτῆς, δὲν εἰσθε σήμερον βουλευτῆς, ἀλλ' ἀπλῶς ἔξωθεν ἐπιβεβλημένοι φέροντες τὴν στολὴν τοῦ Στρατηγοῦ; Τὸ ἐπ' ἐμοί, Κύριοι, ἔχω καθήκον νὰ δηλώσω ὅτι, ἐάν ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν δὲν ἐκφράσῃ τὴν λύπην τοῦ διὰ τὸ ἐπεισόδιον, τὸ ὅποιον προεκλήθη ἐν στιγμῇ ἀγανακτήσεως, τὴν ὅποιαν δὲν θὰ διστᾷ νὰ ὁμολογήσῃ καὶ δικαίαν, ἀφοῦ δὲν εἶχε προλάβει νὰ ἐννοήσῃ ὅτι τοῦ εἶχε δοθῇ πλήρης ἱκανοποίησις, ἐάν ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν δὲν ἐκφράσῃ τὴν λύπην τοῦ καὶ δὲν προσθέσῃ ὅτι οὕτε διανοήθη ποτὲ νὰ ἐκφράσῃ καὶ τὴν ἐλαχίστην ὑβριν πρὸς τὴν Βουλὴν, νομίζω ὅτι εἰς τὰς ἐργασίας μας κανονικῶς δὲν δυνάμεθα νὰ προχωρήσωμεν.

ΑΔ. ΖΑΪΜΗΣ (Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως). Ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως θ' ἀναγνώσω πρὸς τὴν Βουλὴν τὰς ἐπομένας δηλώσεις: Ἡ ἀντιλήψις τῆς Κυβερνήσεως εἶνε ὅτι ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἐξ ἀφορμῆς τῶν ὑπὸ τοῦ κ. βουλευτοῦ Λαρίσης ἐξενηχθεῖσιν προσβλητικῶν φράσεων εἰπὼν αὐτολεξεῖ ὅτι δὲν ἔχει

θέσιν ἐν τῇ Βουλῇ καὶ ἀπελθὼν τῆς αἰθούσης οὐδαμῶς ἔθιξε τὴν ἀξιοπρέπειαν τῆς Βουλῆς. Ἡ ἀναγνώρισις τῆς τοιαύτης ἀντιλήψεως ὑπὸ τῆς Βουλῆς εἶνε ζήτημα ἐμπιστοσύνης διὰ τὴν Κυβέρνησιν. (Χειροκροτήματα).

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Λυποῦμαι, Κύριοι, διότι τὴν δῆλωσιν, τὴν ὁποίαν ἀνέγνωσεν ὁ κ. Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως, δὲν δύναμμι νὰ θεωρήσω ἱκανοποιητικὴν διὰ τὴν Βουλὴν. Δὲν πρόκειται νὰ ἴδωμεν ἐνταῦθα ποία ἡ ἀντίληψις τῆς Κυβερνήσεως καὶ ποία ἡ ἀντίληψις τῆς Βουλῆς. Νομίζω, Κύριοι, ὅτι, ὥς ἔθεσα τὸ ζήτημα, ὥς ἐπροκάλεσα τὸν κ. Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν νὰ δηλώσῃ ὅτι λυπεῖται διὰ τὸ ἐπεισόδιον, τὸ ὁποῖον προεκλήθη εἰς στιγμὴν δικαίας ἀναγκήσεως, καὶ ὅτι δὲν εἶχε καμμίαν πρόθεσιν οὐδὲ πόρρωθεν νὰ προσβάλῃ τὴν Βουλὴν, νομίζω ὅτι, ὥς ἔθεσα τὸ ζήτημα, εἶχε καθήκον ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν καὶ ἡ Κυβέρνησις νὰ παράσχῃ τὴν στοιχειώδη ταύτην ἱκανοποίησιν πρὸς τὴν Βουλὴν. Ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν συμπεριφερθεὶς ὥς συμπεριφέρθη καὶ ἀρνηθεὶς νὰ παράσχῃ τὴν ἱκανοποίησιν ταύτην δὲν ἐνόμιζεν ὅτι εὐρίσκετο ἐν τῇ Βουλῇ, ἀλλ' ἐν τῷ στρατῷ, καὶ ὅτι εἶχε νὰ κάμῃ μὲ ἀπλοῦς στρατιώτας. (Χειροκροτήματα). Κύριοι, ἐδείξαμεν καὶ ἐξακολουθοῦμεν δεικνύοντες καθ' ἑκάστην μέχρι τίνος σημείου δύναται νὰ φθάσῃ ἡ πατριωτικὴ ἡμῶν αὐταπάρνησις, ἐδείξαμεν ποίαν προθυμίαν εἶχομεν νὰ ψηφίσωμεν τὰ νομοθετικὰ μέτρα, τὰ ὁποῖα ἡ Κυβέρνησις ἐνόμισεν ἀναγκαῖα διὰ τὰς παρούσας περιστάσεις, ἐφθάσαμεν ἀκόμη νὰ παριστάμεθα ψηφίζοντες μέτρα, τὰ ὁποῖα δὲν ἦσαν ἀπαραίτητα ἐκ τῶν περιστάσεων. Ἀλλά, Κύριοι, σημαίνει ὅτι ὑπερβάλλετε ἐντελῶς τὴν ἀνοχήν, τὴν ὁποίαν δύνασθε ν' ἀξιώσητε ἀπὸ τὴν Ἐθνικὴν Ἀντιπροσωπείαν, ἐὰν δὲν ἀρκήσθε μόνον εἰς τὴν συμπεριφορὰν ἡμῶν ταύτην πρὸς ὑμᾶς, ἀλλὰ φθάνετε μέχρι τοῦ σημείου ν' ἀρνήσθε καὶ αὐτὴν τὴν ἱκανοποίησιν, τὴν τόσον μετρίαν, τὴν ὁποίαν ἐζητήσαμεν παρ' ὑμῶν.

Δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ μακρηγορήσω περισσότερον. Θὰ ὑποβληθῇ πρότασις, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Βουλὴ μὴ εὐρίσκουσα ἐπαρκῆ τὴν δοθείσαν ἱκανοποίησιν διὰ τῆς ἀναγνώσεως τῆς δηλώσεως τοῦ κ. Προέδρου τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐκφράζουσα τὴν λύπην της διὰ

τὸ ἐπειςόδιον, τὸ ὁποῖον ἐπροκάλεσιν ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν, μεταδίδει εἰς τὴν Ἡμερησίαν Διάταξιν.

Α. ΖΑΪΜΗΣ (Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως). Ὅφειλω νὰ δηλώσω πρὸς τὴν Βουλὴν ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἔθεσε ζήτημα ἐμπιστοσύνης ἐνώπιον τῆς Βουλῆς.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ, . . .

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Κύριοι βουλευταί, ὁ ἀξιοτίμος κύριος βουλευτὴς ἐξ Ἀττικῆς δὲν ἦτο ὁ ἀρμοδίος ν' ἀναπαραστήσῃ ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τὰ γεγονότα ὡς ἔλαβον χώραν, διότι δὲν ἦτο παρὼν, καὶ ἔχω καθήκον νὰ τὰ ἀναπαραστήσω καὶ πάλιν. Καὶ ταῦτα ἔλαβον χώραν ὡς πρὸ μικροῦ τὰ ἐξέθηκα ἐγώ. Ἡ φράσις, ἡ ὁποία ἀνεγνώσθη, ὡς ἀντελήφθη αὐτὴν, λεγομένην ἀπὸ τὸν κ. Βλάχον, δὲν εἶνε αὐτή, καὶ κακῶς μὲ ἤλεγξεν ὁ κ. βουλευτής.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Κακῶς τὴν ἀντελήφθητε. Ἐγὼ δὲν ἤμην παρὼν, τὰ Πρακτικὰ ἦσαν παρόντα· ἐγὼ δὲν σὰς ἤλεγξα, σὰς εἶπον μόνον ῥητῶς καὶ κατηγορηματικῶς ὅτι ἴσως ἐν μέσῳ τοῦ θορύβου δὲν ἀντελήφθητε ἀκριδῶς τὰ πραχθέντα.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐλέχθη ἡ φράσις εἰς τὴν Βουλὴν, θόρυβος δὲν ὑπῆρχε. Λέγω ὅτι ἡ ἀντίληψις ἡ ἐμὴ καὶ ὅλων τῶν ἀκουσάντων εἶνε ὅτι ὁ κ. Βλάχος, ὁ ὁποῖος ἀντιπροσωπεύων τὸν λαὸν τῆς Ἀκρίσης δὲν ἔχει τὴν ἀξίωσιν ὅτι ἀντιπροσωπεύει εὐρύτερα στρώματα τῆς Βουλῆς ταύτης, λέγω ὅτι ὁ κ. Βλάχος εἶπεν εἰς τὸν κ. Ὑπουργὸν τῶν Στρατιωτικῶν ὅτι ἐκεῖνος ὡς βουλευτὴς δύναται νὰ γνωρίζῃ τὰς ἀνάγκας τοῦ λαοῦ, ἐνῶ ὁ κ. Γιαννακίτσας ὡς μὴ βουλευτὴς δὲν δύναται νὰ τὰς γνωρίζῃ.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Εἶπεν ὁ κ. Βλάχος ὅτι ὁ κ. Ὑπουργὸς οὐδέναν ἀντιπροσωπεύει.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Εἶπεν ὅτι δὲν ἀντιπροσωπεύει τὸν λαόν· δὲν ἠμφισβήτησε τὸ δικαίωμα τοῦ κ. Ὑπουργοῦ ν' ἀντιπροσωπεύῃ ἐδῶ τὴν Κυβέρνησιν τοῦ Βασιλέως. Οὕτε αὐτὴ ἡ φράσις τοῦ κ. βουλευτοῦ προεκάλεσε τὸ ἐπειςόδιον. Τὸ ἐπειςόδιον προεκλήθη ἐκ τῆς λέξεως, τῆς τόσον ἀτυχοῦς, τὴν ὁποίαν ἔμως ὁ κ. βουλευτὴς Ἀκρίσης, καὶ πρὶν ἐκδηλωθῇ ἐν τῇ Βουλῇ ἡ γενικωτέρα ἀποδοκιμασία τοῦ Σώματος, ἔσπευσε νὰ δηλώσῃ ὅτι τοῦ διέφυγε καὶ τὴν ἀνακαλεῖ, ἠκούσθη δὲ παρὰ πολλῶν κυρίων συναδέλφων ὅτι προσέθηκεν ὅτι καὶ ζητεῖ συγγνώμην.

Τινές βουλευταί. Μάλιστα, μάλιστα.

Κ. ΣΠΥΡΙΔΗΣ. Τὸ ἤκουσα ἐγώ.

ΧΡ. ΒΑΣΙΛΑΚΑΚΗΣ. Τὸ ἤκουσα καὶ ἐγώ.

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Δὲν ὑπῆρχεν ἀνάγκη μαρτύρων διὰ νὰ βεβαιωθῶμεν ὅτι τὰ γεγονότα ἔλαβον χώραν ὡς ἐξετέθησαν ὑπ' ἐμοῦ. Τὴν στιγμήν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπανήλθομεν εἰς τὴν αἴθουσαν, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διέλθῃ ἀπαράτηρητον τοιοῦτον ἐπεισόδιον. Ἐλαβον τὸν λόγον καὶ ἐξέθηκα ὅτι ταῦτα οὕτως ἐγένοντο· ἐὰν ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Στρατιωτικῶν ἤθελε νὰ ἐπαναληφθῇ ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ κ. βουλευτοῦ ἀνάκλησις, ἡδύνατο νὰ τὸ διατυπώσῃ.

ΣΤ. ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ. Τὸ διετύπωσεν ὅτε εἶπε «νὰ τὸ ἀκούσω καὶ ἐγώ». Ἐζήτησε νὰ τὸ ἀκούσῃ ὁ κ. Ὑπουργός, ἀλλὰ δὲν τὸ ἤκουσεν.

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Δὲν πταίει ἡ Βουλὴ ὅτι δὲν τὸ ἤκουσεν ὁ κ. Ὑπουργός τῶν Στρατιωτικῶν, οὔτε ἡ Βουλὴ ἡδύνατο νὰ ὁρίσθῃ ὑπὸ τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν διὰ τῆς συμπεριφορᾶς ἐκείνης, διότι οὗτος δὲν τὸ ἤκουσε. Κύριοι, τὰ πράγματα πρέπει νὰ τεθῶσι σαφῶς καὶ ἐνώπιον ἡμῶν, διότι δεόν νὰ τεθῶσι σαφῶς καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἐὰν ζητῶμεν αἰτίας, ἐὰν ζητῶμεν ἀφορμὰς διαστάσεως, θυνάμεθα εἰς πᾶσαν στιγμήν νὰ τὰς εὐρωμεν· ὑπάρχουσι τόσα, ὑπάρχει τὸ κολοσσιαῖον ἐξωτερικὸν ζήτημα, τὸ ὁποῖον μᾶς χωρίζει τόσον ἀποτόμως, ὥς γνωρίζετε. Ἄλλ' ἐὰν θελήσωμεν ἐπὶ τοῦ ἐπεισοδίου αὐτοῦ νὰ προκαλέσωμεν διάστασιν καὶ κρίσιν, πρέπει νὰ γνωρίζῃ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ὅτι ὅλη ἡ εὐθὺνὴ ἀνήκει εἰς ὑμᾶς διὰ τὸ ἐπεισόδιον αὐτό. (Χειροκροτήματα παρατεταμένα ἐν τῇ αἵθουσῃ). Τί ἐζητήθη ὑφ' ἡμῶν, ὑπὸ τῆς Βουλῆς δηλαδὴ; Νὰ δηλώσῃ ὁ κ. Ὑπουργός ὅτι λυπεῖται δι' αὐτό, ὅτι λυπεῖται διὰ τὸ ἐπεισόδιον τὸ προκληθὲν ἐκ τῆς ἀναικείου φράσεως, ἢ ὁποῖα ἐξεστομίσθη, ἢ ὁποῖα τὸν περιήγαγεν εἰς ἀγανάκτησιν, ὥστε ἐν στιγμῇ ψυχικῆς ταραχῆς ν' ἀπομακρυνθῇ ἀποτόμως τῆς Βουλῆς.

Ἡ πλειονοψηφία συνειργάζετο μὲ τὴν Κυβέρνησιν, ἀλλὰ δὲν ἐγκρίνει τὴν πολιτικὴν τῆς.

Ἄλλ' ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐξ Ἀττικῆς ἠθέλησεν εἰς τὸ ἐπεισόδιον νὰ θώσῃ γενικωτέραν σημασίαν· εἶπε δηλαδὴ ὅτι ἀξιοὶ νὰ

δοθῇ γενικωτέρα σημασία, διότι ἡ Κυβέρνησις μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης ὑπελάμβανεν ὅτι ἀπολαμβάνει καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης τῆς Βουλῆς, ὅχι μόνον ὅτι ἔχει τὴν Βουλὴν συνεργαζομένην ἕνεκα τῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων, ἀλλ' ὅτι ἀπολαμβάνει καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτῆς. Τὸ ἐπ' ἐμοὶ ἐκπλήττομαι ὅτι τόσον βραδύως ὁ κ. βουλευτὴς ἐξ Ἀττικῆς, ἀποτελῶν μέλος τῆς Κυβερνήσεως, ἀντελήφθη ὅτι ἡ Βουλὴ ἀπλῶς συνεργάζεται καὶ συνεργάζεται προθύμως πρὸς ἐκπεραίωσιν ὅλων τῶν νομοθετικῶν μέτρων, ὅσα κρίνονται ἀναγκαῖα διὰ τὰς περιστάσεις, ἀλλὰ πέρα τούτου οὐδαμῶς ἐγκρίνει τὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως. Χαίρω δ' ὅτι, ἔστω καὶ βραδύως, ἐδόθη ἀφορμὴ ν' ἀρθῇ ἡ παρεξήγησις αὕτη, διότι, ἐὰν ἡ ψηφοφορία ἤθελεν ἀποδείξει ὅτι ἡ πλειοψηφία δὲν εἶνε πρὸς τὸ μέρος τῆς Κυβερνήσεως, θὰ ἦτο δεινὸν ν' ἀποδειχθῇ ὅτι εὐρίσκεσθε εἰς τοιαύτην πλάνην, ὥστε νὰ ὑπολαμβάνετε ὅτι ὅχι μόνον συνεργάζομεθα μεθ' ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐγκρίνομεν καὶ τὴν πολιτικὴν σας, καὶ νὰ ὑποθέτετε ἴσως ὅτι ἡμεῖς ἀναγνωρίζοντες τυχὸν τὴν πλάνην, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρισκόμεθα, προσήλθομεν εἰς τὸ στρατόπεδον ὑμῶν καὶ ἔχομεν πλήρη ἐμπιστοσύνην ὅτι ἡ πολιτικὴ σας εἶνε ἡ ἀρμόζουσα εἰς τὰς περιστάσεις. Χαίρω διότι ἐδόθη ἡ εὐκαιρία, ὥστε νὰ ἐξαγάγωμεν, ὅχι τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, διότι ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς δὲν εὐρίσκεται ἐν τῇ πλάνῃ, ἀλλὰ τὴν Κυβέρνησιν ἐκ τῆς πλάνης ταύτης, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεται. Διακηρύττω δὲ πρὸς ὑμᾶς, προκαλούμενος, ὅτι ὅχι μόνον δὲν ἔχετε τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, ὅχι μόνον δὲν ἔπαυσαν οὗτοι ἀναγνωρίζοντες ὅτι ἡ πολιτικὴ, τὴν ὁποίαν εἰσηγούμην, ἦτο ἡ μόνη ἐνδεδειγμένη πρὸς τὰς περιστάσεις, ἀλλ' ὅτι εὐρισκόμεθα ἐν πένθει αὐτὰς τὰς ἡμέρας, ἐν πένθει στυγνῇ, διότι βλέπομεν ποῦ φέρεται ἡ Χώρα, ἀκολουθοῦσα αὐτὴν τὴν πολιτικὴν. (Χειροκροτήματα παρατεταμένα ἐν τῇ αἰθούσῃ). Κατεχόμεθα, Κύριοι, ἀπὸ τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν διεγράφη σαφέστερον ἡ πολιτικὴ ὑμῶν, ἰδίως ἀφ' οὗ χρόνου ἤρξατο ἡ ἐπίθεσις ἡ Βουλγαρικὴ κατὰ τῆς Σερβίας, κατεχόμεθα ἀπὸ μίαν δδύνην στυγνὴν, διὰ τὸ μέλλον, τὸ ὅποιον παρασκευάζετε εἰς τὴν Χώραν. Κατὰ τὴν πεποιθήσιν ὑμῶν, ἀφήνοντες σήμερον ὡς ἀφήνομεν, ἢ μᾶλλον ὡς ἀφήσαμεν — διότι ἴσως ἀνάγεται πλέον εἰς τὸ παρελθὸν τὸ πρᾶγμα — ἀφήσαντες, λέγω, τὸν ἀπὸ 13 αἰώνων ἀντίπαλον

ἐν τῇ Βαλκανικῇ Χερσονήσῳ νὰ συντρίψῃ τὸν σύμμαχον καὶ φίλον ἡμῶν, ν' ἀνατρέψῃ δὲ τὴν ἰσορροπίαν, ἣ ὅποια εἶχε κατασταθῇ διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, καὶ νὰ δημιουργήσῃ μίαν μεγάλην Βουλγαρίαν, ἀφήνετε νὰ δημιουργηθῇ μία νέα κατάσταση πραγμάτων, ἣ ὅποια δὲν δύναται παρὰ ἀσφαλῶς ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου, ἐὰν μὴ διαρκούντος τοῦ πολέμου διὰ τὴν ὑπαρξιν τυχόν ἐγυήσεων, ἀλλὰ πάντως μετὰ τὴν λήξιν αὐτοῦ καὶ οὐχὶ εἰς μακρὸν χρόνον, ἀφήνετε, λέγω, ὅπως εἰς χρόνον οὐχὶ μακρὸν ἀντιμετωπίσετε ἀγῶνα, ὁ ὅποιος εἶνε ἀναπότρεπτος, μεταξὺ τῶν δύο τούτων λαῶν, ἐφ' ὅσον ὁ ἕτερος ἐξ αὐτῶν, ὁ ἀντίπαλος, ἀξιοὶ ἡγεμονίαν ἐν τῇ Βαλκανικῇ Χερσονήσῳ, ἀφήνετε, λέγω, νὰ διεξαχθῇ ὁ ἀγὼν αὐτός, ὁ ὅποιος εἶνε ἀναπότρεπτος ὑπὸ τὰς δυσμενεστάτας τῶν περιστάσεων. Διότι τὸ ζήτημα κακῶς παρεστάθη ἐνώπιον τοῦ λαοῦ ὡς ζήτημα εἰρηνοφίλων καὶ πολεμοφίλων. Δὲν πρόκειται ν' ἀποφασίσωμεν ἂν εἶνε καλύτερον νὰ ζήσωμεν ἐν εἰρήνῃ πρὸς τοὺς λοιποὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς, ἢ ἂν πρέπει νὰ πολεμήσωμεν κατ' αὐτῶν.

Ἄφευκτος ὁ πόλεμος μετὰ τὴν Βουλγαρίαν.

Ἐχω, Κύριοι, τὴν ἀξίωσιν ὅτι ὑπῆρξα καὶ εἶμαι ἐκ τῶν μάλ-
λον εἰρηνοφίλων· ὑπῆρξα διατεθειμένος εἰς σκληρὰς θυσίας διὰ
ν' ἀσφαλίσω τὴν διαρκῆ εἰρήνην μεταξὺ τῶν Βαλκανικῶν λαῶν,
δι' εἰρηνικῆς διανομῆς πρὸς δημιουργίαν, εἰ δυνατόν, μιᾶς Βαλκανικῆς
ὁμοσπονδίας. Ἄλλ' ἐφ' ὅσον μεθ' ὅλας τὰς θυσίας τὰς σκληρὰς,
εἰς τὰς ὁποίας ἡμεθα διατεθειμένοι τότε νὰ προδῶμεν, δὲν κατωρ-
θώσαμεν νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν διανομὴν ἀνευ πολέμου, ἐφ' ὅσον ἐξη-
κριθώσμεν ἐκ τῆς στάσεως τοῦ ἀντιπάλου μέχρι τῆς τελευταίας
στιγμῆς ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ παραιτηθῇ τῶν βλάβειν πρὸς δημιουρ-
γίαν ἀποκλειστικῆς ἡγεμονίας ἐν τοῖς Βαλκανίοις, ἐφ' ὅσον ἐφθά-
σαμεν εἰς τὸν δεύτερον πόλεμον καὶ εἰς τὰς διαμαρτυρήσεις τὰς ἐγ-
γράφους, ὑπὸ τὰς ὁποίας ὑπεγράφη ἡ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου,
διὰ πάντα μὴ θέλοντα νὰ τυφλώτῃ ὁ πόλεμος ὁ νέος μεταξὺ Ἑλ-
λάδος καὶ Βουλγαρίας εἶνε ἀναπόφευκτος καὶ εἶνε ἐπὶ θύραις. Δὲν
θ' ἄρκεσθῇ, Κύριοι, τὸ ἀντίπαλον ἔθνος νὰ καταλάβῃ ἐν μέγα μέρος
τῆς συμμάχου Χώρας καὶ νὰ προσαρτήσῃ αὐτό· δὲν ἀποκρῖνται

οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν τὰς βλέψεις αὐτοῦ, τὰς ἀξιώσεις αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τῆς χώρας, τὴν ὁποίαν κατελάβομεν κατὰ ξηρὰν προελαύνοντες κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1912· αἱ ἀξιώσεις αὐτοῦ ἐκτείνονται μέχρι τοῦ "Αλιόκμονος, μέχρις αὐτῶν σχεδὸν τῶν παλαιῶν συνόρων τῆς Ἑλλάδος. Ὅτε δὲ βλέπομεν παρασκευαζομένην τὴν καταστροφὴν ταύτην διὰ τῆς πολιτείας, τὴν ὁποίαν ἠκολουθήσατε, ὅτε βλέπομεν ὅτι ἔχομεν ν' ἀντιμετωπίσωμεν μετὰ ἐν ἡ δύο ἢ τρία ἢ τέσσαρα ἔτη, προτοῦ ἔσως ἐορτάσωμεν τὴν ἑκατονταετηρίδα τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας, τὴν σύγκρουσιν ἐν μονομαχίᾳ πλέον πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ταύτην, κολοσσιαίως ἐν τῇ μεταξὺ αὐξανομένην, ἡμεῖς ὄντες ἄνευ συμμάχων πλέον καὶ ἄνευ φίλων, δὲν ἡμπορεῖ παρὰ νὰ ἐξηγηθῇ διατί διατελοῦμεν εἰς δόυνην στυγνὴν κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας.

Γ. ΝΟΤΑΡΑΣ. Ὡστε ὁ Βασιλεὺς θέλει τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, κύριε συνάδελφε;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Εὐχαριστῶ τὸν ἀξιότιμον, ἐξ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας βουλευτὴν διὰ τὴν διακοπὴν, τὴν ὁποίαν μοῦ ἔκαμε. Θ' ἀπέφευγα νὰ μνημονεύσω τὸ ὄνομα τοῦ Βασιλέως, ἐὰν δὲν προσκαλοῦμην εἰς τοῦτο, ἀλλ' εἶνε ἀδύνατον καλοῦμενος νὰ μὴ φέρω τὸν λόγον καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, μὲ ὄλην τὴν ὀφειλομένην εὐλάβειαν καὶ μὲ ὄλην τὴν τήρησιν καὶ τοῦ γράμματος καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ φιλελευθέρου ἡμῶν πολιτεύματος.

Ἐξεφέρατε φράσιν, ἢ ὁποία εἶνε κατ' ἐξοχὴν ἀντικοινοβουλευτική. Ὁ Βασιλεὺς ἐν τῇ κοινοβουλευτικῇ πολιτεύματι δὲν ἔχει πολιτικὴν. Μόνον μικροὶ πολιτικοὶ ἄνδρες δύνανται νὰ ὀχυροῦνται ἐν περιπτώσει ἀνάγκης ὀπισθεν αὐτοῦ (χειροκροτήματα παρατεταμένα καὶ ζητωκραυγαὶ ἐκ τῆς αἰθούσης καὶ τῶν θεωρείων)· μόνον μικροὶ πολιτικοὶ ἄνδρες δύνανται νὰ διεξάγωσι τοὺς ἀγῶνας κατὰ τῶν ἰσχυροτέρων ἀντιπάλων κρυπτόμενοι ὀπισθεν τῆς ἀνευθύνου Βασιλικῆς Ἀρχῆς, ταύτης ἐπικαλούμενοι ὅτι ὑποστηρίζουσι τὴν πολιτικὴν. (Ἐπιδοκιμασίαι καὶ νέα χειροκροτήματα).

Οἱ ἄνδρες αὐτοί, ἐὰν πιστεύωσιν εἰς ὅ, τι λέγουσιν, ἐὰν ἀληθῶς ἀξιῶσιν ὅτι δύνανται ἐν κοινοβουλευτικῇ πολιτεύματι νὰ ὑπάρχῃ πολιτικὴ βασιλική, οὐχὶ καὶ προσωρινή, διὰ τὴν πρόκλησιν κυβερνητικῆς μεταβολῆς, ὅπως γίνῃ ἐκκλησις πρὸς τὸν λαόν, ἀλλὰ καὶ θετικὴ διὰ τὴν ἀσκησιν ὑπευθύνου πολιτικῆς, ἀποδεικνύονται ἀνά-

ξισι νὰ εἶνε ἀντιπρόσωποι τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. (Νέαι ἐπιδοκιμασίαι καὶ χειροκροτήματα ῥαγδαῖα.) Μὲ ἠρώτησεν ὁ κ. βουλευτὴς ἂν ὁ Βασιλεὺς θέλει τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ὁχι, Κύριοι. Δὲν διήλθεν, αὐτὲς δύνανται νὰ διέλθῃ ἀπὸ τὴν διάνοιαν οὐδενὸς ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐνὸς Κράτους δύνανται νὰ θέλῃ τὴν καταστροφὴν τοῦ Κράτους. Εἶνε τόσον ἀνόητον τὸ πρᾶγμα καὶ νὰ τὸ διανοηθῇ τις, ὥστε εἶνε ἔκτροπον, δύνამαι νὰ εἰπῶ, ὅτι μοῦ ἀποτείνεται ἡ ἐρώτησις. Ἀλλὰ σὰς ἐρωτῶ: Γνωρίζετε ὅτι τοιαύτη διοίκησις τῶν λαῶν δὲν εἶνε συνταγματικὴ Βασιλεία, δὲν εἶνε ἡ βασιλευσμένη Δημοκρατία, ὑπὸ τὴν ὁποίαν τελοῦμεν ἀπὸ ἡμῖς αἰῶνος, ἀλλ' εἶνε πολίτευμα μοναρχικόν, κατὰ τὸ ὅποιον αἱ τύχαι τῆς Χώρας πρέπει ν' ἀνατίθενται εἰς τὰς χεῖρας ἐνὸς ἀνδρός; Ἐὰν γινώσκετε τοῦτο, ἔχετε καθήκον νὰ διεξαγάγετε μίαν προπαγάνδαν, ὅπως πείσετε τὸν λαὸν καὶ ὅπως ζητήσετε ἐν καιρῷ καὶ νομίμως τὴν μεταβολὴν τοῦ πολιτεύματος. Ἀλλὰ γνωρίζετε ὅτι, ἐὰν ἐπιχειρήσετε τοιοῦτό τι, ὁ ἀγὼν ὁμῶν θὰ ᾔτο ἄκαρπος. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς γνωρίζει ὅτι τὸ μόνον πολίτευμα, ὑπὸ τὸ ὅποιον δύνανται νὰ ζήσῃ καὶ προαχθῇ, εἶνε ἡ συνταγματικὴ βασιλεία, εἶνε ἡ βασιλευσμένη Δημοκρατία. (Ἐπιδοκιμασίαι καὶ χειροκροτήματα).

Ἀφοῦ δὲ ἤχθη ἅπαξ τὸ ὄνομα τοῦ Βασιλέως εἰς τὴν Βουλὴν καὶ εἶμαι ὑποχρεωμένος ἐπ' αὐτοῦ νὰ ἐξηγηθῶ εὐρύτερον, σὰς λέγω ὅτι δέχομαι τὴν συμφώνως πρὸς τὸ πολίτευμα διαφωνίαν τοῦ Στέμματος πρὸς τὴν γνώμην τῆς ὑπευθύνου Κυβερνήσεως, ὅταν τὸ Στέμμα πιστεύῃ ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἡ ὑπεύθυνος δὲν εὐρίσκεται ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὴν λαϊκὴν γνώμην. Ὑπὸ τοιούτους ὁρους ἐγένετο ἡ πολιτικὴ μεταβολὴ τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1915.

Σ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ζητεῖ ἡ Κυβέρνησις τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς Βουλῆς.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὑπὸ τοιοῦτο πνεῦμα ἐγένετο ἡ διαφωνία μεταξὺ τοῦ Στέμματος καὶ τῆς Κυβερνήσεως κατὰ τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1915, ἀλλ' ἡ διαφωνία ἐκείνη ἤρθη διὰ τῆς λαϊκῆς ψήφου. Ἐὰν νομίζετε ὅτι εἰς τὸ Στέμμα εἶνε συγκεχωρημένον, κατὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐλευθέρου ἡμῶν πολιτεύματος, νὰ μὴ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὴν συντελεσθεῖσαν δι' ἐλευθέρων ἐκλογῶν, ἐλευθέρων τοῦλάχιστον ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἀγῶνος τῆς Ἀντιπολιτεύσεως, οὐχὶ ἐλευθέρων ἐν τῇ

έννοία τῆς διαθέσεως καὶ τῶν μέσων, τὰ ὅποια μετεχειρίσθη ἡ Κυβέρνησις κατὰ τὴν διεξαγωγὴν αὐτῶν, ἂν νομίζετε ὅτι τὸ Στέμμα δικαιούται, καὶ ἀφοῦ ἐγινεν ἐκκλησις καὶ ἀπεφάνθη ὁ λαός, νὰ μὴ ἀκολουθήσῃ τὴν ἐκδηλωθεῖσαν θέλησιν αὐτοῦ, ἀλλὰ νὰ προβαίῃ εἰς νέαν διάλυσιν, διὰ νὰ ζητήσῃ τάχα νέαν ἐτυμηγορίαν τοῦ λαοῦ καὶ πάλιν ἄλλην ἐτυμηγορίαν αὐτοῦ, σημαίνει ὅτι δέχεσθε ὅτι τὸ φιλελεύθερον Ἑλληνικὸν πολίτευμα, ὑπὸ τὸ ὅποιον ἐδιώσαμεν ἐπὶ ἡμῖσιν αἰῶνα, κατέστη χειρότερον ἀπὸ τὸ κουρέλι, ὅποιον ἐθεώρησάν τινες τὰς συνθήκας τὰς διεθνεῖς.

Κ. ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Ποῖον πρόγραμμα εἶχετε εἰς τὰς ἐκλογάς ; (Θόρυβος).

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν ἤκουσα τί εἶπεν ὁ κ. βουλευτής.

Τινὲς βουλευταί. Μὴ ἀπαντᾷτε.

Κ. ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Ποῖος εἶπε νὰ μὴ ἀπαντήσῃ ; (Νέος θόρυβος).

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Τὸ ζήτημα, Κύριοι, δὲν τίθεται μεταξύ ἡμῶν καὶ ὑμῶν ὡς ζήτημα πατριωτισμοῦ. Κανεῖς δὲν δικαιούται ν' ἀρνηθῇ τὸν πατριωτισμὸν τοῦ ἄλλου. Τὸ ζήτημα τίθεται ὡς ζήτημα πολιτικῆς, σκοπίμου πολιτικῆς, ὀρθῆς πολιτικῆς. Ἄν μοῦ εἶπτε ὅτι ἔχετε ὑπὲρ τῆς γνώμης σας τυχόν τὴν γνώμην τοῦ ἀνευθύνου Ἀρχοντος, θὰ σᾶς εἶπω ὅτι διαπράττετε συνταγματικὴν ἀτοπίαν, ἀλλὰ θὰ σᾶς προσθέσω ὅτι ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς πολιτικῆς ὀρθότητος τοῦτο δι' ἐμὲ δὲν ἔχει σημασίαν τινά. Γνωρίζω ὅτι ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων εἶνε διακεκριμένος στρατηγός, ἔχει ἐξαιρετικὴν εἰδικότητα εἰς τὰ στρατιωτικὰ πράγματα, ἀλλὰ θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε, Κύριοι, μὲ ὅλην τὴν εὐλάβειαν τὴν ὀφειλομένην πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἡγεμόνος νὰ εἶπω ὅτι ὁ Βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων ἐκ τοῦ Συντάγματος δὲν ἔλαβέ ποτε ἀφορμὴν ν' ἀσκήσῃ ὡς πολιτικὸς ἀνὴρ ὑπεύθυνος τὴν ἀποκλειστικὴν ἐξουσίαν, διὰ νὰ ἔχῃ τοῦλάχιστον τὴν ἀπαταμμένην πρὸς τοῦτο ἐμπειρίαν.

Κ. ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Ἀπεδείχθη ὁμῶς ὀρθὴ ἡ πολιτικὴ του. (Διαμαρτυρίαι καὶ θόρυβος).

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Θὰ ἦτο δυνατόν, κύριε Πρόεδρε, νὰ μοῦ λεχθῇ τί εἶπεν ὁ ἀξιότιμος βουλευτής, διότι δὲν ἤκουσα ;

Κ. ΚΟΥΜΟΥΝΔΟΥΡΟΣ. Εἶπον εἰς τὸν κ. βουλευτήν... (θόρυβος).

Πολλοὶ βουλευταί. Κάτω· κάτω· βγάλε τὸ καπέλλο σου.

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Δυστυχῶς καὶ πάλιν δὲν ἤκουσα τὸν κ. βουλευτήν.

Ἀλλά, Κύριοι, θὰ με ἐρωτήσετε ἴσως, ἂν τοιαύτη εἶνε ἡ γνώμη καὶ ἡ πεποίθησίς μου περὶ τῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν ἤκολουθοῦμεν, διατί ἤλθα καὶ ἐγὼ νὰ συντελέσω ἐν τῷ μέτρῳ τῶν δυνάμεών μου, ὅπως διευκολυνθῇ τὸ ἔργον, τὸ ὅποιον ἀνελάβετε διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἐξωτερικῶν περιστάσεων. Τὴν ἐξήγησιν, Κύριοι, τὴν παρέσχον, λαβὼν ἀφορμὴν νὰ ὁμιλήσω εἰς προηγουμένην συνεδρίασιν ἐνώπιον τῆς Βουλῆς ταύτης. Θεωρῶν ὅτι εὐρισκόμεθα ἐντελῶς ἐξω τῆς βάσεως τοῦ ἐλευθέρου πολιτεύματος, θεωρῶν ὅτι τὸ Στέμμα ἔλαβεν εἰς χεῖρας Αὐτοῦ τὴν διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων τῆς Πολιτείας καὶ ὅτι εὗρεν ὑμᾶς ἐτοιμοὺς ν' ἀναδεχθῆτε τὴν εὐθύνην τοιαύτης πολιτικῆς, ἔκρινα ὅτι μοῦ ἐπεβάλλετο ν' ἀφήσω ὑμᾶς νὰ ἐφαρμόσετε τὴν πολιτικὴν αὐτήν, ἀφοῦ ἐζήτησα νὰ διαφωτίσω ὑμᾶς δι' ὅσων εἶπα πρὸς τὴν Βουλὴν εἰς προηγουμένην συνεδρίασιν, ἀλλὰ δὲν κατώρθωσα τοῦτο, καὶ ἀφοῦ δὲν εἶχα κανὲν ἄλλο μέσον διὰ ν' ἀποτρέψω τὴν ἐφαρμογὴν τῆς πολιτικῆς, τῆς ὁποίας ἐγίνεσθε εἰσηγηταὶ πρὸς τὸ Στέμμα καὶ τὴν Βουλὴν...

Σ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗΣ. Νὰ θέσητε ζήτημα ἐμπιστοσύνης.

Ἐσκόπος ἡ θετικὴ ἀντίδρασις.

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Δὲν εἶχα κανὲν ἄλλο μέσον, διότι ἡ γνώμη τῆς Βουλῆς ἦτο φανερόν ὅτι δὲν ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν, ἀφοῦ εἶχεν ἐκδηλωθῇ κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς παραιτήσεως ἡμῶν, ἦτο φανερόν ὅτι ἡ γνώμη τῆς Χώρας δὲν ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν, ἀφοῦ εἶχεν ἐκδηλωθῇ μόλις πρὸ τριῶν μηνῶν. Τί θὰ ἐπετύγχανα θέλων ν' ἀντιδράσω κατὰ τῆς πολιτικῆς ὑμῶν, ἐκδηλῶν, ἂν ἐτύγχανα νὰ ἐκπροσωπῶ ἀκόμη τὴν πλειονοψηφίαν τῆς Βουλῆς, ἐκδηλῶν τὴν δυσπιστίαν αὐτῆς, τί εἶχα νὰ ὑπηρετήσω; Μήπως τὴν ἐπιόψαν ἢ Κυβέρνησι; θὰ μετεβάλλετο; Μήπως θὰ ἐκαλούμην τὴν ἐπιόψαν, ὥς ἔχων τὴν δεδηλωμένην γνώμην τῆς Ἐθνικῆς Ἀντιπροσωπείας, διὰ νὰ ἐφαρμόσω τὴν πολιτικὴν μου, ἡ ὁποία εἶχεν ἐγκριθῇ πρὸ τριῶν μηνῶν ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ;

Τινὲς βουλευταί. Δὲν τὴν ἐνέκρινεν ὁ λαός. (Θόρυβος).

Ε. BENIZEΛΟΣ. Ἰσως θὰ ἦτο τόσο μάλλον ἐπιβεβλημένη ἡ ἀποφυγὴ διακοπῶν, ὅσην εἶδοι οἱ διακόπτοντες δὲν λέγουσιν τι, τὸ ὅποιον νὰ δύναται ν' ἀκουσθῇ, ὥστε μόνον θόρυβον προκαλοῦσι.

Τί θὰ ἐξυπηρέτουν λοιπὸν μὴ δεχόμενος νὰ βοηθῆσω ὑμᾶς εἰς τὴν διεκπεραίωσιν τῆς νομοθετικῆς ἐργασίας, ἡ ὁποία σᾶς ἦτο ἀπολύτως ἀναγκαία; Ὑπετέθη, Κύριοι, ὅτι ἡ πολιτικὴ τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, ἡ πολιτικὴ τῆς ἀνοχῆς πρὸς τὸ δημιουργηθὲν κυβερνητικὸν καθεστῶς, αἰτίαν εἶχεν ὅτι τὸ Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων δὲν ἤθελε νὰ προσέλθῃ εἰς νέας ἐκλογάς. Ἡ ὑπόθεσις ἦτο ἀσύστατος κατὰ τοῦτο, ὅτι εἰς τὴν ἐκτελεστικὴν ἐξουσίαν παρέμενεν ἀκέραιον τὸ δικαίωμα νὰ διεξαγάγῃ τὰς ἐκλογάς, καθ' ἣν στιγμὴν θὰ ἐνόμιζε προσφορώτερον διὰ τὸ πολιτικὸν αὐτῆς συμφέρον. Κατὰ τί θὰ παρημπόδιζα, δεχόμενος νὰ βοηθῆσω τὴν διεκπεραίωσιν τῆς ἀπαραιτήτου νομοθετικῆς ἐργασίας, κατὰ τί θὰ παρημπόδιζα τὴν ἐνέργειαν ἐκλογῶν, ὅτι θὰ ἐνομίζετε σεῖς εὐθετον πρὸς τοῦτο τὸν χρόνον; Ἀλλ' ἂν ἐξεβίαζα τὰ πράγματα διὰ ψήφου δυσπιστίας πρὸς τὴν Κυβέρνησιν, θ' ἀνελάμβανα ἀνευ λόγου εὐθύνας, τὰς ὁποίας δὲν ἤθελα ν' ἀναλάβῃ τὸ Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων. Θὰ ἠδύνασθε διὰ νὰ διεξαγάγετε ἐκλογάς νὰ προβῇτε εἰς ἀποστράτευσιν, τὴν ὁποίαν ἴσως αἱ ἐξωτερικαὶ περιστάσεις δὲν σᾶς ἐπέτρεπον νὰ ἐνεργήσετε, καὶ ἂν ἐκ τῆς ἀποστρατεύσεως ταύτης ἐπῆρχοντο κίνδυνοι κατὰ τῆς ἀκεραιότητος τῆς Χώρας, θὰ ἦτο ἐνδεχόμενον, ὅχι βεβαίως παρ' ὑμῶν, ἀλλὰ παρὰ τῆς κοινῆς γνώμης, ν' ἀποδοθῇ ἡ εὐθύνη ὅχι ὀλόκληρος, ἀλλ' ἐν μέτρῳ μεγάλῳ, εἰς τὴν Ἀντιπολίτευσιν τὴν ἐκπροσωπουμένην παρὰ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, ἡ ὁποία διὰ τῆς ψήφου δυσπιστίας προεκάλεσεν ἀκαίρως τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐκλογῶν. Βλέπετε λοιπὸν ποῖος ἦτο ὁ λόγος, ἕνεκα τοῦ ὁποίου τὸ Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων ἐδέχθη νὰ συνεργασθῇ μεθ' ὑμῶν μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης, καὶ θὰ ἦτο διατεθειμένον νὰ συνεργασθῇ καὶ περικιτέρῳ, ἔαν ὑμεῖς δὲν ἦσθε διατεθειμένοι — ὅπως εἰσθε τὴν ἐσπέραν ταύτην — νὰ διακόψετε τὴν συνεργασίαν αὐτήν. Ἀλλ' ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου μέχρι τῆς ὑποθέσεως, τὴν ὁποίαν κατὰ πλάνην συνέλαβεν ὁ ἀξιότιμος Ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης, μέχρι τῆς ὑποθέσεως, λέγω, ὅτι τὸ Κόμμα τῶν Φιλελευθέρων ἐνέ-

κρίνε τὴν πολιτικὴν τὴν ἀκολουθουμένην ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως καὶ ἐνίσχυσε τὴν Κυβέρνησιν διὰ τῆς πλήρους ἐμπιστοσύνης ὑπάρχει ἀπόστασις, τὴν ὁποίαν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ὑπερβῶμεν. Ἡ Κυβέρνησις τὴν ἐσπέραν ταύτην ἐπιλαμβανόμενη ἐνδὸς ἐπεισοδίου, τὸ ὅποιον ἠγέρθη, ἐζήτησε νὰ φέρῃ τὴν ῥῆξιν τῆς συνεργασίας αὐτῆς. Ἡμεῖς, δὲν ἠμποροῦμεν ἄλλως νὰ πράξωμεν, παρὰ νὰ δεχθῶμεν τὴν ῥῆξιν τῆς συνεργασίας αὐτῆς, "διότι δι' ἡμᾶς θὰ ἦτο ἀδύνατον ὅπως ἀνεχόμενοι τὴν ἔξω τοῦ πολιτεύματος φορὰν τῆς κυβερνητικῆς μηχανῆς δεχθῶμεν συγχρόνως ὅπως εἰς τὴν Ἑθνικὴν Ἀντιπροσωπείαν, ἣ ὁποία εἶνε φορεὺς τῆς κυριαρχίας τοῦ λαοῦ, ἀπὸ τὴν ὁποίαν πηγάζουν κατὰ τὸ ἐλεύθερον πολίτευμα πᾶσαι αἱ ἐξουσίαι, ὅπως, λέγω, εἰς τὴν Ἑθνικὴν Ἀντιπροσωπείαν ἐκδηλωθῇ οἰαδήποτε περιφρόνησις ἐκ μέρους τῶν ἀντιπροσώπων τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Καθ' ὃν τρόπον ἐζήτησα νὰ ρυθμισθῇ τὸ ζήτημα τὴν ἐσπέραν ταύτην, ἔδειξα ποῖα εἶνε ἡ διάθεσις τοῦ Κόμματος τῶν Φιλελευθέρων ὅπως μὴ δημιουργήσῃ ἀνευ ὑπερτέρας αἰτίας δυσχερείας εἰς ὑμᾶς, καίτοι, ὅπως ἐξήγησα, θεωρῶ τὴν πολιτικὴν ὑμῶν ὡς ὀδηγοῦσαν εἰς ἐθνικὴν καταστροφὴν. Ἐξήγησα πῶς τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων δὲν θέλει νὰ δημιουργήσῃ δυσχερείας εἰς ὑμᾶς. Ἀλλ' ἂν νομίζετε ὅτι τὴν διάθεσίν μας ὅπως μὴ δημιουργήσωμεν δυσχερείας θυνάμεθα ν' ἀγάγωμεν μέχρι τοῦ σημείου νὰ δεχθῶμεν ὅπως ἡ Ἑθνικὴ Ἀντιπροσωπεία ὄχι μόνον παύσῃ ρυθμίζουσα διὰ τῆς ψήφου αὐτῆς τὰς τύχας τῆς Χώρας, ἀλλ' ἀρχίσῃ, ν' ἀνέχεται τὰς προσβολὰς καὶ τοῦ προπηλακισμοῦ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, εὐρίσκεσθε ἡπατημένοι. Ἐγὼ δὲ θὰ εἶπω πρὸς ὑμᾶς ὅτι μία ἐπιβάλλεται πολιτικὴ. Ἀφοῦ ἐξερχόμεθα ἐντελῶς ἐκ τῆς βίας τοῦ ἐλευθέρου ἡμῶν πολιτεύματος, ἀφοῦ τὴν Βουλὴν ταύτην οὔτε ὡς συνεργάτιδα ἀνεχόμεθα, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ εἶνε διατεθειμένη νὰ δέχεται τὰς περιφρονήσεις ὑμῶν, θὰ ἐκάμνετε καλὰ νὰ ἀναστείλετε καὶ ἐπισήμως τὴν λειτουργίαν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ ἡμῶν πολιτεύματος. Μικροτέρα θὰ εἶνε ἡ εὐθύνη ὑμῶν, ἐὰν ἔχετε τὸ θάρρος νὰ εἰσηγηθῆτε εἰς τὸ Στέμμα τὴν γνώμην τῆς ἐκδόσεως διατάγματος, διὰ τοῦ ὁποίου ἡ λειτουργία αὐτοῦ ν' ἀναστέλλεται τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ πέρατος τοῦ πολέμου. Θὰ ἐγνώριζεν ὁ καθείς τοῦ εὐρίσκοντα αἱ εὐθύναι καὶ ἐπομένως δὲν θὰ εὐρισκόμεθα ἐνώ-

πλέον τῆς συγχύσεως τῶν συνταγματικῶν ἀντιλήψεων, ὥς ἐκ τῆς ὁποίας ἡ Βουλὴ καλεῖται νὰ ἐκφέρῃ γνώμην, καθ' ἧς γίνεται ἐκκλησις εἰς τὴν λαϊκὴν κυριότητα, καὶ μετὰ τὴν ἐτυμηγορίαν τῆς τελευταίας ταύτης ἡ ἐκ τῶν ἐκλογῶν προσελθοῦσα Βουλὴ ἀναγκάζεται νὰ συνεργάζεται μετ' ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἀπεδοκιμάσθησαν ὑπὸ τῆς λαϊκῆς ἐτυμηγορίας, ἵνα ἔχωσιν οὗτοι τὸ δικαίωμα νὰ ἐξευτελίζωσι καὶ ταπεινῶνωσι τὴν Ἐθνικὴν Ἀντιπροσωπείαν.

Η ΔΕΥΤΕΡΑ ΑΓΟΡΕΥΣΙΣ

Ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου μέχρι σήμερον. — Ἡ ἱστορία τῶν παραχωρήσεων. — Ἡ ἀντίθεσις τοῦ παλαιοῦ πρὸς τὸν νέον κόσμον. — Πρὸς ποῖα ὅρια θὰ ἐξετείνεται ἡ Ἑλλάς. — Ὁ πόλεμος πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ἄφευκτος. — Ἡ μᾶς προσέφερεν ἡ Ἀντάντ. — Θὰ κινδυνεύσωμεν καὶ ἐκ Σερβίας.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Εἰμαι ὑποχρεωμένος νὰ λάβω καὶ πάλιν τὸν λόγον, διότι ἔχω καθήκον ν' ἀπαντήσω εἰς τὰ ἀξιοτίμα μέλη τῆς Κυβερνήσεως ὅσα προηγήθησαν ἐμοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος μετὰ τὴν πρώτην ἀγόρευσίν μου. Θ' ἀπαντήσω εἰς πολλὰ σημεῖα τῶν ἀγορεύσεων καὶ τοῦ ἀξιοτίμου κ. βουλευτοῦ ἐκ Κερκύρας καὶ τοῦ ἀξιοτίμου συμπολίτου μου.

Εἰς τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ ἀξιοτίμου βουλευτοῦ ἐξ Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος θὰ λάβω ἀφορμὴν ν' ἀπαντήσω πολὺ ὀλίγα πράγματα.

Θ' ἀρχίσω ἀπὸ τὴν τελευταίαν ἀγόρευσιν τοῦ κ. βουλευτοῦ ἐκ Κερκύρας. Ὁ κ. βουλευτὴς ἐκ Κερκύρας ἰσχυρίσθη, ὅτι τὰ γεγονότα ἔρχονται ἀποδεικνύοντα τὸ ἐσφαλμένον τῆς πολιτικῆς μου, καὶ κατὰ Φεβρουάριον καὶ κατὰ Σεπτέμβριον.

Ὁ ἀξιοτίμος βουλευτὴς ἐκ Κερκύρας, θέλων ν' ἀποδείξῃ πόσον

ἐσφαλμένη ἦτο ἡ πολιτικὴ μου κατὰ Φεδρουάριον, εἶπε πρὸς ὑμᾶς ὅτι ἐγὼ τότε ἐφρόνουν καὶ ἰσχυρίζομην ὅτι ἡ ἐπίθεσις τῶν συμμάχων κατὰ τῆς Καλλιπόλεως ἐπρόκειτο ν' ἀχθῇ εἰς πέρας ἐντὸς ὀλιγίστων ἡμερῶν καὶ ἤμην βέβαιος περὶ τῆς ἐπιτυχίας τῆς ἐπιχειρήσεως ἐκείνης. Ἐν τούτοις ὁ κ. βουλευτὴς ἐκ Κερκύρας ἦτο ἀδύνατον, ἀφοῦ ἐπὶ τῆς Κυβερνήσεως τοῦ ἀξιότιμου βουλευτοῦ ἐκ Πατρῶν ἐγένετο λόγος περὶ τῶν ὑπομνημάτων τὰ ὅποια εἶχα ἐπιδώσει εἰς τὴν Α. Μ. τὸν Βασιλέα καὶ ἐδόθη ἀφορμὴ νὰ μάθῃ ὅτι πλὴν τῶν δημοσιευθέντων δύο ὑπῆρχε καὶ τρίτον τοιοῦτον, ἀδύνατον ἦτο, ἀφοῦ ἦλθεν εἰς τὴν ἀρχὴν, νὰ μὴ ζητήσῃ νὰ μάθῃ τί ἔλεγε καὶ τὸ τρίτον ἐκεῖνο ὑπόμνημα. Ἐὰν ἀνεγίνωσκε τοῦτο, θὰ ἔδλεπεν ὅτι οὐδαμῶς οὔτε ἐτόλμησα, οὔτε ἠδυνάμην ν' ἀποφανθῶ περὶ ἐπιτυχίας τῆς ἐπιχειρήσεως τῶν Δαρδανελλίων δι' ὀλίγων δυνάμεων στρατοῦ.

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Ἐγὼ θὰ σᾶς ἐρωτήσω ὅτε ἤθελε καταστραφῇ αὐτὴ ἡ μεραρχία, δὲν θὰ ἐστέλλετε ἄλλην;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν εἶχα ὑποχρέωσιν.

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Δὲν ἐλέγτε ὅτι εἰσθε σύμμαχος ἐφ' ὅσον ἤθελεν ἀρκέσει ἡ μία μεραρχία;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Μάλιστα· σύμμαχος ὑπὸ τὸν ῥητὸν ὅρον μετοχῆς εἰς τὸν πόλεμον δι' ὠρισμένης στρατιωτικῆς δυνάμεως.

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Δὲν ἦτο δυνατόν αὐτό.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Αὐτὸ εἶνε τὸ ἀκριβές.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Εἶχε γίνεαι δεκτὴ ἡ πρότασις;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὁ ἀξιότιμος κ. βουλευτὴς ἐξ Ἀχαΐας καὶ Ἡλίδος μὲ ἐρωτᾷ: Εἶχε γίνεαι δεκτὴ ἡ πρότασις; Τοῦ ἀπαντῶ ὅχι, διότι οὔτε εἶχεν ἀκόμῃ ἐγκριθῇ ἡ εἰσήγησίς μου ὑπὸ τοῦ ἀνευθύνου Παράγοντος.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἡ πρότασις αὕτη ὑπευθύνως δὲν εἶχεν ὑποβληθῇ. Ἐρωτῶ ὅμως ὑμᾶς· εἶχε δοθῇ ἀφορμὴ νὰ καταστῇ ἀντικείμενον ἐρεῦνης παρ' ἐκείνων πρὸς τοὺς ὁποίους ἐπρόκειτο νὰ χορηγηθῇ ἡ τοιαύτη συνδρομὴ καὶ ὅποια ἦτο ἡ ὑποδοχὴ τῆς ὁποίας ἔτυχεν ἡ τοιαύτη ὑμῶν πρότασις;

Δὲν προεβλήθησαν ἀντιρροήσεις εἰς τὴν πολιτικὴν τοῦ Φεβρουαρίου.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Βεβαίως εἶχον βολιδοσκοπηθῇ προηγουμένως καὶ γνωρίζω ὅτι ἡ μετοχὴ ἦτο δυνατὴ, ἀλλ' ὑπὸ ποίους ὅρους δὲν γνωρίζω. Μετὰ τὸ δεύτερον συμβούλιον τοῦ Στέμματος, τὸ γινόμενον ἐνώπιον τοῦ Ἀνακτοῦ, κατὰ τὸ ὅποιον πάντες αἱ ἄλλοι, πλὴν τοῦ ἀξιότιμου ἐκ Κερκύρας βουλευτοῦ, συνέστησαν τὴν ἀποδοχὴν τῆς πολιτικῆς μου, καὶ ὁ ἀξιότιμος ἐκ Κερκύρας βουλευτὴς συνέστησεν εἰς τὸ Στέμμα τὴν ἀποδοχὴν τῆς πολιτικῆς μου, διότι εἶπεν, ὅτι δὲν εἶνε σύμφωνος πρὸς τὴν πολιτικὴν αὐτήν, ἀλλ' ἀναγνωρίζει ὅτι αἱ ἰδέαι του εἶνε ἀπηρχαιωμέναι λίαν καὶ δὲν εὐρίσκονται ἐν ἁρμονίᾳ πρὸς τὴν κοινὴν γνώμην...

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Εἶπον τότε, κατὰ τὸ σύστημα τὸ ὅποιον πάντοτε θ' ἀκολουθήσω, τῆς ἀπολύτου εἰλικρινείας, ἀφοῦ διὰ μακρῶν ἐξέβηκα ποῖαι εἶνε αἱ ἰδέαι μου, κατόπιν εἶπον, ὅτι αἱ ἰδέαι μου δὲν εἶνε δεκταὶ παρὰ τῆς πλειονοψηφίας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Αὐταὶ εἶνε αἱ λέξεις, εἶχον δὲ καθήκον νὰ εἶπω ταῦτα πρὸς τὸ Στέμμα, τὸ ὅποιον ἠθέλησε νὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην μου.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Εἶπετε ὅτι αἱ ἰδέαι σας εἶναι ἀπηρχαιωμέναι καὶ δὲν ἀσπάζεται ταύτας ἡ πλειονοψηφία τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Λέγω δὲ ὅτι μετὰ τὰς δηλώσεις σας αὐτὰς τίποτε ἄλλο δὲν ἐλέγετε εἰς τὸ Στέμμα παρὰ : «Σὰς συνιστῶ καὶ ἐγὼ ν' ἀκολουθήσητε τὴν πολιτικὴν τὴν ὁποῖαν σὰς συνιστᾷ ὁ ἐκλεκτὸς τῆς πλειονοψηφίας. Ἐγὼ εἰμαι ὁ μόνος, ὅστις διαφωνῶ πρὸς τὸν κ. Βενιζέλον, ἀλλὰ πρέπει νὰ γνωρίζητε, ὅτι δὲν δύναμαι νὰ ἐφαρμόσω τὴν ἐμὴν πολιτικὴν, διότι ὁ λαὸς δὲν θέλει ν' ἀκολουθήσῃ αὐτήν». Καὶ ἰσχυρίζομαι ὅτι κατὰ τὴν στιγμήν κατὰ τὴν ὁποῖαν σεῖς τότε δὲν ἐτολμάτε ν' ἀναλάβετε τὴν Κυβέρνησιν μὲ ἀντίθετον πολιτικὴν, τί ἄλλο ἐκάματε πρὸς τὸ Στέμμα εἰμὴ νὰ εἶπετε πρὸς αὐτό : «Μὴ νομίσητε ὅτι ἐγὼ δύναμαι νὰ ἔλθω εἰς τὴν Κυβέρνησιν, διότι ἐγὼ ἀκολουθῶ πολιτικὴν, ἡ ὁποία δὲν ἐπιδοκιμάζεται ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ»;

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Αὐτὸ εἶνε σαφές, διότι ἐγὼ διετήρουν τὰς ἰδέας μου, τὰς ὁποίας ὑπεστήριζον. Τί ἡδυνάμην νὰ εἶπω εἰς τὸ Στέμμα;

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Δὲν σὰς κατηγορῶ διὰ τοῦτο. Σαῖς ἐλέγετε ὅτι διαφωνεῖτε μὲν πρὸς τὴν ἐμὴ πολιτικὴν, ἀλλὰ δὲν ἐτολμάτε ν' ἀναλάβετε τὴν ἐφαρμογὴν ἀντιθέτου πολιτικῆς, διότι πρὸς ταύτην ἐγνωρίζετε ἀντίθετον τὴν γνώμην τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Μετὰ τὸ δεῦτερον δὲ αὐτὸ συμβούλιον, νομίζων ἀληθῶς ὅτι ἡ πολιτικὴ ἡ ἐμὴ ἐπρόκειτο πάλιν νὰ ἐφαρμοσθῇ, ἀφοῦ ὑπὲρ ταύτης ὑπῆρχεν ἡ συμφωνία τῆς γνώμης καὶ πάντων τῶν κατὰ καιροὺς κυβερνησάντων τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ γνώμη τοῦ κ. βουλευτοῦ ἐκ Κερκύρας, ἐκάλεσα τὴν ἐσπέραν ἐκείνην τοὺς τρεῖς ἀντιπροσώπους τῶν Δυνάμεων τῆς Συνενοήσεως καὶ τοῖς εἶπον : « Σήμερον ἐγένετο δευτέρα συνεδρίασις τοῦ Συμβουλίου τοῦ Στέμματος. Εἶνε ἐνδεχόμενον ὅτι ἡ πολιτικὴ μου θὰ γίνῃ δεκτὴ ὁ Βασιλεὺς ἐπεφυλάχθῃ νὰ μοῦ ἀπαντήσῃ αὔριον. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ κάμω ἀπὸ σήμερον διάδημα διὰ τῶν ἰδικῶν μας πρεσβευτῶν, τῶν ἐμπεπιστευμένων παρὰ ταῖς Αὔλαις τῶν Δυνάμεων τῆς Συνενοήσεως, διότι δὲν ἔχω ἀκόμη τὴν συναίνεσιν τοῦ Βασιλέως· σὰς πληροφωρῶ ὅμως, ὅπως σεῖς ἔχετε παρσκευασμένας τὰς Κυβερνήσεις σας καί, ἂν λάβω τὴν συναίνεσιν τοῦ Βασιλέως αὔριον, θὰ δυνῆθω ν' ἀποταθῶ διὰ τῶν πρεσβευτῶν μας, οἵτινες θὰ εὗρουν οὕτω παρσκευασμένον τὸ ἔδαφος.

Οἱ ὄροι τῆς συμμετοχῆς τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰ Δαρδανέλλια.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἐπὶ τῶν βολιδοσκοπήσεων τούτων, αἱ ὁποῖαι διεβιδάσθησαν πρὸς τὰς οἰκείας Κυβερνήσεις, ἐλάβετε ἀφορμὴν ἐν τῇ Ὑπουργείῳ νὰ ἱδῆτε ποταί ἦσαν αἱ ἀπαντήσεις ; Ἄν δηλαδὴ ἐγένοντο αἱ βολιδοσκοπήσεις αὗται ἀποδεχταὶ ὑπὸ τὴν μορφήν, τὴν ὁποίαν ἐδώσατε;

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Ἐγὼ παρητήθην τὸ Σάββατον δὲν νομίζω ὅτι εἶχον προφθάσει νὰ ἔλθωσιν αἱ ἀπαντήσεις τῶν Δυνάμεων.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Παρμεῖνατε μέχρι τῆς Τετάρτης.

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Δὲν ἐνθυμοῦμαι. Ἀλλὰ σεῖς, ὅστις ἔχετε τὴν μνήμην καλυτέρα, νὰ μοῦ τὸ ὑπενθυμίσετε.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Αἱ ἀπαντήσεις εἶναι αὐταί : Ἡ μία τῶν Δυνάμεων ἀπήντησεν ὅτι θὰ ἤξιοῦτο δι' ὅλων τῶν δυνάμεων ἡμῶν νὰ μετάρχωμεν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἡ ἄλλη ὅτι ἡ πρότασις σας δὲν

ἦτο πάρα πολὺ εὐάρεστος εἰς αὐτήν, διότι δὲν ἦτο σύμφωνος πρὸς τὴν κοινὴν γνώμην τῆς Χώρας ἢ συμμετοχῇ ἡμῶν εἰς τὸν ἀγῶνα, ἐφ' ὅσον οὗτος θὰ εἶχε τέρμα τὴν ἄλωσιν τῆς πρωτεύουσας τῆς ὁμόρου τότε Ἐπικρατείας.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐὰν αὐταὶ ἦσαν αἱ ἀπαντήσεις τῶν Δυνάμεων δὲν γνωρίζω. Γνωρίζω ὅτι μία τῶν Δυνάμεων δὲν ἦτο εὐμενῶς διατεθειμένη διὰ τὴν συμμετοχὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὴν ἐπιχείρησιν αὐτήν, ἀλλ' ἐγνώριζα ὅτι αἱ δύο ἄλλαι Δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι διεξήγον τὴν ἐπιχείρησιν, ἦσαν εὐνοϊκῶς διατεθειμέναι καὶ ἀνέλαβον νὰ πείσουν καὶ τὴν τρίτην· ἀλλ' ἐὰν ἐδλέπομεν ὅτι δὲν θὰ ἐγίνοντο ἀποδεκταὶ αἱ προτάσεις μας, αὐτὸ σημαίνει ὅτι δὲν δὲν θὰ ἐγίνετο καὶ ἡ συμμετοχὴ μας εἰς τὸν ἀγῶνα.

Εἰσθε ὀλιγώτερον δεδικοιολογημένοι τότε, ἀφοῦ ἀνελάβετε σεῖς, ἂν καὶ μειονοψηφία, ἂν καὶ μικροτάτη μειονοψηφία, νὰ κυβερνήσετε τὴν Ἑλλάδα καὶ διεξαγάγετε τὰς ἐκλογάς, τὰς ὁποίας διεξαγάγετε, διὰ ν' ἀποτρέψετε ἐν σχέδιον, τὸ ὅποιον δὲν ἠδύνατο νὰ τελεσφορήσῃ. Ἀλλὰ δὲν δικαιούσθε νὰ μοῦ εἴπατε, ὅτι τὸ σχέδιον ἐκεῖνο ἦτο καταδεδικασμένον εἰς ἀποτυχίαν. Σὰς ὑπενθύμισα δέ, ὅτι τόσον εἶνε βέβαιον ὅτι ἡ μετοχὴ μας εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ μικροτάτων στρατιωτικῶν δυνάμεων θὰ ἐγίνετο δεκτὴ, ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἀποχώρησίν μου ἐκ τῆς ἀρχῆς σὰς ὑπεδηλώθη, ὅτι θὰ ἐγίνετο δεκτὴ ἡ μετοχὴ τῆς Ἑλλάδος καὶ μόνον με τὸν στόλον τῆς, ὅτι θὰ ἐγίνετο μάλιστα δεκτὴ ἡ μετοχὴ τῆς Ἑλλάδος καὶ μόνον με τὸν ἐλαφρὸν στόλον τῆς.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Αὐτὸ εἶνε πολὺ μεταγενέστερον.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν εἶνε μεταγενέστερον· ἐνθυμούμαι καλῶς ὅτι τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως τῆς ἀρχῆς ὑφ' ἡμῶν—δὲν εἶχον περάσει οὔτε δύο οὔτε τρεῖς ἡμέραι, δὲν εἶχε περάσει οὔτε μία ἐβδομάς, ἀπὸ τῆς ἀποχωρήσεώς μου ἐκ τῆς ἀρχῆς—, σὰς ἦλθε τηλεγράφημα ἐκ Λονδίνου παρὰ προσώπου ἐπίσημον κατέχοντος θέσιν, τὸ ὅποιον δὲν ἦτο ὁ ἐν Λονδίνῃ ἡμέτερος πρεσβευτὴς καὶ τὸ ὅποιον σὰς μετεδίδωζεν ἐμπιστευτικὴν ἀνακοίνωσιν τοῦ τότε Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Ἀγγλίας, νῦν Ὑπουργοῦ ἐπὶ τῶν προμηθειῶν, τοῦ Λόυδ Τζώρτζ, περὶ τοῦ τί εἶχε γίνεαι ἐν τῇ Ὑπουργικῇ Συμβουλίᾳ.

Λυποῦμαι ὅτι τὴν ἀνακοίνωσιν ἐκείνην ἐθεωρήσατε ἀναξίαν προσοχῆς, ὥς μὴ προερχομένην παρ' αὐτοῦ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Ἐξωτερικῶν.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Σαῖς δὲν ἐνθυμείσθε τί ἐγένετο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν σας καὶ ἐνθυμείσθε τί ἐπράξαμεν ἡμεῖς καὶ τὰ ὁποῖα οὐδέποτε ἐμάθετε ;

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Μοῦ λέγετε ὅτι ἡ πρότασις τῆς μετοχῆς τῆς Ἑλλάδος δὲν θὰ ἐγίνετο δεκτὴ· σὰς λέγω ὅτι, ἐὰν δὲν θὰ ἐγίνετο δεκτὴ, εἰσθε περισσότερον ἀσυγχώρητοι ἀναδεχθέντες νὰ λάβετε τὴν ἀρχήν. Βραδύτερον ἐγένοντο παρ' ὑμῶν διαπραγματεύσεις περὶ συμμετοχῆς ἡμῶν διὰ μόνου τοῦ στόλου· καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύει πόσον σοδará ἦτο ἡ ὑπόδειξις τοῦ τότε Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν Λόυδ Τζώρτζ, τὴν ὁποίαν ἐθεωρήσατε ἀναξίαν προσοχῆς, διότι δὲν προήρχετο ἀπὸ τὸν σὲρ Ἐδουαρδ Γκρέυ.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἐγὼ ἠρώτησα ὑμᾶς ἂν ἡ πρότασις περὶ τῆς ὁποίας ὁμιλεῖτε εἶχε γίνεαι δεκτὴ, διότι πάντοτε παρίσταται ἡ πρότασις αὐτὴ ὡς κάτι τι, τὸ ὁποῖον προελθὼν ἐκείθεν ἢ προελθὼν ἐντεῦθεν ἐγένετο ἐκείθεν δεκτόν.

Καὶ προέκυψεν ἐκ τῆς συζητήσεως, ὅτι καὶ ἀντιρρήσεις ἐκείθεν ὑπῆρξαν καὶ δυσχέρειαι ἐκείθεν ὑπῆρξαν. Θὰ σὰς παρακαλέσω δὲ νὰ δεχθῆτε τὴν ἐξήγησιν, ὅτι δὲν δύναμαι νὰ δώσω καμμίαν βεβαιότητα εἰς τὸ ἐπιχειρήμά σας, ὅτι τότε, ἐὰν ἐνόμιζον τὴν πρότασιν μὴ δυνατὴν νὰ γίνῃ δεκτὴ, ἔπρεπε νὰ μὴ δεχθῶ τὴν ἀντικατάστασιν ὑμῶν, διότι καθ' ἣν ἐποχὴν ἐδέχθην ν' ἀντικαταστήσω ὑμᾶς, εὐρισκόμεθα πρὸ μιᾶς πολιτικῆς, ἡ ὁποία ἐνόει νὰ διατυπώσῃ τοῦτο, τὸ ὁποῖον ὑμεῖς ἔχετε ἐν τῇ προτάσει σας διατυπώσει. Τοῦτο ἐγὼ ἐνόμιζον ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπιδιώξῃ ἡ Ἑλλάς, καὶ πᾶσαν ἐνέργειαν, ἡ ὁποία ἔτεινε νὰ ἐπιδιώξῃ τοῦτο, εἶχον καθῆκον νὰ τὴν πολεμήσω.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν ἔχετε ὅμως δικαίωμα νὰ ἔλθετε νὰ λέγετε, ὅτι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπεδίωξα δὲν ἦτο κατορθωτόν.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Δὲν εἶπον κατορθωτόν. Σὰς εἶπον ὅτι δὲν ἦτο πρότασις ἐντεῦθεν προελθοῦσα.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἦτο πρότασις ἐντεῦθεν προελθοῦσα.

Τὴν ἐποχὴν λοιπὸν ἐκείνην, ἐάν, ἐπαναλαμβάνω, ἀξιότιμε βου-

λευτά ἐκ Κερκύρας, εἶχετε τὸ ἐνδιχφρόν ν' ἀναγνώσετε τὸ ὑπό-
μνημά μου, θὰ ἐδλέπετε ὅτι ἔλεγα ὅτι ἡ ἐπιχείρησις, ἐὰν ἐπιτύχη, θὰ
εἶνε ἐντελῶς σύμφωνος πρὸς τὴν πολιτικὴν μας καὶ θὰ μᾶς φέρῃ
τὰ ἀποτελέσματα τὰ ὅποια περιεμένομεν, δηλαδὴ τὰς παραχωρήσεις
ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ· ἐὰν δέ, ἔλεγα, ἀποτύχη ἡ ἐπιχείρησις, τότε
θὰ ἐγκατελείπετο, καὶ τότε ἡ μεραρχία, τὴν ὁποίαν θὰ ἐστέλλομεν
μετὰ τῶν Εὐρωπαϊκῶν στρατευμάτων, θὰ μετέβαινεν εἰς τὴν Μακε-
δονίαν, ἐὰν παρουσιάζετο ὁ Βουλγαρικὸς κίνδυνος, τὸν ὅποιον τότε
ὑπερετιμᾶτε.

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Δηλαδὴ οὕτε αὐτὸ δὲν ἦτο βέβαιον.

**τὰ Δαρδανέλλια θὰ ἔπιπτον. Ἡ πολιτικὴ ἀποψὶς
τῆς ἐνεργείας.**

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ. Ἀξιότιμε κύριε βουλευτὴ ἐκ Κερκύρας, δὲν
θὰ γνωρίζετε ἴσως, ὅτι, ἐὰν ἡ ἐπιχείρησις ἡ κατὰ τῶν Δαρδανελλίων,
ὅτε ἤρξατο γινομένη ὑπὸ τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου, συνωδεύετο ἀπὸ
μίαν μόνον μεραρχίαν στρατοῦ, ἡ ἐπιχείρησις ἠθελεν ἐπιτύχει. (Χει-
ροκροτήματα). Εἰς τοὺς θέλοντας νὰ μὴ γνωρίζωσιν ὅ,τι γίνεται
ἐπιτρέπεται ν' ἀρνῶνται τοῦτο. Ἀλλ' ὁ ἀξιότιμος ἐκ Κερκύρας βου-
λευτὴς μόνον ἐκ τῆς πολιτικῆς μου τοῦ Φεβρουαρίου ὑπελάμβανε,
φαίνεται, ὅτι ἐν τῇ διανοίᾳ τῇ ἐμῇ ἔκειτο ἡ ἰδέα, ὅτι, μετέχοντες
τοῦ πολέμου αὐτοῦ διὰ μιᾶς μεραρχίας, θὰ ἐδίδομεν τοιαύτην βα-
ρύτητα καὶ τοιαύτην δύναμιν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τῶν συμμάχων,
ὥστε αὐτὴ θὰ εἶχεν ἀσφαλῶς καὶ στρατιωτικῶς νὰ φέρῃ τὸ ποθοῦ-
μενον ἀποτέλεσμα. Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐκ Κερκύρας, καίπερ
ἔχων τοσαύτην πολιτικὴν ἐμπειρίαν, δὲν κατώρθωσε νὰ διῶδῃ μέσφ
τῆς πολιτικῆς, τὴν ὁποίαν τότε εἶχα ἐκλέξει, τὸν εὐρύτερον πολι-
τικόν μου σκοπόν, δὲν κατώρθωσε νὰ διῶδῃ, ὅτι, ἐὰν ἐξηρχόμεθα
ἡμεῖς τότε τῆς οὐδετερότητος δι' αὐτῆς τῆς ἀσθενοῦς στρατιωτικῆς
μετοχῆς μας, ὅλαι αἱ πιθανότητες ὑπῆρχον ὅτι θὰ ἐξήρχετο καὶ ἡ
Βουλγαρία, θὰ ἐξήρχετο καὶ ἡ Ρουμανία, θὰ ἐξήρχετο καὶ ἡ Ἰταλία
αὐτῇ, ὅπως καὶ ἐξηλθεν ἄλλως τε μετ' ὀλίγον χρόνον. (Χειροκρο-
τήματα ῥαγδαία). Ὅτι τοῦτο εἶνε ὅπως λέγω, ἀποδεικνύεται ἐξ ἐνὸς
γεγονότος, τὸ ὅποιον περιῆλθεν εἰς γνῶσιν πάντων ἡμῶν, ἐκ τοῦ
γεγονότος, ὅτι τὴν ἐπιοῦσαν ὁ Πρωθυπουργὸς τῆς Βουλγαρίας, ὁ

όποιος μετά τοῦ Γεννάδιου ἦσαν οἱ δύο μόνοι πολιτικοὶ οἱ ὑποστηρίζοντες τὴν φιλαυστρογερμανικὴν πολιτικὴν ἐν Βουλγαρίᾳ, ὁ Ῥαδοσλαύφ ἀναλθὼν εἰς τὰ Ἀνάκτορα ἐζήτησε παρὰ τοῦ Βασιλέως, νομίζων ὅτι ἡμεῖς ἐξερχόμεθα ἤδη, διότι οὕτως εἶχε γραφῇ μετά τὸ δεύτερον συμβούλιον τῶν Ἀνακτόρων — νὰ ὑπογραφῇ Διάταγμα ἐπιστρατεύσεως καὶ τῆς Βουλγαρίας, καὶ μόνον ὅτε τὴν ἐπισοῦσαν ἐδεχαιώθη ὅτι ἡ ἰδική μας ἐπιχειρήσεις ἐματαιώθη, μόνον τὴν ἐπισοῦσαν καὶ ἡ ὑπουργικὴ κρίσις ἐν Βουλγαρίᾳ ἀπεσοδήθη.

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Ἀὐτὸ ἀποδεικνύει ὅτι ἦτο ἀδύνατον μὲ μίαν μεραρχίαν, διότι, ἐὰν αὐτὸ τὸ ὅποιον λέγετε ἤθελε συμβῇ, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ἀπέναντι τῆς ἐπιστρατεύσεως αὐτῆς ἡθέλετε ἀρκεσθῇ εἰς τὴν μίαν μεραρχίαν.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὅχι. Θὰ ἔκαμνα ἀμέσως καὶ ἐγὼ γενικὴν ἐπιστράτευσιν. Κύριε βουλευτὰ ἐκ Κερκύρας, νομίζω ὅτι, συζητοῦντες περὶ τόσῳ σπουδαίων πραγμάτων, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ φέρωμεν τοιαῦτα ἐπιχειρήματα. Εἶνε δυνατόν νὰ φαντασθῇτε, ὅτι, ἐὰν ἐγίνετο δεκτὴ ἡ μετοχὴ μας μετὰ μιᾶς μεραρχίας καὶ ἂν, συνεπεῖρα τούτου, ἐξήρχετο τῆς οὐδετερότητος καὶ ἡ Βουλγαρία καὶ ἐδάδιζε κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως δι' ὅλων τῆς τῶν δυνάμεων, θὰ ἐμένομεν ἡμεῖς μὲ ἐπιστράτευσιν μιᾶς μεραρχίας καὶ μὲ τοιαύτην ἀσημαντον μετοχὴν εἰς τὰς στρατιωτικὰς ἐπιχειρήσεις; Ἀλλ' ἦτο φυσικόν, ὅτι ἐν τῇ ἐποχῇ, καθ' ἣν θὰ εἶχομεν καὶ τοὺς Βουλγάρους καὶ τοὺς Ῥουμάνους συναγωνιστάς, θὰ ἐξεστρατεύομεν δι' ὅλων τῶν δυνάμεών μας, ὅπως καταλάβωμεν ἐκεῖνα τὰ ἐδάφη, τὰ ὅποια παρεχωροῦντο εἰς ἡμᾶς. (Θόρυβος ἐξ ἀριστερῶν).

ΠΡΟΕΔΡΟΣ (ἐντόνως). Παρακαλῶ νὰ μὴ διακόπτετε.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν ἐννοῶ ἐπομένως ἡ παρατήρησις τοῦ ἀξιότιμου ἐκ Κερκύρας βουλευτοῦ, ὅτι θὰ ἐζητοῦμεν ὕστερον νὰ μετᾶσχωμεν δι' ὅλων μας τῶν δυνάμεων, τίνα σημασίαν ἔχει.

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Ἐχει σημασίαν. Εἶπον τοῦτο, διότι μὲ εἶχετε διακόψει ἀντιλέγοντες ἰσια-ἰσια διὰ νὰ μοὶ ὑπενθυμίσητε αὐτό, ὅτι ἐπρόκειτο περὶ μιᾶς μεραρχίας καὶ ἐγὼ εἶπον τότε, ὅτι ἐν Κράτος λαμβάνον μέρος εἰς πόλεμον δὲν δύναται ποτε ν' ἀρχῇται εἰς μίαν μεραρχίαν, διότι ἡ καταστροφὴ τῆς μιᾶς μεραρχίας θὰ ἔχῃ ὡς συνέ-

πειαν τὴν ἀποστολὴν δευτέρως, τρίτης· καὶ φέρω εἰς ὑμᾶς ἐν παρὰδειγμα.

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Μὴ φύγετε εἰς ἄλλο ζήτημα. Ἐγὼ σὰς ἐρωτῶ τοῦτο· διατί, ὅτε θὰ ἐστέλλομεν μίαν μεραρχίαν, θὰ ἡναγχαζόμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ ἐπιστρατευθῶμεν;

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Διὰ τὰ σὰς ἀποδείξω, ὅτι ἡ πρόσκλησις μιᾶς μεραρχίας δὲν ἦτο ποτε δυνατόν ν' ἀρκέσῃ.

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Θὰ σὰς ἀπαντήσω. Ὅ,τι μὲν ἀφορᾷ τὴν μετοχὴν ἡμῶν διὰ μιᾶς μεραρχίας, δὲν δύναμαι ν' ἀποδεχθῶ τὴν θεωρίαν ὑμῶν, ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ μετάσχη ἐν Κράτος εἰς συμμαχικὸν πόλεμον διὰ περιορισμένων στρατιωτικῶν δυνάμεων. Ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ δεύτερον, μήπως ἐγὼ ἐνόμιζα, ὅτι δὲν συμφέρει εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ πολεμήσῃ καὶ δι' ἑλθῇ τῆς δυνάμεως, διὰ τὰ ἰδρύσῃ τὸ Κράτος αὐτὸ τὸ μέγα, τὸ ὅποιον ἐπρόκειτο νὰ ἰδρύσῃ, κατὰ τὴν ἔκτασιν τὴν ὁποίαν περιελάμβανον αἱ ἰδικαὶ μου προβλέψεις; Μήπως ἐγὼ ἠξίουν ὅλας αὐτὰς τὰς μεγάλας ἐπιτυχίας νὰ τὰς ἐπιτύχῃ ἡ Ἑλλὰς ἀσφαλῶς μόνον διὰ μιᾶς μεραρχίας; Ἄν ἐπρότεινα τὴν μετοχὴν μας εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ μιᾶς μεραρχίας, τοῦτο ἐγίνετο, διότι δὲν ἠδυνάμην ν' ἀπασχολήσω μεγαλύτερον μέρος τοῦ στρατοῦ μας εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ἐκείνην, ἐφ' ὅσον ἡ στάσις τῆς Βουλγαρίας δὲν ἦτο καθωρισμένη. Ἄλλ' ἐὰν παρυσύρετο καὶ ἡ Βουλγαρία — ὅπως πιθανῶς θὰ παρυσύρετο — νὰ συμπράξῃ εἰς τὸν ἀγῶνα, βεβαίως θὰ μετείχομεν καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτὸν δι' ὅλων πλέον τῶν δυνάμεών μας.

Ταῦτα μὲν ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐπιχείρησιν τῶν Δαρδανελλίων, περὶ τῆς ὁποίας ὠμίλησεν ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐκ Κερκύρας.

Ἡ ἔννοια τῆς ψήφου τῆς 31ης Μαΐου.

Ἄλλ' ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐκ Κερκύρας ἔφθασε καὶ εἰς τὸ ζήτημα τῶν ἐκλογῶν τῆς 31ης Μαΐου. Καὶ ἠρώτησε: «Τί ἀπεφάνθη ὁ λαὸς κατὰ τὰς ἐκλογὰς ταύτας; Μήπως ἀπεφάνθη περὶ τῆς ἐπιχειρήσεως τῶν Δαρδανελλίων;». Ὅχι βέβαια· περὶ αὐτοῦ πλέον δὲν ἐπρόκειτο. Ἄλλ' ἀπεφάνθη περὶ ἐνὸς πράγματος κατὰ τὰς ἐκλογὰς ὁ λαός: ὅτι, γνωρίζων τὴν πολιτικὴν μου, καὶ τὴν ἐσωτερικὴν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν, εἰς τὰς γενικὰς τῆς γραμμᾶς, προσανατολισμένην ὀχι πρὸς τὸν ἰδικόν σας συνδυασμόν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀντί-

θετον, καὶ μὲ τὴν εὐλάβειαν πρὸς τὰς συμμαχικὰς ὑποχρεώσεις, ὁ λαὸς ἔλεγεν εἰς ἀπάντησιν τοῦ ἐρωτήματος τὸ ὅποιον ἐβήκε τὸ Στέμμα, ὅτι θέλει νὰ ἐμπιστευθῇ καὶ πάλιν τὴν τύχην του, διαρκούντος τοῦ πολέμου, εἰς τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων. (Χειροκροτήματα παρατεταμένα).

Ὁ ἀξιότιμος Ὑπουργὸς οἷς εἶπεν ὅτι, ἐπειδὴ εἶχα παραιτηθῇ τῆς πολιτικῆς, δὲν ἐξέθηκα πρόγραμμα εἰς τὸν λαόν, ἢ δὲ Ἐπιτροπὴ ἢ διευθύνουσα τὰς ἐργασίας τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων δὲν ἠδύνατο ν' ἀναπληρώσῃ τὴν προσωπικότητά μου. Ἀλλὰ τὸ γεγονός ὅτι ἔλειπα ἐκ τοῦ ἐκλογικοῦ ἀγῶνος, τὸ γεγονός ὅτι δὲν μετέσχον αὐτοῦ ἐνεργῶς καὶ ἀμέσως, ἀγορεύων καὶ μεταβαίνων εἰς τὰς διαφόρους ἐπαρχίας ὅπως ἐκθέσω τὰς ἰδέας μου, νομίζετε ὅτι ἡ ἐπιδοκιμασία τῆς πολιτικῆς μου, τῆς γνωστῆς εἰς τὸν λαόν πρὸ τῆς ἀποχωρήσεώς μου ἐκ τῆς πολιτικῆς, εἶνε ἔτι μᾶλλον ἀξία προσοχῆς διότι ἐγένετο ὑπὸ τὰς περιστάσεις αὐτὰς τῆς μὴ ἀναμιξεώς μου τῆς προσωπικῆς κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἐκλογικοῦ ἀγῶνος;

Ὁ κ. βουλευτὴς ἐκ Πατρῶν εἶπε — καὶ εἰς τοῦτο νομίζω ὅτι πρέπει ν' ἀπαντήσω, διότι δὲν δύναμαι ν' ἀπαντήσω εἰς ὅλα —, εἶπεν ὅτι ἀπρονόητοι ἦσαν αἱ περιστάσεις, αἱ ὅσαι ἐνεφανίσθησαν μετὰ τὰς ἐκλογάς.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Εἶπον ὅτι ἡ πολιτεία ἡμῶν ἦτο πολιτεία συναρμοζομένη μὲ τὰς περιστάσεις.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἀλλ' ἂν ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς εἶπεν, ὅτι ἐμπιστεύεται εἰς τὸν ἀρχηγὸν τῶν Φιλελευθέρων, ἐγνώριζε τὴν πολιτικὴν αὐτοῦ εἰς τὰς γενικὰς γραμμάς, καὶ τὴν ἐξωτερικὴν καὶ τὴν ἐσωτερικὴν, πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς ὁποίας ἐνεπιστεύετο εἰς αὐτὸν τὴν διακυβέρνησιν τῆς Πολιτείας. Δὲν νομίζετε δ' ὅτι τοῦτο περιεῖχεν ἐκ τῶν προτέρων ἀκριβῶς τὴν ἀπόφασιν, ὅτι εἰς ἐμὲ πρέπει ν' ἀνήκῃ ὁ ἐπικρατῶν λόγος καὶ ὄχι εἰς ὑμᾶς, τοὺς μὴ ἐπιδοκιμασθέντας ὑπ' αὐτοῦ;

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἀπέκλειε τοῦτο τὴν διαφωνίαν τυχόν πρὸς τὴν γνώμην τοῦ λαοῦ τὴν στιγμὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐνεφανίσθη συγκεκριμένη περίστασις;

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν νομίζετε ὅτι θὰ μετεβάλλετο εἰς ῥάκος τὸ πολίτευμα, εἰάν, διεξαγομένου ἐνὸς ταιούτου ἀγῶνος παγκοσμίου καὶ

κρινομένης τῆς κατά τινα τρόπον μετοχῆς ἢ μὴ μετοχῆς εἰς αὐτὸν τῆς Ἑλλάδος, ὑμεῖς μὲν, κ. βουλευτὰ ἐκ Πατρῶν, συνεβουλεύετε εἰς τὸ Στέμμα τὴν πρώτην φορὰν ν' ἀπομακρύνῃ τὸν ἐκλεκτὸν τῆς πλειονοψηφίας, ὅπως κάμῃ ἑκκλησίαν εἰς τὸν λαὸν καὶ παρέλθουν οὕτως ἐπὶ ματαίῳ πέντε καὶ ἡμίσεις μῆνες, ἔπειτα δέ, μετὰ τὴν ἐτυμηγορίαν τοῦ λαοῦ, πάντες πλέον οἱ ἀποτελοῦντες τὴν νῦν Κυβέρνησιν συμβουλευέτε πάλιν τὸ Στέμμα νὰ μὴ ἀποβλέψῃ εἰς τὴν ἐτυμηγορίαν ταύτην τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ νὰ κάμῃ νέαν δῆθεν ἑκκλησίαν εἰς τὸν λαόν, ὅπως οὕτω κερδηθῶν πάλιν, ἢ μᾶλλον ἀπολεσθῶν, πέντε ἢ ἕξ ἐκ νέου μῆνες, καὶ κατορθωθῇ ἴσως οὕτω νὰ λήξῃ ὁ πόλεμος, πρὶν ἡμεῖς ἀποφασίσωμεν ἂν θὰ μετὰσχωμεν ἢ ὀχι εἰς αὐτόν; Δὲν νομίζετε, λέγω, ὅτι οὕτω καθίσταται ῥάκος τὸ πολίτευμα, ἀλλὰ τοῦτο νομίζετε ἀκριβῆ ἐφαρμογὴν τοῦ πολιτεύματος; (Χειροκροτήματα παρατεταμένα ἀριστερόθεν).

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἀσφαλῶς.

Τὸ ζήτημα τῶν παραχωρήσεων.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Λυποῦμαι πολὺ, διότι διαστάμεθα τόσον ῥιζικῶς καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου, τοῦ τόσον οὐσιώδους.

Ἄλλ' ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας καὶ ὁ κ. βουλευτὴς Ἀττικῆς ὠμίλησαν καὶ περὶ τῶν παραχωρήσεων, τὰς ὁποίας ἐγὼ ἤμην διατεθειμένος νὰ κάμω εἰς τὴν Βουλγαρίαν κατ' Ἰανουάριον 1915, διὰ νὰ ἐπιτύχω καὶ τὴν σύμπραξιν αὐτῆς εἰς τὸν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους. Καὶ πρῶτον μὲν ἔχω καθήκον νὰ παρατηρήσω καὶ εἰς τοὺς δύο, ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται εἰς αὐτοὺς νὰ μὴ ἔχωσιν ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν προταθέντων ὑπ' ἐμοῦ τότε, ἀφοῦ εἶχα τὴν πρόνοιαν νὰ τὰ διατυπώσω εἰς ἐπίσημα ἔγγραφα, τὰ ὅποια καὶ ἐδημοσιεύθησαν, δὲν νομίζω λοιπόν, ἀφοῦ εἶχον ὑπ' ὄψει τὰ ὑπομνήματά μου, ὅτι ἐπετρεπέτο εἰς αὐτοὺς νὰ λάβουν τὰς πληροφορίας αὐτῶν ἀπὸ τὰς ἐφημερίδας, αἱ ὁποῖαι ἀνακριδῶς ἔγραψαν, ὅτι εἶχα προτείνει τὴν παραχώρησιν ὁλοκλήρου τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας.

Δ. ΠΑΛΛΗΣ. . . .

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἀφοῦ δὲν τὸ παραδέχασθε ὑμεῖς, ἀπαντῶ τότε εἰς τὸν κ. βουλευτὴν Κερκύρας.

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Δὲν εἶπόν τοῦτο οὔτε ἐγώ.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Πολύ καλά. Ἐπρόκειτο λοιπὸν περὶ τῶν τριῶν μόνον καζάδων, Καβάλλας, Δράμας καὶ Σαρῆ Σαμπάν. Ἐπρόκειτο δηλαδὴ περὶ ἐκτάσεως δύο χιλιάδων περίπου τετραγωνικῶν χιλιομέτρων Ἄλλ' ὑπὸ ποίους ὅρους καὶ ὑπὸ ποίας προϋποθέσεις ἐπρωτείνεται ἡ παραχώρησις εἰς τὴν Βουλγαρίαν τῶν μερῶν τούτων;

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Ἐὰν περιλαμβάνοντο καὶ αἱ Σέρραι, πόση θάῃτο;

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Δὲν γνωρίζω ἀκριβῶς. Δύναται νὰ μᾶς δώσῃ ὅμως ὁ κ. Δέλλιος, πιστεῶν, τὴν πληροφορίαν ταύτην.

Ι. ΔΕΛΛΙΟΣ. Δὲν γνωρίζω κατὰ τετραγών καὶ μέτρα, ἀλλὰ στρατηγικῶς...

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἀφήσατε τὸ στρατηγικὸν μέρος. Δύνασθε νὰ μᾶς δώσετε αὐτὴν τὴν πληροφορίαν; Ἐὰν δὲν δύνασθε, ἐγὼ τὴν δίδω. Εἶνε περὶ τὰς 7 1/2 χιλ. τετραγωνικὰ χιλιομέτρα. Δὲν ἔχει καὶ τὴν ἑκτασιν τῆς Κρήτης ἐλόκληρος ἡ Ἀνατολικὴ Μακεδονία. Ἀπὸ τὴν ἑκτασιν αὐτὴν τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας ἐπρότεινα τὴν παραχώρησιν τῶν 3 καζάδων, ἐκτάσεως 2000 περίπου τετραγ. χιλιομέτρων, ὑπὸ τοῦ ἐξῆς ὅρους καὶ προϋποθέσεις: Πρῶτον ὅτι θὰ ἐξίδεντο εἰς ἡμᾶς αἱ καζάδες Δειράνης καὶ Γευγελῆς, ἐκτάσεως 1000 ἢ 1200 τετραγ. χιλιομέτρων, ἥτοι ἐκτάσεως ἴσης πρὸς τὸ ἡμῖς περίπου τῆς ἐκτάσεως τῆς παραχωρουμένης ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ καὶ ὑπὸ ἐποφιν μὲν πλεούτω βεβαίως πολὺ μικροτέρας ἀξίας ἀλλ' ὑπὸ ἐποφιν στρατηγικὴν πολυτιμωτάτης.

Αὐταὶ ἦσαν αἱ ἀντιπαραχωρήσεις ὡς ἐξήχουν εἰς τὴν Βαλκανικὴν. Ἄλλ' ἐπὶ πλέον αἱ παραχωρήσεις ἡμῶν πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ἐγίνοντο πρὸς ἐξαγοράν οὐχὶ ἀπλῶς τῆς οὐδετερότητος τῆς Βουλγαρίας, ἀλλὰ τῆς ἐνεργοῦ συμπράξεως αὐτῆς κατὰ τῆς Τουρκίας, ὥστε, ταύτης ἐπιτιθεμένης ἐκ Θράκης καὶ ἡμῶν ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας, νὰ ἐπέλθῃ ταχυτέρα ἢ καταστροφῇ τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους. Ἐγίνετο ὁ ἀκόμῃ ἢ ἐκ μέρους ἡμῶν παραχώρησις τῶν 2000 τετραγ. χιλιομέτρων ὑπὸ τὸν ὅρον ὅτι αἱ Δυνάμεις τῆς Τριπλῆς Συνεννοήσεως θ' ἀνεγνώριζον, ὅτι αἱ παραχωρήσεις, τὰς ὁποίας εἶχον ὑποσχεθῇ πρὸς ἡμᾶς, εὐρύσσεται ἀδαφικαὶ παραχωρήσεις, θὰ ἐλάμβανον τὴν ἑκτασιν, ἣν διεγράφα διὰ τοῦ δευτέρου ὑπομνήματός μου πρὸς τὸν Βασιλέα.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ...

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐχω τὸ δικαίωμα νὰ ἰσχυρισθῶ, ὅτι αἱ

συνεννοήσεις ὑμῶν περὶ τῆς ἐκτάσεως τῶν παραχωρήσεων ἐγένοντο πολὺ βραδύτερον τῆς ἀποχωρήσεώς μου ἐκ τῆς ἀρχῆς. Λέγετε ὅτι ἐγένοντο πρὸ τῆς ἀναμίξεως τῆς Ἰταλίας εἰς τὸν πόλεμον ἀλλ' ἔχω τὴν πεποίθησιν, ὅτι αὐταὶ ἐγένοντο καθ' ἣν στιγμὴν εἶχον ἤδη προχωρήσει πολὺ αἱ συνεννοήσεις τῆς Συνεννοήσεως πρὸς τὴν Ἰταλίαν διὰ τὴν μετοχὴν αὐτῆς εἰς τὸν πόλεμον. Ἄν εἴ' ἀκόμη δὲν εἶχεν ἐξέλθει ἡ Ἰταλία ἐκ τῆς οὐδετερότητος, δὲν δύνασθε νὰ ἰσχυρισθῆτε, ὅτι ἡ ἐξοδος αὐτῆς ἐγένετο ἄνευ προηγουμένων συνεννοήσεων, αἱ ὁποῖαι εἶνε φυσικὸν νὰ διήρκεσαν δύο ἕως τρεῖς μῆνας. Προσθέτω ἀκόμη, ὅτι ἡ ἐκτασις τῶν παραχωρήσεων δὲν θὰ ἦτο πλέον ἢ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῆς ἐμῆς Κυβερνήσεως.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἐδηλώθη ὅτι ἦτο ἡ ἰδία.

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Διότι μετὰ τῶν δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως ἐπρόκειτο νὰ μετάρχητε εἰς βραδύτερον στάδιον τοῦ ἀγῶνος, καὶ μόνον διὰ τοῦ στόλου, οὐχὶ καὶ διὰ μιᾶς μεραρχίας.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Ἡ δῆλωσις ἐγένετο πρὶν ἢ προβῶμεν ἡμεῖς εἰς οἰανδήποτε πρότασιν. Ἐξητήθη νὰ προηγηθῇ ἐκ μέρους ἡμῶν πρότασις γενικωτέρα τῆς προτάσεως ταύτης. Πρὶν ἢ γίνῃ ἐκ μέρους ἡμῶν οἰονδήποτε διάδημα, προηγήθη ἡ δῆλωσις, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς βάσις καὶ καθεστώς, ἐξ οὗ νὰ δυνάμεθα νὰ κινηθῶμεν. Δηλαδή αἱ προτάσεις αἱ γενόμεναι πρὸς ἡμᾶς ἦσαν αἱ αὐταί.

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Ἐὰν αἱ προτάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο πρὸς ὑμᾶς πολὺ βραδύτερον, ὅτε βεβαίως εἶχον ἀρχίσαι αἱ συνεννοήσεις μετὰ τῆς Ἰταλίας, ἐὰν αἱ προτάσεις αἱ περιλαμβάνουσαι τὸ βιλαέτιον τοῦ Αἰθιόπιου. . . .

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Καὶ τὸ βιλαέτιον. . . .

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Ὅταν θέλετε ν' ἀνεύρατε ποῖαν πιθανὴν ἐκτασιν ἡδύνατο νὰ ἔχη παραχώρησις τῆς Σμύρνης μετὰ οὐσιώδους μέρους τοῦ **ιντερολάνδ** αὐτῆς, περὶ οὗ ὁμιλεῖτε, πρέπει νὰ ἔχετε ὑπ' ὄψιν, ὅτι εἰς τὸ **ιντερολάνδ** τοῦτο ἀνήκουν φυσικῶς οἱ ποταμοὶ Ἑρμος καὶ Μαίανδρος, ὧν αἱ κοιλάδες φθάνουν εἰς ἀπόστασιν 275 χιλιομέτρων εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Μὲ συγχωρεῖτε;

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Δὲν δέχομαι πλέον διακοπὰς. Ἀλλὰ τίνα σημασίαν....

Δ. ΓΟΥΝΑΡΗΣ. Δὲν ἀπαντῶ καὶ ἐγώ.

**Ὅχι πολιτικὴν παραχωρήσεων
ἀλλ' ἐπεκτάσεως.**

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Εἶνε τρόπος ἐκφράσεως. Δὲν προκαλῶ
ἀπάντησιν.

Ἐγὼ ζητῶν νὰ τύχω τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Στέμματος εἰς
παραχωρήσεις ὠρισμένας, θιγούσας βαθύτατα τὴν ἐθνικὴν ψυχὴν,
ἐπραττα τοῦτο ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις, ὧν κυριωτάτη ἦτο
ὅτι ἡ θυσία αὕτη, ἡ ὀδυνηρὰ δι' ἡμᾶς, θὰ ἐξαγορασθῇ διὰ παρα-
χωρήσεων τόσον εὐρείων ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ. Δύνασθε νὰ ἰσχυρισθῆτε,
ὅτι αὐταὶ δὲν θὰ ἐπιτυχάνοντο, ἀλλὰ δὲν δύνασθε νὰ κρίνετε τὴν
ἐν τούτῳ πολιτικὴν μου, καρὰ ἐκ τῆς ἐκτάσεως, ἣν ἐγὼ εἶδα εἰς
τὰς ἀντιπαραχωρήσεις ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ὅς ἐξήτουν ὡς ἀναγκαίαν
προϋπόθεσιν τῶν ἐκ μέρους ἡμῶν παραχωρήσεων πρὸς τὴν Βουλ-
γαρίαν. Οὐδὲ δύνασθε ν' ἀρνηθῆτε, ὅτι αἱ παραχωρήσεις ἐκ μέρους
τῶν Δυνάμεων ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ θὰ ἐλάβανον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μου
ἐκτασιν πολὺ μεγαλυτέραν, ὅτε ἐγὼ, ὅπως ἐπιτύχω τὴν εὐρυσιν
τῶν παραχωρήσεων τούτων, ἤμην ἰδιατεθειμένος νὰ κάμω ἐν Ἀνα-
τολικῇ Μακεδονίᾳ παραχωρήσεις ὑπὲρ τῆς Βουλγαρίας, ὅπως ἐξα-
σφαλισθῇ οὕτω καὶ ταύτης ἡ μετοχὴ εἰς τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τῶν
συμμάχων.

Ἀλλὰ πλὴν τούτου, εἰς ἀντάλλαγμα τῶν παραχωρήσεων ἐκεί-
νων, ἐξήτουν τὸν διορισμὸν Διεθνoῦς Ἐπιτροπῆς, ἣ ὁποία θὰ προέ-
βαιεν εἰς ἀνταλλαγὴν τῶν πληθυσμῶν μετὰ τὴν διαχάραξιν τῶν
ὀριστικῶν ὁρίων τῶν δύο Κρατῶν Ἑλλάδος καὶ Βουλγαρίας καὶ τὴν
ἐξαγορὰν τῶν περιουσιῶν ἐκ μέρους τῆς Βουλγαρίας ὄλων ἐκεί-
νων, οἱ ὅποιοι κατοικοῦντες εἰς τὰ παραχωρούμενα ἐδάφη θὰ ἤθε-
λον νὰ μετακινήσωσιν εἰς τὴν νέαν Ἑλλάδα, τὴν μεγάλην, ἣ ὁποία
ἐπρόκειτο νὰ δημιουργηθῇ διὰ τῆς πολιτικῆς μου, τῆς μὴ ἀκολου-
θηθείσης παρ' ὑμῶν.

Νομίζω, Κύριοι, ὅτι, ὅταν ἔρχεσθε νὰ ἐμιλήτε περὶ τῶν παρα-
χωρήσεων, τὰς ὁποίας ἤμην διατεθειμένος νὰ κάμω πρὸς τὴν Βουλ-
γαρίαν, σὰς ἐπιβάλλεται ἐκ τῆς εὐλαθείας πρὸς τοὺς ἀκούοντας καὶ
πρὸς τὴν Βουλὴν, ἔστω καὶ Σύλλογον προκρίτων ἂν τὴν θεωρῆτε,
ὅτι ἔχετε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκθέτετε τὰ γεγονότα ὡς ταῦτα ἔλα-

βον χώραν. Δὲν ἐπιτρέπεται εἰς τὸν κ. βουλευτὴν Κερκύρας νὰ λέγῃ, ὅτι, ἀφοῦ ἡμεῖς διατεθειμένοι νὰ παραχωρήσωμεν τὴν Καβάλλαν, τὴν Δράμαν καὶ τὸ Σκρῆ-Σαμπάν, πρέπει νὰ εἰνέ τις τυφλὸς διὰ νὰ μὴ ἔννοῃ, ὅτι ἡ Βουλγαρία, λαμβάνουσα ταῦτα, καὶ λαμβάνουσα καὶ ἀπὸ τὴν Σερβίαν ὅλας τὰς ἐν Μακεδονίᾳ Σερβικὰς κτήσεις, θὰ καθίστατο καὶ πάλιν ὑπερόγκως ἰσχυρὰ καὶ ἐπικίνδυνος δι' ἡμᾶς. Διότι ἀπὸ τὴν Σερβίαν δὲν ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ ἡ Βουλγαρία παρὰ μόνον τὴν ἀναμφισβήτητον λεγομένην ζώνην, ἣτις ῥητῶς εἶχε συμφωνηθῇ νὰ περιέλθῃ εἰς τὴν Βουλγαρίαν διὰ τῆς πρὸ τοῦ πολέμου συνομολογηθείσης Βουλγαροσερβικῆς συνθήκης. Ἡ ἀναμφισβήτητος αὕτη ζώνη εἶχεν ἔκτασιν 10.000 περίπου τετραγωνικῶν χιλιομέτρων. Ἐὰν εἰς τὴν ἔκτασιν ταύτην προσθέσετε τὰς 2.000 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων, ἃς θὰ παρεχωροῦμεν ἡμεῖς ἐν τῇ Ἀνατολικῇ Μακεδονίᾳ, καὶ προσθέσετε εἰς ταῦτα ἐτέρας 14.000 τετραγωνικὰ χιλιομέτρα, ἅτινα θὰ ἐλάμβανεν ἐν Θράκῃ ἡ Βουλγαρία διὰ τῆς γραμμῆς Αἰνίου — Μηδείας, εὐρίσκετε ὅτι ἡ Βουλγαρία ἐπρόκειτο ν' αὐξηθῇ κατὰ 25.000 περίπου τετραγωνικὰ χιλιομέτρα, ἥτοι νὰ λάβῃ ἐν συνόλῳ ἔκτασιν 140.000 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων. Κατὰ τίνα δὲ τρόπον δύνασθε νὰ ὑποστηρίξετε, ὅτι ἡ τοιαύτη Βουλγαρία θὰ ἦτο ἐπικίνδυνος ἀπέναντι Ἑλλάδος, ἡ ὁποία, διὰ τῆς ἐπεκτάσεώς της ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ, ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ ἐν συνόλῳ ἔκτασιν 250.000 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων;

Τὸ πολιτικὸν ζήτημα. — Ἡ πολιτεία καὶ ἡ διπλωματία.

Ἐξώφλησα ἤδη μὲ τὸν κ. βουλευτὴν ἐκ Κερκύρας. Ἐπιστρέφω εἰς τὸν συμπολίτην μου κ. Ὑπουργὸν τῆς Δικαιοσύνης. Μὲ κατηγόρησεν οὗτος ἐπὶ ἐλλείψει εὐλικρινείας, διότι, δεχθεὶς τὴν Κυβέρνησιν ἐμφανιζομένην ἐνώπιον τῆς Βουλῆς, δὲν εἶχα τὸ θάρρος νὰ τῆς εἴπω, ὅτι δὲν ἔχω ἐμπιστοσύνην πρὸς αὐτήν. Ἐκρεπε, λέγει, νὰ δηλώσω τοῦτο, διὰ νὰ γνωρίζῃ ἡ Κυβέρνησις τί ὤφειλε νὰ πράξῃ. Μονονουχὶ ἐγκαλεῖ ὅτι τοὺς παρέσυρα εἰς πλάνην καὶ συνεπὶς ὅτι ἡ εὐθύνη εἶνε ἰδική μου, διότι ἐπὶ τόσας ἡμέρας τοὺς ἑκαμα νὰ παραμένωσιν εἰς τὴν ἀρχήν. Ἐγὼ ἐνθυμοῦμαι καλῶς, ὅτι προσήλθα τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἐμφανίσεως τῆς Κυβερνήσεως ἐνώπιον τῆς

Βουλῆς καὶ ὠμίλησα, χωρὶς ἀληθῶς ν' ἀπασχολήσω ἐπὶ μακρὸν τὴν Βουλὴν, ἀλλ' ὠμίλησα ἐκθέσας σαφέστατα τὴν γνώμην μου, ἐξηγήσας διατὶ θὰ συνεργασθῶ μετὰ τῆς Κυβερνήσεως. Ὑποθέτω ὅτι δι' ὧτων εἶπα κάθε ἄλλο ἐξεδήλωσα ἢ ἐμπιστοσύνην πρὸς τὴν πολιτικὴν τῆς Κυβερνήσεως, ἢν ἐθεώρουν ὀλεθρίαν διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ἡ Κυβέρνησις εἶχε δικαίωμα, ταῦτα μανθάνουσα παρ' ἐκείνου, ὁ ὅποιος εἶχεν ἐκδεδηλωμένην ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν ψῆφον τῆς Βουλῆς, εἶχε δικαίωμα νὰ ζητήσῃ ψῆφον ἐμπιστοσύνης. Ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις ὁρθῶς ἔκρινεν, ὅτι πρὸς διευκόλυνσιν τῶν περιστάσεων ἔτυχε τῆς συνεργασίας ἡμῶν, καὶ ὅχι ἐξ ἐμπιστοσύνης ἡμῶν πρὸς αὐτήν. Ἐάν τις ὑπάρχῃ ὁ πταίων, δὲν εἶμαι ἐγώ. Ἐγὼ δὲν ἔκρυφα τὴν γνώμην μου περὶ τῆς πολιτικῆς τῆς Κυβερνήσεως.

Ἀλλ' ὁ ἀξιότιμος συμπολίτης μου ἠθέλησε νὰ μὲ ἐγκαλέσῃ καὶ ὥς ἀντισυνταγματικὸν ἢ ἀντικοινοβουλευτικόν, διότι θέλω δηθεῖν νὰ ἐπιρρίψω εὐθύνας εἰς τὸν Βασιλέα. Ἐξηγήθην σαφῶς ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου· δὲν θὰ ἐπέμενα δὲ περισσότερόν, ἀλλ' εἶνε τόσον σαδάρων τὸ ζήτημα, ὥστε δὲν περιττεύει νὰ ἐπαναλάβω, ὅτι ἡ εὐθύνη διὰ τὰ γενόμενα ὑπάρχει ἐνσαρκωμένη τότε μὲν—κατὰ Φεβρουάριον—εἰς τὸν κ. βουλευτὴν Πατρῶν, σήμερον δὲ εἰς ὑμᾶς Ὑπεύθυνοι τῆς καταστάσεως δὲν εἶνε ἡ Βουλὴ, οὔτε ἄλλος τις ἐκτὸς ὑμῶν, διότι, ὅτε ἐκλήθητε πρὸ εἴκοσιν ἡμερῶν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως, δὲν εἶπατε πρὸς Αὐτόν, ὅτι δὲν κρίνετε ἑαυτοὺς ἐνδεικνυσμένους διὰ τὴν κυβέρνησιν τῆς Χώρας, συμφώνως πρὸς τὴν ἔννοιαν τοῦ κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος, καὶ ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀναθέσῃ εἰς ὑμᾶς τὴν Κυβέρνησιν, ἐνῷ χθὲς ἡ πλειονοψηφία τῆς Βουλῆς ἐξέφρασεν ἐμπιστοσύνην πρὸς τὴν Κυβέρνησιν τῶν Φιλελευθέρων. Ἐάν οὕτω διευτοποιτε τὰς ἰδέας σας, τότε κατ' ἀνάγκην ὁ ἀνώτατος Ἀρχὼν θὰ ἐστρέφετο πρὸς τὸν ἀρχηγόν τῶν Φιλελευθέρων. Ἄν τὰ πράγματα δὲν ἠκολούθησαν τὴν κατ' ἐμὲ ὁρθὴν γνώμην, ὑπεύθυνοι εἶνε οἱ δώσαντες τοιαύτας συμβουλὰς πρὸς τὸν Βασιλέα.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Χαίρω διὰ τὴν ἐξήγησιν, τὴν ὁποίαν δίδετε, διότι νομίζω ὅτι εἶνε διάφορος.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὅχι· δὲν εἶνε διάφορος. Θ' ἀπάντησω δὲ εἰς τὸν πρόηεν συμπολίτην σας κ. Ἀλεξάκην, ὁ ὁποῖος μοῦ εἶπεν ὅτι

ὠμίλησα ἀνευλαβῶς καὶ περὶ τοῦ Στέμματος, διὰ νὰ εἶπω ὅτι σαφῶς ὠμίλησα. Εἶπα, ἀπαντῶν εἰς τὸν κύριον βουλευτὴν ἐξ Ἀργολιδο-
κορινθίας, ὁ ὁποῖος παρενέβαλε τὸ ὄνομα τοῦ Βασιλέως εἰς τὴν συζή-
τησιν, ὅτι γνωρίζω ὅτι ὁ Βασιλεὺς εἶνε διακεκριμένος στρατηγός,
ἀλλὰ θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ παρατηρήσω, ὅτι εἰς τὸν Βασιλέα οὐδέ-
ποτε ἐκ τοῦ πολιτεύματος ἐδόθη ἡ εὐκαιρία τῆς ὑπευθύνου ἀσκή-
σεως τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας, ὥστε ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἀναγκαίαν
πρὸς ἀσκήσιν ὑπευθύνου ἀρχῆς πείραν.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Ἡ ἔννοια τὴν ὁποίαν ἐδώσατε εἶνε τελείως ἀντί-
θετος πρὸς τὴν εὐθύνην, τὴν ὁποίαν ἔχει ἡ Κυβέρνησις παριστα-
μένη ἐδῶ.

ΕΑ. BENIZΕΛΟΣ. Διατί ;

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Διότι ἀποδίδετε εἰς τὴν μὴ ἐμπειρίαν τὴν κοινοβου-
λευτικὴν τοῦ Βασιλέως τὴν σημερινὴν κατάστασιν καὶ τὰς συνε-
πείας αὐτῆς.

ΕΑ. BENIZΕΛΟΣ. Ἀπήντησα εἰς τὸν κύριον βουλευτὴν, ὁ
ὁποῖος. . .

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Εὐρίσκεσθε εἰς ἀντίφασιν, καθόσον σὰς συνεχάρην
μέν, ὅτε ἀπεδώσατε εἰς ἡμᾶς τὴν εὐθύνην καὶ τῶν νῦν καὶ τῶν
ἐν τῷ μέλλοντι, ἀλλ' ἐν τούτοις αὐτὴν τὴν εὐθύνην τὴν περιορί-
ζετε, καθόσον φαίνεται ὅτι δὲν τὴν ἀναλαμβάνομεν ἡμεῖς παρὰ
μόνον διότι ὁ Βασιλεὺς ἐκ τῆς ἀπειρίας τῆς κοινοβουλευτικῆς δὲν
εἶνε δυνατόν ν' ἀσκήσῃ ὡς ὀφείλει τὰς προνομίας Του.

ΕΑ. BENIZΕΛΟΣ. Ὅφειλω νὰ σὰς πείσω, διότι ἄλλως θὰ εἶμαι
ὕποχρεωμένος ν' ἀμφισβῆλλω ἂν μὲ παρακολουθεῖτε, ὅταν ὠμιλῶ,
ὁφείλω νὰ σὰς πείσω, ὅτι πλανᾶσθε. Τὸ ὄνομα τοῦ Βασιλέως ἦλθεν
εἰς τὸ μέσον διὰ μιᾶς διακοπῆς, δι' ἧς ἡρωτήθην, ἂν ἡ πολιτικὴ
μου εἶνε καλυτέρα τῆς τοῦ Βασιλέως καὶ ἂν ὁ Βασιλεὺς δὲν θέλει
τὸ καλὸν τῆς Ἑλλάδος. Καὶ ἐγὼ εἶπα, ἀπαντῶν εἰς αὐτά : "Ὅλοι
θέλομεν τὸ καλὸν τῆς Ἑλλάδος. Τὸ ζήτημα εἶνε ποῖος σκέπτεται
καλύτερα. Ἐγὼ λέγω ὅτι ἐγὼ σκέπτομαι καλύτερα. Τὴν γνώμην
τοῦ Βασιλέως δὲν θέλω νὰ μοῦ τὴν ἐπικαλεσθῆτε, ἀφοῦ καὶ ἀντι-
κοινοβουλευτικὸν εἶνε τὸ πρᾶγμα.

Ἄλλ' ἐλησμονήσα δυστυχῶς μερικάς σημειώσεις τὰς ὁποίας
ἔχω ἐδῶ διὰ τὸν κ. βουλευτὴν Κερκύρας καὶ εἶμαι ὑποχρεωμένος

νά ἐγκαταλείψω προσωρινῶς πάλιν τὸν συμπολίτην μου, ἵνα συμπληρώσω ἐν τῇ μεταξύ τὴν ἀπάντησίν μου πρὸς τὸν κ. βουλευτὴν Κερκύρας.

Ἡ συνθήκη μετὰ τῆς Σερβίας.

Ἡ συμμαχικὴ βοήθεια.

Ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας εἶπεν, ὅτι καὶ πάλιν ἐπεκαλέσθην τὴν συνθήκην μετὰ τῆς Σερβίας. Ἐγὼ δὲν ἐπεκαλέσθην τὴν συνθήκην μετὰ τῆς Σερβίας ἀπόψε, ὥστε καὶ τὴν ἐμνημόνευσα εἰς τὴν ὁμιλίαν μου τὴν γενομένην κατὰ τὴν πρώτην ἐμφάνισιν τῆς νῦν Κυβερνήσεως ἐνώπιον τῆς Βουλῆς. Σὰς εἶπα ὅτι ὑποθέσατε ὅτι δὲν εἶχομεν καὶν συνθήκην μετὰ τὴν Σερβίαν· ἔλατε νὰ ἐξετάσωμεν τί εἶνε τὸ συμφέρον μας νὰ πράξωμεν. Ἀλλὰ δὲν δύναμαι ν' ἀφήσω ἀνανταπάντητον τὴν ἀνακρίδειαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπεπέσατε. Εἶπατε ὅτι, ἀφοῦ ἐγνώριζα ὑποχρεωτικὴν τὴν συνθήκην μετὰ τῆς Σερβίας, διατί ἡρνήθην νὰ προσέλθω κατὰ Ἰανουάριον 1915 εἰς βοήθειαν τῆς Σερβίας. Τὸ πρᾶγμα δὲν εἶνε ἀκριβές, διότι ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας, καθ' ἣν ὁ Εὐρωπαϊκὸς πόλεμος παρουσιάσθη, συνενόηθην μετὰ τῆς Σερβίας ποῖα θὰ εἶνε ἡ συνδρομή, τὴν ὁποίαν, καλοπίστως ἐφαρμοζομένης τῆς συνθήκης, θὰ ἤδυνάμεθα νὰ δώσωμεν εἰς τὴν Σερβίαν. Καὶ εἶπα ὅτι εἶνε ἀδύνατον νὰ ἐκστρατεύσωμεν μέχρι τοῦ Δουνάβεως, διότι ἔχομεν τοὺς Βουλγάρους, οἱ ὅποιοι θὰ μᾶς κτυπήσουν εἰς τὰ πλάγια καὶ θὰ καταστραφῶμεν ἀμφότεροι. Αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ ἄρνησιν τῆς ἐκτελέσεως τῶν συμμαχικῶν ὑποχρεώσεων, ἀλλὰ τὴν ἐν τῇ κοινῇ συμφέροντι ἐκτέλεσιν αὐτῶν.

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Αὐτὸ τὸ ὅποιον λέγομεν καὶ ἡμεῖς σήμερον.

ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐπίσης ἔχω καθήκον νὰ σὰς ὑπενθυμίσω ὅτι εἶπα ἄλλοτε εἰς τὴν Βουλὴν, εἰς διακοπὴν ἀπαντῶν, ὅτι δὲν εἶνε ἀκριβές ὅτι ἡ Σερβία εἰς ἀναλόγους περιστάσεις ἡρνήθη τὴν πρὸς ἡμᾶς συνδρομήν της. Δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ ἐπανέλθω ἐπὶ τούτου, διότι εἶνε πρόσφατα τὰ λεχθέντα. Ἀλλὰ μοῦ λέγετε ὅτι ἀνεγνώρισα ἐγὼ ἐπίσης, ὅτι θὰ εἶχομεν ὑποχρέωσιν νὰ συνδράμωμεν τὴν Σερβίαν, μόνον ἐὰν ἡ Σερβία διαθέτειν 150,000 στρατοῦ εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς Βουλγαρίας, ὅτι δὲ αἱ 150,000 αὗται ἔλειπον, διότι δὲν ἐστάλησαν ἐγκαίρως αἱ πρὸς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἀριθμοῦ

τούτου ζητηθεῖσαι ἐπικουρίαι τῶν δυνάμεων τῆς Συνεννόησεως. Ἄλλ' ἂν θέλετε νὰ ὀμιλήσωμεν ἐπ' αὐτοῦ, σὰς λέγω ὅτι ἡρωτήσαμεν μὲν ἂν θὰ μᾶς ἐδίδοντο 150,000 Ἀγγλογαλλικοῦ στρατοῦ, καὶ ταῦτα μᾶς ὑπεσχέθησαν, ἀλλ' ἡμεῖς ἐδηλώσαμεν εὐθὺς ἀμέσως, ὅτι δὲν ἀποδεχόμεθα τὴν προσφορὰν ἐν τῷ παρόντι. Σημειώ-
τέον δ' ἀκόμη, ὅτι ἡ Σερβία κατὰ τῆς Βουλγαρίας ἀντέταξεν 120 χιλ. στρατοῦ, ὥστε δὲν ἔλειπον ἀπὸ τὴν συμμαχικὴν ὑποχρέωσιν παρὰ 30,000 στρατοῦ. Ἀλλὰ περὶ τούτου δὲν θὰ ὀμίλουν καθόλου, ἂν δὲν εἶχα νὰ διαμαρτυρηθῶ ἐντόνως καθ' ὑμῶν καὶ νὰ ἐκφράσω τὴν ἀπορίαν μου πῶς πολιτικὸς ἀνὴρ τῆς ἐμπειρίας σας καὶ τῆς περιωπῆς σας ἡδύνατο ν' ἀνέλθῃ εἰς τὸ βῆμα καὶ νὰ μὲ καταγ-
γεῖλῃ ὥς προκαλέσαντα τὴν ἀποδίδοσιν τοῦ Ἀγγλογαλλικοῦ στρα-
τοῦ εἰς Θεσσαλονίκην. Ἐλαβὰ ἀφορμὴν νὰ ἐκθέσω ἄλλοτε εἰς τὴν Βουλὴν ὑπὸ ποίας περιστάσεις ἐγένετο ἡ ἀπόδοσις τῶν Ἀγγλο-
γαλλικῶν στρατευμάτων εἰς Θεσσαλονίκην καὶ ν' ἀναγνώσω μάλιστα εἰς αὐτὴν τὴν σχετικὴν πρὸς τὸ ζήτημα τοῦτο ἐπίσημον ἀλληλο-
λογγραφίαν, ἐκ τῆς ἀλληλογραφίας δὲ ταύτης ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ ἀπο-
δίδοσις τῶν Ἀγγλογαλλικῶν στρατευμάτων εἰς Θεσσαλονίκην ἐγέν-
ετο ὅλως ἀσχετῶς πρὸς τὴν προηγουμένως παρ' ἡμῶν ἐρώτησιν πρὸς τὰς Δυνάμεις, ἂν ἦσαν διατεθειμέναι ν' ἀποστείλουν δύναμιν 150,000 ἀνδρῶν, ὅπως συμπράξῃ αὕτη μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρα-
τοῦ κατὰ τῶν Βουλγάρων.

Ὅτι ἡμεῖθα εἰς τὴν Σόφειαν !

Ἄλλ' ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας μὲ ἐρωτᾷ: Ἐπὶ τέλους ἔφθα-
σαν αἱ 150 χιλ., διὰ νὰ τὰς ἔχητε τοῦλάχιστον ἐπικούρους ἐν ἡ
περιπτώσει μετείχετε σεῖς τοῦ πολέμου; Πάλιν, σημειώσατε, ἡ αὐ-
τὴ μέθοδος πολεμικῆς ἐναντίον μου. Μολοντί ἡ πολιτικὴ ἡ παρ'
ἐμοῦ προταθεῖσα δὲν ἐπετράπη νὰ ἐφαρμοσθῇ διὰ τῆς παρεμβάσεως
τῶν Κυρίων τῶν ἀποτελούντων τὴν Κυβέρνησιν, ἐν τούτοις μοῦ
ἀπευθύνεται ἡ κατηγορία αὕτη. Ἀλλὰ διατί, ἀφοῦ δὲν ἐπετράπη
νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ πολιτικὴ μου καὶ δὲν εἶχον ὑποχρέωσιν αἱ Δυνά-
μεις νὰ μᾶς στείλῃσι τὰς 150 χιλ. ἀνδρῶν, διατί μὲ μέμφεσθε, ὅτι
ἡ δύναμις αὕτη δὲν ἦλθεν ἀκόμη; Ἄλλ' ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας

λέγει· βλέπετε τί ἠθέλομεν πάθει, ἂν μὲ τὴν βραδύτητα τῆς ἀφίξεως τῶν ἐπικουριῶν τῶν συμμάχων εἶχομεν ἀναμιχθῆ εἰς τὸν πόλεμον; Ὁ κ. βουλευτὴς ἐκ Κερκύρας ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ λέγῃ τοῦτο, τὸν διαδεδικωὶ ὁμῶς, ὅτι τὸ μόνον τὸ ὁποῖον θὰ ἐκινδυνεύομεν εἶνε νὰ εὕρισκόμεθα ὀλίγον μακρὰν τῆς Σόφρας, ἂν οἱ Βούλγαροι ἐπετίθεντο μὲ τὰς αὐτὰς δυνάμεις ἐναντίον τῶν Σέρβων. (Χειροκροτήματα παρατεταμένα).

Ἐὰν δὲ ἡ Βουλγαρία ἔστρεφε καθ' ἡμῶν ἱκανὸν μέρος τῶν δυνάμεών της, τότε θὰ εἶχομεν ἀπηλλαγμένους καὶ ἀνακουφισμένους τοὺς Σέρβους ἐν μεγάλῃ μέτρῃ ἀπὸ τῆς Βουλγαρικῆς πίεσεως καὶ συνεπῶς ἱκανοὺς ν' ἀντιμετωπίσουν ἀποτελεσματικώτερον τὴν ἀπὸ βορρᾶ προσβολήν, ἀπέναντι δὲ ἡμῶν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἶχομεν Βουλγαρικὰς δυνάμεις ὄχι ὑπερτέρας, ἀλλ' οὐδ' ἴσας καὶ τῶν Ἑλληνικῶν, μὲ τὴν ἀνάγκην τὴν ὁποίαν εἶχεν ἡ Βουλγαρία νὰ κρατήσῃ τὰ σύνορά της πρὸς τὴν Ῥουμανίαν, μὲ τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ διαθέσῃ εἰς τὰ πρὸς τὴν Σερβίαν σύνορά της ἔστω, καὶ πρὸς ἄμυναν μόνον, μέρος τοῦ στρατοῦ της.

Βέβαια προσπαθοῦντες, ὅπως προσπαθεῖτε ἐπὶ τόσον ἤδη χρόνον, νὰ ἐμβάλῃτε τὴν ἀπογοήτευσιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, προσπαθοῦντες νὰ καταστρέψετε, ἂν εἶνε δυνατόν, τὸ ἠθικὸν καὶ λαοῦ καὶ στρατοῦ, βεβαίως δύνασθε νὰ μοῦ εἴπετε σήμερον, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς δὲν θὰ ἠδύνατο ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν Βουλγαρικόν, ἀλλ' ἐγὼ ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ ἰσχυρίζωμαι μετὰ πεποιθήσεως, ὅτι, ἐὰν μὴ ἐνεφίλοχῳρει ἡ παρέμβασίς σας, ἂν διεξήγοντο τὰ πράγματα ὅπως ἐσχεδίασα αὐτά, ἂν εἶχομεν κοινὴν τὴν κατεύθυνσιν πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ πράγματα, ὅπως καὶ κατὰ τὸ 1912, ἔστω καὶ μὲ τὰς ἐσωτερικὰς διαμαρτυρίας καὶ τοὺς φόβους ὅμων, ἂν δὲν ἐνεβάλλομεν τὸν κλονισμόν εἰς τὴν ἐθνικὴν ψυχὴν, ἂν εἶχομεν, ὅπως καὶ θὰ εἶχομεν, Διάγγελμα τοῦ νικητοῦ Βασιλέως πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν, παρορμῶντος αὐτὸν εἰς νέους ἀγῶνας, δυστυχῶς ἀναποτρέπτους, βεβαίως, διὰ νὰ εἴπω τὸ ἐλάχιστον, ἰσχυρίζομαι ὅτι ἐδικαιούμεθα ν' ἀποβλέπωμεν μετ' ἐμπιστοσύνης εἰς τὴν ἐκδασιν ἀγῶνος, εἰς τὸν ὁποῖον θὰ εἶχομεν ν' ἀντιμετωπίσωμεν ἴσας Βουλγαρικὰς δυνάμεις. Καὶ ἀνωτέρας κατ' ἀριθμὸν δυνάμεις Βουλγαρικοῦ στρατοῦ θὰ

ἡδύναντο νὰ καταπολεμήσῃ ὁ Ἑλληνικὸς στρατός, ὁ ὁποῖος πρὸ δύο μόλις ἐτῶν εἶχε νικήσει εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν τὸν Βουλγαρικόν, τὸν ὁποῖον εἶχεν ᾤθῃσει μέχρι τῶν παλαιοῶν Βουλγαρικῶν συνόρων. Ἀλλὰ δὲν δύνασθε ν' ἀμφισδητήσετε, ὅτι τοῦλάχιστον θὰ διεξῆγε τὸν πόλεμον νικηφόρος ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς ὄρους, τῆς ἀντιμετώπισεως δηλαδὴ ἰσων κατ' ἀριθμὸν δυνάμεων. (Χειροκροτήματα). "Ὅτε δὲ ἔχετε ὑπ' ὄψει, ἀξιότιμοι κ. βουλευτὰ ἐκ Κερκύρας, ὅτι αἱ πληροφορίες αἱ ὁποῖαι μᾶς ἐδίδοντο, ὅτι ἡ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Σερβίας θὰ γίνῃ μὲ 800,000 στρατοῦ, μὲ 600,000 ἢ τοῦλάχιστον μὲ 500,000· ὅτε ἔχετε δεδομένον ἐκ τῶν πραγμάτων, ὅτι αἱ πληροφορίες αὗται δὲν ἦσαν ἀνακριθεῖς καὶ ὅτι ἄλλαι πληροφορίες, τὰς ὁποίας εἰχόμεν ἀπὸ ἄλλας πρωτευούσας, ἀμέσως ἐπίσης ἐνδιαφερομένους καὶ δυναμένους ἀριστὰ νὰ γνωρίζουν τὰ πράγματα, δὲν συνεφωνοῦν μὲ αὐτάς, ὅτε ἔχετε, λέγω, ταῦτα ὑπ' ὄψει καὶ ὅτε ἡξεύρατε ὅτι ὁ στρατός ὁ Αὐστρογερμανικὸς, ὁ ὁποῖος ἐπετέθη κατὰ τῶν Σέρβων, δὲν ἦτο ἀνώτερος ἀπὸ τὸν Σερβικὸν στρατόν, τὸν ὁποῖον ἐπρόκειτο ν' ἀντιμετώπισῃ, τότε δὲν εὐρίσκετε τολμηρὸν νὰ ἐρχεσθε ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦτου καὶ νὰ διαβεβαιώνετε τὸν λαὸν καὶ τὴν Βουλὴν, ὅτι ἡ παρέμβασις σας πρὸς παρακώλυσιν τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἰδικῆς μας πολιτικῆς ἔσωσε σήμερον τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ καταστροφῆς, διότι ἀδιαφορεῖτε διὰ τὸ μέλλον;

Δ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ. Ποῖος ἔδωκε τὰς πληροφορίες, κ. Πρόεδρε;

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Εἶνε ὑπηρεσιακαὶ πληροφορίες, ἐπὶ τῶν ὁποίων δὲν νομίζω ὅτι δικαιοῦμαι νὰ εἰπω ἄλλο τι εἰς τὴν Βουλὴν. Λέγω μόνον ὅτι ὑπῆρχον ἀντιφατικαὶ ἐντελῶς πληροφορίες ἀπὸ τὰς δύο πρωτευούσας τῶν δύο ἐνδιαφερομένων Δυνάμεων, ἐντελῶς ἀντιφατικαὶ πληροφορίες, καὶ ἀπεδείχθησαν ἀκριβεῖς ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι πρὸς σταναὶν κατωτέραν τὴν δύναμιν, ἢ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Σερβίας.

Ἡ ἐνοπλος οὐδετερότης

Ὁ πόλεμος ἀναβάλλεται μόνον.

Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Κερκύρας εἶπεν ὅτι κίνδυνοι ὑπάρχουσιν, ἀλλ' ὁ μόνος τρόπος νὰ τοὺς ἀποφύγῃμιν εἶνε ἡ ἐνοπλος οὐδετερό-

της. Σὰς εἶπε καὶ μίαν γνώμην ἄλλην, ὅτι διὰ τῆς ἐνόπλου οὐδετερότητος ἡμποροῦμεν νὰ κατορθώσωμεν σήμερον ν' ἀποφύγωμεν τὸν πόλεμον. Ἄν ὅ,τι ἐπιδιώκατε εἶνε ἀπλῶς ἡ ἀποφυγὴ τοῦ πολέμου σήμερον πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι διὰ τῆς πολιτικῆς σας ἐπιτυχάνεσθε τοῦτο πιθανώτατα. Δὲν λέγω ὅτι εἶνε ἀπολύτως βέβαιον· δὲν λέγω ὅτι ἡ Βουλγαρία συντρίβουσα τὴν Σερβίαν δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἐπιτεθῇ ὕστερον καθ' ἡμῶν. Δὲν βεβαιῶνω τοῦτο, ἀλλὰ δέχομαι ὡς ἐνδεχόμενον, ὅτι ἡ Βουλγαρία, κουρασμένη ἐκ τοῦ πολέμου καὶ συνεχομένη ἰσως ἄλλοθεν, δὲν θὰ ἐπιτεθῇ καθ' ἡμῶν σήμερον. Ἀλλὰ ποῖον θὰ εἶνε τὸ κατόρθωμά σας; Εἶνε ἄξιον τοῦ κόπου νὰ ἔχετε ἐπεστρατευμένον τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ἐπὶ μῆνας μακροὺς, ὅσοι θὰ χρειασθοῦν διὰ νὰ λήξῃ τῆς Βαλκανικῆς ἡ ἐμπόλεμος ὑπόθεσις—διότι δὲν ὑποθέτω νὰ πιστεύετε καὶ σεῖς τὰ ἀναγραφόμενα εἰς τὰς ἐφημερίδας, ὅτι θὰ λήξῃ ὁ Βαλκανικὸς ἀγὼν ἐντὸς 15 ἡμερῶν—, θὰ εἴμεθα ἐπεστρατευμένοι ἔσονται οἱ Βούλγαροι, φθείροντες τὰ οἰκονομικὰ καὶ τοῦ Κράτους καὶ τῆς Χώρας, διὰ νὰ ἔχετε τί; Διὰ νὰ μὴ σας ἐπιτεθῇ σήμερον ἡ Βουλγαρία, ἀλλὰ διὰ νὰ παριστάμεθα μὲ ὅλας τὰς τιμὰς παρουσιάζοντες ὅπλα εἰς τὴν Βουλγαρίαν, μεγεθυνομένην εἰς βάρος τῆς συμμάχου μας, καὶ εἰς βάρος ἐπομένως ἡμῶν! (Χειροκροτήματα)

Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Κερκύρας σὰς εἶπεν, ὅτι εἶνε υπερήφανος διότι κληθεὶς εἰς τὴν ἀρχὴν συνετέλεσε καὶ ἐκεῖνος εἰς τὴν μὴ ἐφαρμογὴν τῆς πολιτικῆς μου. Βέβαια πιστεύω ὅτι ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀξιотίμους συναδέλφους του, τοὺς ἀποτελοῦντας τὴν Κυβέρνησιν, ὁ δικαιούμενος νὰ εἶνε περισσότερον υπερήφανος εἶνε ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Κερκύρας, διότι, χωρὶς νὰ τὸ προσδοκᾷ, ἐκ τῆς ἐξελίξεως τῶν καθ' ἡμᾶς πραγμάτων ἐφθασε μετὰ τόσα ἔτη νὰ ἴδῃ τὴν πολιτικὴν, τῆς ὁποίας ἐγένετο εἰσηγητὴς πρὸ πολλῶν ἐτῶν, κατορθώουσαν νὰ ἐφαρμοσθῇ πράγματι, ἂν ὄχι ἀπὸ διαθέσεως τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλ' ἐν τοῖς ἀποτελέσμασιν. Ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Κερκύρας ἐνόμισε πάντοτε, παραγνωρίζων καὶ τὴν γεωγραφικὴν θέσιν τῆς Ἑλλάδος καὶ ὅλην τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐθνικῆς παλιγγενεσίας, καὶ ὅλην τὴν ἱστορίαν τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν διπλωματικὴν τῆς Ἑλλάδος, ἐνόμισεν ὅτι ἡδύνατο ἡ Ἑλλὰς νὰ στρέψῃ

τὰ δλέμματά της ἀπὸ τῶν Μεσογειακῶν Δυνάμεων εἰς τὰς Κεντρικὰς Αὐτοκρατορίας. Καὶ ὅτε, μετὰ τὴν ἐναρξίν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, ἔτυχε νὰ συναντηθῶμεν εἰς ἐπίσημον ὥραν καὶ τῇ εἶπα : βλέπετε ἂν ἦμεθα σύμμαχοι μετὰ τὴν Γερμανίαν, ἀρχομένου τοῦ πολέμου, ὅτι θὰ ἐδύλεπομεν καταστρεφόμενας ὅλας τὰς πόλεις καὶ τὴν πρωτεύουσάν μας, αἱ ὁποῖαι κεῖνται εἰς τὰ παράλια, ὅτι θὰ ἐδύλεπομεν τὴν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν μας ἐξαφανιζομένην ἀπὸ τοῦ προσώπου τῆς Γῆς, ὅτι θὰ ἐκινδυνεύομεν ν' ἀποθάνωμεν τῆς πείνης διὰ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῶν παραλίων μας, ὁ κ. βουλευτὴς Κερκύρας ἔμεινεν ἀναπολόγητος, ὅτε τοῦ ἔλεγον ταῦτα. Ἀλλὰ σήμερον εἶνε εὐχαριστήμενος, διότι κατορθώνει, χωρὶς νὰ ὑποστῇ ἐκεῖνα, νὰ φθάσωμεν ὅχι, ἐπανκλαμβάνω, ἐν τῇ προθέσει τῆς Κυβερνήσεως, ἀλλ' ἐν τοῖς ἀποτελέσμασιν, ὅπως ἐξήγησα ἀπὸ τοῦ βήματος, νὰ πλησιάζωμεν πρὸς τὴν πολιτικὴν ἐκείνην. Περιμένει τὴν σωτηρίαν ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Κερκύρας ἀπὸ τῶν μεσευρωπαϊκῶν Δυνάμεων, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς αὐτόν, ὅτι ἡ Ἑλλάς δὲν δύναται, ὅχι νὰ μεγαλυνθῇ, ἀλλ' οὔτε νὰ ζήσῃ καὶν οἷα εἶνε σήμερον, εὐρισκομένη ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς κρατούσας τῆς θαλάσσης Δυνάμεις.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Δὲν ἐσκέφθηνμεν τοιοῦτον.

ΕΑ. BENIZEΛΟΣ. Ἐχώρισα τὴν Κυβέρνησιν. Ἡξεύρω ὅτι ἡ Κυβέρνησις ἐν τῇ συνόλῳ της δὲν ἀκολουθεῖ φιλογερμανικὴν πολιτικὴν.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Κανείς.

Ἡ Γερμανία θὰ ὑποκύψῃ.

Ε. BENIZEΛΟΣ. Παρακαλῶ, μὴ γίνεσθε δικηγόρος τῶν ἄλλων. Ἐξηγῶ τὴν ψυχολογίαν τοῦ κ. βουλευτοῦ Κερκύρας καὶ ἰσχυρίζομαι, ὅτι ἡ πολιτικὴ ὁμῶν, χωρὶς νὰ θέλετε νὰ τὴν καταστήσετε φιλογερμανικὴν, διότι τὴν θεωρεῖτε χρήσιμον πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ἐν τούτοις δυστυχῶς ἐξυπηρετεῖ ἀποκλειστικῶς τὰ συμφέροντα τῶν μεσευρωπαϊκῶν Δυνάμεων.

Ἀλλ' ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς Κερκύρας εἶπε καὶ ἐν ἄλλο πρᾶγμα. Δὲν βλέπετε, λέγει, ὅτι δι' αὐτῆς τῆς πολιτικῆς, τῆς ἐνόπλου οὐδετερότητος, ἂν κατορθώσωμεν, ὡς λέγω ἐγὼ, νὰ ἐξαντλήσωμεν τὴν

Χώραν οικονομικῶς, θὰ κατορθώσωμεν ὅμως τοῦλάχιστον ν' ἀποτρέψωμεν σήμερον τὸν πόλεμον; Δὲν ἀρκεῖσθε εἰς αὐτό, εὐλογημένοι, παρὰ θέλετε νὰ σκίπτεσθε καὶ δι' αὐριον ἢ μεθαύριον; Καὶ εἶνε ἔργον ἡμῶν τῶν πολιτικῶν νὰ σκεπτόμεθα δι' αὐριον ἢ μεθαύριον;

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Εἶπον ἐγώ;

Ε. BENIZEΛΟΣ. Μάλιστα. Ἴδου τί εἶπατε, καὶ παρακαλῶ νὰ προσέξητε, ὅταν θὰ κάμετε διόρθωσιν τῆς ἀγορεύσεώς σας· «Τὸ μέλλον κανεῖς δὲν δύναται νὰ προῖδῃ».

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Εἶπον τοῦτο καὶ εἰμαι σύμφωνος. Πρὸ ὀλίγου καὶ σεῖς δὲν εἶπατε, ὅτι κανεῖς δὲν δύναται νὰ προῖδῃ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου; Λοιπὸν ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶπατε σεῖς εἶνε ὀρθόν, καὶ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον λέγω ἐγὼ δὲν εἶνε ὀρθόν;

Ε. BENIZEΛΟΣ. Τίνος πολέμου εἶπα ὅτι δὲν εἶνε δυνατόν νὰ προῖδῃ τὰ ἀποτελέσματα;

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου.

Ε. BENIZEΛΟΣ. Εἶπα πρὸ ἡμερῶν, ὅτι κανεῖς δὲν δύναται ἀσφαλῶς ἀπὸ σήμερον νὰ προῖδῃ ποῖα θὰ εἶνε ἡ τύχη τοῦ μεγάλου ἀγῶνος, ὁ ὅποιος διεξάγεται ὑπὸ τῶν δύο μεγάλων ομάδων. Ἀλλὰ δι' ἐμέ, λαμβάνοντα ὑπ' ὄψιν ὅτι, ἀφοῦ ἡ Γερμανία δὲν ἐνίκησεν ἀπ' ἀρχῆς, ὅτε οἱ σύμμαχοι δὲν ἦσαν παρεσκευασμένοι ἐπαρκῶς ὅπως ἀντιμετωπίσωσιν ἕνα τοιοῦτον ἀγῶνα, δὲν ἤμπορεῖ παρὰ δι' ἐμέ ἡ λύσις νὰ φαίνεται εὐνοϊκὴ ὑπὲρ τῶν συμμάχων. Κατὰ τί σὰς δικαιολογεῖ τοῦτο, ὥστε νὰ εἶπατε, ὅτι τὸ μέλλον δὲν δύναται τις νὰ τὸ προῖδῃ; Τὸ ὅτι εἶπον ἐγώ, ὅτι δὲν δύναται τις νὰ ἴδῃ τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ὅλου πολέμου ἐν τῷ ὅλῳ θεάτρῳ, εἰς τὸ ὅποιον ἐξελίσσεται, νομίζετε ὅτι τοῦτο σὰς δικαιολογεῖ, ἵνα σὰς ἐπιτραπῇ νὰ εἶπατε, ὅτι ἀρκεῖσθε διότι σφίζετε τὴν σήμερον, ἀποφεύγοντες τὸν πόλεμον, ἀλλ' ὕριστάμενοι τὰς συνεπειὰς μιᾶς γενικῆς ἐπιστρατεύσεως, τὴν ὁποῖαν ἔχετε;

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Μοῦ ἀποδίδετε λέξεις καὶ ἰδέας, τὰς ὁποίας δὲν εἶπον.

Ε. BENIZEΛΟΣ. Τὰς εἶπατε.

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Ὅχι.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Τὰς εἶπετε, καὶ ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ σὰς εἶπω...

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Δὲν ἔχετε κανὲν δικαίωμα.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ... ὅτι δὲν σὰς ἐπετρέπετο νὰ εἶπετε ὅτι: « Ἀρκούμεθα εἰς τὸ ὅτι ἐξασφαλίζομεν τὴν σήμερον ἀποφεύγοντες τὸν πόλεμον, ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὸ μέλλον οὐδεὶς δύναται νὰ τὸ προῖδῃ ».

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Ἐγὼ εἶπον, ὅτι σφίζομεν τὴν Ἑλλάδα.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ἐχω τὸ δικαίωμα νὰ σὰς εἶπω, ὅτι ὁ μὴ δυνατόν εἰς τοιαύτας κρίσεις περιστάσεις νὰ προῖδῃ τὸ μέλλον δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα ν' ἀναλαμβάνῃ τὰς εὐθύνας τῆς ἀρχῆς. (Χειροκροτήματα· εὐγε, εὐγε). Δὲν δύνασθε ἐν μέσῳ μιᾶς παγκοσμίου κρίσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν κρίνονται αἱ τύχαι ὅλων τῶν ἐθνῶν, ἰδιαιτάτα δὲ ὑπὲρ πάντα τὰ ἄλλα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, οὐ μόνον τοῦ Κράτους ἀλλὰ καὶ τοῦ ἔθνους ὁλοκλήρου, δὲν δύνασθε εἰς τοιαύτην στιγμὴν νὰ ἔρχεσθε εἰς τὴν Βουλὴν καὶ νὰ λέγετε πρὸς αὐτήν, ὅτι ἀρκεῖσθε ἀποφεύγοντες ἓνα πόλεμον ἀναπότρεπτον, — διότι οὐδεὶς αὐτὸ ἠμφισβήτησεν, ὅτι ὁ πόλεμος εἶνε ἀναπότρεπτος κατὰ τῆς Βουλγαρίας —, ὅτι ἀρκεῖσθε, λέγω, ὅτι ἀποφεύγετε σήμερον τὸν πόλεμον, διότι τὴν αὖριον δὲν εἴσθε ὑποχρεωμένοι νὰ τὴν προῖδετε.

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Τὰ λέγετε σεῖς αὐτὰ καὶ ὄχι ἐγώ.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Ὅταν συντελῇτε διὰ τῆς πολιτικῆς σας εἰς τὸ νὰ δημιουργήσωμεν μίαν ὀγκώδη Βουλγαρίαν παρὰ τὰ σύνορά μας...

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Εἶπον ἐγὼ τί θὰ καταρτισθῇ ; Δὲν εἶπον ἐγὼ ὀγκώδης.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Αὐτὸ τὸ λέγω ἐγώ.

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Κατὰ τὰς ἰδέας τὰς ἰδικὰς σας. Κατὰ τὰς ἰδέας μου δὲν θὰ γίνῃ ὀγκωδестаτή ἡ Βουλγαρία. Αὐτὴ εἶνε ἡ διαφορά μας.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Εὐχομαι, κύριε βουλευτὰ ἐκ Κερκύρας, τὰ πράγματα, ν' ἀποδείξουν, ὅτι ἐγὼ πλανῶμαι εἰς τὰς προβλέψεις μου καὶ ὅτι σεῖς βλέπετε ὀρθῶς. Ἀλλ' ἐγὼ ἔχω τὸ δικαίωμα νὰ σὰς εἶπω, ὅτι τυφλώτετε σήμερον, ἂν δέχεσθε ὅτι, συντριδομένης τυχὸν τῆς Σερβίας καὶ καταλαμβανούσης τῆς Βουλγαρίας τὸ μέγιστον μέρος τῆς Σερβικῆς Ἐπικρατείας, εἶνε εὐκολον, οἰαδήποτε καὶ ἂν εἶνε ἡ τελικὴ ἔκβασις τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, ν' ἀπομακρυνθῇ ἡ Βουλ-

γαρία από τῶν μερῶν ἐκείνων, τὰ ὅποια αὐτὴ θὰ ἔχῃ κατχάδει, ἄνευ πραγματοποιήσεως τῶν ἐπιμόνων ἐδαφικῶν ἀξιώσεων τῆς. Νομίζετε ὅτι κατὰ τὴν λήξιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, οἰαδήποτε καὶ ἂν εἶνε, θὰ ἐπιτρέψωσιν οἱ λαοὶ τῶν Μεγάλων Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι μετέχουν τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἀγῶνος τοῦ ἐξαντλητικοῦ, νὰ σημειώσουν τὴν ὑπογραφὴν τῆς εἰρήνης μετὰ τὴν ἔναρξιν νέου πολέμου κατὰ τῆς Βουλγαρίας διὰ νὰ τὴν ἐξαναγκάσουν ν' ἀποσύρῃ τὰ στρατεύματά της ἐκ τῶν μερῶν ἐκείνων, τὰ ὅποια αὐτὴ διεκδικεῖ;

Γ. ΘΕΟΤΟΚΗΣ. Δὲν θὰ ὑπάρχῃ εἰδόλου τοιαύτῃ ἀνάγκη.

Ε. BENIZEΛΟΣ. Ἐγὼ σὰς λέγω ὅτι δὲν θὰ εἶνε δυνατὴ τοιαύτῃ ἐνέργεια.

Σὰς ἐπαναλαμβάνω ὅ' ὅτι, ἐξαιρουμένων τοιαύτην πολιτικὴν, τοῦτο καὶ μόνον ἐξασφαλίζετε: Τὸν καταρτισμὸν μιᾶς ὀγκώδους Βουλγαρίας, ἥ ὅποια, πρὶν ἐκστρέψωμεν τὴν ἐκκονταετηρίδα τῆς ἐθνικῆς καλιγενεσίας, θὰ ἔχῃ ἐπιτεθῇ καθ' ἡμῶν, ὄντων στρατιωτικῶς ἀσθενεστέρων, ἀφίλων δὲ καὶ ἄνευ συμμάχων. Δὲν γνωρίζετε ἴσως, κύριε βουλευτὰ ἐκ Κερκύρας, ὅτι μόνον τὸ γεγονός τῆς εἰσβολῆς εἰς τὸ Μακεδονικὸν ἔδαφος τοῦ Βουλγαρικοῦ στρατοῦ φέρει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν λιποταξίαν δεκάδων χιλιάδων μαχητῶν ἐκ τοῦ Σερβικοῦ στρατοῦ πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. Ὡστε ἔχετε, καὶ διαρκούντος τοῦ πολέμου, στρατιωτικὴν ἐνίσχυσιν τῆς Βουλγαρίας, διότι τῆς ἐπετρέψατε ἀκώλυτον τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Σερβίας.

Ἐλπίζω νὰ ἐξήντησα εἰς τὰ θέματα τῆς διαφωνίας μας μετὰ τὸν ἀξιότιμον βουλευτὴν ἐκ Κερκύρας. Θὰ παρεκάλουν τὴν Βουλὴν, ὅπως στέρξῃ εἰς διακοπὴν 10 λεπτῶν, διότι εἰμαι κουρασμένος.

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Διακόπτεται ἡ συνεδρίασις διὰ δέκα λεπτά.

(Μετὰ τὴν διακοπὴν)

“Οὐδέποτε ὑπῆρξα ἀντικοινοβουλευτικός..

ΠΡΟΕΔΡΟΣ. Ἐπαναλαμβάνεται ἡ διακοπεῖσα συνεδρίασις. Ὁ κ. Βενιζέλος καλεῖται νὰ συνεχίσῃ τὴν ἀγόρευσιν αὐτοῦ.

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Μοῦ ὑπολείπεται ν' ἀπαντήσω διὰ βραχέων εἰς τὸν ἀξιότιμον συμπολίτην μου καὶ θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ἐκφράσω τὴν

ἀπορίαν μου πῶς, μὴ παριστάμενος ἐκεῖνος εἰς τὴν Βουλὴν κατ' αὐτὴν τὴν στιγμήν τοῦ ἐπαισοδίου, ἐνόμισεν ὅτι ἡδύνατο νὰ κρίνῃ αὐτὸ ἐξ ὀνόματος τῆς Κυβερνήσεως. Καὶ πῶς κοινοβουλευτικὸς ἀνὴρ τόσον ὀρθοδόξων παραδόσεων, ὅσον εἶνε ὁ ἀξιότιμος ἐξ Ἀττικῆς κύριος βουλευτής, εὗρηκεν ὅτι ἦτο ὑπερβολικὴ ἡ ἀξίωσις τῆς Βουλῆς, ζητούσης νὰ δηλώσῃ ὁ ἀρμόδιος κ. Ὑπουργός, ὅτι λυπεῖται διὰ τὸ ἐπαισόδιον τὸ προκληθὲν ἐκ τῆς φράσεως ἐκείνης, περὶ τῆς ὁποίας ὁ λόγος, ὅτι λυπεῖται, διότι παραφερθεὶς ἀπῆλθε τῆς αἰθοῦσης, θεωρήσας τὴν Βουλὴν ὑπεύθυνον διὰ τὸ ἐπαισόδιον, χωρὶς νὰ ἔχῃ οὐδέναι σκόπον νὰ προσβάλλῃ τὴν Βουλὴν. Θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃ ἀκόμη νὰ παρατηρήσω, ὅτι δὲν δύναμαι νὰ ἐννοήσω πῶς θὰ συμδιδάσω καὶ τοῦ κ. βουλευτοῦ ἐξ Ἀττικῆς καὶ ὅλης τῆς Κυβερνήσεως τὴν πολιτεῖαν, ζητούσης, ἐνῷ δὲν ὑπάρχει ἀληθὴς αἰτία, τὴν πρόκλησιν κυβερνητικῆς κρίσεως, πῶς δύναμαι νὰ συμδιδάσω ταύτην τὴν ἐνέργειαν αὐτῆς πρὸς τὴν διακρούσιν τοῦ κ. βουλευτοῦ ἐκ Κερκύρας, λέγοντος ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεως εἶνε ἡ τῆς ἐνόπλου οὐδετερότητος. Πῶς θὰ δυνήθῃ νὰ ἐξηγήσῃ εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, ὅτι προκαλεῖ νέαν κυβερνητικὴν κρίσιν, ἡ ὁποία δύναται ν' ἀγάγῃ πάλιν εἰς ἐκλογάς, καθ' ἣν στιγμήν ἡ Κυβέρνησις δι' ἐνὸς τῶν μελῶν αὐτῆς δηλοῖ, ὅτι ἡ πολιτικὴ αὐτῆς εἶνε πολιτικὴ ἐνόπλου οὐδετερότητος, ἐπομένως τῆς διατηρήσεως τῆς ἐπιστρατεύσεως, κατὰ τὸ διάστημα τῆς ὁποίας δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἐνεργηθῶσιν ἐκλογαί;

Ἀλλὰ ταῦτα μὲν καταντῶσι νὰ εἶνε ἴσως ἐσωτερικὰ ζητήματα μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Κυβερνήσεως, | μέχρι τοῦλάχιστον τῆς στιγμῆς, κατὰ τὴν ὁποίαν θὰ ἐκαλεῖτο ὁ λαὸς νὰ ἔχῃ καὶ αὐτὸς τὴν γνώμην του ἐπ' αὐτῶν. Ἀλλὰ θὰ ᾔθελον νὰ ἐρωτήσω τὸν ἀξιότιμον συμπολίτην μου: Τίνα λόγον εἶχε νὰ μοῦ ὑπομνήσῃ, ὅτι κατὰ τὸ διάστημα τῆς πενταετοῦς περίπου ἀρχῆς μου ἀπῆλαινα τῆς διαρκoῦς ἐμπιστοσύνης τοῦ Στέμματος, τὴν ὁποίαν τάχα ἐλησμόνησα δι' ὅσων εἶπα ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου; Τί κοινὸν μεταξὺ τῆς ἐμπιστοσύνης, τὴν ὁποίαν μοῦ παρείχε τὸ Στέμμα κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀρχῆς μου, πρὸς τὰς ὁμιλίας μου ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου τὴν ἐσπέραν ταύτην, καὶ πρὸς τὰ ζητήματα τὰ ὁποῖα μᾶς χωρίζουν τὴν ἐσπέραν ταύτην; Μοῦ εἶπετε ὅτι τὸ ἐλησμόνησα. Διὰ τὴν ἀνάγκην νὰ τὸ ἐνθυ-

μηθῶ; Καὶ διὰ τίνα ἰδιαίτερον λόγον ἠδύνασθε νὰ μοῦ ὑπενθυμίσετε τὴν ἐμπιστοσύνην αὐτὴν, τὴν τόσον μακρὰν καὶ τόσον τιμητικὴν, ἀφοῦ τοῦλάχιστον δὲν εἶχετε νὰ ὑπαινιχθῆτε ἄν, ὅτι ἐγὼ ἐστηρίχθην εἰς ταύτην μονομερῶς διὰ νὰ μείνω εἰς τὴν ἀρχήν, ἀφοῦ εἶνε γνωστόν, ὅτι ἡ ἐμπιστοσύνη τοῦ Στέμματος μοῦ ἐδόθη ἀμέριστος ἀληθῶς, ἀλλὰ μοῦ ἐδόθη ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι ἀπολαμβάνω τῆς ἀμερίστου λαϊκῆς ἐμπιστοσύνης;

Ἄλλὰ δὲν ἠδυνήθην νὰ ἐννοήσω καὶ ἐν ἄλλο ἀκόμη· πῶς ὁ ἀξιότιμος συμπολίτης μου ἐθεώρησεν εὐθετον τὸν χρόνον νὰ μὲ κατηγορήσῃ ἐπὶ δεσποτισμῷ—ἐμέ!—ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ἐπισκοπίου, τὸ ὅποion ἀπησχόλησε τὴν ἐσπέραν ταύτην τὴν Βουλὴν. Ἔχει κανὲν παράδειγμα ὁ ἀξιότιμος συμπολίτης μου, ὅτι ἐγὼ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἀρχῆς μου ἐπὶ 4 1)2 ἔτη, ἔχων τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς παμφηφίας σχεδὸν τῆς Βουλῆς, ἔκαμα κατάχρησιν ποτε τῆς ἐξουσίας αὐτῆς διὰ ζητήματα ἀνάλογα, διὰ νὰ περιφρονήσω, ὅχι τὴν Βουλὴν, ἀλλ' ἕνα κἄν βουλευτὴν; Καὶ ὀνομάζει δεσποτισμὸν τὴν ἀμέριστον αὐτὴν ὑποστήριξιν, μὲ τὴν ὁποίαν μὲ περιέβαλλεν ὁ λαὸς ἐπὶ 4 1)2 ἔτη;

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. *Αὐταρχικός*, εἶπον.

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. *Αὐταρχικός*; Ἐὰν *αὐταρχικός* δὲν σημαίνει *δεσποτικός*, τότε τί θὰ σημαίνει; Πρέπει ν' ἀνατρέξωμεν εἰς κανένα λεξικὸν τῆς νεωτέρας γλώσσης, τὸ ὅποion καὶ δὲν ἔχομεν. Τότε μένει εἰς ἐμέ ἡ σημασία τῆς λέξεως *ἀκατανόητος*.

Ἄλλὰ ταῦτα εἶνε τὰ δευτερεύοντα. Ὅπου κυρίως θέλω νὰ ἔλθω εἶνε τὸ σημεῖον τῆς ἀγορεύσεως τοῦ ἀξιότιμου συμπολίτου μου, ὅπου ἠθέλησεν, ἀντιμετωπίζων τὰς δυσχερείας τῶν σημερινῶν περιστάσεων καὶ τοὺς κινδύνους αὐτῶν, νὰ ἐπιρρίψῃ ταύτας εἰς ἐμέ ἐξ ἀφορμῆς τῆς συμμαχίας μετὰ τῆς Σερβίας.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Τῆς Βουλγαρίας.

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Ἐξ ἀφορμῆς τῶν ὅσα ἐλέχθησαν μὲ τὴν συνθήκην τῆς Σερβίας μοῦ εἶπατε:—Τί ἐπικαλεῖσθε τὴν συμμαχίαν; Καὶ ἄλλοτε δὲν σὰς τὴ εἶπον ἐγώ...!

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου τῆς Βουλγαρίας σὰς ὑπέμνησα...

**Ἡ πολιτικὴ τοῦ 1912.—Καὶ τότε διεφώνει
ὁ παλαιὸς πολιτικὸς κόσμος.**

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ... Τὰ ἀποτελέσματα; Ἀκριβῶς ἐκεῖ θὰ ἔλθω. Θέλω νὰ ἔλθω εἰς τοῦτο τὸ σημεῖον, εἰς τὴν πολιτικὴν ὁμῶν, ὁ ὅποιος, ἂν ὑπὸ τοῦ πατριωτισμοῦ σας ἐθεωρήσατε ἐπιβεβλημένον κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς κηρύξεως τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Τουρκίας νὰ σιωπήσετε καὶ περιεβάλετε τὴν τότε Κυβέρνησιν μὲ τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς ὅλης Βουλῆς, δὲν ἐδιστάσαστε ὅμως, παρελθόντος τοῦ πρώτου πολέμου, κατὰ τὰς παρχμονάς τοῦ δευτέρου—ἐνθυμοῦμαι κάλλιστα τοῦτο—νὰ μὲ κατακρίνετε διότι ἔκαμα τὸν πρῶτον πόλεμον ἐν συμμαχίᾳ μετὰ τῶν Σλαβικῶν λαῶν τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου! Καὶ ἐδῶ ἤθελον νὰ ἔλθω. Διδοὶ θὰ μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ εἶπω, ὅτι ἡ ὑπόμνησις αὐτὴ τῶν ἰδεῶν αὐτῶν, τὰς ὁποίας καὶ τότε ἀνεπτύξατε, εἰς τίποτε ἄλλο δὲν καταλήγει, παρὰ εἰς τὴν ἐκ τῶν ὑστέρων ἐπίκρισιν τῆς πολιτικῆς μου, ἡ ὁποία ἤγαγεν εἰς τὸν πρῶτον πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ἡ ὁποία προεκάλεσε τὸν δεύτερον πόλεμον κατὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ ἡ ὁποία μετέθεσε τὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Νέστον. Ὁ ἀξιώτιμος ἐξ Ἀττικῆς βουλευτὴς καὶ τότε εἶχε τὴν πολιτικὴν του, τὴν ὁποίαν δὲν ἀνέπτυξεν, ἀληθῶς, ἀρχομένου τοῦ πρώτου πολέμου, ἐκ πατριωτισμοῦ, τὴν ὁποίαν ὅμως ἐξέθηκεν εἰς τὰς παρχμονάς τοῦ δευτέρου πολέμου. Ἡ πολιτικὴ του ἦτο καὶ τότε ἡ αὐτή, τὴν ὁποίαν ἔχει καὶ σήμερον. Καὶ τότε ἤθελε πολιτικὴν ἐνόπλιον οὐδετερότητα, καὶ τότε, ἐνθυμείσθε, ὅτε τὸν ἡρώτησα τί ἔπρεπε νὰ κάμωμεν, μοῦ ἀπήντησε : Νὰ μένωμεν ἱστάμενοι, ἀνκείμεντες τὴν κατάλληλον στιγμὴν διὰ νὰ ἐπεμδῶμεν. Καὶ ἐνθυμείσθε τί τοῦ εἶπα : Τί σημασίαν θὰ εἶχε τότε νὰ μένωμεν ὅχι ἐπὶ μῆνας ἐπεστρατευμένοι, κατὰ τὰς παλαιὰς ἀντιλήψεις μας, καὶ караδοκούντες, ἀλλὰ νὰ μένωμεν μὴ ὀρμώντες εἰς τὸν πόλεμον μόνον δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, ὅποτε θὰ εἶχομεν τὴν κατοχὴν τὴν Βουλγαρικὴν ἐπὶ τῆς Θεσσαλονίκης προηγούμενην ἀπὸ τὴν ἰδικήν μας κατοχὴν ; Πῶς θέλετε λοιπὸν νὰ μὴ καταλαμδάνωμαι σήμερον ὑπὸ ἀληθοῦς ἀπογοητεύσεως βλέπων ὅτι εἰς τὰς κυβερνητικὰς τάξεις κρατοῦσιν ἀκόμη αἱ ἰδίαι ἀντιλήψεις, αἱ ὁποῖαι ἐκράτουν κατὰ τὰς παρχμονάς τοῦ πρώτου πολέμου κατὰ

τῆς Τουρκίας καὶ κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ δευτέρου πολέμου κατὰ τῆς Βουλγαρίας; Καὶ αἱ ἀντιλήψεις αὗται δὲν εἶνε ἀντιλήψεις μόνον τοῦ ἀξιοτίμου συμπολίτου μου, εἶνε ἀντιλήψεις δυστυχῶς τοῦ παλαιοῦ πολιτικοῦ κόσμου τῆς Ἑλλάδος, τοῦλάχιστον τοῦ ἐν ζωῇ ἀκόμη εὐρισκομένου—διότι βεβαίως πρέπει νὰ ἐξαίρῃσω μίαν φυσιογνωμίαν ἐκ τῶν μᾶλλον ἐξεχουσῶν, τὴν τοῦ μακκρίτου Τρικούπη— ἡ πολιτική, λέγω, αὕτη εἶνε ἡ πολιτική τοῦ παλαιοῦ κόσμου τῆς Ἑλλάδος, τοῦ σήμερον ἀκόμη ζῶντος καὶ δρῶντος ἐν τῇ πολιτικῇ· εἶνε ἡ πολιτική τῆς λαμπρᾶς ἀπομονώσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν κανένα φίλον καὶ κανένα σύμμαχον, ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν πάντας ἐχθρούς! Ἐὰν καὶ τότε, Κύριοι, ἦσθε ὑμεῖς εἰς τὴν Κυβέρνησιν, καμμίαν δὲν ἔχω ἀμφιβολίαν, ὅτι δὲν θὰ ἐτολμάτε νὰ προέλθετε εἰς συμμαχίαν μετὰ τὴν Βουλγαρίαν, ὅτι δὲν θὰ ἐτολμάτε νὰ προέλθετε εἰς πόλεμον ἐν συμμαχίᾳ κατὰ τῆς Τουρκίας, διότι θὰ ἐφασκεῖσθε τὸν ἐνδεχόμενον πόλεμον μετὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ, μὴ τολμῶντες ταῦτα νὰ πράξετε, θὰ εἴχατε τὴν Ἑλλάδα ἀκόμη εὐρισκομένην εἰς τὰ σύνορα τὰ πρὸ τοῦ 1912, ἐνῶ θὰ εἴχατε τὰ Σλαβικὰ Κράτη τοῦ Αἰμοῦ ἐκτείνοντα, ἐπναλαμβάνω, τὰ ὁρία τῶν μέχρι τῶν Ἑλληνικῶν συνόρων. (Ζωηρὰ χειροκροτήματα).

Ἡ λύσις τοῦ ψυχολογικοῦ προβλήματος. Ἀπὸ τοῦ Νέστου εἰς τὸν Μαϊάνδρον.

Καὶ μοῦ δίδεται τοιοῦτοτρόπως, Κύριοι, ἡ εὐκολία πρὸς ἀνεύρεσιν τῆς ψυχολογικῆς καὶ ὅλης τῆς πολιτικῆς ἰδεολογίας τοῦ σημερινοῦ κυβερνητικοῦ καθεστώτος, ἐκείνων οἱ ὅποιοι μετὰ ἡγεγχον καὶ τότε, διότι ἐτόλμων, ἐμπιστευόμενος εἰς τὰς δυνάμεις τῆς Ἑλλάδος, νὰ λάβω μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς Τουρκίας ἀνεμ προσυμφωνίας περὶ τῆς διανομῆς. Ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι μετὰ ἡγεγχον τότε, καὶ σήμερον ἀκόμη ἔχουσι τὸ θάρρος νὰ μετὰ ἐλέγχωσιν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου! Εἶνε οἱ ἴδιοι, φυσικά, οἱ ὅποιοι δὲν τολμῶσι νὰ προῖδωσιν, ὅτι ἡ Ἑλλάς, ἡ φθάσασα τόσον παραδόξως, κατὰ τὰς ἀντιλήψεις τῶν, μέχρι τοῦ Νέστου, εἶνε δυνατὸν νὰ ἐκταθῇ καὶ μέχρι τοῦ Ἑδρου ἂν ἑνός, καὶ μέχρι τοῦ Ἑρμου καὶ τοῦ Μαϊάνδρου ἂν ἑτέρου. (Χειροκροτήματα). Εἶνε βεβαίως γινώμμι, καὶ γινώμμι, σεβαστὴ, ὡς

πᾶσα γνώμη ἀπὸ καλῆς πίστεως. Ἀλλὰ θὰ μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ εἶπω ὅτι, ὅτε αἱ γνώμαι αὗται ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν βῆσανον τῆς πραγματικότητος καὶ ὅτε τὰ ἀποτελέσματα τὰ μέχρι σήμερον εἶνε τοιαῦτα, οἷα ἐμφανίζονται, πρέπει νὰ ὀνομάσῃ κανεὶς μονονουχὶ ἐθελουφλοῦντα τὸν θέλοντα ἀκόμη νὰ ἐπιμένῃ, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ κάμωμεν τὸν πόλεμον τοῦ 1912 μὲ τοιοῦτους συμμάχους, διότι μετὰ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας θὰ ἦρχετο πόλεμος κατὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ ἴσως καὶ δεύτερος πόλεμος κατὰ τῆς Βουλγαρίας !

Ἀλλὰ μήπως, Κύριοι, ἔχετε ἀνακαλύψει καμμίαν μέθοδον, κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλλάς ἢ μέχρι τῶν συνόρων τοῦ 1912, ἡ Ἑλλάς ἢ λακτιζομένη καὶ κολαφιζομένη καθ' ἑκάστην, ἡδύνατο δι' οἰασθῆ-ποτε ἐσωτερικῆς ἀναπλάσεως νὰ δημιουργήσῃ μίαν τοιαύτην στρατιωτικὴν δύναμιν, ὥστε μόνῃ αὐτῇ, ἀνευ συμμαχίας πρὸς τοὺς συνοίκους λαοὺς, ν' ἀντιμετωπίσῃ καὶ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, καὶ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Βουλγαρίας, καὶ τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Σερβίας, ὅπως μόνῃ αὐτῇ λύσῃ τὰ Ἑλληνικὰ καὶ τὰ ἐθνικὰ ζητήματα κατὰ τῆς Τουρκικῆς Αὐτοκρατορίας ; Ἡ μήπως συμμερίζεσθε τὴν γνώμην ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι μετὰ τὸν πρῶτον πόλεμον καὶ μετὰ τὸν δεύτερον πόλεμον ἀπωλοφύροντο διὰ τὴν συμφορὰν τὴν ὁποίαν ἔπαθεν ἡ Ἑλλάς, ἡ ὁποία ἔκαμε δύο πολέμους, οὐδὲν ἄλλο κατορθώσασα παρὰ νὰ ἐξασθενίσῃ τὸν ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμόν; Διότι καὶ τοῦτο ἐλέχθη, Κύριοι, ὅτι ἐξασθένησεν ὁ Ἑλληνισμός ἐν Τουρκίᾳ, ὁ ὁποῖος, κατὰ τὴν θεωρίαν αὐτὴν, μάλιστα μετὰ τὸ Νεοτουρκικὸν καθεστῶς, θὰ ἡδύνατο ν' ἀναπλάσῃ τὴν Ὁθωμανικὴν Αὐτοκρατορίαν ὑπὸ Ἑλληνικὴν μορφήν νέαν καὶ νὰ μᾶς δημιουργήσῃ νέαν ἐξέλιξιν ὁμοίαν τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς. Ἐὰν τοιαύτας θεωρίας ἐλέγετε, θὰ ἦρθε μᾶλλον δεδικοιολογημένοι, παρὰ νὰ ἰσχυρίζεσθε καὶ σήμερον ἀκόμη, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ κάμωμεν συμμαχίας καὶ πολέμους, διότι θὰ εἴχομεν περιπλοκάς.

Πολιτικὴ μικροελλαδική.

Ἐὰν μοῦ ἐλέγετε ἀκόμη, ὅτι τὸ Κράτος αὐτὸ ἡδύνατο ν' ἀδιαφορήσῃ καὶ διὰ τὰς ἐθνικὰς του βλέψεις καὶ ὑποχρεώσεις καὶ ὅτι εἶνε δυνατόν, ἀπεμπολουμένων ἐντελῶς πάντων τούτων, νὰ ζήσῃ, καὶ

νά ζήσῃ ὡς Κράτος· αὐταρκεῖς περιοριζόμενον ἐντὸς τῶν παλαιῶν αὐτοῦ ὁρίων, ἐὰν ταῦτα ἐλέγετε, θὰ σᾶς ἐνόουν ἀκόμη. Ἄλλ' ἐφ' ὅσον τοιαυτά τινα δὲν λέγετε, ἐφ' ὅσον τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ Κράτους, ὅπως κατὰ τὸ δυνατὸν ταυτισθοῦν τὰ ὅρια αὐτοῦ πρὸς τὰ ὅρια τῆς ἐθνικῆς ἐπικρατήσεως, θεωρεῖτε ἀναγκαίαν οὐχὶ ἀπλῶς δι' ἡθικoὺς καὶ αἰσθηματικoὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ διὰ πολιτικoὺς καὶ οἰκονομικoὺς, θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ θεωρήσω ἀκατανόητον τὴν πολιτικὴν ὑμῶν, τολμῶντων καὶ σήμερον ἀκόμη μετὰ τὰ ἐπελθόντα ἀποτελέσματα νὰ μὲ μέμψεσθε, διότι συνέπραξα συμμαχικῶς μετὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ Σερβίας, ὅπως ἐπεκτείνῃ ἡ Ἑλλὰς τὰ ὅριά της μέχρι τοῦ Νέστου. Μὰ ἐγεννήθησαν σήμερον δυσχέρειαι, καὶ αἱ δυσχέρειαι αὗται εἶνε ἐνδεχόμενον ὅτι δὲν θὰ εἶχον δημιουργηθῇ, ἐὰν δὲν εἶχον ἐκταθῇ ἕως ἐκεῖ τὰ ὅριά μας, καὶ εἶνε ἐνδεχόμενον, ἐὰν ἐπεκταθῶσι καὶ περαιτέρω τὰ ὅριά μας, νὰ ἔχωμεν καὶ ἄλλας δυσχερείας, διότι, ὅσον μεγαλύτερα εἶνε τὰ συμφέροντα τοῦ Κράτους, τόσον εἶνε φυσικὸν νὰ ἐφάπτονται τῶν συμφερόντων τῶν ἄλλων καὶ νὰ προκαλῶσι προστριβὰς, μὲ μέμψεσθε δὲ διότι, ἐπεκτείνας τὰ ὅρια τῆς Ἑλλάδος, εἶμαι αἷτιος τῶν δυσχερειῶν τούτων· τότε ἔχετε πολιτικὴν μικροελλαδικήν, ὥς τὴν ὀνομάσω οὕτω, καὶ τότε καλῦτερον θὰ ἦτο νὰ ἐρωτήσωμεν ὅλους τοὺς συνοίκους λαοὺς τί θέλουν νὰ τοὺς δώσωμεν ὥπως μᾶς υπογράψουν ἐξοφλητήριο, περιορισθῶμεν δὲ εἰς τὸ λοιπὸν Κράτος μετὰ τὴν ἐξόφλησιν ταύτην, διὰ νὰ δυνηθῶμεν νὰ ζήσωμεν εἰς αὐτὸ τὸ Κρατίδιον ἄνευ περισπασμῶν!

Καὶ θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε καὶ πάλιν, Κύριοι, νὰ σᾶς εἰπῶ, ὅτι εὐρίσκομαι ἐνώπιον ἐνὸς φαινομένου, τοῦ ὁποῖου αἱ ἐκδηλώσεις ἐγένοντο κατ' ἐπανάληψιν ἐντὸς τῆς αἰθούσης ταύτης ἀπὸ μιᾶς ὁλῆς πενταετίας. Ἐχομεν τὸν παλαιὸν κόσμον τῆς Ἑλλάδος ἀντιπροσωπευόμενον ἀπὸ τὴν νέαν Κυβέρνησιν· ἔχομεν τὸν νέον κόσμον τὸν μετεπαναστατικὸν ἀντιπροσωπευόμενον ἀπὸ τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων. Ἡ παλαιὰ ἰδεολογία, τὴν ὁποίαν ἀντιπροσωπεύει ἡ νῦν Κυβέρνησις, εἶνε ἐκείνη, ἣ ὁποία ἐνόμιζεν ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν ἠδύνατο νὰ κάμῃ στρατὸν περισσότερον τῶν 60.000, εἶνε ἐκείνη, ἣ ὁποία ἐνόμιζεν ὅτι ἡ Ἑλλὰς δὲν πρέπει νὰ συμμαχήσῃ μὲ κανένα πρὸςπραγματοπίησιν τῶν ἐθνικῶν τῆς διεκδικήσεων, εἶνε ἐκείνη, ἣ ὁποία εἶχεν ἀπεριορί-

στους ὅσον καὶ ἀσφαfeis καὶ νεφελώδεις τὰς βλέψεις τῶν ἐθνικῶν διεκδικήσεων, διὰ τὰ ἔχη τὴν πραγματικὴν παρασκευὴν ἀντιστρόφως ἀνάλογον πρὸς τὸ μέγεθος τῶν διεκδικήσεων τῆς. Δὲν ἐγνωρίζομεν τότε ἕως ποῦ δύνανται νὰ ἐκτείνωνται αἱ ἐθνικαὶ μας διεκδικήσεις· τόσον πολὺ τὰς ἐξηπλωνομεν πολλάκις, ὥστε ἐκεῖνοι ἐκ τῶν πολιτικῶν, οἱ ὅποιοι ἤρκοοντο νὰ ἐκταθοῦν τὰ πρὸς βορρᾶν ὄριά μας μέχρι Κρουσόδου, ἐχαρκατηρίζοντο ὡς ἀπεμπολοῦντες τὰ δίκαια τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν Κυβέρνησιν μετέχει ὁ πολιτικὸς τῆς Ἑλλάδος, ὅστις κατηγορεῖτο ὡς ἀπεμπολὼν τὰ δίκαια τῆς Ἑλλάδος, διότι ἐφρόντιζεν ὁ δυστυχὴς ν' ἀφήσῃ ἐν τῇ ῥυθμίσει καὶ ἐν τῇ ἀντιλήψει τῶν Μακεδονικῶν πραγμάτων ἔξω τῶν δύο ἄλλων βιλαετιῶν τὸ βιλαέτιον τοῦ Κοσσυφοπεδίου. Εἶπε λοιπὸν φυσικὸν καὶ σήμερον, ὅτε ἐμφανίζονται ἐνώπιον τῆς Ἑλλάδος καὶ πάλιν ζητήματα ἀνάλογα πρὸς τὰ τοῦ 1912, νὰ εὐρισκώμεθα εἰς τοὺς δύο πόλους τῶν πολιτικῶν ἀντιλήψεων. Σεῖς καὶ τώρα, ὡς καὶ τότε, δὲν θέλετε τὸν πόλεμον μετὰ συμμάχων. Σεῖς καὶ σήμερον λέγετε· «παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο». Καὶ ὅτε σὰς λέγω ὅτι τὸ ποτήριον δὲν πρόκειται νὰ παρέλθῃ ὀριστικῶς, ἀλλ' ὅπως διόλου προσωρινῶς, διὰ νὰ ἐπανεέλθῃ καὶ πάλιν, ὅπως τὸ πῖετε μέχρι τρυγός, μᾶς λέγετε: Σεῖς πταίετε, σεῖς, οἵτινες μᾶς ὠδηγήσατε μέχρι τοῦ Νέστου! (Χειροκρατήματα). Καὶ δὲν νομίζετε τότε, Κύριοι, ὅτι ἡ νέα Ἑλλὰς δικάσιαι νὰ εἰπῇ πρὸς τὴν παλαιὰν Ἑλλάδα: Κύριοι, ἔχετε τὴν ὑποχρέωσιν ἐνώπιον καὶ πάλιν, δυσχερεῶν τόσῃ μεγάλῃ καὶ τόσῃ πολυπλόκῳ νὰ παραμερίσετε καὶ ν' ἀφήσετε τὸν τόπον εἰς τὴν νέαν Ἑλλάδα, τὴν ἔχουσαν τὸ φυσικὸν σθένος ὅπως ἀντιμετωπίσῃ τὰς νέας περιστάσεις; (Παρατεταμένα χειροκρατήματα).

“II παραχώρησις τῆς Κύπρου.

Καὶ ἐπωφελοῦμαι, Κύριοι, τῆς στιγμῆς, διὰ νὰ εἰπῶ ἀπὸ τοῦ ἐπισήμου τούτου βήματος πράγματα, τὰ ὅποια δὲν ἐλέχθησαν εἰσέτι καὶ τὰ ὅποια ἀφήνουσιν ἴσως εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀμφιβολίας τινὰς περὶ ἐκείνων, τὰ ὅποια δυνάμεθα, τολμῶντες καὶ ἀκολουθοῦντες τὰς ὑπαγορεύσεις καὶ τῶν ὑποχρεώσεων ἡμῶν τῶν συμμαχικῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν στοιχειωδῶν ἐθνικῶν συμφερόντων, ν' ἀποκτήσωμεν. Διότι δὲν θέλω ν' ἀφήσω

τὴν κοινὴν γνώμην πλανωμένην ὡς πρὸς τὸ μέγεθος ἐκείνων, τὰ ὁποῖα τολμῶντες ἠδυνάμεθα ν' ἀποκτήσωμεν. Ἀφέθη νὰ πιστευθῇ, ὅτι τὰ ὀφελήματα ἡμῶν εἰς ἐνδεχομένην μετοχὴν εἰς τὸν ἀγῶνα δὲν θὰ ᾔσαν παρὰ ἢ παραχώρησις τῆς Κύπρου. Σημειωτέον ὅτι ἡ Κύπρος εἶνε ὀλίγον μεγαλυτέρα ἀπὸ τὴν ἰδιαιτέραν μου πατρίδα, ἔχει πληθυσμὸν διακοσίων τριάκοντα πέντε χιλιάδων Ἑλλήνων, συνολικὸν δὲ πληθυσμὸν 285.000 κατοίκων. Καὶ ὅμως περὶ αὐτῆς ἐγένετο λόγος ἀτυχῶς ἐν τῷ Τύπῳ ὡς περὶ πράγματος μικρᾶς τινος σημασίας, ὡς περὶ παρωνυχίδος, κατὰ τὴν κοινὴν ἔκφρασιν. Οὐδεμία συγκίνησις ἐξεδηλώθη ἐκ μέρους τῆς πολλῆς μερίδος τοῦ Τύπου.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Ὅτι γράφονται εἰς τὸν Τύπον δὲν δύνανται νὰ ἐπακλαμδάνωνται καὶ νὰ στηρίζωνται εἰς αὐτὰ ἐπιχειρήματα.

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Ἀλλά, Κύριοι, δὲν ἐπρόκειτο μόνον ν' ἀποκτήσωμεν 235 χιλ. πληθυσμοῦ ἀληθῶς Ἑλληνικοῦ, ἔχοντος μὲρ φωνῶν, ἢ ὁποῖα βεβαίως ἔνεκεν τῆς μικρᾶς Ἀγγλικῆς κατοχῆς ἀπὸ 37 τῆς εὐρίσκαται εἰς ἐπίπεδον οὐχὶ κατώτερον τοῦ μέσου ὅρου τοῦ ἐπιπέδου τῆς ὅλης Ἑλλάδος.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Εἶνε ὑπέρτερος.

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Χαίρω διότι αὐτὴν τὴν γνώμην ἔχετε καὶ τοῦτο ἠθελε καὶ ἐγὼ νὰ εἶπω, ἀλλ' ἐφοβήθη μὴπως ἔχω δικτατορίας.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Τὰς σκέψεις αὐτὰς περὶ τῆς Κύπρου τὰς ἔχομεν βαθύτερον ἡμεῖς ἐγκεχεραγμένας.

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Θάμοι ἐπιτραπῇ νὰ παρατηρήσω, ὅτι θὰ ἐλαμβάνομεν ἕνα λαόν, εἰθισμένον εἰς τὴν εὐνομίαν ἀπὸ πολλοῦ χρόνου, καὶ ὁ ὁποῖος θὰ μᾶς ἔδιδεν ἕνα διοικητικὸν προσωπικὸν ἄριστον.

Ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ τῆς Κύπρου μόνον. Ἡ Κύπρος προσεφέρετο εἰς ἡμᾶς ἀσχέτως πρὸς οἰκονομικὰ ἔκδοσιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, ὡς ἀντάλλαγμα τῆς συμμετοχῆς μας εἰς τὸν ἀγῶνα.

Δ. ΡΑΛΛΗΣ. Πότε προσεφέρετο;

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Τώρα πρὸς ὑμᾶς. Τὰ περὶ Κύπρου, ἀξιότιμε συμπολίται, ἀνάγονται εἰς ὀλίγον παλαιότεραν ἐποχὴν. Ἀνάγονται εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ 1913. Ἐρθασαν εἰς τὴν διατύπωσιν αὐτὴν κατὰ τὴν στιγμὴν, κατὰ τὴν ὁποῖαν εἴχετε τὴν τιμὴν ὅμως νὰ εἰσθε εἰς τὴν Κυδέρνησιν. Ἄν ἔχω νὰ εἶπω τίποτε περισσότερον. Ἀρκοῦμαι εἰς

τουτο. Πρὸς ὑμᾶς προσεφέρετο ἡ Κύπρος, ἐπικυλαμδάνω, ὡς ἀντάλλαγμα τῆς μετοχῆς ἡμῶν εἰς τὸν ἀγῶνα, ἡσχετῶς πρὸς οἰκονομικὰ ἐκδόσιν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐὰν ἡ ἐκδοσις τοῦ ἀγῶνος ἦτο εὐτυχής, αἱ παραχωρήσεις εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἔμενον ἐσχύουσιν πάντοτε. Ὅπως δὲ καὶ ἂν ὁ κ. βουλευτὴς Ἀχαιογλίδος ἤθελε νὰ μετριάσῃ τὴν σημασίαν τῶν παραχωρήσεων ἐκείνων, ἔχω καθήκον νὰ σᾶς εἰπῶ, ὅτι μόνον τὸ βιλαέτιον Ἀϊδινίου εἶνε κατ' ἐκτασιν εὐρύτερον τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος, τῆς πρὸ τοῦ πολέμου τοῦ 1912, ὑπὸ ἐποψιν δὲ πλούτου καὶ παραγωγῆς εἶνε ἀσυχρότερος ἀνώτερον. Ἀλλὰ δὲν εἶνε ταῦτα μόνον, τὰ ὅποια θὰ εἶχομεν μετέχοντες εἰς τὸν πόλεμον, ἐὰν ἡ λήξις αὐτοῦ ἦτο σύμφωνος πρὸς τὰς εὐχὰς ἡμῶν. Εἶχομεν καὶ ἄλλα νὰ ἐπιτύχωμεν, μεγίστης καὶ ταῦτα σημασίας. Εἶχομεν νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν ἀπώθησιν τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τῆς θαλάσσης τοῦ Αἰγαίου καὶ τὸν περιορισμὸν αὐτῆς πέρα τῆς γραμμῆς τῆς Ροδόπης.

Γ. ΚΑΡΑΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ. Κινεῖται ἡ τέφρα τῶν δύο Μεσολογγιτῶν!

Αἱ συνεννοήσεις εἶχον ἀρχίσει πρὸ πολλοῦ.

Ε. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Γνωρίζω, Κύριοι, ὅτι ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου δὲν ἐγένετο πρὸς ὑμᾶς ἀνακοίνωσις ἐπίσημος, ἀλλὰ δικαιοῦμαι νὰ εἰπῶ πρὸς ὑμᾶς, διότι αἱ περὶ τούτου συνεννοήσεις εἶχον ἀρχίσει ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἤμην εἰς τὴν Κυδέρνησιν καὶ ἡδυνάμην νὰ παρακολουθῶ καὶ μετὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας, ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνεργείας ἐφθασεν εἰς τοῦτο, ὅτι αἱ Δυνάμεις εὐρέθησαν σύμφωνοι ὅτι ἡ διατυπωθεῖσα παρ' ἑμοῦ ἀξίωσις ἦτο δικαία, ἀλλὰ δὲν ἤθελον ὅμως νὰ προδῶσιν εἰς νέας προτάσεις πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Κυδέρνησιν, διὰ νὰ ἔχωσι καὶ νέας πάλιν ἀποτυχίας, ἀλλὰ περιέμενον νὰ ζητηθῇ τοῦτο παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυδερνήσεως.

Ἡ περὶ τούτου πληροφορία μου ἔχει χαρακτῆρα ἐπίσημον καὶ σημειώσατε, Κύριοι, ὅτι ἡ ἀπομάκρυνσις τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τῆς θαλάσσης τοῦ Αἰγαίου κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην ἔχει πολὺ ἀνωτέραν ἀξίαν παρ' ἐκείνην, τὴν ὅποیان ἡδυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν εἰς αὐτὴν μέχρι τοῦ 1912 καὶ μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ πα-

ρόντος πολέμου, διότι ἡ ἀποτελεσματικότης τῆς δράσεως τοῦ ὑποθαλασσίου στόλου ἀπεδείχθη τοιαύτη, ὥστε ἡ Βουλγαρία, ἐξακολουθοῦσα νὰ ἔχῃ τρεῖς λιμένας εἰς τὸ Αἰγαῖον, τοῦ Πόρτο Λαγῶ, τῆς Μάκρης καὶ τοῦ Λεοδεαγᾶτι, θὰ ἔχῃ τρία ὁρμητήρια, ἀπὸ τῶν ὁποίων δεκάς μόνον ὑποδρυχίων θὰ ἡδύνατο, ἐν περιπτώσει πολεμικῆς συγκρούσεως πρὸς ἡμᾶς, νὰ καταστήτῃ λίαν δυσχερῆ, καὶ λίαν ἐπικίνδυνον, καὶ λίαν βραδεῖαν τὴν συγκέντρωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, ἰδίᾳ τοῦ προερχομένου ἐκ τῶν νήσων, νήσων αἱ ὁποῖαι ἔχουσι πληθυσμόν, ἐκτὸς τῆς Κύπρου, 1,300,000, καὶ ἐν περιπτώσει ἐπιστρατεύσεως ἔχουσι νὰ δώσωσι δύναμιν στρατιωτικὴν 130,000 ἀνδρῶν.

Ἐχῶ ἀκόμη νὰ παρατηρήσω, ὅτι ἡ μετοχὴ ἡμῶν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ἡ εὐτυχὴς ἐκδασίς αὐτοῦ θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἐκ μέρους τῆς Σερβίας παραχώρησιν τῆς σφηνός Δοϊράνης—Γευγελῆς μὲ τὴν δῆλωσιν τῆς Σερβίας, ὅτι παραιτεῖται πάσης διεκδικήσεως ἐπὶ τῆς κοιλάδος τῆς Στρωμνίτης, ἡ ὁποία κατὰ τὴν συνθήκην τοῦ 1913 ὑπῆγετο εἰς τὸν κύκλον τῆς ἐθνικῆς Σερβικῆς ἐπιρροῆς. Ἡ Σερβία, ὅπως γνωρίζει ὁ κ. Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν, ἔκαμε δῆλωσιν, ὅτι τοῦ λοιποῦ παραιτεῖται, ἀδιαφορεῖ πλέον διὰ τὴν κοιλάδα τῆς Στρωμνίτης, ὥστε, ἐὰν ἦτο αἰσία ἢ ἐκδασίς τοῦ πολέμου, ν' ἀπωθῆσμεν τὴν Βουλγαρίαν μέχρι τῶν παλαιῶν αὐτῆς συνόρων, καταλαμβάνοντες ὅλην τὴν Βουλγαρικὴν Θράκην καὶ τὴν κοιλάδα τῆς Στρωμνίτης, νὰ μεταφέρωμεν τὰ ὅρια ἀπὸ τοῦ Μπέλες εἰς τὸ ὄρος Μάλες. Ποῖαν σημασίαν θὰ εἶχε τοῦτο διὰ τὴν μέλλουσαν διαμόρφωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Βασιλείου ἕκαστος; ἐξ ὑμῶν ἐννοεῖ.

Καὶ μὴ νομίζετε, Κύριοι, ὅτι διὰ τῆς πολιτικῆς ὑμῶν σήμερον ἀπλῶς ἀπορρίπτομεν ὅλας αὐτάς τὰς πιθανὰς ἀξιώσεις τῆς Ἑλλάδος, χάριν τῆς ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ μὴ διεξαγωγῆς ἐνὸς ἀναποτρέπτου πολέμου πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. Δὲν ἀπορρίπτομεν μόνον ἐν τῷ παρόντι, ἀλλὰ καθιστῶμεν ἀδύνατον τὴν εἰς τὸ μέλλον τοιαύτην τινὰ πραγματοποίησιν ὀνείρων ἐθνικῶν. Διὰ τῆς πολιτικῆς ὑμῶν οὐχὶ μόνον δὲν πρόκειται ν' ἀποκόψωμεν γενικῶς ὅλα τὰ ὄνειρα τὰ Βουλγαρικὰ περὶ ἡγεμονίας εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ περιορίσωμεν αὐτὴν ἐκεῖ ὅπου ὁ ἐθνικὸς τῆς ὀγκος τῆς δίδει δικαίωμα νὰ ζήσῃ μετὰ

των λοιπών λαών της Βαλκανικής Χερσονήσου, οὐχὶ μόνον καθιστώμεν ἀδύνατον ἐν τῷ παρόντι τὴν ὀριστικὴν τερμᾶτισιν τοῦ ἀγῶνος, ὅπως εἶπα καὶ ἄλλοτε, ὁ ὁποῖος διεξάγεται ἀπὸ 13 αἰώνων μεταξὺ ἡμῶν καὶ τῆς Βουλγαρίας, ἀλλὰ κινδυνεύομεν διὰ τῆς πολιτικῆς ὁμῶν, ἢ ὁποῖα, χωρὶς νὰ τὸ θέλετε, ἐξυπηρετεῖ τὰ συμφέροντα τοῦ ἐτέρου τῶν Εὐρωπαϊκῶν συνδυασμῶν, νὰ καταστήσωμεν δυνατὴν τὴν καὶ μετὰ τὸν πόλεμον διατήρησιν τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Θὰ μοῦ ἐπιτραπῇ νὰ εἶπω, ὅτι εἶνε τυφλὸς ὁ μὴ βλέπων ἀπὸ τοῦδε τί ἔχει νὰ συμβῇ, ἐὰν λήγοντος τοῦ πολέμου ἡ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία ἐξέλθῃ ἄνευ βλάβης. Θὰ γίνῃ ὀριστικὸν καὶ ὁλοσχερὲς τὸ ἐκρίζωμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸ ὁποῖον ἤρξατο ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1914. Τὸ ὅλον ἐθνικὸν οἰκοδόμημα τὸ ἐν τῇ Ὀθωμανικῇ Αὐτοκρατορίᾳ, τὸ ὁποῖον δὲν εἶνε δημιούργημα τῶν τελευταίων κἂν αἰώνων, ἀλλ' εἶνε γηγενές, πολὺ προγενέστερον κατὰ χιλιετηρίδα ἀπὸ τὴν Ὀθωμανικὴν κατάκτησιν, ὅλον ἐκεῖνο τὸ οἰκοδόμημα πρόκειται νὰ σαρωθῇ ἐντελῶς, ἀποστελλεσμένων ὅλων τῶν ἑκατομμυρίων ἐκείνων τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου ἐδῶ εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα. Τὰ γενόμενα μέχρι τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου σὰς πείθουσι ποῖα θὰ εἶνε ἡ τύχη τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Τουρκίας, ἐὰν αὕτη ἐπιζήσῃ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου.

Ἡ ἐκρίζωσις τοῦ ἐν Τουρίᾳ Ἑλληνισμοῦ.

Εἰς τοῦτο δὲ δυστυχῶς, εἰς τὸ ἐκρίζωμα τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου, δὲν εἶνε μόνον ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἢ ἔχουσα σαφῶς διαγεγραμμένην τὴν πολιτικὴν της, ἐκδηλωθεῖσαν ἤδη ἐπαρκῶς κατ' ἄλλου στοιχείου, τοῦ Ἀρμενικοῦ, ἀναβαλλομένην δ' εὐλόγως σήμερον, ἵνα πάλιν ἐκδηλωθῇ μετὰ τὴν λήξιν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου ἀκατάσχετος, ἀλλ' εἶνε καὶ ἄλλοι ἰσχυρότεροι τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι ἔχουσι συμφέροντα ἐντελῶς ταυτιζόμενα πρὸς τοῦτους. Καὶ σὰς ἐρωτῶ : "Ὅταν διὰ τῆς πολιτικῆς σας αὐτῆς συντελέσετε, ὥστε ἢ μὲν Βουλγαρία νὰ ἐξεγκωθῇ, ἢ δὲ Τουρκία νὰ προβῇ εἰς τὴν ἐκρίζωσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ σὰς στείλῃ ἐδῶ ἑκατομμύρια προσφύγων, πῶς πιστεύετε ὅτι θὰ δυνηθῇτε ν' ἀντιμετωπίσετε τὸν κίνδυνον τὸν Βουλγαρικόν, ὁ ὁποῖος ἐπέρχεται καὶ τὸν ὁποῖον ὅλοι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν θέλουν νὰ κλείουν τοὺς ὀφθαλμοὺς των, δὲν ἔμπορεῖ παρὰ νὰ βλέπουν ;

Παρασκευάζεται τραγική ή τύχη τοῦ ἔθνους.

Ὁ ἀξιοτίμος βουλευτής ἐκ Κερκύρας σᾶς εἶπε—καί δυστυχῶς ὑποχρεοῦμαι νὰ ἐπανέλθω καί πάλιν εἰς τὸ αὐτό—,σᾶς εἶπεν, ὅτι βλέπει τοὺς κινδύνους, ἀλλὰ προτιμᾷ ν' ἀποφύγῃ τοὺς παρόντας διὰ ν' ἀφήσῃ πιθανῶς εἰς ἄλλους ν' ἀντιμετωπίσωσι τοὺς μέλλοντας. Ἀλλά, Κύριοι, εἶνε πολιτικὴ ἐνὸς Κράτους, Κράτους ὅπως τὸ Ἑλληνικόν, ἔχοντος ν' ἀντιμετωπίσῃ αὐτὰ τὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα ἀντιμετωπίζει τὸ ἀτυχές τοῦτο ἔθνος, εἶνε πολιτικὴ αὐτὴ, νὰ θέλωμεν ν' ἀποφύγωμεν σήμερον μίαν ῥῆξιν, ἕνα πόλεμον ἀναπότρεπτον ἐντὸς βραχείας προθεσμίας, λέγοντες ὅτι ὁ Θεὸς δύναται νὰ μᾶς βοηθήσῃ αὖριον; Ποῖος Θεὸς θὰ μᾶς βοηθήσῃ, ὅταν ὁ ἀντίπαλος ἡμῶν, ὁ μετὰ τοῦ ὁποίου πόλεμος εἶνε ἀναπότρεπτος, ἐξογκωθῇ εἰς δύναμιν, ἡμεῖς δὲ μείνωμεν ἄνευ συμμάχων καί ἄνευ φίλων, ὅταν θὰ ἔχωμεν νὰ μεριμνῶμεν περὶ ἑκατομμυρίων προσφύγων ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους, ὅταν θὰ ἔχωμεν νὰ μεριμνῶμεν δι' ὅλας τὰς δαπάνας τῆς μακρᾶς ἐνόπλου εὐδετερότητος, πρὸς τὴν ὁποίαν φέρεσθε, νὰ μεριμνῶμεν περὶ ὅλων αὐτῶν, μὲ τὰς ἀνάγκας συγχρόνως τῆς ἐντάσεως τῶν στρατιωτικῶν παρασκευῶν, διὰ ν' ἀντιμετωπίσωμεν τὸν κίνδυνον τὸν Βουλγαρικόν; Δὲν φαντάζεσθε ὅτι παρασκευάζετε τραγικὴν τὴν τύχην τοῦ ἔθνους ἀπὸ τοῦ πέρας τοῦ πολέμου καί μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν θὰ ἐκραγῇ ὁ πόλεμος κατὰ τῆς Βουλγαρίας, δὲν φαντάζεσθε ὅτι ἀπὸ τῆς ἐπιούσης τοῦ πολέμου, ὅταν τὰ ἀποτελέσματα εἶνε οἷα τὰ φαντάζομαι, ὑπερεξογκώσεως τῆς Βουλγαρίας, ὅτι ἡ Ἑλλὰς θὰ εὐρίσκεται, ὄχι ἀπλῶς εἰς ὑποδεῇ θέσιν ἀπέναντι τῆς Βουλγαρίας, ἀλλ' ἀκριβῶς εἰς τὴν θέσιν τὴν τραγικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο μετὰ τὸ 1897 ἀπέναντι τῆς Τουρκίας, δεχομένη διαρκεῖς κολάφους καί ἐξευτελισμούς; Δὲν αἰσθάνεσθε μετὰ τὸ πέρας τοῦ πολέμου, ὅταν ἐξογκωθῇ ἡ Βουλγαρία καί ἀνατραπῇ ἡ ἰσορροπία ἡ κατασταθεῖσιν διὰ τῆς συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου, δὲν αἰσθάνεσθε μὲ ποίαν θρασύτητα θὰ μεταβαίνει ὁ Βούλγαρος πρὸς ἐνός τῆς Θεσσαλονίκης καί τῆς Καβάλλας εἰς τὰς ἀρχάς, ὄχι τὰς διοικητικὰς ἀπλῶς, ἀλλὰ καί τὰς δικαστικὰς, διὰ νὰ ζητῇ τὴν ἀποφυλάκισιν ἐνὸς Βουλγάρου, τὸν ὁποῖον θ' ἄξιοι μίαν ἡμέραν νὰ τὸν λάβῃ, διότι θὰ σᾶς ἀπειλῇ διὰ πολέμου, τὸν ὁποῖον θὰ αἰσθάνεσθε ὅτι εἶνε δύσκολον πλέον νὰ διεξαγάγετε ὑπὸ αἰσίους ὅρους διὰ τὴν Ἑλλάδα;

Θὰ μοῦ εἶπετε ὅτι, ἂν τὰ πράγματα δὲν ἀποθῶσι κατὰ τοὺς φόβους μου, ἂν τὰ πράγματα ἀποθῶσι κατὰ τὰς ἰδικὰς μου προσδοκίας καί τὰς ἰδικὰς μου εὐχάς, διὰ τῆς νίκης δηλ. τῶν Δυνάμεων τῆς Συνεννοήσεως, θὰ μοῦ εἶπετε ὅτι αἱ ζημίαι αὐταὶ θὰ μετριασθῶσι. Βεβαίως δὲν ὑποθέτω νὰ ὑπάρχῃ κίνδυνος ἐν τριαύτῃ περι-

ὕπὸ τὰς δυσμενεστάτας συνθήκας, ἀφήνοντας ν' ἀπολεσθῇ ἡ εὐκαιρία, ἢ ὅποια δὲν παρουσιάζεται παρὰ ἅπαξ κατὰ χιλιετηρίδας εἰς τὰ ἔθνη, ὅπως δημιουργήσετε μίαν Ἑλλάδα μεγάλην καὶ κραταίαν. (Χειροκροτήματα παρατεταμένα ἐκ τῆς αἰθούσης καὶ τῶν θεωρέων).

Ἡ ΤΡΙΤΗ ΑΓΟΡΕΥΣΙΣ

Ἡ Κυβέρνησις ἐπροκάλεσεν ἐπέτηδες ζήτημα ἐμπιστοσύνης.

ΕΛ. BENIZEΛΟΣ. Κύριοι βουλευταί, ὁ ἀξιότιμος βουλευτὴς ἐξ Ἀρκαδίας ὑποστηρίζει μίαν ἀρχήν, ἢ ὅποια δὲν ἀμφισβητεῖται, ὅτι τὸ δικαίωμα τῆς Κυβερνήσεως εἶνε νὰ θέτῃ ζήτημα ἐμπιστοσύνης· καὶ ἡ Κυβέρνησις θέτει ζήτημα ἐμπιστοσύνης καὶ ἡ Βουλὴ θ' ἀποφανθῇ ἐπὶ τοῦ ζητήματος αὐτοῦ. Ἡ Κυβέρνησις ἐδήλωσεν ὅτι, ἐάν ἡ Βουλὴ ἤθελε ψηφίσει τὴν πρότασιν, ἢ ὅποια ὑπεδλήθη ὑπὸ τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, κατὰ τὴν ὅποιαν πρῶτον ἡ Βουλὴ ἐκφράζει τὴν λύπην τῆς διὰ τὸ ἐπείσθδιον αὐτό, ἤθελε θεωρήσει τοῦτο ἔλλειψιν ἐμπιστοσύνης. Ἡ Βουλὴ ἄρα ἔχει ὑπ' ὄψει, ὅτι, ἐάν θὰ ψηφίσῃ τὴν πρότασιν, ἢ ὅποια ὑπεδλήθη παρ' ἡμῶν, καὶ ὅχι μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἀπλῶς ἤθελε ζητήσῃ νὰ ψηφισθῇ ἡ πρόταξις αὐτῆς, θὰ θεωρηθῇ τοῦτο ἔλλειψις ἐμπιστοσύνης πρὸς τὴν Κυβέρνησιν. Ἄν ἡμεῖς ἐπιμένομεν, εἶνε διότι εἶνε αὐτὴ ἡ ἀπώτερα, ἀλλὰ καὶ διότι ἐπιθυμοῦμεν ἐνώπιον τοῦ λαοῦ νὰ εἶνε γνωστὸν πῶς προεκλήθη τὸ ζήτημα τῆς ἐμπιστοσύνης, τὸ ὅποιον ἐγεννήθη αὐτὴν τὴν ἐσπέραν. Γνωρίζουσιν οἱ κύριοι βουλευταί, οἱ ἀνήκοντες εἰς τὸ κόμμα τῶν Φιλελευθέρων, ὅτι ψηφίζοντες καὶ ὑπὲρ τῆς προτάσεως, ἢ ὅποια ὑπεδλήθη ὑπὸ μελῶν τοῦ κόμματος τῶν Φιλελευθέρων, προκαλοῦσι τὴν πτώσιν τῆς Κυβερνήσεως, ἢ ὅποια ἐθεώρησε τοῦτο ζήτημα ἐμπιστοσύνης. Ἀλλὰ τὰ πράγματα οὕτω πρέπει νὰ διεξαχθῶσι, διότι θέλομεν νὰ γνωσθῇ εἰς τὸν λαόν, ὅτι ἡμεῖς δὲν ἤλθομεν κατὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην διὰ νὰ ῥίψωμεν τὴν Κυβέρνησιν.

Ἡ Ἀντιπολίτευσις δὲν προσήλθε τὴν ἐσπέραν ταύτην διὰ νὰ θέσῃ ζήτημα ἐμπιστοσύνης. Ὁ δὲ ἀξιότιμος Πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως εἶνε εἰς θέσιν νὰ βεβαιώσῃ τὴν Βουλὴν, ὅτι χθὲς παρεκάλεσα αὐτὸν διὰ τοῦ κ. Προέδρου τῆς Βουλῆς νὰ μᾶς εἴπῃ ποῦ εἶνε τὰ νομοσχέδια τὰ μᾶλλον ἐπείγοντα ὅπως ψηφισθῶσι, διὰ νὰ λήξῃ ἡ Βουλὴ μέχρι τοῦ Σαββάτου, διότι τοῦ εἶπα ὅτι πρέπει νὰ γνωσθῇ, ὅτι ἡ Βουλὴ αὐτὴ ἐργάζεται ὑπὸ περιστάσεις ἀνωμάλους καὶ ὅτι ἡ συνερ-

γασία τῆς Βουλῆς καὶ τῆς Κυβερνήσεως δὲν παρουσιάζει τίποτε τὸ ὀμάλόν. Ἐφθάσαμεν τὴν ἐσπέραν ταύτην νὰ δημιουργηθῇ ζήτημα ἐμπιστοσύνης. Δὲν προοῖμαι διὰ τοῦτο, ἀλλὰ δὲν εἴμεθα ἡμεῖς οἱ ὑπαίτιοι. Ἐφ' ὅσον ἡ Κυβέρνησις θέλει νὰ ταυτίσῃ τὴν τύχην τῆς πρὸς τὴν ὕδριν, ἡ ὁποία ἐγένετο πρὸς τὴν Βουλὴν, καὶ δὲν ἐδέχθη νὰ παρασχεθῇ ἡ λύπη τοῦ κ. Ὑπουργοῦ διὰ τὸ ἐπεισῶδισιν, βεβαίως μᾶς εἶνε ἀδιάφορον ἂν ἡ Κυβέρνησις δὲν θέλει νὰ μείνῃ ὑπὸ τοιούτους ὁρους εἰς τὴν ἀρχήν, διότι, ἐὰν πρόκειται νὰ μείνῃ εἰς τὴν ἀρχήν, ὄχι μόνον κάμνουσα αὐτὴν τὴν συνταγματικὴν ἀνωμαλίαν, τὴν ὁποίαν κάμνει, ἀλλὰ καὶ ἐξευτελίζουσα τὴν Βουλὴν αὐτήν, βεβαίως δὲν θέλομεν νὰ παραμείνῃ ἡ τοιαύτη Κυβέρνησις.

Κ. ΖΑΒΙΤΣΙΑΝΟΣ (Πρόεδρος τῆς Βουλῆς). Κατὰ τὸν Κανονισμόν ἐνδιαφέρει τὴν Βουλὴν ποία τῶν προτάσεων εἶνε ἀπωτέρα. Ἐδήλωσα ὅτι κατὰ τὴν γνώμην τοῦ κ. ἀρχηγοῦ τῆς πλειονοψηφίας εἶνε ἀπωτέρα ἡ εἰδικωτέρα πρότασις, ἡ ὁποία ὑπεβλήθη ὑπὸ τῆς ομάδος τῶν κυρίων βουλευτῶν. Ἐπ' αὐτῆς καλεῖται ἡ Βουλὴ ν' ἀποφανθῇ.

Δ. ΠΑΛΛΗΣ. Διατί εἶνε ἡ ἀπωτέρα;

ΕΔ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ. Τὸ ζήτημα εἶνε σαφές. Δὲν θέλομεν νὰ συγχυθῶσι τὰ πράγματα. Προεκλήθη τὴν ἐσπέραν ταύτην ζήτημα ἐμπιστοσύνης· αὐτὸ προεκλήθη ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν. Ἡ Ἀντιπολίτευσις μὴ θέλουσα ν' ἀνεχθῇ τὴν ὕδριν, ἡ ὁποία ἐγένετο πρὸς τὴν Βουλὴν διὰ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, ἐζήτησε νὰ παρασχεθῇ ἱκανοποιήσις. Δὲν ἠθέλησεν ἡ Κυβέρνησις νὰ δώσῃ ἱκανοποίησιν καὶ ἐδήλωσεν, ὅτι ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν δὲν ἀποτελεῖ ὕδριν.

Τὸ ζήτημα τῆς ἐμπιστοσύνης ἐτέθη. Διατί δὲν ἀρκεῖσθε, ὅτι διὰ τῆς προτεινομένης ψηφοφορίας τῆς προτάσεως αὐτῆς ὑμεῖς θὰ θεωρήσετε ὅτι δὲν ἔχετε τὴν ἐμπιστοσύνην; Αὐτό, τὸ ὅποιον θέλει ἡ Ἀντιπολίτευσις, εἶνε νὰ γνωσθῇ, ὅτι τὴν ἐσπέραν ταύτην δὲν ἤλθομεν νὰ θέσωμεν ζήτημα ἐμπιστοσύνης, εἶνε ὅμως εἰς ἡμᾶς ἀδύνατον νὰ δεχθῶμεν, δι' οὗς λόγους εἶπα, τὴν ἀνοχήν τῶν ὕδρεων, καὶ ἐπιμένομεν ὅπως ἡ ψήφος δοθῇ οἷα ἐζητήθη ὑπὸ τῆς Ἀντιπολιτεύσεως.

Ἐὰν ἡ Κυβέρνησις δὲν ἐδῇλου, ὅτι ταυτίζει τὴν τύχην τῆς πρὸς τὴν θέσιν τοῦ κ. Ὑπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν, θὰ ἦτο δυνατόν ἡ Βουλὴ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῆς πρὸς τὴν Κυβέρνησιν.

Ὁ κ. βουλευτὴς Ἀρχαδίας, ἐπικαλούμενος τὰ προηγούμενα εἰς τὴν Βουλὴν, λησμονεῖ ὅτι ὑπάρχει ἀνωμαλία, ὅταν ὑποβάλλωνται πρότασις ἔχουσαι τὸ τεκμήριον τῆς πλειονοψηφίας.

